

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENTET

Samlet oversikt

Satsing på barn og ungdom

Regjeringens mål og innsatsområder i statsbudsjettet 2006

Utgitt av Barne- og likestillingsdepartementet, januar 2006

Q- 1099 B

FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 3:

ALDER 18 ÅR

Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.

Oppvekst og levekår for barn og ungdom – vår felles hovedoppgave!

«Satsing på barn og ungdom» gir informasjon om regjeringens mål og innsatsområder i barne- og ungdomspolitikken og bevilgningene til dette arbeidet i statsbudsjettet for 2006. Publikasjonen er ment som et verktøy til en bedre samordning av tiltak og innsats overfor barn og ungdom både på statlig, regionalt og ikke minst kommunalt nivå.

Det er i kommunene barn og ungdom bor. Det er der utformingen av tilbudene skjer. En av forutsetningene for en god barne- og ungdomspolitik og gode velferdsordninger i kommunene er en sterk og god kommuneøkonomi. Regjeringen ønsker i større grad å sikre at forholdet mellom inntekter og faktiske kostnader samsvarer bedre.

Men penger løser ikke alle problemer. Uansett hvor mye penger vi har til disposisjon, vil det være organisatoriske og faglige utfordringer for å få til en helhetlig politikk for barn og ungdom. Å sikre et godt tverrfaglig og tverretatlig samarbeid er også viktig. Det handler om å lage samarbeidsrutiner på tvers av fag og sektorer. Det handler blant annet om at skolen samarbeider med politiet, at fritidsklubben samarbeider med barnevernet og at barnehagen samarbeider med helsestasjonen. Og det handler om at alle som arbeider i kommunen og har et ansvar for oppvekstmiljøet også får til et godt samspill med barn og ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner.

Til tross for at relativt få barn lever i fattigdom, oppleves utsattheten og marginaliseringen svært negativt for dem det gjelder. Vi vet at mange barn i Norge ikke kan delta i vanlige aktiviteter på lik linje med andre barn grunnet familiens økonomi eller at foreldre har rusproblemer eller psykiske problemer. Regjeringen ønsker å styrke innsatsen overfor disse barna og ungdommene.

Å få til et godt tverretatlig og tverrfaglig samarbeid er viktig for alle barn og ungdom, men av helt avgjørende betydning for utsatte barn og ungdommer – de som ofte trenger hjelp fra og er i berøring med ulike deler av tjenesteapparatet.

Lykke til med gjennomføringen av barne- og ungdomspolitikken!

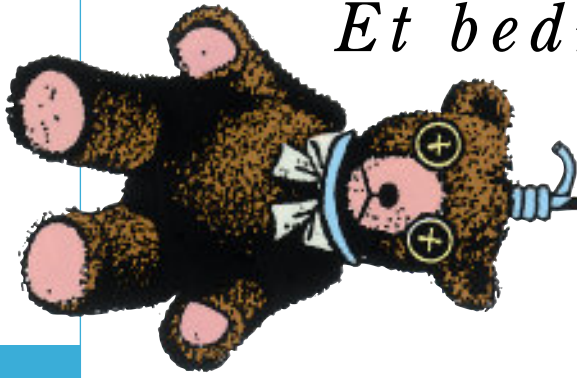

Karita Bekkemellem

FORORD	3
KAPITTEL 1 ET BEDRE OPPVEKSTMILJØ	6
1.1 Øke kunnskapene om barn og ungdoms rettigheter	8
FNs konvensjon om barnets rettigheter	8
Barneombudet	9
Menneskerettigheter i opplæringen	10
Likestilling	11
Barn og unges rettigheter i arbeidslivet	12
1.2 Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet	13
Tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner	14
Barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i lokalsamfunnet	15
Medier, IKT og offentlig informasjon til barn og ungdom	17
Barn og unge som bevisste forbrukere	18
1.3 Samordnet satsing mot vold, mobbing, kriminalitet og rus	20
Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet	21
Holdningsskapende arbeid i skole, opplæring og fritidsmiljøer	21
Innsats mot rus	24
Innsats mot kriminalitet	27
1.4 Et flerkulturelt samfunn	30
Samiske barn og ungdom	31
Barn og ungdom fra nasjonale minoriteter	33
Språklige minoriteter i barnehage og skole	33
Tiltak for å øke deltagelsen i samfunnet for barn og unge med innvandrerbakgrunn	35
Innsats mot rasisme og diskriminering	37
Tvangsekteskap og kjønnslemlestelse	39
Mindreårige asylsøkere og flyktningbarn	40
KAPITTEL 2 FAMILIE OG OMSORG	42
2.1 Bedre økonomiske vilkår for barnefamiliene	44
Barnetrygd	45
Kontantstøtte	45
Fødsels- og adopsjonspenger	46
Adopsjonsstøtte	47
Bostøtte til barnefamilier	47
2.2 Støtte i samliv og i omsorgs- og oppdragerrollen	48
Samlivstiltak og foreldreveiledning	49
Familievern	51
KAPITTEL 3 KVALIFISERING FOR FRAMTIDEN	52
3.1 Barnehager til flere og lavere foreldrebetaling	54
Tilskudd til ordinær barnehagedrift	55
Tilskudd til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage	56
Investeringsstilskudd	57
Husbankens barnehagelån	57
3.2 Grunnskole og videregående opplæring – grunnopplæringen	58
Kunnskapsløftet	58
Tema- og fagspesifikke satsinger	59
Utdanningsdirektoratet	60
En tilpasset opplæring	60
IKT i norsk opplæring og utdanning	62
Aktuelle satsinger	62
3.3 Høyere utdanning	64
3.4 Voksenopplæring	65
KAPITTEL 4 KULTURELL UTFOLDELSE OG AKTIVITET	66
4.1 Mangfoldig barne- og ungdomskultur	68
Støtte til lokale aktiviteter	69
Kunst- og kulturopplevelser	71

4.2 Idrett, fysisk aktivitet, friluftsliv og miljøengasjement	76
Idrett og fysisk aktivitet.....	76
Friluftsliv og miljøengasjement	78
KAPITTEL 5 HELSE OG SOSIALE FORHOLD	80
5.1 Helsefremmende og forebyggende arbeid	82
Helsefremmende og forebyggende tiltak.....	83
Gode kost- og aktivitetsvaner hos barn og ungdom	85
Trafikksikkerhet	87
Forebygging av uønskede svangerskap, abort og seksuelt overførbare sykdommer	88
5.2 Innsats overfor utsatte barn, ungdom og familier	90
Statlig forvaltning av barnevernet.....	91
Barne- og ungdomsvernet	91
Familie- og nærmiljøbaserte tiltak og metoder	93
Tilbud for barn og ungdom med atferdsproblemer	94
Innsats overfor barn og ungdom i lavinntektsfamilier.....	94
Satsinger rettet mot barn og ungdom i større byer	97
Arbeid mot seksuelle og fysiske overgrep og seksuell utnytting av mindreårige	98
Tiltak overfor barn med rusmiddelmisbrukende foreldre og/eller psykisk syke foreldre	101
Styrking av sosial- og helsetjenesten	101
Tiltak for å bedre situasjon til barn av foreldre i fengsel.....	102
5.3 Styrking av psykisk helsearbeid	103
Kommunale tjenester	103
Flere og bedre spesialisthelsetjenester	104
Informasjonsarbeid om psykisk helse rettet mot barn og unge	104
5.4 Bedre forhold for barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne	106
Handlingsplan for universell utforming.....	107
Tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier	107
Grunn- og hjelpestønad, hjelpemidler m.v.	110
KAPITTEL 6 UNGDOM OG ETABLERING	112
Studiefinansiering	114
Boli-etablering	114
Arbeidsmarkedspolitik	116
Arbeidsmarkedstiltak	117
KAPITTEL 7 INTERNASJONALT SAMARBEID, KONTAKT OG BISTAND	118
7.1 Internasjonalt barne- og ungdomssamarbeid	120
Nordisk samarbeid	120
Europeisk samarbeid	121
Globalt samarbeid	124
Internasjonalt organisasjons- og solidaritetsarbeid.....	125
7.2 Utdanningssamarbeid	127
Nordisk utdanningssamarbeid	127
Europeisk utdanningssamarbeid	128
Annet internasjonalt utdanningssamarbeid	131
7.3 Bistand til barn i norsk utviklingssamarbeid	132
Bilateral bistand	136
KAPITTEL 8 FORSKNING OG KUNNSKAPSUTVIKLING	138
Norges forskningsråd.....	140
Forskningsinstitutter og -sentre	141
VEDLEGG KORTVERSJON AV FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER	145

Et bedre oppvekstmiljø

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 3:

TIL BARNETS BESTE

Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.

Det er et overordnet mål å sikre alle barn og unge gode oppvekst- og levekår. Utjevning av levekårsforskjeller står sentralt i regjeringens arbeid, sammen med å sikre barn og unge like muligheter til å delta. En satsing på barn og unge er en satsing på fremtiden.

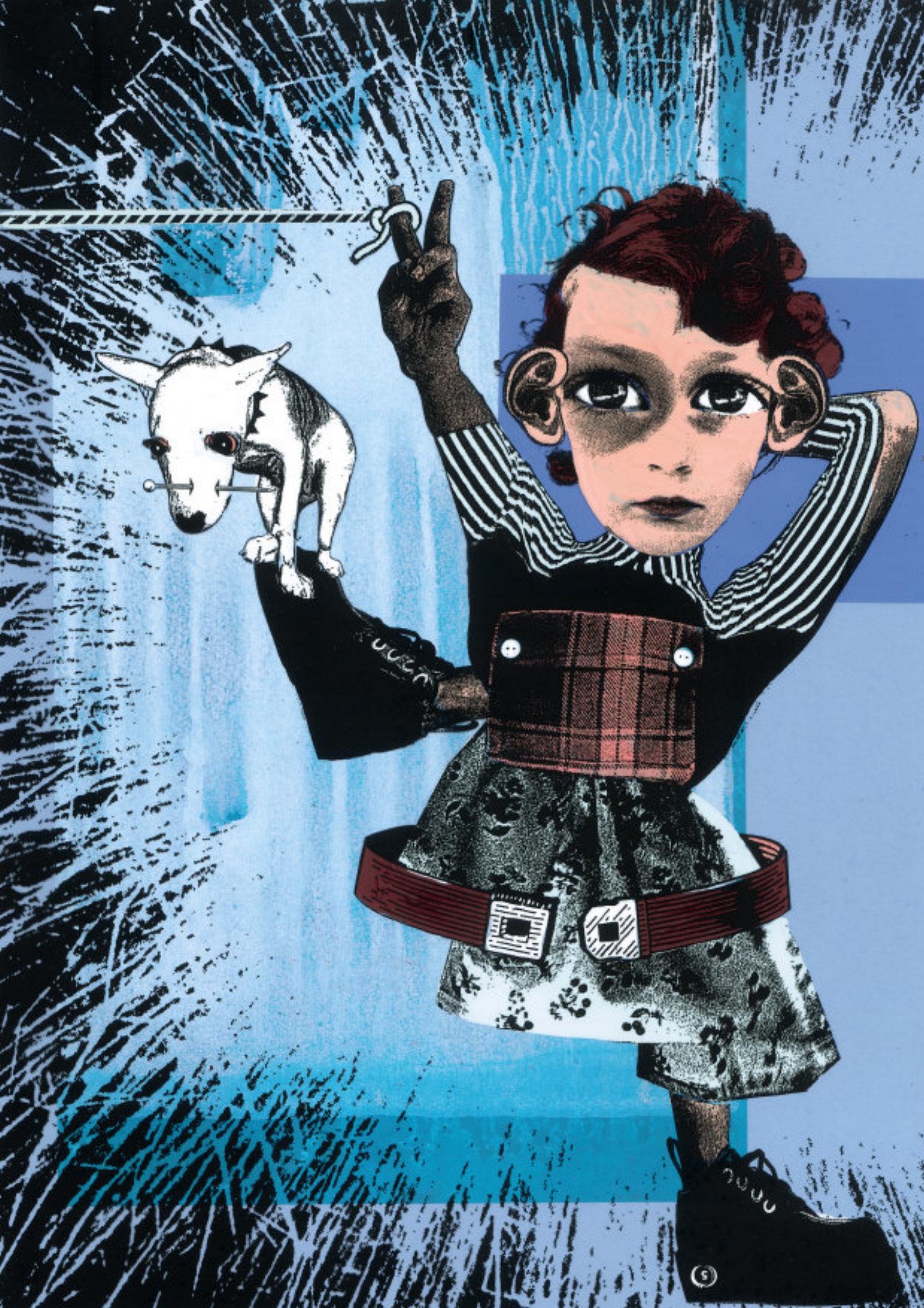
Innsats for å sikre likeverdige muligheter er en viktig utfordring. Rettferdighet, god fordeling og utjamning er grunnleggende verdier for Regjeringen. Likeverdighet og frihet for alle avhenger av viljen til reell omfordeling. Alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldres økonomi, etnisitet, utdanning og geografisk tilhørighet.

Foreldre må få støtte til å bli gode omsorgspersoner. Regjeringen vil styrke det forebyggende barnevernet gjennom godt samarbeid med skole, barnehage og nærmiljø. Ingen barn skal være ofre for omsorgssvikt, vold eller mobbing uten at noen griper raskt inn.

Det er behov for en bedre samordning og samarbeid om innsatsen for barn og ungdom på lokalt nivå, så vel som på sentralt nivå. Gjennom et samspill mellom offentlige myndigheter, frivillige organisasjoner, foreldre og barn og ungdom skal oppvekstkår forbedres og oppvekstmiljøet styrkes. Departementene vil videreføre samarbeidet om en helhetlig politikk for barn og ungdom.

Ansvar for helheten i barne- og ungdomspolitikken utøves i et samspill mellom sentrale og lokale myndigheter. Barn og unges oppvekstvilkår fastsettes i stor grad ut fra kommunale beslutninger og gjennom de kommunale tilbud og tjenester. For å styrke de lokale oppvekstmiljøene – også for dem som trenger spesiell støtte og hjelp – må offentlige etater og tjenester bli bedre til å samarbeide og samordne sin virksomhet overfor barn og unge.

For å stimulere det lokale barne- og ungdomsarbeidet utnevner Barne- og likestillingsdepartementet årlig en barne- og ungdomskommune. Dette skal være en kommune der barn og ungdom har innflytelse og som har utmerket seg gjennom et langsiktig arbeid for å bedre oppvekstmiljøet. Alle landets kommuner inviteres til å søke om å motta utmerkelsen og en egen jury står for utvelgelsen. På barne- og ungdomskonferansen i oktober 2005 ble Ski kåret til årets barne- og ungdomskommune.

1.1 Øke kunnskapene om barn og ungdoms rettigheter

FNs konvensjon om barnets rettigheter ble inkorporert i norsk lov 1. oktober 2003. Konvensjonen er føyd til listen av menneskerettighetskonvensjoner som etter menneskerettsloven skal gjelde som norsk lov. Regjeringen vil sikre og styrke barns rettigheter, og vil aktivt følge opp anbefalingene fra FNs ekspertkomité for barn, som etterser at FNs barnekonvensjon følges opp. En av utfordringene i tiden framover er å gjøre kommuneansatte og kommunepolitikere bedre kjent med barnekonvensjonen. For å styrke kunnskapen og oppmerksomheten om barnekonvensjonen vil regjeringen i 2006 satse på videre informasjonsvirksomhet og opplæring.

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

Formål

FNs barnekonvensjon skal sikre barns sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Med barn menes ethvert menneske under 18 år. Konvensjonen kan inndeles i fire hovedområder. Alle barn har rett til:

- liv og helse
- skolegang og utvikling
- deltakelse og innflytelse
- omsorg og beskyttelse

Om barnekonvensjonen

Barnekonvensjonen ble vedtatt av FNs generalforsamling 20. november 1989. Norge ratifiserte konvensjonen 8. januar 1991 og den trådte i kraft 7. februar 1991. Barne- og likestillingsdepartementet har et koordineringsansvar for oppfølgingen av barnekonvensjonen, og samarbeider med berørte departementer om rapportering, informasjon, tiltak og enkeltprosjekter.

FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 4:

STATENS ANSVAR

*Det er statens ansvar å sette
barnerettighetene ut i livet.*

Om arbeidet med barnekonvensjonen i Norge

Statene som har ratifisert barnekonvensjonen må rapportere til FNs barnekomité hvert femte år om sin oppfølging av konvensjonen. I mai 2005 ble norske myndigheter eksaminert av FNs barnekomité. Merknadene og anbefalingene er oversatt til norsk og distribuert til landets kommuner, statlige myndigheter, frivillige organisasjoner, høyskoler og universitet.

Senter for menneskerettigheter, Universitetet i Oslo, har med finansiering fra Barne- og likestillingsdepartementet utarbeidet et informasjonshefte om barnekonvensjonen rettet mot kommunal virksomhet. Hftet «FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virksomhet» ble distribuert til kommuner, høyskoler og universitet, frivillige organisasjoner m.fl. i april 2005. Det vil også bli igangsatt opplæring av kommunalt ansatte og aktuelle statlige etater og instanser om barnekonvensjonen i 2006. Videre vil det bli satt i gang en uavhengig utredning for å belyse hvorvidt praktiseringen av barnekonvensjonen på relevante områder tilfredsstiller konvensjonens og lovverkets krav.

Barne- og likestillingsdepartementet ga i 2005 økonomisk støtte til UNICEF-Norge som i samarbeid med produksjonsselskapet Fabelaktiv vil produsere en serie barneprogram om barnekonvensjonen. Programmene vil bli sendt i 2006.

For å styrke informasjonen om barnekonvensjonen, ble det ved årsskiftet 2005/2006 produsert en ny plakate med kortversjonen av barnekonvensjonen. Plakaten er trykket på bokmål, nynorsk og samisk, og blir distribuert til skoler, barnehager, kommuner, m.fl. En plakate med kortversjonen av barnekonvensjonen som ble produsert i 1993 er også tilgjengelig. Den foreligger på følgende språk: bokmål, nynorsk, arabisk, engelsk, serbokroatisk, spansk, urdu og vietnamesisk.

En oppdatert versjon av barnekonvensjonen med tilleggsprotokoller er trykket opp på nynorsk og samisk, i tillegg til den foreliggende bokmålsversjonen, som ble oppdatert og trykket i 2003.

Inkorporering av barnekonvensjonen i norsk lov

I 2003 ble barnekonvensjonen inkorporert i norsk lov ved å føye den til listen av menneskerettighetskonvensjoner som etter menneskerettsloven (lov 21. mai 1999 nr. 30) skal gjelde som norsk lov. Lovendringen trådte i

kraft 1. oktober 2003. Det er samtidig vedtatt endringer flere steder i lovverket for å synliggjøre konvensjonen bedre, og konkretisere hvilke rettigheter og plikter som følger av barnekonvensjonen i ulike sammenhenger.

Mer informasjon

Offentlige institusjoner kan bestille informasjon om barnekonvensjonen fra Departementets servicesenter, Informasjonsforvaltningen.

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

- Informasjonshefte «FNs barnekonvensjon – fra visjon til kommunal virkelighet»
Bestillingsnummer: Q-1078 B.
- Plakat med informasjon beregnet på barn og ungdom med bestillingsnummer: Q-1095 B (bokmål), Q-1095 N (nynorsk) og Q-1095 S (samisk).
- Plakat produsert i 1993 med informasjon beregnet på barn og ungdom Q-0938 A (arabisk), Q-0938 E (engelsk), Q-0938 SB (serbokroatisk), Q-0938 SP (spansk), Q-0938 U (urdu), Q-0938 V (vietnamesisk).
- Hefte med selve konvensjonsteksten og tilleggss-protokollene: Q-0648 B (bokmål), Q-0648N (nynorsk), Q-0648 S (samisk).

- Norges første rapport til FN om barnekonvensjonen: Q-0827 B (bokmål), Q-0827 E (engelsk).
- Norges andre rapport: Q-0983 B (bokmål), Q-0983 E (engelsk).
- Norges tredje rapport: Q-1054 B (bokmål), Q-1054 E (engelsk).
- Norges andre og tredje rapport, avsluttende merknader fra FNs komité for barns rettigheter til Norges andre rapport og ytterligere informasjon om FNs Spesialsesjon om barn: <http://odin.dep.no/bld>

Andre konvensjoner

Norge ratifiserte i 1980 International Labour Organisation, ILOs Minstealderkonvensjon (nr. 138) hvor den generelle aldersgrensen er satt til 15 år, men 18 år for spesielt farlig arbeid. Konvensjonen er innarbeidet i norsk rett.

Sommeren 1999 vedtok ILO en ny konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnarbeid for barn under 18 år (nr. 182) som supplerer minstealderkonvensjonen.

BARNEOMBUDET

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 850 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

8 629

Budsjett 2005:

8 125

Budsjett 2006:

7 853

Formål

Barneombudet er et uavhengig, selvstendig og partipolitisk nøytralt organ, opprettet gjennom en egen lov (lov om barneombud av 6. mars 1981 nr. 5). Barneombudets hovedoppgave er å fremme barns interesser overfor det offentlige og private og følge med i utviklingen av barns oppvekstvilkår.

Barneombudet skal særlig:

- Ivareta barns interesser i forbindelse med planlegging og utredning på alle felter
- Følge med på at lovgivning som skal verne om barns interesser blir fulgt, og om norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter
- Foreslå tiltak som kan styrke barns rettssikkerhet
- Fremme forslag til tiltak som kan løse eller forebygge konflikter mellom barn og samfunn
- Følge med om det gis tilstrekkelig informasjon til det offentlige og private om barns rettigheter, og tiltak de har behov for.

Om ombudet

Barneombudet er i barneombudsloven og i instruks gitt et bredt ansvar for å fremme barn og unges interesser og rettigheter innen alle samfunnsområder. Loven pålegger ombudet å følge med på om norsk rett og forvaltningspraksis samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter. Ombudet skal også bidra til at hjelpetilbudet og det forebyggende arbeidet overfor utsatte barn og unge styrkes, og bidra til økt forståelse og kunnskap om barnebefolkningens rettigheter. Som talsperson for barn og unge søker barneombudet å omforme barn og unges erfaringer og kunnskap til politisk og praktisk handling. Gjennom høringer til Stortinget og regjeringen, innspill til lovforslag og debatt blant fagfolk og opinion, ønsker ombudet å virkeliggjøre FNs barnekonvensjon. Barneombudet vil særlig fokusere på samfunnets ansvar i forhold til utsatte barn og unge, blant annet innenfor barnevernet, det kriminalitetsforebyggende arbeidet, utlendingsmyndighetenes arbeid, i skolesektoren og i helsesektoren. Barneombudet vil også bidra til å utvikle informasjon til

og kommunikasjon med barn og unge, slik at deres medvirkning i samfunnet blir reell. Ombudet arbeider for en helhetlig og samordnet innsats for å bedre barn og unges oppvekstvilkår i kommunene, blant annet gjennom å bidra til at kunnskap om barn blir formidlet til alle som arbeider med barn.

I 2006 vil særlig fem hovedområder være sentrale i Barneombudets arbeid:

- konsekvenser av inkorporering av FNs barnekonvensjon
- barn og helse
- samfunnets sikkerhetsnett for barn og unge
- lokale oppvekstvilkår med særlig vekt på skole
- medbestemmelse for barn og unge

Mer informasjon

<http://www.barneombudet.no>

MENNESKERETTIGHETER I OPPLÆRINGEN

Kunnskapsdepartementet

Departementet vil sikre at opplæring om menneskerettigheter videreføres i de nye læreplanene. Inntil reformen i grunnopplæringen er gjennomført, er det nasjonale valgfaget, Menneskerettigheter, et tilbud i videregående opplæring.

Opplæring i menneskerettighetene er forankret i læreplanverkets generelle del som skisserer den verdimesige, kulturelle og kunnskapsmessige overbygningen for grunnskole og videregående opplæring (grunnopplæringen). Stortingsmelding 30 (2003–2004) Kultur for læring fastslår at den generelle delen av læreplanverket skal videreføres, og at det skal utvikles nye læreplaner for alle fag i grunnopplæringen.

Mer informasjon

<http://www.utdanningdirektoratet.no>

LIKESTILLING

Barne- og likestillingsdepartementet

*FNs konvensjon om barnets rettigheter. Artikkel 2: **INGEN DISKRIMINERING***

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

Likestillingslovens §1a fastslår at både offentlige myndigheter og arbeidsgivere skal arbeide aktivt, målrettet og planmessig for likestilling mellom kjønnene på alle samfunnsområder. Det gjelder også skoler og barnehager.

Det finnes lite kunnskap om barnehager og skoler rent faktisk fungerer som arenaer for likestilling. Det må være et mål at barn får rett til å oppleve og omgås både menn og kvinner i den delen av oppveksten som skjer i det offentlige rom.

Likestilling i barnehager

Kunnskapsdepartementet

Kunnskapsdepartementet vil iverksette tiltak for å få flere menn til å arbeide i barnehage, som ledd i handlingsplanen for likestilling i barnehagen 2004–2007: Den gode barnehagen er en likestilt barnehage. Handlingsplanen omfatter i tillegg utvikling av en likestillingsrettet pedagogisk virksomhet i barnehagene.

Mer informasjon

- Informasjon om menn i barnehager:
<http://www.mibnett.no>
- HIO-rapport 2003 nr 19, av Nina Rossholt: Forskning om barnehager og førskolelærerutdanning i et kjønn, likestillings- og diskursperspektiv. Kunnskapsstatus og forslag til tiltak. Bestilles fra Høyskolen i Oslo.

Likestilling i grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring

Kunnskapsdepartementet

Grunnskolen, videregående opplæring og voksenopplæring skal praktisere og fremme likestilling og likeverd mellom kjønn og solidaritet på tvers av grupper og grenser. Målet er at både jenter og gutter får økt selvtil-

lit på det å være jente og gutt og opplever at de har like vilkår og muligheter. Organisering, arbeidsformer og innholdet i undervisningen skal derfor ivareta jenter og gutters læring like godt. Prioriterte områder innen likestilling i opplæring og utdanning er å øke andelen kvinner i forskning og bedre kjønnsbalansen i yrkes- og utdanningsvalg. Spesielle utfordringer er:

- å øke andelen kvinner på fagområder med få kvinner, særlig naturvitenskap og teknologi, samt yrker innen industri og håndverk
- å øke andelen kvinner i faste vitenskapelige stillinger, også toppstillinger
- å øke andelen menn som tar lærerutdanning og utdanning innen helse- og omsorgssektoren.

Utdanningsdirektoratet vil bli gitt i oppdrag å lage en strategiplan for bedre kjønnsbalanse i opplæring og utdanning. Planen vil foreligge i 2006.

Mer informasjon

- «Kjekk og pen» er en veileder i arbeid med likestilling i grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring. Veiledningen finnes både som trykksak og elektronisk:
<http://skolenettet.no/kjekkogpen>
- «Ungdom, film og kjønn – en håndbok for lærere om likestilling» kan bestilles fra Utdanningsdirektoratet, www.uttanningsdirektoratet.no
- Veiledningen «Bevisste utdanningsvalg» er rettet mot lærere og rådgivere på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Den finnes i trykket utgave og på: <http://buv.uttanningsdirektoratet.no>
- Rapporten «La menn være menn – Hvordan rekruttere flere menn til skolen?» finnes på: www.odin.dep.no/kd
- Rapporten «Digitale kjønnsskinner?» finnes både som trykksak og elektronisk: <http://www.odin.dep.no/kd>
- <http://kilden.forskningssenteret.no> (Informasjons- og dokumentasjonssenter for kvinne- og kjønnsforskning i Norge)

Samarbeidspartner: Utdanningsdirektoratet.

BARN OG UNGES RETTIGHETER I ARBEIDSLIVET

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 32:

BARNEARBEID

Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnytting i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.

Arbeidsmiljøloven har et eget kapittel om arbeid av barn og ungdom som sammen med forskrift om barn og ungdom gir regler om vern av unge personer på arbeidsplassen. Hovedregelen etter loven er at barnearbeid er forbudt. Under forutsetning av at arbeidet ikke påvirker barnets sikkerhet, helse eller utvikling på en uheldig måte og ikke går utover skolegang, kan barn som har fylt 13 år likevel utføre lett arbeid. På de samme vilkår kan barn som har fylt 14 år og fortsatt er skolepliktige nyttes til arbeid som ledd i barnets skolegang eller i praktisk yrkesorientering. Barn som er 15 år eller skolepliktige kan utføre kulturelt, kunstnerisk, sportslig eller reklamemessig arbeid. Foreldrenes samtykke må imidlertid innhentes før barn under 15 år eller skolepliktige settes til arbeid.

Reglene om arbeid utført av barn og ungdom skal sikre at unge personer vernes mot økonomisk utnytting og mot ethvert arbeid som kan skade deres sikkerhet, helse eller fysiske, psykiske, moralske eller sosiale ut-

vikling, eller kan ha uheldig innvirkning på deres utdanning. For denne gruppen er det derfor egne regler om blant annet arbeidstid, nattarbeid, hvilepauser og fritid, risikovurdering og farlig arbeid. Bestemmelsene om arbeid av barn og ungdom håndheves av Arbeidstilsynet.

Mer informasjon

- Arbeidsmiljøloven
- Forskrift 30. april 1998 om arbeid av barn og ungdom
- <http://www.arbeidstilsynet.no>
- <http://www.hmsetatene.no>
- Arbeidstilsynets svartjeneste:
telefon 815 48 222
svartjenesten@arbeidstilsynet.dep.no
- LOs sommerpatrulje:
telefon 8100 1999 (juni–august),
telefon 23 06 10 50 (ellers i året),
sommerpatruljen@lo.no

1.2 Styrke barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 12:*

Å SI SIN MENING OG BLI HØRT

Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.

Regjeringen skal legge til rette for at barn og unge i økende grad blir hørt i saker som angår dem. Barn og ungdom må få muligheter til deltakelse og innflytelse i utforming og gjennomføring av barne- og ungdomspolitikken på alle forvaltningsnivåer. En utfordring fremover er å motivere kommunene til å styrke arbeidet med barn og ungdoms deltakelse og innflytelse. Det må legges bedre til rette for at ulike grupper av barn og unge får mulighet til deltakelse i plan- og beslutningsprosesser i kommunene på ulike arenaer.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene gir barn og unge muligheten til å dyrke egne interesser og fellesskap innenfor demokratiske rammer. Barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige talerør for barn og unges interesser og en sentral aktør i barne- og ungdomspolitikken.

Elevmedvirkning er et viktig prinsipp for all læring i skolen. Elevdemokrati, ansvar for egen læring og medansvar fra elevenes side skal stå sentralt på alle trinn.

TILSKUDD TIL FRIVILLIGE BARNE- OG UNGDOMSORGANISASJONER

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 15:

ORGANISASJONSFRIHET

Barnet har rett til organisasjons- og forsamlingsfrihet.

Tilskudd til landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner

Barne- og likestillingsdepartementet,
kap. 857, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
72 973	72 955	75 290

Formål

Barne- og likestillingsdepartementet gir tilskudd til det sentrale arbeidet i landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Formålet med tilskuddsordningen er å legge til rette for barns og ungdoms deltakelse i barne- og ungdomsorganisasjonene. Tilskuddsordningen skal stimulere organisasjonene til engasjement og medansvar nasjonalt og/eller internasjonalt, og sikre organisasjonene som arena for medbestemmelse og demokrati.

Om tilskuddsordningen

Tilskuddsordningen reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002 med endringer av 24. juni 2005. Det gis nasjonal og internasjonal grunnstøtte. Rundt 90 prosent av tilskuddet går til den nasjonale grunnstøtten. Ordningen forvaltes av Fordelingsutvalget, som har sekretariat i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Søknadsfrist for grunnstøtte er 1. september året før tilskuddsåret. I tillegg gir Barne- og likestillingsdepartementet driftstilskudd til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Ungdom & Fritid og Funksjonshemmedes Fellesorganisasjons Ungdom. Disse tilskuddene forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir).

Mer informasjon

Informasjon om tilskuddsordningene, regelverket og søknadsskjema:

- <http://www.bufdir.no>
- <http://www.fordelingsutvalget.no>

Tilskudd til de politiske partienes ungdomsorganisasjoner

Fornyings- og administrasjonsdepartementet,
kap. 1530, post 75 Tilskudd til partienes
fylkesorganisasjoner (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Saldert budsjett 2005:	Budsjett 2006:
*	*	2 817

Fornyings- og administrasjonsdepartementet kap. 1530, post 76 Tilskudd til de politiske partienes sentrale ungdomsorganisasjoner (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Saldert budsjett 2005:	Budsjett 2006:
5 700	5 700	5 882

Bevilgningen til de politiske partienes ungdomsorganisasjoner gis fra 2006 til de organisasjoner hvor morpartiet er berettiget grunntilskudd etter partiloven (lov 17.6.2005 nr. 102) § 11 annet ledd og § 12 annet ledd. Støtten gis som en fast sats per stemme. Fra 2006 mottar fylkesungdomsorganisasjonene støtte over egen post (75).

BARN OG UNGDOMS DELTAKELSE OG INNFLYTELSE I LOKALSAMFUNNET

**Deltakelse og innflytelse
i skole og opplæring***Kunnskapsdepartementet*

Elever i grunnskolen og i videregående opplæring skal i følge læreplanene få opplæring i elevdemokrati ved å ha innflytelse på og medvirkning i opplæringen samtidig som de lærer om demokrati og viktige samfunnsspørsmål. Dette legger grunnlag for elevenes engasjement, deltakelse og innflytelse i samfunnet. Elever og lærlingers medvirkning i skolen er lovfestet i opplæringsloven § 11–2.

Læringsplakaten, som er en del av reformen innen grunnopplæringen, Kunnskapsløftet, pålegger alle skoler og øvrige opplæringssteder at skolen og lærebedriften skal «legge til rette for elevmedvirkning og for at elevene og lærlingene/lære kandidatene kan foreta bevisste verdivalg og valg av utdanning og fremtidig arbeid».

Mer informasjon

<http://www.utdanningsdirektoratet.no>

<http://www.ils.uio.no/forskning/Civic>

<http://www.elevinspektorene.no>

<http://skoleporten.no/>

<http://skolenettet.no>

**Kommunal planlegging for og
med barn og ungdom***Miljøverndepartementet og
Barne- og likestillingsdepartementet***Formål**

I 1989 ble to viktig reformer for barn og unges interesser i samfunnsplanleggingen gjennomført. Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen ble gitt ved kongelig resolusjon 1. september 1989. En rekke endringer i plan- og bygningsloven ble vedtatt med virkning fra 1. juli 1989, og det ble tatt inn en bestemmelse om at kommunestyret har plikt til å utpeke en barnerepresentant.

Om rikspolitiske retningslinjer for barn og unge

De rikspolitiske retningslinjene for å styrke barn og unges interesser i planleggingen skal:

- Synliggjøre og styrke barn og unges interesser i all planlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven.

- Gi kommunene bedre grunnlag for å integrere og ivareta barn og unges interesser i sin løpende planlegging og byggesaksbehandling.
- Gi et grunnlag for å vurdere saker der barn og unges interesser kommer i konflikt med andre hensyn/interesser.

I retningslinjene stilles det en rekke krav til den kommunale planprosessen og til fysisk utforming. Det er stilt krav om at kommunen skal organisere planprosessen slik at synspunkter som gjelder barn og unge som berørt part kommer fram, og at ulike grupper barn og unge selv gis anledning til å delta. Kommunene skal foreta en samlet vurdering av barn og unges oppvekstmiljø for å innarbeide mål og tiltak i kommuneplanarbeidet.

I 2005 ble det igangsatt en evaluering av disse retningslinjene. Hensikten med evalueringen er tredelt. Utbyggingspresset er blitt merkbart større i våre byer og tettsteder, og kampen om arealene står i høy grad om grønne og grå arealer som blant annet brukes av barn i lek og til ulike aktiviteter. Det er også slik at de fleste reguleringsplaner nå fremmes av private utbyggere. Evalueringen skal vurdere om retningslinjene ivaretar barn og unges interesser i planlegging gitt denne situasjonen, se på praksis i kommunene med hensyn til de krav som retningslinjene stiller, og også få vurdert retningslinjene i forhold til de enkeltstående elementene i retningslinjene. Hvordan kommunene organiserer medvirkningsprosesser med barn og unge i planleggingen vil bli vurdert spesielt. Evalueringen avsluttes i løpet av 2006.

Om barnerepresentantordningen

Ordningen med barnerepresentant er hjemlet i plan- og bygningsloven § 9–1: «Kommunestyret skal peke ut en etatssjef eller annen tjenestemann som skal ha særlig ansvar for å ivareta barns interesser når det faste planutvalget etter denne paragraf utarbeider og behandler forslag til planer». Møreforskning fremla i 2005 en statusrapport om barnerepresentantordningen. Rapporten dokumenterer veldig ulik praksis i kommunene, men gjennomgående er at svært få barnerepresentanter har avsatt tilstrekkelig tid til å utføre vervet, og at et flertall uttrykte behov for mer veiledning og oppfølging fra fylkesnivå.

Regjeringen vil i 2006 styrke mulighetene for kontakt mellom fylkesleddet og barnerepresentantene. Det vil blant annet skje ved at det blir laget en opplæringspakke som fylkesveilederne kan bruke i opplærings- og veiledningsøyemed og ved at det arrangeres nettverksamling for fylkesveiledere der de kan utveksle erfaringer og kunnskap.

Barnerepresentantene i større byer og tettsteder har

særlig behov for veiledning og oppfølging. Regjeringen vil bidra til at den årlige samlingen for disse arrangeres også i 2006.

Mer informasjon

- Rundskriv T-4/98 «Barn og planlegging»
- Veiledere i kommunal arealplanlegging (T-1225)
- Regulerings- og bebyggelsesplaner (T-1226)
- Internettside med informasjon om barn og ungdoms rettigheter og om barnerepresentanten (<http://www.dirnat.no/bu/>)
- Rundskriv T-2/98, utgitt av Miljøverndepartementet
- Møreforsk Statusrapport for barnerepresentantordningen, 2005: http://odin.dep.no/filarkiv/251699/rapport_barnerepresentantordninga.pdf
- <http://www.miljolare.no>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet.

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 13:*

FÅ OG GI INFORMASJON

Barnet har rett til ytringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysninger og ideer av alle slag og på alle måter.

Informasjon og erfaringsformidling

Barne- og likestillingsdepartementet

Det er store forskjeller mellom kommunene når det gjelder hvor stor innflytelse barn og ungdom har og hvilke saker de får anledning til å uttale seg om. Hvorvidt arbeidet vil bli vellykket, er avhengig av faktorer som: klare retningslinjer/mandat for arbeidet, kontakt og oppbakking fra administrasjon og politikere i kommunen, egne ressurser til disposisjon, reell innflytelse i enkelte saker, klare rutiner på tilbakemeldinger, kontakt med resten av ungdomsmiljøet og informasjon om hva som foregår i kommunen. Det vil bli utgitt en håndbok om arbeidet i kommunale ungdomsråd i 2006.

Barne- og likestillingsdepartementet vil fortsette sin informasjonsvirksomhet overfor kommunene for å motivere dem til å styrke barn og ungdoms innflytelse i lokalsamfunnet og videreutvikle de verktøyene de bruker for dialog med barn og ungdom. Departementet vil bidra til ide- og erfaringsutveksling blant gjennom kåring av

«Årets barne- og ungdomskommune» og ved at temaet drøftes på konferanser. En viktig utfordring er å stimulere til at systematisk medvirkning fra barn og ungdom blir en viktig og ordinær del av arbeidet i kommunene.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/bld>

<http://www.ung.no/?shw=MAKT>

Samarbeidspartnere: Miljøverndepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kunnskapsdepartementet.

Ungdom og lokaldemokrati

Kommunal- og regionaldepartementet

Det oppfattes som et problem at barn og ungdom i for liten grad slipper til i lokalpolitikken. Dels viser dette seg i lav valgdeltakelsen blant yngre velgere. Dels kan det hevdes at barn og den del av ungdommen som ikke har stemmerett ikke får adgang til kommunens politiske organer eller kan påvirke sammensetningen av dem. Dette kan bety at barn og unges interesser ikke blir godt nok ivaretatt av kommunene. Derfor har mange kommuner også satt i verk tiltak for å trekke barn og unge med i beslutningsprosesser. Opprettelse av barnas kommunestyre og ungdomsråd har vært populære tiltak. Men det kan fortsatt stilles spørsmål ved om disse tiltakene er effektive nok i alle kommunene og om det bør utvikles andre former for arenaer som gjør at barn og unge trekkes med.

Regjeringen oppnevnte i 2004 en lokaldemokratikommisjon. I mandatet har kommisjonen fått i oppdrag å bidra til å vurdere situasjonen i forhold til demokratisk innflytelse for grupper som er svakt representert i lokale folkevalgte organ, blant annet den yngre velgergruppen. Kommisjonen skal også se på bruk av organer for særskilte grupper, for eksempel barnas kommunestyre og kommunale ungdomsråd. Kommisjonen støttet i 2004 et prosjekt i regi av Kommunenes sentralforbund som omhandler rekruttering av unge folkevalgte. Dette prosjektet har resultert i NIBR-rapport 2005:9 av Frode Berglund og Marte Winsvold: *Unge folkevalgte – Om rekruttering og forfall blant unge folkevalgte i norsk lokalpolitikk*. I rapporten går det frem at andelen unge norske folkevalgte er lavere enn andelen unge i befolkningen. Strukturelle forhold knyttet til arbeid og studier bidrar til å forklare variasjoner i andelen unge i politikken.

Ny teknologi gir nye muligheter for å trekke innbyggerne med i kommunale beslutningsprosesser. Ikke minst i forhold til ungdom som er fortrolig med bruk av IKT, kan verktøyet åpne nye muligheter for å engasjere

ungdom til deltakelse. Derfor støtter Kommunal- og regionaldepartementet, sammen med Barne- og likestillingsdepartementet, et prosjekt i regi av Norsk Institutt for by- og regionforskning, med formål å finne ut hvordan bruk av IKT kan bidra til å styrke ungdoms deltakelse i lokalpolitikken. I prosjektet skal teknologien prøves ut særlig blant ungdom og deres forhold til lokalpolitikkerne. Prosjektet omfatter fire kommuner. Bakgrunnen for prosjektet er at lokale medvirkningstiltak for ungdom i varierende grad har vært vellykket. Dette

kan ha sammenheng med hvordan lokalpolitiske prosesser er utformet med spesielle koder for handling, samhandling og ytring. Internett innbyr til andre kulturelle regler for dialog og kommunikasjon som ligger nærmere uttrykksformer ungdom bruker. Internett vil kunne bidra til å senke terskelen for å delta. Prosjektet har ikke bare ungdom som målgruppe. Også lokalpolitikkerne vil lære om hvordan de kan forholde seg til ungdomsgrupper. Prosjektet avsluttes i 2006.

MEDIER, IKT OG OFFENTLIG INFORMASJON TIL BARN OG UNGDOM

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 17:*

MASSEMEDIA

Staten skal sikre barn tilgang til informasjon fra et mangfold av nasjonale og internasjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper forståelse, kunnskap, sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informasjon.

Ung.no

Barne- og likestillingsdepartementet

Det er viktig å sikre barn og unge god informasjonstilgang og gode kommunikasjonsmuligheter om rettigheter, muligheter og plikter. Nettstedet www.ung.no, som Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for, står sentralt i regjeringens helhetlige informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Ung.no vil i 2006 bli videreutviklet og markedsført. Barne- og likestillingsdepartementet vil samarbeide med aktuelle instanser om videreutvikling av offentlig informasjonsarbeid rettet mot barn og unge. Det vil bli stimulert til kunnskapsutvikling om hvordan nye medier kan bidra til å øke barn og unges deltakelse og innflytelse i samfunnet.

Mer informasjon

<http://www.ung.no>

Tiltaksplan – Barn, unge og Internett

Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet vil videreføre arbeidet med å gi barn, ungdom og foreldre opplysning og veiledning om trygg bruk av Internett gjennom oppfølging og oppdatering av departementets tiltaksplan «Barn, unge og Internett». Nettstedet www.saftonline.no vil bli videreutviklet for å sikre faglig oppdatert informasjon, opplæringsressurser og veiledning om trygg og nyttig bruk av Internett og andre nye medier.

Mer informasjon

- <http://www.saftonline.no>
- <http://www.saftonline.org>
- <http://www.odin.dep.no/bld>

Opplæring i sikker bruk av Internett i skolen

Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratets satsing på sikker bruk av Internett for barn er lagt til nettstedene «Etikk og jus» på Skolenettet.no og på Skolenettets IKT-sider. Siden 2000 er det gjennom nasjonale satsinger og EU-prosjektet dot.SAFE utviklet nettjenester, hefter, informasjonsbrosjyrer, plakater og veiledninger, som er sendt ut til alle landets skoler. Disse er tilgjengelig på skolenet-

tet.no. Utdanningsdirektoratet har også samarbeidet med Statens medietilsyn og prosjektet SAFT (Safety, Awareness, Facts and Tools). De nye læreplanene i Kunnskapsløftet fra høsten 2006 forutsetter grunnleggende digitale ferdigheter. Kildekritikk og kritisk bruk av nettet er viktige elementer i de nye læreplanene.

Mer informasjon

- <http://skolenettet.no>
- <http://www.saftonline.no>
- <http://dotsafe.eun.org>

BARN OG UNGE SOM BEVISSTE FORBRUKERE

Barne- og likestillingsdepartementet

Formål

Barn og unge vokser opp i et forbrukersamfunn der kommersielle innslag er sterkt integrert i barne- og ungdomskulturen. De unge ses som en attraktiv målgruppe for reklame og de utsettes for stadig mer påvirkning. Siden barn og unge er storforbrukere av IKT-tjenester, vet annonsører at de kan nås direkte gjennom

de elektroniske mediene. Departementet ønsker å følge utviklingen og rette inn tiltak på dette området. Det legges særlig vekt på samarbeid med bransjeaktører og tiltak som kan ruste barn og unge i deres bruk av ulike medier. Departementet viderefører samarbeidet med Forbrukerombudet. Viktige temaer for oppfølging er:

- svindel mot barn og unge

- chat/sms på tv som er knyttet til spill og gevinster
- kontroll av innholdstjenester (som f. eks. ringetoner, spill, bilder)
- dialog med næringslivets og andre aktørers praksis overfor barn og unge

Det er behov for informasjon og bevisstgjøring slik at de unge tidlig utvikles til kritiske forbrukere. Også mange foreldre trenger å bevisstgjøres om det kommersielle trykket som barna møter blant annet gjennom media. Det er blant annet utviklet et diskusjonsopplegg for foreldremøter, «Foreldrepraten», som har som mål og skape diskusjon og refleksjon om barn og unges forbruk, reklame og mediebruk. Dette vil distribueres til foreldreutvalg i skoleåret 2005/2006.

Mer informasjon

- <http://odin.dep.no/bld>
- www.forbrukerombudet.no
- www.foreldrepraten.no

Samarbeidspartnere: Forbrukerombudet, Kunnskapsdepartementet, Foreldreutvalget i grunnskolen og Forbrukerrådet.

Undervisning i forbrukeremner

Barne- og likestillingsdepartementet

Formål

I læreplanverket for grunnskolen er det et mål om at elevene skal gis kunnskap og ferdigheter slik at de kan opptre som bevisste og selvstendige forbrukere. Opplæringen skal omhandle generelle rettigheter og forpliktelser man har som forbruker, hvordan man henter inn og vurderer informasjon – herunder reklame, og hvordan man kan holde oversikt i sin personlige økonomi.

Om opplæringen

Undervisning i forbrukeremner skal gi elevene kompetanse og bidra til å danne holdninger, slik at elevene rustes til å møte hverdagen som forbrukere. Barne- og likestillingsdepartementet samarbeider med utdanningssektoren for å styrke forbrukeremnene i undervisningen både i grunnskolen og videregående opplæring. Innsatsen i 2006 vil rettes inn mot:

- å gi innspill til oppfølging av forbrukeremner i nytt læreplanverk
- å oppdatere undervisningsmateriale om forbrukerrettigheter og -plikter, personlig økonomi, reklame, digital forbrukerkompetanse og bærekraftig forbruk
- å formidle informasjon til skolene, blant annet via www.skolenettet.no og Skolemagasinet

- å bidra i etter- og videreutdanningen av lærerstuderenter i forbrukeremner
- nasjonalt og internasjonalt samarbeid i tilknytning til FN's tiår for undervisning om bærekraftig forbruk (2005–2014). Samarbeidet er knyttet til undervisningsprosjektet Consumer Citizenship Network under EUs Socratesprogram og UNEPs prosjekt YouthXChange som handler om ungdom og bærekraftig forbruk.

Mer informasjon

- <http://www.skolenettet.no>
- <http://forbrukerportalen.no>

Samarbeidspartnere: Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet

FNs tiår for opplæring for bærekraftig utvikling 2005–2014

Kunnskapsdepartementet

FNs generalforsamling har proklamert 2005–2014 til FN's tiår for utdanning for bærekraftig utvikling. UNESCO har fått i oppdrag å koordinere tiåret.

Bærekraftig utvikling defineres som «en utvikling som tilfredsstiller dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstille sine». Målet med FN's tiår er å forsterke individenes og samfunnets kapasitet til å vurdere og foreta valg til fordel for en bærekraftig utvikling.

Perspektivet bærekraftig utvikling er tverrfaglig og utfordrer flere tema enn de som tradisjonelt inngår i faget Miljølære. Fokus rettes ofte mot bruken av naturressurser og viktigheten av fornybarhet (bærekraft). UNESCO understreker at mange tema gir bærekraftig utvikling et innhold, blant annet kampen mot fattigdom, demokrati, menneskerettigheter, fred, miljøvern, forvaltning av naturressurser, produksjons- og konsumpsjonsmønstre, likestilling og kulturelt mangfold.

Nettverk for Miljølære (www.miljolare.no) er et nettbasert verktøy for en prosjektbasert opplæring for bærekraftig utvikling. I forbindelse med åpningen av FN's tiår for utdanning for bærekraftig utvikling 2005–2014, ble Nettverk for miljølære relansert i mars 2005 med flere nye tema, som forbruk, ressurser og fordeling, demokrati og deltakelse mm.

Mer informasjon:

- <http://www.unesco.no/utdanning/baerekraft>
- <http://www.miljolare.no>

Samarbeidspartner: Utdanningsdirektoratet.

1.3 Samordnet satsing mot vold, mobbing, kriminalitet og rus

Arbeidet med å skape et godt oppvekstmiljø avhenger av et styrket samarbeid mellom skole/barnehage, foreldre/foresatte, fritidssektor, frivillige organisasjoner, helse- og sosialsektoren, barnevernet og flere andre etater. Innsats og engasjement fra barn og ungdom må stå sentralt.

Barn som begår lovbrudd har krav på omsorg og hjelp samtidig som det må reageres på lovbruddene. Å rehabilitere og følge opp den enkelte unge lovbrøyer er en oppgave for politiet, domstolene, kriminalomsorgen, barnevernet, skole- og utdanningssektoren og helsetjenesten, i samspill med den enkelte unge, familien og lokalsamfunnet.

Justisdepartementet skal etter planen legge frem en stortingsmelding om barn og unge i fengsel våren 2006. Hovedutfordringen vil være å vurdere gode løsninger både i fengsel og mulige alternativer som både kan være til barnets beste og som ivaretar samfunnets behov for beskyttelse.

Arbeidet mot mobbing blir videreført gjennom et nytt Manifest mot mobbing for perioden 2005–2007.

Regjeringen ønsker å prioritere barn og unge som har en vanskelig livssituasjon, og det legges opp til økt innsats for særlig risikoutsatte barn og unge. Barn og unge med adferdsproblemer, barn av rusmiddelmisbrukere og barn og ungdom med innvandrerbakgrunn er eksempler på grupper som det skal rettes søkelys mot.

Regjeringen har lagt frem en ny handlingsplan mot rusmiddelproblemer for perioden 2006–2008. I 2006 vil blant annet innsatsen rettet mot barn som har foreldre som ruser seg økes.

UTVIKLINGSPROGRAM FOR STYRKING AV OPPVEKSTMILJØET

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 857, post 72 (i 1000 kroner)*:

Regnskap 2004:

5 165

Budsjett 2005:

5 341

Budsjett 2006:

5 512

* Midlene på posten benyttes også til støtteordningen til ungdomssatsing i distriktene (se kapittel 4.1).

Formål

Målet med Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet er å styrke og videreutvikle de lokale oppvekstmiljøene gjennom et bredt samarbeid mellom offentlige og frivillige krefter. Å bedre barn og ungdom sine muligheter til deltakelse, medvirkning og mestring står sentralt. Samtidig skal innsatsen mot vold, mobbing, rus, kriminalitet og rasisme i barne- og ungdomsmiljøene styrkes.

Om utviklingsprogrammet

For perioden 2005–2007 deltar følgende kommuner i Utviklingsprogrammet: Alta, Vågan, Kristiansund, Røros, Høyanger, Karmøy, Ål, Vestre Toten og Rælingen. Det holdes jevnlig kontaktmøter med kommuner gjennom publikasjoner og innlegg på konferan-

ser. Fra Barne- og likestillingsdepartementets side fremheves betydningen av at arbeidet planlegges og gjennomføres i samråd med ungdom, foreldre og frivillige organisasjoner, og at det legges opp til et godt tverrsektorielt samarbeid mellom ulike etater og tjenester.

Mer informasjon

- Rundskriv: «Om styrking av oppvekstmiljøet for barn og ungdom» (bestillingsnummer Q-9/99).
- NIBR-notat 2002:125: Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet – rapport fra en følgeforsker, Norsk institutt for by- og regionforskning, 2002.
- NIBR-notat 2005:104 – Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet 2002–2004 – de gode eksemplene.
- Publikasjonene og mer informasjon finnes på Internett: <http://odin.dep.no/bld>

HOLDNINGSSKAPENDE ARBEID I SKOLE, OPPLÆRING OG FRITIDSMILJØER

Strategi for læringsmiljøet i grunnopplæringen (2005–08)

Utdanningsdirektoratet

Strategi for læringsmiljøet i grunnopplæringen (2005–08) er et virkemiddel for å realisere målene i læreplaner, opplæringsloven og forskrifter, og skal gi hjelp til skoleeier og den enkelte skole når de skal sette seg mål, lage planer og sette i verk tiltak for å utvikle gode læringsmiljøer. Planen er delt inn i følgende tiltaksområder:

- sikre et fysisk og psykososialt arbeids- og læringsmiljø som fremmer helse, trivsel og læring styrke elevenes og læringenes mulighet til å utvikle seg mot verdibeviste, samfunnsengasjerte og læringsorienterte individer
- styrke kompetansen i skole, lærebedrift og lærerutdanning for å oppnå et inkluderende og helsefremmende læringsmiljø for alle

- bidra til at kvalitetsvurderingen av læringsmiljøet styrkes
- spre forskningsbasert kunnskap om ulike forhold ved læringsmiljøet
- styrke internasjonalt samarbeid

Det er etablert egne nettsider for lærings- og oppvekstmiljø på Skolenettet.no. Målgruppene er lærere, skoleledere, skoleeiere og rådgivningstjenesten. Nettsidene vil bli utviklet videre som redskap for informasjon, veiledning og erfaringsutveksling. Utdanningsdirektoratet vil samle, systematisere og spre kunnskap og erfaringer knyttet til arbeidet med lærings- og oppvekstmiljøet.

Mer informasjon

<http://www.skolenettet.no/lom>

Rett til et godt fysisk og psykososialt læringsmiljø

Kunnskapsdepartementet

Opplæringsloven fikk et nytt kapittel om skolemiljø i 2003, kapittel 9a. De nye bestemmelsene slår fast om det fysiske miljøet at: «Skolene skal planleggjast, byggjast, tilretteleggjast og drivast slik at det blir teke omsyn til tryggleiken, helsa, trivselen og læringa til elevane. Dersom ein elev eller forelder, eller eit av råda eller utvala ved skolen der desse er representerte, ber om tiltak for å rette på fysiske miljøtilhøve, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova.»

Om det psykososiale miljøet heter det: «Skolen skal aktivt og systematisk arbeide for å fremje eit godt psykososialt miljø, der den enkelte eleven kan oppleve tryggleik og sosialt tilhør. Dersom nokon som er tilsett ved skolen, får kunnskap eller mistanke om at ein elev blir utsett for krenkjande ord eller handlingar som mobbing, diskriminering, vald eller rasisme, skal vedkommande snarast undersøkje saka og varsle skoleleiinga, og dersom det er nødvendig og mogleg, sjølv gripe direkte inn.». I følge de nye bestemmelsene skal skolen snarest mulig varsle elevene og de foresatte «dersom skolen blir klar over tilhøve ved skolemiljøet som kan ha negativ verknad for helsa til elevane.»

Opplæringsloven kapittel 9a gir elevene og foreldrene bedre mulighet til å påvirke skolemiljøet:

- Skolen får en plikt til å holde elevrådet, forelderrådet og andre organer der elevene og foreldrene er representerte, løpende underrettet om alle forhold som har vesentlig betydning for skolemiljøet. Organene får rett til å uttale seg.
- Elevene og foreldrene skal være med å utforme og delta i det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet ved skolen.
- Alle offentlige grunnskoler og videregående skoler skal ha et skolemiljøutvalg, som skal være et rådgivende organ for skolene i arbeidet med skolemiljøet. I grunnskolene skal elever og foreldre utgjøre flertallet i utvalget, mens elevene skal utgjøre flertallet ved videregående skoler.

Mer informasjon

- <http://odin.dep.no/kd>
- www.skolenettet.no/lom

Samarbeidspartner: Utdanningsdirektoratet.

Elevinspektørene og Lærlingsinspektørene

Utdanningsdirektoratet

Elevinspektørene og Lærlingsinspektørene er nettbaserte spørreundersøkelser der elever på ungdomstrinnet og elever og lærlinger i videregående opplæring kan gi sin vurdering av opplæringen og lærings- og arbeidsmiljøet. Hensikten er at elever og lærlinger skal kunne påvirke og si sin mening om forhold som er viktige for å lære og for å trives. Deler av undersøkelsen blitt obligatorisk å gjennomføre for 7., 10. og 11. trinn.

Ved hjelp av Elevinspektørene skal skolen kunne kartlegge eventuelle forhold i opplæringen som ikke fungerer etter hensikten. En kontinuerlig kunnskap om og overvåkning av elevenes læringsmiljø er viktig for å kunne sette inn tiltak der læringsmiljøet påviselig ikke er godt. Opplysninger fra Elevinspektørene og Lærlingsinspektørene kan også bli brukt av Fylkesmannen som grunnlag for tilsyn.

Mer informasjon

- <http://www.elevinspektorene.no>
- <http://larlingsinspektorene.udir.no/>

Manifest mot mobbing 2005–2007

Kunnskapsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet

Regjeringen Bondevik undertegnet, sammen med Kommunenes Sentralforbund, Utdanningsforbundet og Foreldreutvalget for grunnskolen, et nytt Manifest mot mobbing for perioden 2005–2007. Arbeidet vil favne barn og unges lærings- og oppvekstmiljø i barnehage, skole, skolefritidsordning og annen organisert fritidsvirksomhet.

Rogalandsforskning konkluderte i sin vurdering av den første manifestperioden med at arbeidet så ut til å ha ført utviklingen i positiv retning, men at to år var for kort tid til å realisere visjonen i manifestet. Ved å undertegne et nytt manifest har partene understreket betydningen av at dette er et langsiktig arbeid og at engasjementet holdes oppe.

Erfaringene fra prosjektene «Verdier i skolehverdagen» og «Skal – skal ikke», som fokuserer på verdiformidling og verdibevissthet, blir ført videre i 2006.

På Utdanningsdirektoratets nettsted for læringsmiljøet; www.skolenettet.no/lom, finnes informasjon om aktiviteter og kunnskap knyttet til manifestarbeidet. Nettstedet gir også informasjon om og tilgang til en rek-

ke tiltak mot mobbing, for eksempel:

- Olweus-programmet
- ZERO-programmet
- Tiltakspakken «Bry deg! Ingen mobbing i videregående opplæring»
- Veiledningsmateriell om alvorlige atferdsvansker og utvikling av sosial kompetanse

Mer informasjon

- www.skolenettet.no/lom
- <http://utdanningsdirektoratet.no>

Tiltak mot mobbing i fritidsmiljøene

Barne- og likestillingsdepartementet

Det er et sentralt mål at fritidsmiljøene skal fremstå som åpne og inkluderende møteplasser. Fritidsklubber og frivillige barne- og organisasjoner deltar aktivt i kampen mot mobbing. Det er viktig at det finnes tydelige ledere og voksenpersoner i disse miljøene som vet hvordan de skal håndtere en mobbesituasjon.

Barne- og likestillingsdepartementet vil i 2006 arbeide aktivt for å støtte opp arbeidet mot mobbing i fritidssektoren. Det vil i løpet av året bli arrangert en konferanse om temaet, og det vil bli utarbeidet en veileder som skal gi frivillige og ansatte i fritidsklubber og organisasjoner råd og tips om hvordan de kan arbeide systematisk for å bekjempe mobbing.

Tiltak mot mobbing i barnehagen

Kunnskapsdepartementet

Det har blitt utarbeidet et hefte for de ansatte i barnehagene; *Mobbing i barnehagen*. Hftet er sendt til alle landets barnehager, kommuner, fylkesmenn og høyskoler. Det er også tilgjengelig på departementets hjemmeside.

I tilknytning til kvalitetssatsingen «Den gode barnehagen» ble det igangsatt forsknings- og utviklingsarbeid om mobbing i barnehager. Dronning Mauds Minne – Høgskole for førskolelæreutdanning har gjennomført en undersøkelse i fem barnehager der barn, foreldre og ansatte er intervjuet. Hftet «Tiltak mot mobbing starter i barnehagen», gir en grundig teoretisk drøfting av mobbing og beskrivelse av barnehagens arbeid med å avdekke, forebygge og stoppe mobbing. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA), omtaler også emnet mobbing i sin rapport «Fra best til

bedre?». De to rapportene utfyller hverandre og bekrefter at mobbing i barnehagen forekommer. På denne bakgrunn vil videre innsats mot mobbing i barnehagen bli vurdert.

Mer informasjon

- <http://mobbing.utdanningsdirektoratet.no>
- www.skolenettet.no/lom
- <http://www.odin.dep.no/kd>

Engasjement og innsats fra ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer

Barne- og likestillingsdepartementet

I arbeidet med å bekjempe vold og kriminalitet blant barn og ungdom er det en rekke ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer som har engasjert seg aktivt. Gjennom Barne- og likestillingsdepartementets tilskuddsordning «Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn» er det de senere årene gitt støtte til en rekke tiltak, prosjekter, ungdomsgrupper og organisasjoner som retter seg mot utsatte ungdomsgrupper og -miljøer, og som særlig arbeider for å motvirke vold, rus og kriminalitet blant ungdom. Det er også blitt gitt støtte til straktiltak for å imøtekomme akutte problemer i enkelte ungdomsmiljø, samt til konflikthåndtering.

Både statlige og lokale myndigheter er jevnlig i dialog med ungdomsgrupper, ungdomsmiljøer og frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner gjennom arrangementer, konferanser og høringer. Barne- og likestillingsdepartementet vil fortsatt støtte opp om arbeidet for å motvirke vold, kriminalitet og gjengatferd i samarbeid med bykommuner og aktuelle departement.

Mer informasjon:

<http://www.odin.dep.no/bld>

Sivile vernepliktige i voldsforebyggende arbeid (VOKT)

Justisdepartementet

Justisdepartementet har satt sivile vernepliktige inn i volds- og konflikthforebyggende arbeid (VOKT-tjeneste). Formålet med tjenesten er å hindre vold og mobbing blant barn og ungdom.

VOKT består av sivile vernepliktige som arbeider voldsforebyggende og antirasistisk i skolen, på ungdomsklubber og ved institusjoner for kultur og idrett. I

tillegg er det opprettet en nettverkspatrulje som ferdes på offentlige steder der ungdom samles. VOKT – arbeideren skal konsentrere seg spesielt om å avdekke og forebygge mobbing, vold og konflikter i ungdomsmiljøet.

Arbeidet er organisert etter to forskjellige modeller. Bymodellen, som er etablert i Oslo, Porsgrunn og Moss, innebærer at flere vernepliktige er koordinert i en felles lokal enhet. Det arbeides med å videreføre denne model-

len til også andre byer. I landet for øvrig er tjenesten organisert etter en distriktsmodell, som består av selvstendige skoler med én eller to sivile vernepliktige.

Mer informasjon

<http://www.siviltjenesten.no>

Samarbeidspartnere: Siviltjenesten og Det kriminalitetsforebyggende råd.

INNSATS MOT RUS

Rusreformen

Helse- og omsorgsdepartementet

Med rusreformen fikk staten, ved de regionale helseforetakene, fra 1. januar 2004 ansvaret for tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelmisbruk. Etter som tverrfaglig spesialisert behandling for rusmiddelmisbrukere derved ble en del av spesialisthelsetjenesten, har rusmiddelmisbrukere også fått pasientrettigheter etter pasientrettighetsloven, på lik linje med øvrige pasienter innen spesialisthelsetjenesten.

Det statlige tilbudet om tverrfaglig spesialisert behandling omfatter flere tiltak, både poliklinisk og døgnbehandling, inkludert også tilbud for barn, unge og familier samt gravide rusmiddelmisbrukere. Institusjonene som gir tverrfaglig spesialisert behandling og

har tilrettelagte opplegg for barn av rusmiddelmisbrukere, har som hovedregel nær kontakt med sosialtjenesten, barnevernstjenesten og eventuelle andre behandlingsinstitusjoner. Enkelte institusjoner har eget mor/barn-tilbud eller familieenheter.

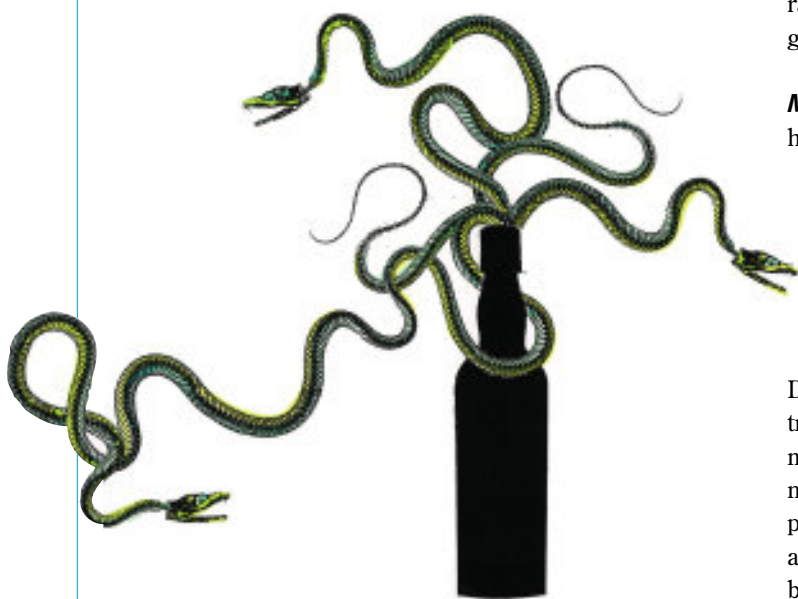
Det overordnede målet med rusreformen er at rusmiddelmisbrukere med sammensatte problemer skal få bedre tjenester og at behandlingsresultatene skal bli bedre. Rusmiddelmisbrukere med alvorlige psykiske lidelser vil særlig ha behov for helhetlige og koordinerte hjelpetiltak. Det polikliniske psykiatriske tilbudet, bestående av bla. barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikker og psykiatriske ungdomsteam representerer viktige tilbud i denne sammenheng. Det er et mål at hjelpetilbudet til denne gruppen skal styrkes gjennom rusreformen ved at behandling av rusmiddelproblemer og psykiske lidelser begge er en del av spesialisthelsetjenesten og de regionale helseforetakenes ansvarsområde. En evaluering av reformen vil bli lagt fram ved utgangen av 2006.

Mer informasjon

<http://www.rustiltak.no>

Nasjonal forpliktende opptrappingsplan for rusfeltet

Det skal i 2006 utarbeides en nasjonal forpliktende opptrappingsplan for rusfeltet. I forbindelse med St.prp. nr.1 (2005–2006) for Arbeids- og inkluderingsdepartementet og St.prp.nr.1 (2005–2006) Tillegg nr.1 (tilleggsproposisjonen) er det lagt føringer for satsinger blant annet på forebygging av rusmiddelproblemer, tiltak for barn med rusmiddelmisbrukende foreldre og forskning

på rusfeltet. Disse satsingene vil innebære første steg mot en ny opptrappingsplan for rusfeltet.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 33:

NARKOTIKA

Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.

Styrking av det lokale og regionale rusmiddelforebyggende arbeidet

Formål

Sosial- og helsedirektoratet har blant annet ansvar for gjennomføring av landsdekkende informasjons- og holdningsdannende tiltak, forvaltning av tilskudd til de landsomfattende frivillige organisasjonene på området, herunder ungdomsorganisasjoner, og forvaltningsopp-gaver som følger av alkoholloven, blant annet administrasjon av alkoholreklameforbudet. Den statlige forebyggingsinnsatsen er rettet inn mot å nå sentrale rusmiddelpolitiske mål, herunder redusert rusmiddelbruk i befolkningen, hevet debutalder for alkohol og punktavhold i tilknytning til blant annet oppvekst, graviditet, trafikk og idrett. Det skal utarbeides en nasjonal forpliktende opptrappingsplan for rusfeltet.

De regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål/ tiltak i kommunene

De regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål er sentrale i forebyggingsinnsatsen. Kompetansesentrene mottar oppdragsbrev fra Sosial- og helsedirektoratet, og har tre hovedoppgaver: Stimulere til utvikling av forebyggende tiltak i kommunene, kompetanseutvikling i kommunene og i spesialisthelsetjenesten, samt tildelt fagområde med nasjonal spisskompetanse (for nærmere omtale kap. 5).

En viktig oppgave for kompetansesentrene er å bistå kommunene i det forebyggende arbeidet og å gi råd og bistand om hvordan kommunene kan møte utfordringene i forbindelse med ungdoms bruk av rusmidler. Kompetansesentrene kan blant annet bistå kommunene i arbeidet med å utarbeide rusmiddelpolitiske hand-

lingsplaner. Kompetansesentrene spiller også en viktig rolle i å formidle erfaringer fra tiltak og prosjekter i andre kommuner. De vil også kunne ta initiativ overfor kommuner med forslag om aktuelle tiltak og skal bistå skolene i det holdningsskapende arbeidet mot rusmiddelproblemer.

Forebygging av rusmiddelproblemer må i større grad ses i sammenheng med generell forebygging, og i langt større grad integreres i andre deler av forebyggings- og hjelpeapparatet. Blant annet er det viktig at kommunene i større grad ser forebygging av rusmiddelproblemer i sammenheng med kommunal bevillingspolitikk. Det skal tidlig i 2006 utgis en veileder for kommunal rusmiddelpolitisk handlingsplan. Det er også viktig at rusmiddelfrie møteplasser for barn og unge finnes og videreutvikles. Her er det sentralt at frivillige organisasjoner og det offentlige spiller på lag og utfyller hverandre.

Mer informasjon

<http://www.forebygging.no>

Samarbeidspartner: Sosial- og helsedirektoratet.

Informasjonstiltak

Helse- og omsorgsdepartementet

Sosial- og helsedirektoratet,

kap. 0718, post 21 (i 1000 kroner)

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
-	10 000	10 000

Formål

Å øke kunnskapen om konsekvenser av rusmiddelbruk, for derigjennom å redusere skader og ulykker forbundet med alkohol.

Nærmere om informasjonstiltak

Den økende alkoholbruken i samfunnet generelt og i ungdomsgruppene spesielt, krever en ekstraordinær innsats. Som ledd i Handlingsplan mot rusmiddelproblemer ble det allerede i 2004 gjennomført en holdningskampanje om alkohol rettet mot befolkningen generelt og mot ungdomsgruppene spesielt. Formidling av klare og entydige budskap som er i samsvar med eksisterende kunnskap på området, og som målgruppene kan kjenne seg igjen ble vektlagt. Også i 2005 gjennomførte Sosial- og helsedirektoratet en kampanje om alkohol rettet mot befolkningen generelt og mot foreldre, primært på ungdomstrinnet spesielt. Basert på erfaringene fra disse kampanjene vil direktoratet utarbeide og gjennomføre informasjonstiltak og holdnings-

skapende arbeid i nært samarbeid med de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål, frivillige organisasjoner, SIRUS og andre kunnskapsmiljøer.

Mer informasjon

<http://www.shdir.no>

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet har hovedansvaret for å gjennomføre tiltakene. Det forutsettes et nært samspill med de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål, SIRUS og andre kunnskapsmiljøer.

Rusmiddelforebyggende arbeid i opplæringen

Kunnskapsdepartementet

Formål

- å engasjere elever og foresatte i en bevisstgjøring rundt bruk av rusmidler
- å medvirke til redusert bruk av alkohol blant de unge og heve eventuell debutalder
- å forebygge enhver bruk av narkotiske stoffer og stanse nyrekruttering
- å fange opp elever med spesifikke rusmiddelproblemer for å tilby hjelp

Om arbeidet

Det rusmiddelforebyggende arbeidet er et satsingsområde for regjeringen. Opplæring om og forebygging av bruk og misbruk av alkohol, narkotika og dopingmidler inngår i det generelle forebyggende arbeidet rettet mot alle elever i grunnskolen og videregående opplæring. En styrket innsats rettet mot barn og unge når det gjelder å motvirke bruk av rusmidler, sees i sammenheng med det forebyggende arbeidet i skolen for å motvirke uønsket atferd blant elevene. Det er utarbeidet informasjons- og idémateriell der elevmedvirkning er vektlagt.

Utdanningsdirektoratet samarbeider med Sosial- og helsedirektoratet om det rusmiddelforebyggende arbeidet i skolen. Det vil bli lagt vekt på å skape oppmerksomhet om, og spre erfaringer fra, nasjonale og lokale prosjekter. Det er igangsatt et samarbeid mellom Sosial- og helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet om å utarbeide en kunnskapsplattform for rusmiddelundervisning i skolen, som vil gi informasjon om rusforebyggende program som har dokumentert effekt. Målet er å gjøre forebygging i skolene mer målrettet og effektiv.

Mer informasjon

<http://skolenettet.no/lom>

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannsembetene, Sosial- og helsedirektoratet og de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål.

Pilotprosjekt i lokalt rusforebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

Sosial- og helsedirektoratet,
kap. 0718, post 63 (i 1000 kroner)

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
8000	8 000	8 000

Formål

I tråd med regjeringens handlingsplan mot rusmiddelproblemer 2003–2005, ble det igangsatt et treårig forskningsbasert prøveprosjekt for å utvikle målrettede og samordnede forebyggende innsatser på kommunalt nivå. Prosjektet har tre hovedfokusområder:

- fremskaffe relevante lokale data om rusmiddelsituasjonen
- utvikle og samordne lokale tiltak
- evaluering

Om prosjektet

Hovedinnsatsen blir rettet mot fem arenaer: hjem, barnehage, skole, arbeidsliv og fritid. Sentrale stikkord er:

- redusert tilgang på alle typer rusmidler for ungdom under 18 år
- sikre tidlig intervensjon i barnehage, skole og arbeidsliv
- frivillige organisasjoner både som arena for – og pådriver i – det forebyggende arbeidet, blant annet gjennom rusfrie aktiviteter for barn og ungdom
- økt kunnskap om rusmiddelsituasjonen lokalt
- samordning og kvalitetssikring av innsatsen rettet mot forebyggende arbeid i barnehage, skole og opplæring
- samarbeid med skjenkenæring og politi i forbindelse med prosjektet «Ansvarlig vertskap»

Prosjektet styres av Sosial- og helsedirektoratet i tett samarbeid med de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål og blir evaluert av SIRUS. Det er valgt ut ni kommuner som deltar i prosjektet. Prosjektet avsluttes høsten 2006.

Mer informasjon

- <http://www.shdir.no>
- <http://www.forebygging.no/region>

Tilskudd til frivillig rusmiddel-forebyggende arbeid

Helse- og omsorgsdepartementet

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å fremme rusfri livsstil og rusfrie miljøer og redusere forbruk og skader forårsaket av rusmidler.

Om tilskuddsordningen

De frivillige organisasjonene er en viktig ressurs i det forebyggende arbeidet på rusmiddelområdet. Det ytes derfor drifts- og prosjekttilskudd til frivillig rusmiddel-forebyggende arbeid i regi av organisasjoner, foreninger og bedrifter. Formålet er å opprettholde og styrke oppslutningen om rusmiddelfrie arenaer og rusmiddel-

frie soner knyttet til blant annet idrett, trafikk, arbeidsliv, graviditet og oppvekst. Tilskudd fordeles etter søknad og gis til rusmiddelpolitiske organisasjoner og til enkeltprosjekter i regi av andre frivillige organisasjoner som ikke har rusmiddelforebyggende arbeid som hovedmål (for eksempel Norges idrettsforbund og olympiske komite). Det ble videre gitt driftstilskudd til de fire organisasjonene som er tilknyttet Norsk senter for rusfri miljøutvikling (NSRM). Tilskuddsordningen baserer seg på at det legges vekt på å støtte kunnskapsbaserte tiltak og strategier. Tilskuddsordningen skal også inkludere rusmiddelfrie kulturtilbud som driver primærforebyggende arbeid på rusmiddelfeltet.

Sosial- og helsedirektoratet forvalter tilskuddsordningen. Tilskuddene bevilges over kap. 0718, post 70, Frivillig arbeid m.v.

INNSATS MOT KRIMINALITET

Handlingsplan mot barne- og ungdomskriminalitet

Justisdepartementet

Formål

Målsetningen er å hindre at de mest utsatte utvikler en kriminell karriere, men også å beskytte omgivelsene mot kriminalitet begått av mindreårige.

Om tiltakene

Handlingsplanen «Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet» (2005–2008) er utarbeidet i samarbeid mellom seks departementer og fokuserer på den enkelte unge lovbryster under 18 år – både over og under kriminell lavalder. De 21 tiltakene skal sikre samordnet, alderstilpasset, ansvarliggjørende og rask oppfølging av den enkelte unge lovbryster. Planen er særlig rettet mot gjengangerne og de som begår alvorlig kriminalitet.

For ungdom mellom 15 og 18 år skal det legges til rette for «skreddersydd» og samordnet bruk av virkemidlene innenfor strafferetten og samfunnet for øvrig. I denne aldersgruppen utgjør ungdom som sitter i fengsel, enten i varetekt eller etter dom, en særlig utfordring. Flere av tiltakene er rettet inn mot innholdet i

straffegjennomføring og samspill med hjelpeapparatet, under og etter fengselsopphold.

Et viktig tiltak for å legge til rette for samarbeid på alle nivåer av samfunnets oppfølging etter lovbrudd er utprøving av lokale oppfølgingsteam for strukturert, forpliktende, og forutsigbart samarbeid i enkeltsaker mellom rettshåndhevere, hjelpeapparat og barnets nære nettverk på fire prosjektsteder over en periode på 3 år. Det skal legges vekt på prinsippene for «restorative justice» (aktiv konfliktløsnings- og gjenopprettingsjustis). En slik tilnærming har som utgangspunkt at både gjerningspersonen, offeret og samfunnet skal ansvarliggjøres og ivaretas gjennom aktiv deltagelse i oppfølgingen av lovbruddet. Erfaringene fra oppfølgingsteamene skal evalueres og brukes i vurderingen av eventuelle behov for strukturelle eller lovmessige endringer.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/jd>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kunnskapsdepartementet.

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 40:*

BEHANDLING I SAKER OM STRAFF

Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

Snu unge lovbrøyttere i tide

Justisdepartementet

Gjennom prosjektet «Snu unge lovbrøyttere i tide» fokuseres det på samarbeidsmodeller for å få unge lovbrøyttere bort fra kriminalitet. Målsettingen er å utvikle et forpliktende samarbeid mellom ulike nivåer og sektorer i forvaltningen og i lokalsamfunnet for øvrig. Fem berørte departementer har inngått et forpliktende forvaltnings-samarbeid med Justisdepartementet. Prosjektet bygger på at stat, kommune og lokalsamfunn har et felles ansvar. Seks delprosjekter prøver ut konkrete tiltak for å sikre ansvars plassering, samarbeid og kontinuitet i oppfølgingen av unge før, under og etter fengsel/dom. I delprosjektene skal ungdommene møtes med konstruktive tiltak i et samarbeid mellom ungdommene selv, hjem, skole, politi, kriminalomsorg, hjelpeapparat og nærmiljøet.

Gjennom prosjektet ønsker man å få til en felles innsats fra de ulike samfunnssektorer som rettsvesen, helsevesen, skole, barnevern, det sivile samfunn og nærmiljø for å lykkes i å bekjempe barne- og ungdomskriminaliteten.

Prosjektet vil etter planen bli avsluttet ved utgangen av 2006. Erfaringene fra pilotprosjektet er benyttet i utarbeidelsen av ny handlingsplan «Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet», som er beskrevet tidligere i dette kapitlet.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/jd>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet.

**Tverretattlig samarbeid
– SLT modellen**

Justisdepartementet

SLT er en modell for å samordne det eksisterende kriminalitetsforebyggende arbeidet blant barn og unge. Det har vist seg at samordningen bare fungerer optimalt hvis det forankres på topp-plan i kommunen og politiet, og det må ansettes en koordinator som får et overordnet ansvar for å være pådriver i alle ledd. Med disse faktorene på plass kan samarbeidet gi en rasjonaliseringsgevinst både økonomisk og tidsmessig og i sin tur virke preventivt i forhold til enkeltpersoners og gruppers forhold til kriminalitet. Modellen er også sentral i de 4 oppfølgingsteamene som etableres primo 2006 som et tiltak i handlingsplanen «Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet», omtalt tidligere i dette kapitlet.

140 kommuner har tatt i bruk SLT-modellen i sitt kriminalitetsforebyggende arbeid. I noen tilfeller har flere kommuner gått sammen om å starte SLT. Justisdepartementet vil også i 2006 utlyse stimuleringsmidler via Det kriminalitetsforebyggende råd.

Mer informasjon

<http://www.krad.dep.no>

Konfliktråd

Justisdepartementet

Formål

Konfliktrådsordningen reguleres av lov om meglings i konfliktråd av 1991. I følge loven er konfliktrådet oppgave å megle i tvister som oppstår på grunn av at en eller flere personer har påført andre skade, tap eller annen krenkelse.

Om konfliktråd

I meglingsmøtet forsøker partene ved dialog og ved hjelp av meglere å løse konflikten og inngå en avtale. Avtalen kan omhandle økonomisk oppgjør eller arbeid. En avtale kan også gi uttrykk for en forsoning uten nærmere ytelser; avtalen fastslår da at partene har diskutert problemet og løst konflikten i minnelighet. Megling arrangeres normalt mellom to personer, for eksempel gjerningsperson og offer. Det er også mulig å involvere partenes nettverk (familie, venner, lærer, nabo etc.) i meglingsmøtet slik at alle praktiske og følelsesmessige følger av konflikten blir belyst, og nettverket kan samarbeide med partene om en varig løsning på konflikten. Metoder for nettverksmegling har blitt prøvd ut. Erfaringene fra prøveprosjektene er positive.

Fra 1. januar 2004 ble konfliktrådene fullt ut statlige organ underlagt Justisdepartementet. Samtidig ble Sekretariatet for konfliktrådene opprettet. Sekretariatet har ansvaret for den faglige og administrative driften av konfliktrådene. Det finnes 22 konfliktråd som dekker alle landets kommuner. Ordningen med meglere i hver enkelt kommune er videreført. Det finnes i alt ca. 600 lokalt oppnevnte legmeglere. Konfliktrådene tilbyr megling i:

- Straffesaker
- Saker som gjelder ellers straffbare handlinger med gjerningspersoner under 15 år
- Rene sivile saker, for eksempel nabo tvister og familietvister.

I straffesaker kan megling benyttes enten som alternativ til straff eller som supplement til straff, herunder megling som særvilkår i betinget dom eller som tiltak i samfunnsstraffen. Deltagelse i megling er frivillig for alle parter. Dette er et viktig prinsipp for at partene skal være motivert til selv å ta ansvar for konflikten og den prosessen som leder frem til en eventuell løsning. Konfliktråds megling er et gratis tilbud som er tilgjengelig for hele befolkningen. Ordningen er særlig godt egnet overfor unge lovbyggere.

Mer informasjon

- Lov om megling i konfliktråd, 15.03.1991 nr 3.
- Konfliktrådenes tidsskrift «Opp og avgjort»
- <http://www.konfliktraadet.no>

Samfunnsstraff

Justisdepartementet

Formål

Samfunnsstraffen er en straffereaksjon som særlig kan være egnet for unge lovbyggere som trenger umiddelbar reaksjon med tydelige konsekvenser ved brudd. Ordningen trådte i kraft i mars 2002.

Om samfunnsstraffen

Innholdet i samfunnsstraffen kan bestå i samfunnsnyttig tjeneste, program, individuelle samtaler, behandling, megling i konfliktråd og andre tiltak som er relevante i forhold til den enkeltes kriminalitet. Det er en målsetting å øke bruken av andre tiltak enn samfunnsnyttig tjeneste. Megling i konfliktråd er ett av tiltakene som det er ønskelig å gjøre mer bruk av. En omfattende evalueringsrapport utarbeidet av Kriminalomsorgens Utdanningscenter vil bli ferdigstilt i mars 2006.

Mer informasjon

<http://www.kriminalomsorgen.no>

Ofre og pårørendes møte med straffesakskjeden

Justisdepartementet

I 2004 ble det oppnevnt et utvalg som skal utrede hvordan fornærmedes og pårørendes rettslige stilling i straffesaker kan styrkes. Utvalget skal blant annet vurdere om disse gruppene burde gis flere prosessuelle rettigheter, som for eksempel styrket rett til informasjon, rett til å stille spørsmål til vitner og tiltalte under rettssaken, rett til prosedyre, rett til bistandsadvokat i flere saker enn i dag osv. Utvalget leverer sin utredning i 2006.

En arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet leverte 30. august 2005 rapporten «Æ e itj fornærma, æ e forbanna». Gruppens mandat har vært å se på ikke rettslige problemstillinger ved ofre- og pårørendes møte med straffesakskjeden. Tiltak som berører barn direkte er forslaget om at det bør innføres frist for berømming av saker der offeret er under 18 år, lik fristen der gjerningspersonen er under 18 år. Et annet forslag er at den informasjon som gis av politiet må tilrettelegges slik at alle grupper kan gjøre seg nytte av den, herunder barn, personer med språkvansker eller ulike typer funksjonshemminger. Rapporten har vært sendt på høring og er under oppfølging i Justisdepartementet.

Mer informasjon

<http://www.jd.dep.no>

1.4 Et flerkulturelt samfunn

Det norske samfunnet vil i økende grad være preget av kulturelt mangfold. Regjeringens mål er at alle som vokser opp i Norge, uavhengig av etnisk bakgrunn og foreldrenes fødeland, skal ha samme mulighet for å delta i samfunnet. Alle skal oppleve at de hører til og at de aksepteres for den de er.

Grunnlaget for deltakelse i samfunnet legges i barne- og ungdomsårene. I barnehage, grunnskole, videregående opplæring og høyere utdanning lærer barn og ungdom å samarbeide på tvers av kulturell og språklig bakgrunn. De holdningene som skapes i ung alder påvirker oss gjennom hele livet.

Alle former for diskriminering er uakseptable og må bekjempes. En effektiv innsats mot rasisme og diskriminering krever et kontinuerlig og langsiktig arbeid. Det er et overordnet mål for regjeringen at alle skal ha like muligheter, rettigheter og plikter til å delta i samfunnet og bruke sine ressurser.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 30:

MINORITETER OG URBEFOLKNING

Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.

SAMISKE BARN OG UNGDOM

Det er et mål å styrke samiske barn og unges identitet og tilhørighet til det samiske samfunnet, og utvikle oppvekstmiljøer der samisk og norsk kultur i størst mulig grad oppleves som likeverdige.

Samiske barn i barnehage

Kunnskapsdepartementet, kap. 231, post 50, (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
10 716	11 080	11 435

Formålet med tilskuddet er å tilrettelegge for at samiske barn skal få utvikle sitt språk og sin kulturbakgrunn i barnehagen. Tilskuddet som forvaltes av Sametinget omfatter tilskudd til samiske barnehager og midler til utviklingsarbeid, rekrutteringstiltak, informasjonstiltak og utvikling av pedagogisk materiell. I samarbeid med Samisk høyskole og fylkesmennene iverksettes ulike tiltak rettet mot samiske barnehager og barnehager med samiske barn.

Mer informasjon:

<http://www.samediggi.no>

Samiske barn og unges opplæringstilbud

Kunnskapsdepartementet, kap. 0225, post 63 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
36 962	40 301	46 705

Målet med tilskuddsordningen er å styrke den økonomiske evnen i kommunene til å medvirke ved finansiering, slik at det blir gitt opplæring i og på samisk i samsvar med de rettighetene som går fram av § 6–2 og 6–3 i opplæringsloven. Tilskuddet går også til styrking av lærernes kompetanse i samisk språk og kultur.

I skoleåret 2004–2005 fikk om lag 3000 elever i grunnskolen opplæring i samisk, en økning på 7 prosent fra skoleåret 2003–2004. Våren 2005 fikk totalt 310 elever opplæring i samisk i videregående opplæring, mot 279 våren 2004. De fleste av disse fikk opplæring i fylkeskommunale skoler.

Alle elever i grunnskolen i samiske distrikt har i henhold til opplæringsloven rett til å få opplæring i og på

samisk. Utenfor samisk distrikt har en gruppe på minst ti elever som ønsker det i en kommune samme rett. De beholder denne retten så lenge det er minst seks elever igjen i gruppa (§ 6–2, 2.ledd). Samiske barn og unge utenfor samiske distrikt har rett til opplæring i samisk. I videregående opplæring har samer rett til opplæring i samisk.

Sametingets opplæringsavdeling

Samisk opplæringsavdeling har ansvar for informasjon, veiledning, rådgivning, planlegging og produksjon og kvalitetssikring av læremidler for barnehage, grunnskole, videregående opplæring og voksenopplæring.

Sametinget forvalter en stipendordning som et språkvirkemiddel for å stimulere samisk ungdom til å velge samisk som fag i videregående skole. For 2006 avsettes det 1,1 millioner kroner i utdanningsstipend for ungdom som har samisk som fag under utdanningen.

Samiske læreplaner i Kunnskapsløftet

Utgangspunktet for opplæringen for samiske elever skal være reell likeverdighet. Samene skal selv ha innflytelse på innholdet i skolen i samiske områder. Det er to likeverdige læreplanverk for grunnskolen: L97 og L97 Samisk. Det samiske læreplanverket for grunnskolen, som brukes i samisk distrikt og i klasser opprettet etter § 6–2, 2. ledd i opplæringsloven, skal revideres i hht. St.meld. nr. 30 (2003–04) Kultur for læring, og Innst. S. nr. 268 (2003–04). Dette gjelder også læreplaner for videregående opplæring i samisk som 1. og 2. språk, vk1 og vk2 i reindrift, og vk1 duodji. Læreplan for samisk som 2. språk, som foreligger på sørsamisk, skal også revideres.

Sametinget utarbeider og fastsetter i enighet med § 6–4 i opplæringsloven læreplaner for de samiske språkfagene (samisk som førstespråk, samisk som andrespråk), læreplaner i design og duodji samt reindrift innen de yrkesfaglige utdanningsprogrammer i videregående skole.

I tilknytning til nasjonale planer utarbeider Sametinget forslag til en samisk dimensjon i læreplanene for fagene mat og helse, kunst og håndverk/duodji, musikk, KRL og de gjennomgående fellesfagene norsk for elever med samisk som førstespråk (samisk 1), sam-

funnsfag og naturfag. Sametinget utarbeider også forslag til samiske læreplaner for fellesfagene historie, geografi samt religion og etikk i den videregående skolen. Innen programområde for samfunnsfag og økonomi utarbeider Sametinget forslag til læreplan i samisk historie og samfunn. I tillegg utvikler Sametinget en læreplan innen utdanningsprogram musikk, dans og drama samt en læreplan for samisk formgiving innenfor programområde for formgivingsfag. Disse planene skal nyttes i den samiske skolen og fastsettes sentralt, jf § 6–4 i opplæringsloven. Sametinget utarbeider dessuten forslag til og fastsetter samisk innhold i de nasjonale læreplanene, jf. § 6–4 i opplæringsloven.

Foreldreveiledning og barnevern

Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet har gjennom Program for foreldreveiledning utviklet materiell til foreldre og helsestasjoner som støtte til foreldre i omsorgs- og oppdragerrollen. En del av materialet til Program for foreldreutvikling er oversatt til samisk i 2005, og diskusjonshftet *Åtte temaer for godt samspill* vil bli oversatt til samisk i 2006.

Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge arbeider med forskning knyttet til barnevernets møte med det flerkulturelle samfunnet i Nord-Norge, med vekt på barnevern i en samisk kontekst. Det vil ved årsskiftet 2005/2006 foreligge temahefter om barnevern i samisk kontekst til bruk i undervisningsopplegg for studenter i grunn- og videreutdanningene og for ansatte i barneverntjenesten.

Samiske veivisere

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet satte i 2004 i gang et prosjekt med «samiske veivisere» i regi av Samisk Høgskole. Tre samiske ungdommer fikk stipend høsten 2005 for å informere om samisk kultur og samfunnsliv til skoler, organisasjoner og foreninger i hele landet. Prosjektet vil bli fulgt opp i 2006. Det vil bli lagt opp til en evaluering av prosjektet.

Oppvekstvilkår for samiske barn og unge

Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Sametinget

Barn og unge er et prioritert satsingsområde for Sametinget. Sametinget vil arbeide for å skape gode oppvekstvilkår for samiske barn og unge, slik at disse kan vokse opp i trygge og gode nærmiljøer hvor det gis mulighet til å utvikle og styrke sin samiske identitet og tilknytning til det samiske samfunnet. Sametingets satsing skal gjenspeile mangfoldet i samisk kultur og barnas ulike erfaringsbakgrunn. Sametinget ønsker å gi samiske barn og unge økt medbestemmelse og innflytelse på Sametingets egen politikk i forhold til barn og unge.

Sametinget tildeler også midler til barne- og ungdomstiltak over tilskuddspostene Ungdomskonferanse og Årlige konferanse for barnehageansatte. Sametinget har opprettet en egen budsjettpost til festivaler. En stor del av den aktiviteten som er knyttet til samiske kultur- og språksentra retter seg mot ungdom. I 2006 fordeles 1,87 millioner kroner over tilskuddsordningen Samiske barn og unges oppvekstvilkår, som ligger under Samisk kulturfond.

Behovet for publikasjoner tilpasset den samiske befolkningen er stort, og det er særlig stor mangel på samiskspråklig litteratur til barn og unge. Sametinget har for 2006 avsatt 1,05 millioner kroner i tilskudd til utgivelse av barne- og ungdomsmagasiner. Sametinget ønsker en sterkere satsing på å bygge opp samiskspråklige lesevaner og skrivekunst, og å fremme samisk litteratur rettet mot barn og unge. Sametinget ønsker blant annet en fast støtteordning for samiskspråklige publikasjoner til barn og unge. Sametinget ønsker i større grad å være medaktør i den kulturelle skolesekken. Sametinget gir 1,025 millioner kroner i driftsstøtte til samisk idrett.

Mer informasjon

- <http://www.samediggi.no>
- <http://www.same.net>
- <http://www.odin.dep.no/krd>

BARN OG UNGDOM FRA NASJONALE MINORITETER

Kunnskapsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet

De nasjonale minoriteter i Norge er jøder, kvener, rom- (sigøynere), romanifolket (tatere/reisende) og skogfinner. Gjennom ratifisering av Europarådets rammekonvensjon for beskyttelse av nasjonale minoriteter har Norge forpliktet seg til å fremme de forutsetninger som er nødvendige for at personer som tilhører nasjonale minoriteter, kan bevare og utvikle sin kultur, samt bevare de grunnleggende bestanddelene av sin identitet, det vil si deres religion, språk, tradisjoner og kulturarv. Dette følger også av FNs konvensjon om barnets rettigheter, artikkel 30.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har et samordningsansvar for politikken overfor nasjonale minoriteter. Samtidig har styresmaktene på de ulike sektorene og forvaltningsnivåene det samme ansvaret for personer som tilhører nasjonale minoriteter, som for resten av befolkningen. Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil i 2006 videreføre støtten til prosjektet «Romanifolket – fra barn til voksen» i regi av «Dronning Mauds minne – Høgskole for førskolelærerutdanning». Prosjektet er planlagt som utviklings-

prosjekter i barnehage og grunnskole med tanke på å få romanikulturen tydelig fram i barnehagens og skolens virksomhet.

På initiativ fra Barne- og familiedepartementet utga Institutt for samfunnsforskning i 2005 den nordisk kunnskapsstatusen «Barn og unge fra nasjonale minoriteter». Rapporten dokumenterer og systematiserer eksisterende kunnskap om barn og unge fra nasjonale minoriteter og deres oppvekst- og livssituasjon. Rapporten foreslår økt forskningsinnsats på fire områder: minoritetsbarndom, språkopplæring og utdannings-tilbud, identitetskonstruksjon og kulturformidling, og barn og unges medborgerskap. Barne- og likestillingsdepartementet vil følge opp resultatene fra rapporten i samarbeid med andre departementer og i forbindelse med det norsk formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2006.

Mer informasjon:

«Barn og unge fra nasjonale minoriteter:

<http://www.samfunnsforskning.no>

SPRÅKLIGE MINORITETER I BARNEHAGE OG SKOLE

Språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning

Kunnskapsdepartementet

Formål

Strategiplanen «Likeverdig utdanning i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004–2009», har som overordnet målsetting å sikre en bedre inkludering av minoritetsspråklige i barnehage, skole, utdanning, samfunns- og arbeidsliv. Strategien, som omfatter barn i førskolealder, grunnopplæringen, voksenopplæring og høyere utdanning, gir en statusbeskrivelse av feltet og presenterer i alt 39 tiltak.

Om strategiplanen

Strategien skal bidra til et helhetlig perspektiv på innsatsen overfor barn og unge med minoritetsbakgrunn fra barnehage til høyskole og universitet. Planen har et 5 års perspektiv. For å oppnå planens mål, er det viktig at aktø-

rer fra alle deler av utdanningssystemet og frivillig organisasjoner involveres og ansvarliggjøres. Foreldrene har et hovedansvar for opplæringen av sine barn, og en bevisstgjøring om denne rollen fremheves i planen. Strategiplanen skal evalueres og de enkelte tiltakene skal følges opp gjennom årlige tilstandsrapporteringer.

Strategiplanen har fem hovedmål:

- bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn i førskolealder
 - bedre skoleprestasjonene til minoritetsspråklige elever
 - øke andelen blant minoritetsspråklige elever og læringer som påbegynner og fullfører videregående opplæring
 - øke andelen av minoritetsspråklige studenter i høyere utdanning
 - bedre norskerferdighetene til minoritetsspråklige voksne.
- Utdanningsdirektoratet har et hovedansvar for oppfølgingen av strategiplanen og samarbeider med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) ved Høgskolen i Oslo og det nasjonale senteret for læring i arbeidslivet (VOX).

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kd>

<http://udir.no>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Utdanningsdirektoratet.

Tilskudd til tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritets-språklige barn i førskolealder

Kunnskapsdepartementet,
kap. 231, post 63, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
92 429	96 275	98 960

Tilskuddet tildeles kommunene ut fra antall minoritets-språklige barn i alderen 1 til 5 år som går i barnehage. For 2005 er tilskuddet tildelt på bakgrunn av opplysninger gitt i barnehagenes årsmeldinger per 15. desember 2004. Kommunene kan nytte tilskuddet fleksibelt og utforme tiltak ut fra lokale variasjoner, ressurser og behov. Tilskuddet følger ikke barnet. Det er øremerket tiltak for minoritetsspråklige barn i førskolealder, og midlene skal primært nyttes til tiltak rettet direkte mot barna. I tillegg til å utforme tiltak i barnehage, herunder tilbud om tospråklig assistanse, kan tilskuddet nyttes til å styrke informasjonen til foreldre, tilrettelegge tiltak for minoritetsspråklige barn som ikke har barnehageplass, og til å utvikle tverrfaglige tiltak med barnehagen som samarbeidspart. I 2006 vil departementet benytte inntil syv millioner kroner av denne bevilgningen til å stimulere kommuner som setter i verk særskilte utviklingstiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritets-språklige barn i førskolealder.

Språklige minoriteter i grunnskolen

Kunnskapsdepartementet,
kap. 0225, post 64 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
785 473	902 066	836 035

Elever som kommer til landet og ikke kan norsk, og andre elever som har så dårlige norskferdigheter at de ikke kan følge undervisningen når denne blir gitt på

norsk, vil ha rett til særskilt norskopplæring, og i tillegg ha rett til morsmålsopplæring, tospråklig fagopplæring eller begge deler i en overgangperiode.

Tilskuddet skal bidra til å dekke kommunenes kostnader til denne opplæringen. Det forutsettes kommunal medfinansiering av dette opplæringstilbudet. Tilskuddet kan også gis til frittstående skoler. Målet med tilskudd til opplæring av barn og unge i asylmottak er å bidra til at grunnskoleelever som er bosatt i statlige asylmottak, kan få begynne på skolen så snart som mulig etter at de er kommet til landet.

Tilskudd til opplæring for elever i grunnskolen dekker følgende tiltak:

- særskilt norskopplæring
- morsmålsopplæring / tospråklig fagopplæring
- opplæring av barn og unge i asylmottak, inkl. grunnskoleopplæring for 16–18-årige asylsøkere som ikke har fullført grunnskole fra hjemlandet.

Mer informasjon

- Rundskriv F-08-03 fra Kunnskapsdepartementet.
- <http://www.udir.no>
- <http://www.skolenettet.no>

Ekstra opplæring for språklige minoriteter i videregående opplæring

Kunnskapsdepartementet,
kap 225 post 65 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
27 094	27 975	28 842

Målet med tilskuddsordningen er å stimulere skoleeierne til å gi ekstra språkopplæring for språklige minoriteter i videregående opplæring.

Tilskuddsordningen kan for språklige minoriteter nyttes til støtteundervisning i norsk, i morsmål og i engelsk. Denne undervisningen kan gjennomføres på norsk og på morsmål. Undervisningen kan for eksempel gjennomføres i et tolærersystem, i egne grupper eller klasser, eller som egne innføringskurs.

Mer informasjon

Rundskriv F-07-03 fra Kunnskapsdepartementet.

TILTAK FOR Å ØKE DELTAGELSEN I SAMFUNNET FOR BARN OG UNGE MED INNVANDRERBAKGRUNN

Språkkartlegging av 4-åringer på helsestasjoner i forsøkskommuner

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

I 2006 er det bevilget 10 millioner kroner til en forsøksordning hvor de 12 kommunene med den største ikke-vestlige innvandrerbefolkningen, i tillegg til Tromsø, skal kunne søke om midler til systematisk språkkartlegging på helsestasjonene. Hensikten er å fange opp barn med dårlige norskkunnskaper og/eller svak språkutvikling tidlig, slik at de får bedre forutsetninger til å følge undervisningen på skolen og delta i sosiale aktiviteter. Fra og med 1. januar 2006 administrerer det nyopprettede Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) ordningen.

Mer informasjon

<http://imdi.no>.

Samarbeidspartnere: Helse- og omsorgsdepartementet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet.

Gratis kjernetid i barnehage

Regjeringen har som mål at alle barn som er født og oppvokst i Norge bør kunne snakke norsk før de starter på skolen. For å oppnå bedre språkutvikling av barn med minoritetsspråklig bakgrunn, har regjeringen bevilget 10 millioner kroner til forsøk med gratis kjernetid i barnehage for alle barn i områder med høy andel minoritetsspråklige barn innenfor bevilgningen til kommunale innvandrer tiltak. I tilknytning til dette skal det etableres tiltak som sikrer bedre språkutvikling også hos de foresatte. Barn med minoritetsspråklig bakgrunn er i dag sterkt underrepresentert i barnehagene. Gratis kjernetid vil, i kombinasjon med målrettet oppfølging også av de foresatte, bidra til at barna kan følge ordinær undervisning på skolen. Tiltaket skal også ha som formål å øke forståelsen hos foreldrene for viktigheten av språk, så vel som deltakelse i sosiale aktiviteter.

Idébanken

Barne- og likestillingsdepartementet

Målet med ordningen er å stimulere til aktivitet og bedre dialog mellom ungdom med norsk bakgrunn og ungdom med innvandrerbakgrunn. Idébanken skal også stimulere til mangfold innenfor ungdomsorganisasjoner og minoritetsorganisasjoner for ungdom.

Ordningen med Idébanken startet i 1998 og forvaltes av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU). Gjennom Idébanken gis det tilskudd til flerkulturelle aktiviteter blant barn og ungdom i regi av frivillige organisasjoner, lokale ungdomsgrupper og ungdomsmiljøer. Idébanken skal fungere som idéformidler i arbeidet mot rasisme og for integrering. Etablering av flerkulturelle møtesteder og nettverk, sommerleire, blader og magasiner, seminarer og konferanser, idrettsarrangementer, antirasistiske konserter og opplysningstiltak er blant aktivitetene som er igangsatt. Det er satt av 1 million kroner til Idébanken i 2006.

Mer informasjon

<http://www.ungnett.org/stotteny/ide/index.htm>

Tilskudd til aktivitetsutvikling og sosial integrering i idrettslag

*Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)*

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
8500	6500	*

* Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2005.

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til aktivitetsutvikling og sosial integrering i idrettslag. Tilskudd skal gå til prosjekter og tiltak i regi av idrettslag. Ordningens sentrale målgrupper er barn og ungdom (6–19 år) med innvandrerbakgrunn, med særlig vekt på jenter.

Om tilskuddsordningen

På bakgrunn av et behov for å utvikle en mer treffsikker og velfungerende ordning har Kultur- og kirkedepartementet foretatt konkretiseringer og justeringer av ordningens målgruppe, innretning og rapporteringskrav. 2005 har vært et overgangsåår når det gjelder tilpasning

til de nye retningslinjene. Fra 1. januar 2006 skal alle tiltak som støttes være i tråd med de nye retningslinjene.

Midlene som avsettes til dette formålet fordeles gjennom Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité. Tiltak som støttes skal være i regi av idrettslag. Det er et krav at tiltakene skal innebære fysisk aktivitet for deltakerne. Tilskuddet skal i all hovedsak omsettes direkte i aktivitet for målgruppen, og i minst mulig grad benyttes til å dekke honorarer og lønnsmidler.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kkd/norsk/idrett>

Støtte til innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet

Kommunal- og regionaldepartementet,
kap. 511, post 71 (i 1000 kroner)

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
25 000	25 700	26 400

Tilskuddsordningen på post 71 er delt i:

1. tilskudd til drift av landsdekkende organisasjoner på innvandrerfeltet
2. tilskudd til drift av lokale innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunnet
3. tilskudd til innsats for særlige utsatte innvandrergrupper. Formålet er her å bekjempe fattigdom gjennom selvorganisering.

Landsdekkende organisasjoner

Målet med tilskuddsordningen er å støtte landsdekkende organisasjoner som arbeider for å sikre at alle har samme muligheter, rettigheter og plikter når det gjelder å delta i samfunnet og ta i bruk egne ressurser. Tilskuddsposten er delt i to, og støtte kan gis til organisasjoner som:

- bygger opp kompetanse om hva som fremmer inkludering og hva som hindrer like muligheter
- formidler erfaringer og kompetanse til lokale og nasjonale myndigheter, og den øvrige befolkningen
- bidrar til å sikre rettighetene til asylsøkere i samfunnet
- bygger opp kunnskap om asylsøkeres behov, for å ivareta deres interesser i samfunnet

Frivillig virksomhet i lokalsamfunn som bidrar til mangfold, dialog og samhandling

Ordningen er todelt, og gjelder støtte til drift av lokale innvandrersorganisasjoner og frivillig virksomhet i regi av ulike lokale aktører.

Formålet med driftstilskudd til lokale innvandrersorganisasjoner er å bidra til:

- å styrke organiseringen av innvandrere lokalt
- økt mangfold gjennom at innvandrere får tilgang til flere sosiale nettverk

- at innvandrere skal kunne fremme felles interesser overfor lokale myndigheter

Formålet med tilskuddet til frivillig virksomhet er:

- å bidra til kontakt, samhandling og nettverksbygging mellom personer med innvandrerbakgrunn og resten av befolkningen
- å fremme toleranse mellom ulike grupper av befolkningen og motvirke rasisme og diskriminering
- å rekruttere flere personer med innvandrerbakgrunn til frivillige organisasjoner og frivillig virksomhet

Midlene fordeles til fylkeskommunene som forvaltere av ordningen ut fra antallet utenlandsfødte personer, samt deres barn, som er fast bosatt i fylket og som er født utenfor EØS-området, USA, Canada, Australia og New Zealand. Tall fra Statistisk sentralbyrå per 1. januar foregående år ligger til grunn for beregningen av tilskuddet. 10 prosent av tilskuddsrammen tilfaller fylkeskommunen som administrasjonstilskudd.

Mer informasjon

<http://www.imdi.no>

Samarbeidspartnere: Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og fylkeskommunene.

Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene (KIM)

Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
kap. 512, post 1 (i 1000 kroner)

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
4 600	4 600	4 700

Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene (KIM) ble opprettet i 1984 og er det sentrale forumet for dialog mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene. KIM består av representanter for innvandrerbefolkningen, og representanter for offentlige myndigheter og de politiske partiene på Stortinget. KIM oppnevnes av Kongen i Statsråd for en periode som samsvarer med stortingsvalgene. KIM består av et Innvandrerforum og et Kontaktutvalg. Innvandrerforumet består av representanter for innvandrerbefolkningen, foreslått av organisasjoner over hele landet. I Kontaktutvalget sitter alle medlemmene av Innvandrerforumet, samt representantene for myndighetene og de politiske partiene. KIMs sekretariat vil fra 2006 ligge i Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

Mer informasjon

<http://www.kim.no>

INNSATS MOT RASISME OG DISKRIMINERING

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 2:

INGEN DISKRIMINERING

Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.

Handlingsplan mot rasisme og diskriminering

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Handlingsplan mot rasisme og diskriminering (2002–2006) omfatter diskriminering rettet mot urfolk, nasjonale minoriteter og personer med innvandrerbakgrunn. Planen inneholder flere tiltak som retter seg mot barn og unge i skolen og i lokalmiljøet for å forebygge og bekjempe rasisme og diskriminering.

Det er opprettet et utvalg, som består av representanter fra de berørte departementer, Utlendingsdirektoratet, Likestillings- og integreringsombudet, Kontaktutvalget mellom innvandrere og myndighetene og frivillige organisasjoner som jobber særskilt med problemstillinger knyttet til rasisme og diskriminering: Innvandrernes Landsorganisasjon (INLO), Organisasjon mot offentlig diskriminering (OMOD), SOS rasisme og Antirasistisk senter.

En av hovedsatsingene i planen har vært å styrke det rettslige vernet mot diskriminering. Dette arbeidet har blant annet resultert i en ny lov mot diskriminering på grunn av etnisitet, religion mv. (diskrimineringsloven) som gjelder for alle samfunnsområder. Videre har vi fått en ny lov om Likestillings- og diskrimineringsombud og likestillings- og diskrimineringsnemnd (diskrimineringsombudsloven) som omfatter håndheving av flere lovverk med diskrimineringsvern. Diskrimineringsloven trådte i kraft 1. januar 2006.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/aid>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Justisdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Fornyings- og administrasjonsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Utenriksdepartementet, Arbeidsdirektoratet, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

Holdningsskapende arbeid i skolen mot rasisme og diskriminering

Kunnskapsdepartementet

Arbeidet med å motvirke problematferd, rasistiske og diskriminerende holdninger skal gjennomføres i skolene og lærebedriftene, og være en del av skolens ordinære virksomhet. Skolen må inngå i et nært samspill og samarbeid med lokalsamfunnet og med det øvrige tjenesteapparatet i kommuner og fylkeskommuner. Særlig er samarbeidet med foreldrene og elevene selv viktig.

Benjamin-prisen

Som et tiltak under «Regjeringens handlingsplan mot rasisme og diskriminering» skal den internasjonale minnedagen for Holocaust, 27. januar, markeres i grunnskoler og i videregående skoler hvert år. Denne dagen deles det ut en pris til en skole som har markert seg i arbeidet mot rasisme. Prisen har fått navnet Benjamin-prisen etter Benjamin Hermansen som ble drept på Holmlia i 2001. Drapet var rasistisk motivert. Benjamin-prisen 2004 gikk til Ila skole i Trondheim.

Utdanningsdirektoratet har utviklet digitale læringsressurser som skolene kan benytte i sitt arbeid mot rasisme. Dette, samt informasjon om hvordan skolene kan undervise om Holocaust og eksempler på skoler som har et godt arbeid mot rasisme finnes på nettsidene for læringsmiljøet på Skolenettet.

Mer informasjon:

<http://skolenettet.no/lom>

Samarbeidspartner: Utdanningsdirektoratet.

Styrket vern mot rasistiske ytringer

Justisdepartementet

Vernet mot rasistiske og andre hatefulle ytringer er skjerpet gjennom et grunnlovsvedtak 30. september 2004. Etter forslag i Ot.prp. nr. 33 (2004–2005) har Stortinget vedtatt endringer i straffeloven § 135 a om straff for grove rasistiske ytringer og § 349 a om straff for diskriminerende handlinger. Endringene trådte i kraft 1. januar 2006.

Endringen i § 135 a gir et bedre og mer omfattende vern mot rasistiske og visse andre kvalifisert krenkende ytringer. Bestemmelsen skjerpes på tre punkter. For det første utvides rekkevidden av § 135 a, slik at den får anvendelse på flere situasjoner enn tidligere. Nytt er at en ytring som ellers oppfyller gjerningsbeskrivelsen, skal kunne rammes selv om den ikke er offentlig fremsatt i lovens forstand. Vilåret er at den settes fram på en måte som gjør at den er egnet til å nå et større antall personer. Utvidelsen her ligger i at det ikke er noe vilkår at ytringen rent faktisk er spredt videre til en vid personkrets. Endringen får for eksempel anvendelse på budskap som settes fram i radio, fjernsyn, over åpne nettsider eller ved oppslag, uavhengig av om budskapet faktisk når et større antall personer. For det andre er skyldkravet senket slik at også grovt uaktsomme overtredelser av bestemmelsen rammes. Tidligere rammet bestemmelsen kun forsettlig framsatte ytringer. Endringen vil bidra til å styrke det vern som bestemmelsen tar sikte på å gi, først og fremst ved at bevis-situasjonen blir enklere. For det tredje er strafferammen hevet, slik at overtredelser kan straffes med bøter eller fengsel inntil tre år.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/jd>

Likestillings- og diskrimineringsombudet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

1. januar 2006 ble et nytt Likestillings- og diskrimineringsombud og en felles Likestillings- og diskrimineringsnemnd opprettet. Senter mot etnisk diskriminering, Likestillingsombudet og Likestillingssenteret er omdannet til det nye ombudet. Ombudet skal håndheve flere lovverk med diskrimineringsvern, herunder diskrimineringsloven, likestillingsloven, kapitlene om likebehandling i arbeidsmiljøloven og diskrimineringsvernet i boliglovene. I tillegg skal ombudet gi veiledning, være pådriver og drive dokumentasjonsarbeid. Nemnda skal få myndighet til å pålegge stansing eller retting i et pågående diskriminerende forhold, samt å ilegge tvangsmulkt dersom pålegg ikke etterleves. Ombudet skal også føre tilsyn med at norsk rett og forvaltningspraksis er i samsvar med FNs rasediskrimineringskonvensjon.

TVANGSEKTESKAP OG KJØNNSEMLESTELSE

Innsats mot tvangsekteskap*Barne- og likestillingsdepartementet*

Å tvinge noen til å inngå ekteskap mot sin vilje er forbudt ved lov i Norge. Tvangsekteskap er et overgrep mot det enkelte menneskets rett til selv å velge sin ektefelle. Denne friheten er nedfelt i internasjonale konvensjoner. Regjeringen prioriterer arbeidet mot tvangsekteskap, og la våren 2002 fram en fornyet innsats som følges opp av et interdepartementalt utvalg. Dette arbeidet koordineres av Barne- og likestillingsdepartementet.

Regjeringens innsats mot tvangsekteskap (Q-1037 B) ble lagt fram i april 2002. Formålet med tiltakene i planen er å forebygge at ungdom utsettes for tvangsekteskap og gi bedre hjelp til dem som utsettes for dette. Innsatsen omfatter tiltak som gjennomføres i flere departementer. I tillegg vurderer regjeringen løpende nye tiltak etter behov.

Innsatsen omfatter 30 tiltak, og sentralt står krisehjelp til ungdom, endringer i regelverk, tiltak innen utdanningssektoren, kompetanseheving, informasjon og holdningsskapende arbeid og internasjonalt samarbeid. De fleste av tiltakene er gjennomført, men noen pågår fortsatt. I 2000 ble det opprettet en informasjonstelefon om tvangsekteskap i regi av Oslo Røde Kors. Denne ble evaluert i 2003, og videre drift vurderes fortløpende. Det er utarbeidet informasjonsmateriell beregnet på ungdommen selv, foreldre og offentlig ansatte. Materialet er gratis. Det er bredt distribuert og fåes på forespørsel.

Mer informasjon

Informasjon og materiell finnes på:

<http://odin.dep.no/bld/> og kan bestilles på publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Samarbeidspartnere: Justis- og politidepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Utenriksdepartementet.

Innsats mot kjønnslemlestelse av jenter*Helse- og omsorgsdepartementet*

Kjønnslemlestelse strider mot grunnleggende menneskerettigheter som ikke-diskriminering, retten til privatliv og retten til helse. Regjeringen anser kjønnslemlestelse av jenter som et overgrep mot barn. I 1995 vedtok Stortinget en egen lov mot kjønnslemlestelse av kvinner. Intensjonen med denne loven var blant annet å gi en klarere markering av norske myndigheters avstandtagen til kjønnslemlestelse av kvinner. I 2004 kom et tillegg i loven som gjør det straffbart ikke å avverge kjønnslemlesting dersom det foreligger kvalifisert mistanke om at det vil skje. Loven gjelder navngitte yrkesgrupper. Sosial- og helsedirektoratet har utgitt en veiledning om hvordan avvergelsesplikten skal praktiseres.

I desember 2000 ble «Regjeringens handlingsplan mot kjønnslemlestelse» (Q-1012B) lagt frem. Handlingsplanen ble gjennomført i en treårsperiode fra 2002 til 2004, med bevilgninger fra flere departementer. Planen legger vekt på informasjons- og kommunikasjonstiltak som har som mål å informere aktuelle målgrupper om forbudet mot kjønnslemlestelse, hva kjønnslemlestelse er, samt komplikasjoner som ofte følger et slikt inngrep. Sentralt i arbeidet har vært utvikling av metoder og virkemidler for å nå berørte grupper, samt kompetanseheving av offentlige etater.

Arbeidet mot kjønnslemlestelse er ikke avsluttet selv om perioden for handlingsplanen er avsluttet. Helse- og omsorgsdepartementet tok fra sommeren 2005 over ansvaret for vedlikehold og videreutvikling av kunnskapen om kjønnslemlestelse.

Mer informasjon

• Informasjon og materiell finnes på:

<http://odin.dep.no/bld/> og: <http://odin.dep.no/ud> og kan bestilles på publikasjonsbestilling@dss.dep.no

• OK-prosjektet for omsorg og kunnskap mot kvinnelig omskjæring har nettsiden: www.okprosjekt.no

• Veileder om avvergelsesplikten finnes på: <http://www.shdir.no/>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Justis- og politidepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Utenriksdepartementet.

MINDREÅRIGE ASYLSØKERE OG FLYKTNINGBARN

Barn og ungdom i statlige asylmottak

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 22:*

FLYKTNINGEBARN

Barn som søker flyktningstatus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samarbeid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.

Per 31. august 2005 var det totalt 2606 barn i statlige asylmottak. Av disse var 1432 gutter og 1174 jenter. I driftsreglementet for statlige mottak og tilhørende kravspesifikasjon, er krav til tiltak for barn og ungdom i asylmottak nærmere spesifisert. Tilbudet skal ta utgangspunkt i barnas behov og livssituasjon. Alle 4- og 5-åringer i mottak får tilbud om halvdags barnehageplass i ordinære barnehager. Mottakene skal gi tilbud om barnebase på mottaket, slik at alle barn under skolepliktig alder skal ha et daglig aktivitetstilbud. Barn i skolepliktig alder har rett og plikt til grunnskoleundervisning når de skal være i Norge i tre måneder eller lenger.

Skolerapportering og kartlegging av tidligere skolegang for barn i asylmottak

Kunnskapsdepartementet

For å bidra til at kommunene/skolene kan få et bedre kunnskapsgrunnlag om hvilke behov, for eksempel om tilrettelagt undervisning, elevene har, vil Kunnskapsdepartementet i samarbeid med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO), Utdanningsdirektoratet og Utlendingsdirektoratet utarbeide et verktøy for kartlegging av skolebakgrunn til barn som kommer i løpet av skoleåret. Kartleggingsverktøyet vil i første omgang prøves ut på enslige mindreårige asylsøkere i mottak. På bakgrunn av erfaringer fra pilotprosjektet vil det bli vurdert om kartleggingsverktøyet skal tilbys alle

kommuner som bosetter barn i skolealder eller som er vertskommuner for statlige mottak.

Samarbeidspartnere: Kommunal- og regionaldepartementet, Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO), Utlendingsdirektoratet, Utdanningsdirektoratet.

Enslige mindreårige asylsøkere

I 2004 ble det registrert 424 personer som oppga å være enslige mindreårige asylsøkere ved ankomst til Norge. De enslige mindreårige kom fra 43 ulike land, og majoriteten av de var gutter som oppga å være i aldersgruppen 16–18 år. De fleste hadde sin bakgrunn fra Afghanistan, Somalia og Irak. Per 31. oktober 2005 er det registrert 244 asylsøknader fra enslige mindreårige. Tallet er basert alderen søkeren oppgir ved ankomst. Nedgangen har sammenheng med både den generelle nedgangen i antallet asylsøkere samt innføringen av aldersundersøkelser. Færre enslige mindreårige asylsøkere gjør at ressursene kan brukes mer konsentrert på de som får bli.

Asylsøknader fra enslige mindreårige asylsøkere skal prioriteres i alle ledd. De fleste enslige mindreårige som kommer til Norge har foreldre og omsorgspersoner i hjemlandet. Undersøkelser viser at mange av barna selv ikke har ønsket å komme til Norge, men kan være sendt hit av andre eller har kommet bort fra familien under flukt. Utlendingsdirektoratet (UDI) har inngått en avtale med International Social Service (ISS) om utviklingsprosjektet «Oppsporing av omsorgspersoner og retur til hjemlandet av enslige mindreårige asylsøkere». Hensikten er å etablere kontakt med foreldrene/omsorgspersoner til de enslige mindreårige, og gjenforene barnet med disse.

UDI har utviklet et differensiert ankomst- og mottakssystem med ulike tilbud til enslige mindreårige asylsøkere, henholdsvis over og under 15 år. Enslige mindreårige under 15 år bor i et eget spesielt tilrettelagt mottak. UDI har utarbeidet en mal for en individuell kartlegging og tiltaksplan for den enkelte mindreårige, og et opplegg for opplæring av mottaks- og kommuneansatte i bruken av planen. Med dette ønsker man å få en oversikt over situasjonen og behovene til den enkelte mindreårige.

Det skal utvikles en ny tilsynsordning for enslige mindreårige i mottak. UDI bevilget i 2005 midler til et pilotprosjekt for individuelle tilsyn av enslige mindreåri-

ge i mottak. Bedre oppfølging av den enkelte enslige mindreårige og kvalitetsforbedring over en bred skala innenfor kommunenes og mottakenes arbeid, er stikkord for flere pågående prosjekter i regi av UDI og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. I tillegg er det satt i gang faglige nettverk for de som arbeider med flyktninger.

Mer informasjon

<http://www.udi.no/>

Særskilt tilskudd for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger i kommunene og statsrefusjon for kommunale barnevernutgifter

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 854, post 64 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
150 206	129 500	134 745

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 854, post 65 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
137 217	135 202	120 022

Kommunene har et stort ansvar for tiltak og tjenester overfor enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. I flere kommuner er dette ansvaret lagt til barneverntjenesten, i andre kommuner til flyktningkontoret e.l. Den enkelte enslige mindreårige har rett til tjenester og tiltak etter barnevernloven dersom vedkommende har et særlig behov for hjelp. Det er utarbeidet rundskriv som presiserer barneverntjenestens ansvar for enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger i ulike situasjoner (rundskriv Q-17/2004).

Målet med det særskilte tilskuddet til kommunene ved bosetting og statsrefusjon for kommunale utgifter til barneverntiltak, er å bidra til at enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger kan bosettes så raskt som mulig i gode bo- og omsorgstilbud tilpasset lokale forhold.

Bevilgningen under post 64 skal dekke det særskilte tilskuddet som utbetales til kommuner som bosetter enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Det særskilte tilskuddet utbetales av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Tilskuddet utløses når den enslige mindreårige bosettes i en kommune, og blir utbetalt til og med det året den enslige mindreårige fyller 20 år. Tilskuddet var i 2005 på kr 99 700 per barn per år, men

økte til kr 102 800 fra 1. januar 2006. Bevilgningen under post 65 omfatter statsrefusjon for kommunenes utgifter til barneverntiltak. Det særskilte tilskuddet og ordningen med statsrefusjon gis også i saker som omhandler barn som er uten foreldre i landet, som etterlatte barn. Se nærmere omtale i rundskriv Q-26/2005.

Det ble i 2005 iverksatt en kartlegging av kommunenes bo- og omsorgstilbud til enslige mindreårige som inkluderer en vurdering av kvaliteten på tilbudet samt omfanget av barnevernets tiltak. Det vil i løpet av 2006 bli foretatt en kartlegging av kostnader i forbindelse med bosetting. Det er behov for statistikk om enslige mindreårige som er bosatt i kommunene og om barnevernets rolle og involvering. Departementet vil derfor i 2006 utvikle og forbedre statistikken om enslige mindreårige i barnevernet i samarbeid med Statistisk sentralbyrå. Det er i 2005 påbegynt et arbeid for å utrede en overføring av omsorgsansvaret for enslige mindreårige i mottaksfasen til barnevernet.

Mer informasjon

- <http://www.odin.dep.no/bld/>
- <http://www.odin.dep.no/aid/>
- Håndbok for kommunene om arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger. Barne- og likestillingsdepartementet (Q-1016)

Samarbeidspartnere: Arbeids og inkluderingsdepartementet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Finansdepartementet.

Barnehager for nyankomne flyktningers barn

Tilskuddet til barnehager for nyankomne flyktningers barn dekkes over kapittel 231 post 60 Driftstilskudd til barnehager. Intensjonen med tilskuddet er at kommuner og private barnehageeiere skal kunne gi barn av nyankomne flyktninger et barnehagetilbud når familien skal etablere seg i bosettingskommunen etter opphold i mottak. Tilskuddet gis for tilbud på inntil 15 timer per uke i 8 måneder og dekker blant annet utgifter til lønn til førskolelærer og tospråklig assistent.

Familie og omsorg

En viktig oppgave for regjeringen er å legge til rette for en trygg økonomisk og sosial situasjon for barn, ungdom og deres familier. En politikk som satser på å styrke familiens omsorgsfunksjon vil også bidra til å gjøre storsamfunnet bedre å leve i, og vil medvirke til å sikre den oppvoksende generasjon et trygt oppvekstmiljø. Økonomisk handlefrihet og mulighet for både mor og far til å tilpasse sin tid til barnas behov er en forutsetning for gode oppvekstvilkår.

Regjeringen vil videreføre og utvikle de gode permisjonsordningene som gjelder i barnas første leveår, med sikte på å styrke fedrenes omsorgsrolle. Barnetrygden er den viktigste statlige overføringsordningen som omfatter alle familier med barn.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 27:

LEVESTANDARD

Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder.

Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for

å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling.

Staten har plikt til å støtte de foresatte.

2.1 Bedre økonomiske vilkår for barnefamiliene

Regjeringen ønsker å skape gode materielle vilkår for barnefamiliene slik at omsorgen for barn og unge kan ivaretas på best mulig måte. Barnetrygden skal fortsatt være den viktigste kontantytelsen til familier med barn. Gode permisjonsordninger sikrer god kontakt mellom barn og foreldre i barnets første leveår og gjør det mulig for foreldrene å beholde tilknytning til arbeidslivet. For å styrke fedrenes kontakt med barnet, vil regjeringen utvide foreldrepermisjonen til fordel for far. Dette vil også bidra til å gjøre mors og fars tilknytning til arbeidslivet mer lik. Regjeringen vil ut stortingsperioden beholde en begrenset kontantstøtteordning.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

BARNETRYGD

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 845, post 70, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

Budsjett 2005:

Budsjett 2006:

14 219 565

14 310 000

14 290 000

Formål

Barnetrygd er en kontantoverføring som skal bidra til å dekke utgifter til forsørgelse av barn.

Om stønadsordningen

Barnetrygd ytes for alle barn under 18 år som er bosatt i Norge. Trygden forvaltes av Rikstrygdeverket og utbetales via det lokale trygdekontor. Barn som skal oppholde seg i landet i kortere tid enn ett år, får ikke barnetrygd. Barn som midlertidig oppholder seg i utlandet lengre enn ett år skal etter hovedregelen ikke få barnetrygd. Når både barnet og den barnet bor fast hos, er medlemmer av folketrygden under utenlandsoppholdet, kan det likevel foreligge rett til barnetrygd.

Den som har barnet boende fast hos seg, har rett til barnetrygd. Dersom foreldrene ikke bor sammen og skriftlig har avtalt delt bosted, kan hver av foreldrene få rett til 50 prosent av barnetrygden. Dersom barnet ikke

bor sammen med sine foreldre, vil annen omsorgsperson eller barneverninstitusjon som har barnet boende fast hos seg, ha rett til barnetrygd. Det foreligger rett til barnetrygd for ett barn mer enn det faktiske barnetall når foreldre er ugift, skilt eller separert og ikke bor sammen i en felles husholdning. Det kan også i visse andre tilfeller gis utvidet barnetrygd. Retten til utvidet barnetrygd faller bort dersom den enslige forsørgeren gifter seg eller lever i et stabilt samboerskap.

Satsen fra 1. januar 2006 er 11 640 kroner per barn per år. Det utbetales et småbarnstillegg til enslige forsørgere som har barn i alderen 0–3 år og som fyller vilkårene for rett til utvidet barnetrygd etter barnetrygdloven og full overgangsstønad etter folketrygdloven. Tillegget utgjør 7 920 kroner per år. Det gis ett tillegg per enslig forsørger. Familier i Finnmark og Nord-Troms får i 2006 et tillegg i barnetrygden på 3 840 kroner per barn per år.

KONTANTSTØTTE

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 844, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

Budsjett 2005:

Budsjett 2006:

3 126 753

2 861 205

2 408 112

Kontantstøtte utbetales for ett- og toåringer og gis til familier som ikke eller bare delvis gjør bruk av barnehager.

geplass med offentlig driftstilskudd. De som har en deltidsplass i barnehage kan få redusert kontantstøtte.

Fra 1. januar 2006 gjelder følgende satser:

<i>Avtalt oppholdstid i barnehage</i>	<i>Kontantstøtte i prosent av full ytelse</i>	<i>Utbetaling</i>
Ikke bruk av barnehage	100 prosent	3 303 kroner per barn per måned
Til og med 8 timer per uke	80 prosent	2 642 kroner per barn per måned
9–16 timer per uke	60 prosent	1 982 kroner per barn per måned
17–24 timer per uke	40 prosent	1 321 kroner per barn per måned
25–32 timer per uke	20 prosent	661 kroner per barn per måned
33 timer eller mer per uke gir ikke rett til kontantstøtte		

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/bld>

FØDSELS- OG ADOPSJONSPENGER

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 2530 (i 1000 kroner):

Post	Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
70 Fødselspenger til yrkesaktive	8 897 413	9 599 500	9 660 000
71 Engangsstønad ved fødsel	419 764	390 000	435 000
72 Feriepenger av fødselspenger til arbeidstakere	250 258	270 000	270 000
73 Adopsjonspenger m.v.	145 976	141 000	140 000

Formål

Formålet med ordningen er å sikre inntekt for foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon. Fødsels- og adopsjonspenger reguleres i folketrygdloven kapittel 14.

Svangerskapspenger

Gravide arbeidstakere kan få utbetalt svangerskapspenger dersom de etter bestemmelser i lov eller forskrift er pålagt å slutte i arbeidet, og det ikke er mulig for arbeidsgiver å omplassere dem til annet høvelig arbeid. Svangerskapspengeordningen gjelder også for selvstendig næringsdrivende kvinner.

Fødselspenger

Stønadsperioden for fødselspenger utgjør 42 uker med full lønn eller 52 uker med 80 prosent lønn. For barn født fra og med 1. juli 2005 er stønadsperioden utvidet til 43/53 uker. For å ha rett til fødselspenger må man ha vært yrkesaktiv med pensjonsgivende inntekt i minst seks av de siste ti månedene før stønadsperioden tar til. Fødselspengene beregnes på grunnlag av egen inntekt, men er begrenset oppad til en årsinntekt som svarer til 6 ganger folketrygdens grunnbeløp (6 G er 364 194 kroner fra 1. mai 2005).

Foreldrene har anledning til å dele permisjonen såfremt begge har opptjent rett til fødselspenger. Faren er pålagt å ta ut fire uker av permisjonen (fedrekvoten). For barn født fra og med 1. juli 2005 er fedrekvoten utvidet med en uke til fem uker. Dersom faren ikke bruker fedrekvoten, mister familien som hovedregel retten til disse ukene.

Far kan for øvrig motta fødselspenger i situasjoner der mor etter fødselen arbeider minst 75 prosent stilling, tar offentlig godkjent utdanning, eller er syk, slik at det foreligger et reelt omsorgsbehov. Arbeider mor mindre enn 75 prosent etter fødselen, blir fars fødselspenger beregnet etter den stillingsbrøk moren da har.

Engangsstønad ved fødsel

Kvinner som ikke fyller vilkåret om yrkesaktivitet (jf. post 70) får en engangsstønad ved fødselen. Stønden utgjør 34 820 kroner i 2006.

Adopsjonspenger

Ved adopsjon av barn under 15 år ytes det adopsjonspenger i 39 uker med full lønn, alternativt 49 uker med 80 prosent lønn. For barn adoptert fra og med 1. juli 2005 er stønadsperioden utvidet med en uke til henholdsvis 40 og 50 uker. Fedrekvoten er samtidig utvidet med en uke til fem uker.

Adopsjonspenger ytes ikke ved stebarnadopsjon. Dersom adoptivforeldrene ikke fyller vilkårene om forutgående yrkesaktivitet, ytes det en engangsstønad på samme måte som ved fødsel. Stønden er i 2006 på 34 820 kroner.

Personer som i forbindelse med den ene eller begge foreldrenes død får tildelt foreldreansvaret etter barne-loven §§ 36 og 37, har rett til lønnet permisjon på linje med adopsjon.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/bld>

ADOPSJONSSTØTTE

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 852, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

19 053

Budsjett 2005:

21 470

Budsjett 2006:

26 456

Formål

Adopsjon av barn fra utlandet medfører store kostnader for familien. Formålet med tilskuddsordningen er å motvirke en skjev sosial fordeling av adopsjon knyttet til foreldrenes økonomi på grunn av de høye kostnadene.

Om tilskuddsordningen

Adoptivforeldrene må på forhånd ha innhentet norske myndigheters samtykke til adopsjon fra utlandet. Adopsjonen må enten være gjennomført i Norge, eller den må være gjennomført i utlandet og registrert i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (Bufdir) register. Som vilkår for ytelsen stilles det videre krav om at

adoptivforeldrene faktisk var bosatt i Norge da de fikk barnet i sin omsorg og da adopsjonen ble gjennomført eller registrert her i landet. Ordningen med at staten er med på å dekke en del av utgiftene har eksistert siden 1992. I 2006 utgjør tilskuddet 38 320 kroner per barn. Tilskuddsordningen forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet etter retningslinjer om tildeling av engangsstøtte ved adopsjon av barn fra utlandet.

Mer informasjon

- <http://www.odin.dep.no/bld>
- <http://www.bufetat.no>

BOSTØTTE TIL BARNEFAMILIER

Kommunal- og regionaldepartementet, kap. 580, post 70, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

2 036 390

Budsjett 2005:

2 093 600

Budsjett 2006:

2 232 600

Formål

Bostøtten skal bidra til at husstander med svak økonomi skal kunne skaffe seg en hensiktsmessig, nøktern eier- eller leiebolig og ha mulighet til å bli boende i denne.

Om ordningen

For å motta bostøtte må det i husholdningen enten være barn under 18 år, personer over 65 år, eller personer som har støtte eller pensjon gjennom folketrygden. Deltakere i introduksjonsprogram for nylig ankomne innvandrere kan også søke om bostøtte.

Regelverket er utformet slik at de med lavest inntekt og de største boutgiftene får mest i støtte. I regelverket stilles det krav til boligen. For barnefamilier stilles det krav om at boligen må ha kjøkken, bad og oppholdsrom. I 2005 falt kravet om at boligen må være på minst 40 kvm bort for alle barnefamilier. I 2006 faller dette kravet bort for personer med grunnstønad, hjelpestønad og lignende. Endringen er et tiltak i regjeringens tiltaksplan mot fattigdom. Det stilles ikke lenger krav til hvordan boligen er finansiert når det gjelder barne-

familier. Det er ett regelverk for barnefamilier og ett for alders-, uføre- og etterlattepensjonister.

Hovedregelen er at dersom husstandens beregnede boutgifter er større enn det som regnes som rimelig, får husstanden 70 prosent av denne forskjellen dekket av bostøtte. I beregningen av bostøtten godkjennes boutgifter kun opp til et visst nivå. Dette nivået, boutgiftstaket, er høyere for husstander som bor i de største byene enn for andre husstander. For beboere i kommunalt disponerte utleieboliger dekker bostøtten 80 prosent av godkjente boutgifter. I 2006 blir boutgiftstaket hevet med 10 000 kroner i storbyene Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Tromsø, Drammen, Fredrikstad og Kristiansand.

Det er Husbanken som forvalter ordningen. Søknad om bostøtte skal sendes kommunen.

Mer informasjon

Informasjon om ordningen fås hos kommunen, eller på <http://www.husbanken.no>.

2.2 Støtte i samliv og i omsorgs- og oppdragerrollen

Familien er den viktigste rammen om et godt oppvekstmiljø for barn og unge. Hovedoppgaven for det offentlige er å sørge for gode rammebetingelser for familiens omsorgsoppgaver, samtidig som hjelpe-tiltak settes inn når familieomsorgen svikter. I tillegg til et godt fungerende barnevern, vil støtte til samlivstiltak, foreldreveiledning og styrking av kompetanse og kapasitet i familievernnet være sentrale tiltak i dette. Samtidig er regjeringen opptatt av at den videre utviklingen av disse tiltakene må ta utgangspunkt i de endringer som har skjedd i familiestrukturen og i samlivsmønsteret de seneste år.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 5:

FORELDREANSVARET

Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.

SAMLIVSTILTAK OG FORELDREVEILEDNING

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 0830 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

11 919

Budsjett 2005:

18 507

Budsjett 2006:

23 701

Samlivstiltak

Formål

Hensikten med samlivstiltakene er å utvikle og vedlikeholde et godt samliv og forebygge kriser i parforhold gjennom å ta opp temaer som kommunikasjon og samhandling. Kursene skal ikke ha karakter av behandling, men tar opp det man kan kalle «vanlige problemer i vanlige parforhold».

Om innsatsen

Barne- og likestillingsdepartementet forvalter, i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) en egen tilskuddsordning til samlivstiltak. Gjennom ordningen gir Bufdir støtte til lokale samlivskurs, og departementet fordeler midler til utviklingsarbeid på området.

«Godt samliv» er et parkurs for førstegangsforeldre som skal gi inspirasjon og støtte i en periode med store utfordringer i parforholdet. Hensikten med tiltaket er å redusere samlivskonflikter og unngå samlivsbrudd. Etter gjennomføring av et prøveprosjekt i 2004, ble kurset utvidet, og nærmere 200 kommuner kunne tilby kurset i 2005. For 2006 er det bevilget ca 10 millioner kroner til tiltaket, noe som innebærer at nivået blir om lag det samme som for 2005. Det er helsestasjonene i kommunene som er ansvarlige for å organisere tilbudet. Kursholderne blir rekruttert fra blant annet helsevesenet, familievernnet og frivillige organisasjoner. Barne- og likestillingsdepartementet har et overordnet ansvar for arbeidet. Barne-, ungdoms og familiedirektoratet har ansvar for å sette i gang og følge opp kurstilbudet i kommunene.

Det blir også gitt tilbud om utvidet samlivsveiledning for foreldre med barn med nedsatt funksjonsevne, jf. også omtale av programmet «Hva med oss?», under punkt om familievern.

Mer informasjon

<http://www.bufetat.no>

<http://www.odin.dep.no/bld>

Foreldreveiledning

Formål

Program for foreldreveiledning er et helsefremmende og primærforebyggende program som har som mål å forebygge utvikling av psykososiale vansker hos barn og unge, gjennom å støtte og styrke foreldre og andre omsorgsgivere i deres omsorgsrolle.

Om foreldreveiledningsprogrammet

Gjennom Foreldreveiledningsprogrammet etableres møteplasser for foreldre på helsestasjon, i skolehelse-tjenesten, i skoler og barnehager, der foreldre og fagfolk sammen kan diskutere aktuelle problemstillinger og utveksle erfaringer. Programmet kan også benyttes som metode i barneverntjenestens forebyggende arbeid og i PPT.

Regjeringen ønsker å videreutvikle og styrke satsingen i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Utvalgte fagmiljøer (familievernkontor og fagteam) i Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) er blitt tillagt ansvar for opplæring og vedlikehold av kunnskap overfor ansatte i kommunene. På sikt er planen at alle kommuner skal få tilbud om opplæring for å kunne ta programmet i bruk.

I 2005 er det utgitt et temahefte til foreldre om spise-forstyrrelser. Det skal i 2006 utgis et temahefte til foreldre om fysisk aktivitet og gammelt materiell skal oppdateres. Noe materiell er i 2005 oversatt til flere språk blant annet tyrkisk, tamil, arabisk, urdu, somalisk og samisk.

Prosjektet for å utvikle tilbud for familier med minoritetsbakgrunn videreføres i 2006 slik at flere foreldre med minoritetsbakgrunn kan motta tilbud om foreldreveiledning. Andre igangsatte prosjekter vil også følges opp i 2006, som foreldreveiledningstilbud skreddersydd for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne, for innsatte i fengsler og foreldreveiledningstilbud til bruk i barneverntjenesten. Hovedansvaret for å følge opp disse prosjektene vil ligge i Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Mange flyktningbarn og -ungdommer kommer fra krigsområder og har vært utsatt for store påkjenninger. Barne- og likestillingsdepartementet vil følge opp arbeidet med foreldreveiledning og barnegrupper i asylmot-

tak i samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Sosial- og helsedirektoratet.

Innsatte foreldre kan trenge veiledning om foreldrerollen, om besøk og samvær med barn i fengsel og i forbindelse med løslatelse. Det ble i 2005 igangsatt opplæring av fengselsansatte slik at disse kan tilby foreldreveiledning i fengsler. Arbeidet med foreldreveiledning i fengsler videreføres i 2006 i samarbeid med Justisdepartementet.

Mer informasjon

www.foreldreveiledning.dep.no

www.fug.no

www.foreldrenettet.no

Samarbeidspartnere: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Justis- og politidepartementet og Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG)

FAMILIEVERN

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 0842 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:

Budsjett 2005:

Budsjett 2006:

258 617

257 120

267 231

Formål

Familievernkontorene skal gi tilbud om behandling og rådgivning der det foreligger vansker, konflikter eller kriser i familien, foreta mekling etter ekteskapsloven og barneloven og drive utadrettet virksomhet i form av informasjon og veiledning til publikum og det øvrige hjelpeapparat.

Om innsatsen

Familievernet er en spesialtjeneste som har familie-relaterte problemer som sitt fagfelt og omfatter 65 familievernkontorer på landsbasis. Klientene kan oppsøke familievernkontorene uten henvisning, og tilbudet er gratis både når det gjelder familiebehandling og mekling.

Et styrket samarbeid med andre tjenester og god informasjon til allmennheten, med særlig fokus på barnets beste, vil være viktige oppgaver fremover. Det vil arbeides for å sikre bedre dekning av familievern tjenester i hele landet.

Regjeringen ser det som et viktig mål å sikre barns situasjon etter samlivsbrudd mellom foreldrene. Foreldre som skal separere eller skille seg, og foreldre som skal reise sak vedrørende barna for retten, må møte til mekling. Samboende foreldre får tilbud om å mekle. Formålet med meklingen er at foreldrene skal komme frem til en avtale om foreldreansvar, hvor barnet skal bo fast og samvær. Barne- og likestillingsdepartementet har som mål at det ikke skal være mer enn tre ukers ventetid for å komme til mekling.

I Ot. prp. nr. 11 (2005–2006) foreslår regjeringen endringer i meklingsordningen slik at det blir én time obligatorisk mekling samtidig som rammene for frivillig mekling utvides. Det er i proposisjonen videre forslag

om at samboere med felles barn under 16 år skal være forpliktet til en times mekling ved samlivsbrudd på samme måte som ektepar.

Det er også foreslått endringer i barneloven for å sikre at hensynet til barnet blir ivaretatt i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær, både i forhold til mistanke om vold og overgrep, tilsyn under samvær, en forelders behov for sperret adresse eller fiktiv identitet, og foreldreansvar når en forelder dreper den andre.

Prosjektet «Barns og foreldres erfaringer med delt bosted» ble påbegynt i 2004 og skal avsluttes i 2006. Prosjektet vil gi ny kunnskap og viktig informasjon om hva de som har delt bosted selv synes.

På enkelte familievernkontorer er det utviklet spesialkompetanse på bruk av «Hva med oss?» – et program om samliv i familier med barn som har nedsatt funksjonsevne. Det er avsatt særskilte midler til dette formålet.

Barne- og likestillingsdepartementet har laget en plan for kompetansetiltak i familievernet, *Kompetanseplan for familievernet*, som angir utvalgte satsingsområder som skal gjøre tjenesten bedre i stand til å imøtekomme nye utfordringer.

Det operative ansvar for forvaltningen av det statlige familievernet er lagt til Barne-, ungdoms- og familie-etaten (Bufetat), som administrativt er underlagt Barne- og likestillingsdepartementet.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/bld/>

<http://www.bufetat.no>

<http://www.hvamedoss.no/>

Samarbeidspartner: Barne- ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

Kvalifisering for framtiden

Rett til likeverdig opplæring er et kjernepunkt i utdanningspolitikken. Alle barn og unge skal få opplæring av høy kvalitet, uavhengig av kjønn, bosted, funksjonsevne, språklig, kulturell og religiøs bakgrunn. Kunnskap og kompetanse gir trygghet og evne til å mestre utfordringer og omstillinger i et samfunn der endringer skjer raskere enn tidligere. Alle elever og lærlinger skal få utfordringer tilpasset sine forutsetninger og behov gjennom hele grunnopplæringen.

Regjeringen vil øke satsingen på kvalitet i grunnopplæringen og legge til rette for trygge læringsarenaer med vekt på mangfold, et godt læringsmiljø, aktiv elevmedvirkning og en opplæring tilpasset den enkelte. Regjeringen ønsker å videreutvikle og forbedre det nasjonale systemet for kvalitetsvurdering slik at det blir et mer presist verktøy for skolen, elevene og de foresatte.

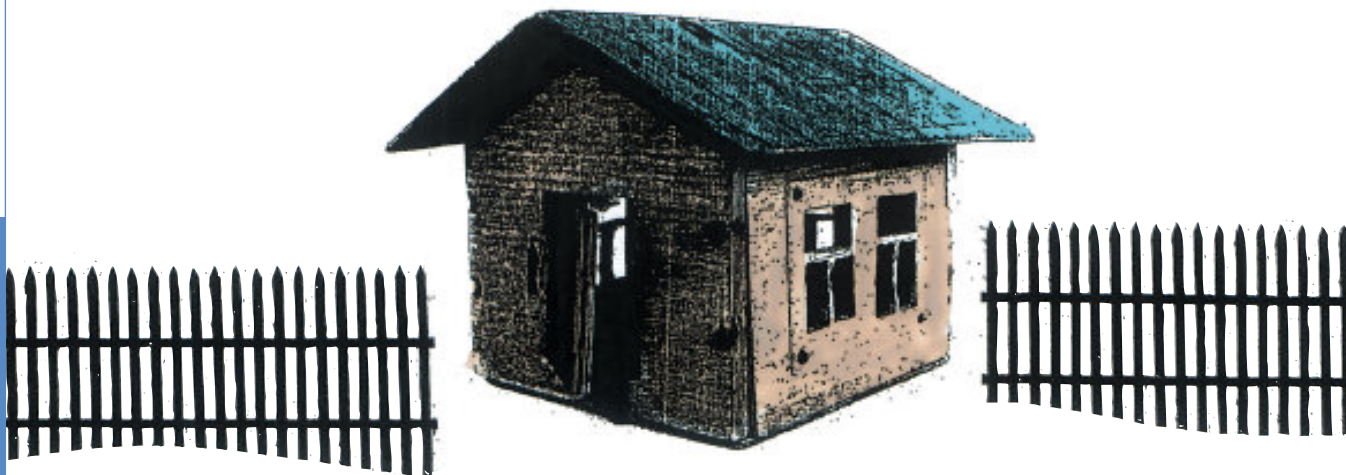
Regjeringen vil videreføre arbeidet med verdiformidling og verdibevisthet i opplæringen og legge til rette for at elevene skal lære seg fredelig samhandling og konfliktløsning. Viktige mål for grunnopplæringen skal fortsatt være nulltoleranse for vold, mobbing, diskriminering og rasisme. Grunnopplæringen spiller en viktig rolle i utviklingen av det flerkulturelle norske samfunnet og er en viktig arena for utvikling av bevissthet om internasjonale sammenhenger.

Kommunenes Sentralforbund og Kunnskapsdepartementet har gått sammen om å opprette en kvalitetspris for skoleeiere. Formålet med prisen er å gi heder og ære til kommuner og fylkeskommuner som utmerker seg positivt, og den skal stimulere til systematisk arbeid med kvalitetsutvikling innenfor prioriterte områder. I 2005 gikk prisen til Hedmark fylkeskommune.

Kvalitetsreformen er nå implementert ved alle høyere utdanningsinstitusjoner. Forslag til ny lov om høyskoler og universiteter som er felles for statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner er oversendt til Stortinget. Hensikten er å gi et felles rammeverk med hensyn til faglige fullmakter, kvalitets sikring av utdanningstilbud og studentenes rettigheter og plikter.

3.1 Barnehager til flere og lavere foreldrebetaling

Regjeringens mål i barnehagepolitikken er full barnehagedekning, høy kvalitet og lav pris. Regjeringen vil legge stor vekt på å skape gode og trygge oppvekst- og opplæringsvilkår for barn. Førskolealderen er en læringsintensiv periode, og starten på den livslange læringen er av vesentlig betydning for det videre læringsløpet. Barnehageområdet er inkludert i Kunnskapsdepartementet for å sikre helhet og sammenheng i opplæringstilbudet til barn og unge.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 18:

FORELDREANSVARET

Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også ta hensyn til utarbeidende foreldre.

TILSKUDD TIL ORDINÆR BARNEHAGEDRIFT

Driftstilskudd til barnehager

Kunnskapsdepartementet kap. 231, post 60, (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004: Saldert budsjett 2005: Budsjett 2006:		
8 560 563	9 594 504	11 701 619

Skjønnsmidler til barnehager

Kunnskapsdepartementet, kap. 231, post 65, (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004: Saldert budsjett 2005: Budsjett 2006:		
495 723	1 247 933	2 065 709

Staten finansierer ordinær drift av barnehager gjennom to tilskudd – det statlige driftstilskuddet og skjønnsmidler til kommunene.

Det ordinære driftstilskuddet til barnehager skal nyttes til å nå målene om full utbygging, lavere foreldrebetaling og god kvalitet i barnehagene. Tilskuddet er øremerket og gis til alle godkjente barnehager – både offentlige og private. Tilskuddet til ordinære barnehager og familiebarnehager utbetales etter satser som varierer etter barnas alder og ukentlige oppholdstid.

Gjennom skjønnsmidlene finansierer staten de offentlige utgiftene knyttet til barnehager som ikke dekkes av det ordinære statstilskuddet, kommunenes frie inntekter eller foreldrebetalingen.

Maksimalsatser for foreldrebetaling i barnehager reduseres til 2 250 kroner per måned og 24 750 kroner per år fra 1. januar 2006. Reduksjonen finansieres ved en økning i de ordinære statstilskuddssatsene.

I statsbudsjettet for 2006 er det lagt til grunn at kapasitetsveksten i sektoren blir på vel 11 000 heltidsplasser. Bevilgningen til driftstilskudd og skjønnsmidler er dimensjonert ut fra denne forutsetningen. I september 2005 sto nærmere 17 000 barn på venteliste for barnehageplass. Kommunene forventer at vel 5000 barn vil få plass innen utgangen av året. Det kan derfor antas at om lag 12 000 barn står på venteliste ved inngangen til 2006. De siste årene har etterspørselen etter barnehageplasser vært økende. Det forventes at reduksjonen i maksimalprisen fra 1. januar 2006 vil bidra til å øke etterspørselen ytterligere. Det er derfor behov for en betydelig barnehageutbygging for å nå målet om full dekning. Hvor mange nye barn som kommer inn i barnehage 2006, avhenger av hvor lang oppholdstid barna ønsker, og hvor stor del av kapasitetsveksten som går til å øke oppholdstiden for de som allerede er i barnehage.

Tilskuddssatser fra 1.1.2006 til 31.12.2006

– offentlige ordinære barnehager og familiebarnehager (kroner per år)

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 2002 og tidligere	Barn født 2003 og senere
0–8 timer	7 800	15 005
9–16 timer	15 725	30 195
17–24 timer	23 825	45 450
25–32 timer	31 865	60 745
33–40 timer	34 010	64 725
41 timer og mer	42 835	78 185

Tilskuddssatser gjeldende fra 1.1.2006–31.12.2006

– private ordinære barnehager og familiebarnehager (kroner per år)

Barnas ukentlige oppholdstid	Barn født 2002 og tidligere	Barn født 2003 og senere
0–8 timer	8 640	16 745
9–16 timer	17 440	33 660
17–24 timer	26 350	50 665
25–32 timer	35 260	67 680
33–40 timer	37 535	72 035
41 timer og mer	47 305	86 975

Åpen barnehage

Åpen barnehage er et barnehagetilbud der barna ikke blir tildelt en fast plass i barnehagen. Barna kommer til barnehagen sammen med en omsorgsperson til de tider og dager de selv ønsker innenfor barnehagens åpnings- tid. Åpne barnehager får tilskuddet beregnet etter egne satser og oppholdstidskategorier uavhengig av barnas alder.

Tilskuddssatser gjeldende fra 1.1.2006–31.12.2006

– åpen barnehage (kroner per år)

Barnehagens ukentlige åpningstid	Tilskudd per barn
6–15 timer	7 115
16 timer og mer	13 030

Tilskudd til drift av barnehager på Svalbard

Formålet med tilskuddet er å bidra til at barnehageeiere på Svalbard kan yte et godt, rimelig og fleksibelt tilbud til de familiene som ønsker barnehageplass. Det utbetales tilskudd til drift av barnehager på Svalbard etter

samme satser som gjelder for barnehager på fastlandet. Barnehageloven gjelder ikke for Svalbard. Driftstilskuddet utløses derfor ikke automatisk som for barnehager på fastlandet, men etter departementets vedtak i hvert enkelt tilfelle.

Lønnstillegg for førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms

Intensjonen med dette tilskuddet er å bedre og opprettholde en god tilgang på førskolelærere i Finnmark og Nord-Troms. Lønnstillegget gis til førskolelærere/pedagogiske ledere i barnehage og førskolelærere ansatt i kommunens barnehageadministrasjon i alle kommunene i Finnmark og i kommunene Karlsøy, Kvænangen, Kåfjord, Lyngen, Nordreisa, Skjervøy og Storfjord i Nord-Troms. Tilskuddet gis i de nevnte kommuner i de to fylkene der 30 prosent eller flere av de aktuelle stillingene er besatt av personer som har dispensasjon fra utdanningskravet.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kd>

TILSKUDD TIL TILTAK FOR BARN MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE I BARNEHAGE

Kunnskapsdepartementet kap. 231, post 62, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Saldert budsjett 2005:	Budsjett 2006:
713 055	736 173	736 173

Barn med nedsatt funksjonsevne kan trenge ekstra tilrettelegging av fysiske og personalmessige forhold i barnehagen. En slik tilrettelegging vil ofte medføre ekstrakostnader for barnehageeier. Det gis derfor et tilskudd fra staten som er øremerket tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage.

I følge barnehageloven § 13 skal barn med nedsatt funksjonsevne ha prioritet ved opptak til barnehage. Kommunene har ansvar for at denne fortrinnsretten til barnehageplass blir etterfulgt i kommunale og private barnehager. Kommunene kan ikke nekte barn med nedsatt funksjonsevne tilbud om plass i barnehager på grunn av dårlig økonomi. Kommunene har det overord-

nede ansvaret for merkostnadene, utover det staten yter, også overfor private barnehager. Tilskuddet til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne skal ikke nyttes til å finansiere tilbud eller rettigheter barnet har etter et annet regelverk, for eksempel spesialpedagogisk tiltak etter opplæringsloven § 5–7.

Tilskuddet tildeles i sin helhet etter antall barn i alderen 1–5 år i den enkelte kommune. Det er satt av 736 millioner kroner til tilskuddet til tiltak for barn med nedsatt funksjonsevne i barnehage i 2006.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kd>

INVESTERINGSTILSKUDD

Kunnskapsdepartementet kap. 231, post 61, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Saldert budsjett 2005:	Budsjett 2006:
257 729	160 000	250 000

Investeringstilskuddet ble innført i 2003. Det er et engangstilskudd til nyetablerte barnehageplasser. Tilskuddet skal dekke deler av anleggskostnadene (tomte- og byggekostnader) ved nybygg, tilbygg eller ombygging, dvs. at investeringstilskuddet reduserer finansieringsbehovet (for eksempel lånebehovet eller behovet for egenkapital) i ordinære barnehager.

Investeringstilskuddet gis til bygging av nye plasser i ordinære barnehager. Med ordinær barnehage forstås i denne sammenheng bygning spesielt tilpasset barnehageformål og som er godkjent til dette bruk, jfr. barnehageloven § 10. Det vil si at barnehagen skal være lokalisert i egen bygning / ha egne lokaler.

Tilskuddssatser gjeldende fra 1.1.2006–31.12.2006 – Investeringstilskudd

Oppholdstid/alder	Barn født 2002 og tidligere	Barn født 2003 og senere
Deltidsplass (under 33 timer per uke)	21 500	25 000
Heltidsplass (33 timer eller mer per uke)	43 000	50 000

Mer informasjon

www.barnehagereformen.no

HUSBANKENS BARNEHAGELÅN

Kommunal- og regionaldepartementet

Formål

Husbankens barnehagelån skal medvirke til å dekke behovet for gode barnehager.

Om låneordningen

Lånet gis til kommuner, enkeltpersoner, selskaper, stiftelser og lignende til bygging, kjøp og utbedring av barnehager. Lån kan gis hvis lokalene benyttes til formålet i minst 20 timer i uken. Det gis ikke lån til barnehager som eies av statlige institusjoner, etater og forvaltningsbedrifter. Barnehagen må tilfredsstille barnehagelovens krav.

Lånet kan utmåles med inntil 100 prosent av godkjente kostnader inklusive merverdiavgift. Søknadsskjema får en ved å henvende seg til Husbanken. Kommunen må anbefale prosjektet.

Mer informasjon

<http://www.husbanken.no>

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 29:*

MÅLET MED UTDANNING

*Utdanningen skal fremme utvikling av
barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter.
Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme
holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk.
Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for
barnets egen og andres kultur.*

3.2 Grunnskole og videregående opplæring – grunnopplæringen

Grunnopplæringen består av 10-årig grunnskole og 3-årig videregående opplæring, eventuelt to år i skole og to år i bedrift. Det 13-årige opplæringsløpet skal gjøre elever og lærlinger kvalifisert til enten videre studier eller utøvelse av et yrke, og motivere for videre læring gjennom hele livet. Grunnopplæringen blir finansiert gjennom rammetilskudd og skatteinntekter til kommuner og fylkeskommuner. I tillegg kommer tilskudd til frittstående skoler og til særskilte tiltak i grunnskolen og i videregående opplæring.

KUNNSKAPSLØFTET

Regjeringen har for 2006 bevilget om lag 700 millioner kroner til Kunnskapsløftet, den nye reformen i grunnopplæringen. Av dette vil 500 millioner kroner bli prioritert til kompetanseutvikling. Målet med reformen er å styrke elevenes kompetanse.

Reformen omfatter nye læreplaner, ny fag- og timefordeling, ny struktur i videregående opplæring, kompetanseutvikling for lærere og videreutvikling av det nasjonale

kvalitetsvurderingssystemet. Kunnskapsløftet innebærer at 1.–10. trinn i grunnskolen og videregående trinn 1 skal ta i bruk nye læreplaner og ny fag- og timefordeling fra høsten 2006. Reformen blir innført høsten 2007 på 10. trinn i grunnskolen og videregående trinn 2, og fra høsten 2008 også på videregående trinn 3. 205 grunnskoler i 83 kommuner over hele landet har etter søknad startet opp med deler av reformen fra skolestart 2005.

Nye læreplaner skal inneholde klare mål for elevenes og lærlingenes kompetanse, og inkludere grunnleggende ferdigheter som å uttrykke seg muntlig og skriftlig, kunne lese og regne og kunne bruke digitale verktøy i alle fag. I tillegg skal læreplanverkets del II, Prinsipper og rammer for opplæringen, tydeliggjøre skolens, skoleeierens og lærebedriftenes ansvar for å utvikle elevenes og lærlingenes læringsstrategier, motivasjon og sosiale kompetanse.

Regjeringen vil gjennomgå dagens system for elevvurdering og nasjonal kvalitetsvurdering, herunder eksamen og prøveformer, i dialog med skoleeiere, lærerne og organisasjonene. Eksamen og karakterer i

ungdomsskolen og i den videregående skolen skal videreføres, og nye undervisningsformer vil bli vurdert. Regjeringen vil forbedre de nasjonale prøvene, men begrense omfang og kostnader. Målsettingen er å sikre en mer presis tilbakemelding til skolen, foreldrene og elevene, for å teste om grunnleggende ferdigheter er i samsvar med kravene i læreplanen. Det vil ikke avholdes nasjonale prøver våren 2006.

Elevinspektørene og Lærlingsinspektørene er opprettet for å gi skoler, bedrifter, opplæringskontor, kommuner og fylkeskommuner praktisk hjelp med å gjennomføre systematisk vurdering og kvalitetsutvikling av opplæringen.

TEMA- OG FAGSPESIFIKKE SATSINGER

Det har de senere årene blitt satt i gang ulike tema- og/eller fagspesifikke satsinger innen grunnopplæringen.

Matematikkfaget vil bli styrket i hele grunnopplæringen. For å øke lærernes kompetanse på opplæring i norsk og matematikk, er det utviklet fleksible og praksisnære etter- og videreutdanningstilbud.

Strategien «Realfag naturligvis» 2002–2007 har som mål å heve kvaliteten på realfagsundervisningen. Det er etablert nasjonale sentre for matematikk og naturfag i opplæringen for å utvikle og spre erfaringer i realfagene i grunnopplæringen.

Tiltaksplanen «Gi rom for lesing» 2003–2007 har som mål å styrke elevenes leseferdigheter og motivasjon for lesing. Det er også et mål å øke lærernes kompetanse i leseopplæring og bruk av skolebibliotek. Tiltaksplanen skal motivere til å gi mer rom for lesing i barnehage, skole, hjem og fritid, og stimulere til formidling av litteratur. Planen gir positive resultater, særlig for gutters leseglede. Arbeidet er viktig for alle elever og vil videreføres.

Strategiplanen «Likeverdig opplæring i praksis» 2004–2009 er en viktig plattform for utvikling av likeverdig opplæring for språklige minoriteter. Planen peker særlig på nødvendigheten av tiltak for å bedre språklige minoriteters gjennomføring av videregående opplæring. Strategien har øget søkelys på å jevne ut forskjeller i læringsutbytte mellom majoritets- og minoritetsspråklige elever. En viktig samarbeidspart i arbeidet med strategiplanen er det nasjonale senteret for flerkulturell opplæring – NAFO.

Strategien for entreprenørskap i opplæringen 2004–2008, «Se mulighetene og gjør noe med dem!», skal styrke holdninger og ferdigheter innen entreprenørskap og lære elevene/lærlingene å samarbeide, ta hensyn til medelever og å arbeide selvstendig.

Handlingsplan for utdanning for bærekraftig utvikling utgis våren 2006. Den vil inneholde tiltak som vil gi støtte til skolens opplæringsarbeid innenfor en rekke tema knyttet til bærekraftig utvikling. Målet er å bidra til at alle i opplæringssystemet har de kunnskaper, holdninger, ferdigheter og vilje til handling som skal til for å skape og opprettholde global rettferdighet og økologisk, bærekraftig utvikling.

Strategiplan for styrking av fremmedspråk i grunnopplæringen 2005–2009 «Språk åpner dører» har som et viktig mål å styrke opplæringen i fremmedspråk i grunnopplæringen. Det skal blant annet legges vekt på større mangfold og bredde i opplæringen, bedre kvalitet på opplæringen og økt rekruttering og kompetanseheving av lærere i fremmedspråk. I juni 2005 ble det etablert et nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen ved Høyskolen i Østfold, som vil bli viktig i arbeidet med å realisere tiltakene i strategien.

Mer informasjon

<http://skoleporten.no>

<http://www.utdanningsdirektoratet.no>

<http://www.skolenettet.no>

<http://odin.dep.no/kd>

UTDANNINGSDIREKTORATET

Utdanningsdirektoratet ble opprettet 15. juni 2004 og har ansvaret for utviklingen av grunnskole og videregående opplæring. Utdanningsdirektoratet er Kunnskapsdepartementets utøvende organ. Som myndighet har direktoratet et overordnet faglig ansvar for tilsyn av opplæringen, samt forvaltningen av embetsstyringen og sentrale lover og forskrifter. Forvaltningen av det statlig spesialpedagogiske støttesystemet – Statped, statlige skoler og fagstyringen av nasjonale sentre er også direktoratets ansvar.

Utdanningsdirektoratet har ansvaret for all nasjonal statistikk for grunnopplæringen, og skal på bakgrunn av resultatene initiere, utarbeide og følge opp forsøk og utviklingstiltak. Målet for Utdanningsdirektoratet er å

sikre barn, unge og voksnes rettigheter til en likeverdig opplæring av høy kvalitet. Utdanningsdirektoratet har etablert et eget program for likeverdig opplæring for å styrke, støtte og samordne dette arbeidet.

Utdanningsdirektoratet har et eget råd for inkluderende opplæring. Rådet skal ha et spesielt fokus på barn, unge og voksne med spesielle opplæringsbehov. Rådet har medlemmer som er foreslått av brukernes interesseorganisasjoner, Foreldreutvalget for grunnskolen, KS og relevante fagmiljøer.

Mer informasjon

<http://www.utdanningsdirektoratet.no>

EN TILPASSET OPPLÆRING

All opplæring i skolen og andre opplæringsarenaer skal være tilpasset evnene og forutsetningene hos den enkelte elev, lærling og lærekandidat. Prinsippet om tilpasset opplæring og et likeverdig opplæringstilbud for alle elever og lærlinger er nedfelt i opplæringslovens § 1–2. Elever som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av den ordinære opplæringen, har rett til spesialundervisning, jf. opplæringsloven § 5–1. Barn under skolepliktig alder kan også ha rett til spesialpedagogisk hjelp, jf. opplæringsloven § 5–7.

Statlig spesialpedagogisk støttesystem

<u>Kunnskapsdepartementet, kap. 0230* (i 1000 kroner):</u>		
<u>Regnskap 2004:</u>	<u>Budsjett 2005:</u>	<u>Budsjett 2006:</u>
583 380	590 982	582 389

*Deler av bevilgningen går til tiltak rettet mot voksne.

Statped er et nasjonalt tjenesteytende system som skal bistå skoleeiere med å legge til rette for kvalitativ god opplæring for barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov. Statped skal:

- gi faglig spesialpedagogisk støtte på individ- og systemnivå gjennom avtalefestet samarbeid med oppdragsgivere i kommuner og fylkeskommuner
- videreutvikle spesialpedagogisk kompetanse som skal komme elever med store og spesielle behov, foresatte, lærere og andre fagfolk i skoleverket til nytte

- spre spesialpedagogisk kunnskap og kompetanse til brukere, fagfolk og samfunnet
- sikre heltids skole- og miljøtilbud for hørselshemmede elever i grunnskole og videregående opplæring, etter avtale med oppdragsgiver
- sikre driften av et landsdekkende kompetansesystem for døvblinde i alle aldre.

Statped består av 15 statlige spesialpedagogiske kompetansesentre og 10 spesialpedagogiske sentre og institusjoner som det kjøpes tjenester av. Statped er underlagt Utdanningsdirektoratet. Målgruppen er barn, unge og voksne med store og særskilte opplæringsbehov og deres foreldre.

Statped arbeider i forhold til følgende områder: Hørselsvansker, synsvansker, døvblindhet, sammensatte lærevansker, sosiale og emosjonelle vansker, språk-, tale-, lese- og skrivevansker, leppe-, kjeve- og ganespalte, strupeopererte, elever med dyp og særlig alvorlig psykisk utviklingshemming, fremmedspråklige elever med spesielle opplæringsbehov, tidlig stimulering av små barn med funksjonshemming (0–5 år), informasjonsteknologi for funksjonshemmede og ervervet hjerneskade.

Mer informasjon

<http://www.statped.no>

<http://skolenettet.no/sto>

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, brukerorganisasjoner, kommuner og fylkeskommuner, høgskoler og universitet.

Læremidler

*Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
Kunnskapsdepartementet*

Utdanningsdirektoratet har det nasjonale ansvaret for utvikling, produksjon og distribusjon av læremidler for barn, unge og voksne med særskilte behov. På grunnlag av offentlige kunngjøringer tildeles midler fra Utdanningsdirektoratet til utvikling og produksjon av multifunksjonelle læremidler (trykte og digitale læremidler med vekt på enkelhet og tilgjengelighet for elever som har behov utover ordinære læremidler, for eksempel elever med lese- og skrivevansker). Multifunksjonelle læremidler utvikles av forlag og andre utviklermiljø. I tillegg utvikles det læremidler for synshemmede ved Huseby og Tambartun kompetansesenter, og for hørselshemmede ved Møller kompetansesenter. Huseby kompetansesenter har også ansvar for lydbøker for elever med lese- og skrivevansker. For hørselshemmede elever er en søkbar tegnordbok under utvikling av Møller kompetansesenter. Det foreligger en prøveutgave på Internett.

Mer informasjon

<http://www.tegnordbok.no>

<http://skolenettet.no/sto>

<http://www.utdanningsdirektoratet.no/lydbok>.

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet

Oppfølgingstjenesten

Kunnskapsdepartementet

Fylkeskommunen har lovfestet plikt til å følge opp ungdom mellom 16 og 19 år som ikke er under opplæring eller i arbeid gjennom Oppfølgingstjenesten (OT). Oppfølgingstjenesten skal sikre tverretattlig samarbeid mellom kommunale, fylkeskommunale og statlige instanser som har ansvar for målgruppen, og formidle, eventuelt samordne, tilbud fra ulike instanser. Oppfølgingstjenesten har primært tre oppgaver:

- å ha oversikt over ungdom som til en hver tid befinner seg utenfor videregående opplæring
- å ha kontakt med disse ungdommene
- å tilby veiledning og/eller formidle dem til et egnet opplærings- og eller arbeidstilbud. Det er et mål for tjenesten at tilbudene til ungdommen skal være kompetansegivende i den forstand at de fører fram til studiekompetanse, yrkeskompetanse eller kompetanse på lavere nivå.

Ungdom i målgruppen som ikke tar imot tilbud gjennom Oppfølgingstjenesten, og som ikke er i utdanning eller arbeid, skal kontaktes og gis tilbud hvert skoleår så lenge de er omfattet av den lovfestede retten til videregående opplæring. I 2004 hadde Oppfølgingstjenesten kontakt med cirka 25 prosent av ungdommen i aldersgruppen.

Rådgivningstjenesten og Aetat er sentrale samarbeidspartnere i arbeidet. Regjeringen igangsatte i 2004 tiltak i fire fylker for å styrke oppfølgingstjenestens arbeid med frafall i videregående opplæring. I 2005 omfattet satsingen hele landet. Arbeidsmarkedspolitikken overfor ungdom er nærmere omtalt i kapittel 6.

Som en del av Tiltaksplanen mot fattigdom er det bevilget 8 millioner kroner til å styrke det forebyggende arbeidet for å forhindre frafall i videregående opplæring. Ett av tiltakene er en styrking av Oppfølgingstjenesten gjennom arbeidet med prosjektet Satsing mot frafall i videregående opplæring. Fokus er særlig satt på elever med minoritetsspråklig bakgrunn og elever med funksjonshemming.

Mer informasjon

- Satsing mot frafall i videregående opplæring, NIBR-rapport 2004:19
- Organisering av Oppfølgingstjenesten – sluttrapport fra kartleggingen, SINTEF Teknologiledelse, 2004.
- <http://udir.no>
- <http://skolenettet.no>

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Arbeidsmarkedssetaten, Sosial- og helseetat i kommunene, rådgivningstjenesten fylkeskommunene og Fylkesmannsembetene.

Rådgiving om utdannings- og yrkesvalg

Kunnskapsdepartementet

Barn og unge trenger råd og veiledning når det gjelder valg av utdanning og yrke, på bakgrunn av egne ressurser og interesser, samfunnets behov, og i størst mulig grad uavhengig av kjønn, kulturell bakgrunn og eventuell nedsatt funksjonsevne. Dette arbeidet er styrket i oppfølgingen av Stortingsmelding 30 (2003–2004) Kultur for læring. Følgende tiltak vil det jobbes videre med:

- Nytt og bedre felles informasjonstilbud med yrkes- og utdanningsinformasjon for ungdom skal utvikles.
- Det er utarbeidet veiledninger med eksempelsamlinger fra prosjektene: «Bevisste utdanningsvalg»

(2001) og «Yrkes- og utdanningsveiledning, nøkkel til bevisste valg» (2004).

- Styrke rådgivningstjenestens kompetanse på områdene individuell veiledning, veiledning av ungdom med minoritetsspråklig bakgrunn og i organisering av skolens helhetlige veiledningsarbeid.
- Forsøk med regionale partnerskap for karriereveiledning.
- Utvikling av fagmiljø og gode utdanningstilbud

gjennom et nettverk for karriereveiledning mellom høyskoler og universitet med slike tilbud.

- Kvalitetssikring av karriereveiledningen gjennom oppfølging av endret forskrift for rådgivningstjenesten.
- Tiltak i tiltaksplan Realfag, naturligvis – strategi for styrking av realfagene 2002–2005, om bedre rådgivning for valg av realfaglige studieretninger og studier for utjevning av kjønnsforskjeller.

IKT I NORSK OPPLÆRING OG UTDANNING

Program for digital kompetanse 2004–2008

Handlingsplanen «Program for digital kompetanse 2004–2008» retter seg mot grunnopplæringen, høyere utdanning og voksnes læring i og utenfor utdannings-systemet. Grunnopplæringen har et særlig fokus.

Hovedmålet for «Program for digital kompetanse 2004–2008» er å medvirke til varierte arbeidsformer, økt integrasjon i pedagogisk bruk av IKT, bedre motivasjon og økt læringsutbytte. For å kunne være aktive deltakere i informasjonssamfunnet, skal lærere, elever og lærlinger mestre teknologien på en sikker, fortrolig og kreativ måte.

Det settes inn tiltak på fire områder:

- Kompetanseutvikling
- Digitale læringsressurser, læreplaner og samarbeidsformer
- Infrastruktur
- Forskning, forsøk og utvikling

Det har vært en bred satsing på IKT i opplæring og utdanning. En rekke lærere har fått tilbud om og gjennomført kompetanseutviklingstiltak i pedagogisk bruk av IKT. Det er en bedring i tilgang på datamaskiner og bredbånd i skolen. Tilbudet av digitale læringsressurser har økt betraktelig. Utdanningsportalene <http://skolenettet.no> og <http://utdanning.no> tilbyr innhold rettet direkte mot utdanningssektoren, stadig flere skoler bruker IKT i sitt pedagogiske arbeid og det er bygd opp et viktig kunnskapsgrunnlag innenfor IKT og læring.

Mer informasjon

- <http://skolenettet.no>
- <http://udir.no>
- <http://utdanning.no>

Samarbeidspartnere: Fylkesmannsembetene, Utdanningsdirektoratet, universiteter og høyskoler, Forsknings- og kompetansenettverk for IT i utdanning (ITU), UNINETT abc, grunnskoler og videregående skoler gjennom utdanningskontorene, private aktører og andre.

AKTUELLE SATSINGER

(se også kapittel 1)

Demonstrasjonsskoler og -bedrifter

Kunnskapsdepartementet

For å oppmuntre til innsats i arbeidet med å øke kvaliteten i opplæringen ble det i 2002 innført en prøveordning med belønning til skoler som har utmerket seg på ulike områder. Disse skolene blir kalt demonstrasjonsskoler. Høsten 2005 var det 25 demonstrasjonsskoler i virksomhet.

Demonstrasjonsskolene utpekes for to år. De får 500 000 kroner per år som skal brukes til erfaringsspredning og tilrettelegging for at skolene skal kunne brukes som besøks- eller hospiteringsskoler og som ledd i etter- og videreutdanningstilbud. Kriteriene fokuserer på pedagogisk nytenkning for å bedre elevenes læringsmiljø og for å øke elevenes læringsutbytte i basisfag og grunnleggende ferdigheter.

I 2003 ble det for første gang utpekt lærebedrifter som

demonstrasjonsbedrifter. Disse skal over tid ha utmerket seg når det gjelder systematisk arbeid for å fremme læringsutbytte i det enkelte lærefag for lærlinger med ulik bakgrunn. De skal også ha arbeidet aktivt for å rekruttere og motivere ungdom til å velge yrkesfag generelt og gjerne innenfor fag det har vist seg vanskelig å rekruttere til. Det er stor aktivitet i tilknytning til demonstrasjonsskoler og -bedrifter, med mange besøk og stor grad av erfaringsutveksling og –spredning. En evalueringsrapport om demonstrasjonsordningen, utarbeidet av forskningsstiftelsen FAFO, ble lagt fram i 2005.

Mer informasjon

<http://www.utdanningsdirektoratet.no>

Samarbeidspartner: Utdanningsdirektoratet.

Opprusting av skoleanlegg

Kommunal- og regionaldepartementet,
kap. 582, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
181 981	263 500	322 000

Formål

I 2002 ble det innført en ordning med rentekompensasjon for kommunene og fylkeskommunene for å ruste opp skoleanlegg. Ordningen skal sette kommunene og fylkeskommunene i stand til rehabilitere, oppruste og tilrettelegge eksisterende skoleanlegg, og til å oppføre nye skolebygg der det er behov for det. Målet er å sikre at alle elever i grunnskolen og i den videregående opplæringen får gode læringsforhold.

Om tilskuddsordningen

Ordningen skal sette kommunesektoren i stand til å ta opp lån på til sammen 15 milliarder kroner over en periode på åtte år ved at staten dekker renteutgiftene. Hver kommune og fylkeskommune har fått en særskilt låneramme basert på objektive kriterier. De som tar del i ordningen står fritt til å velge låneinstitusjon, men kan også finansiere skoleopprustingen uten å ta opp lån (renten beregnes med utgangspunkt i en sjablon). Tiltak som kan utløse rentekompensasjon er blant annet nybygging av skole, oppføring av nytt skolebygg i eksisterende skoleanlegg, generell opprusting av eksisterende skoleanlegg og opprusting av uteanlegg. Rentekompensasjon for bredbåndstilknytning gis kun når dette inngår i et aktuelt byggeprosjekt. Ordningen forvaltes av Husbanken. I 2006 kan det settes i gang nye prosjekter for tre milliarder kroner som staten vil dekke renteutgiftene for.

Mer informasjon

- <http://www.husbanken.no>
- <http://skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no>
- <http://www.aktivhms.no/Skoler/index.asp>
- <http://www.innemiljo.net>
- Veileder til opplæringslovens kapittel 9 A – Elevenes skolemiljø, <http://odin.dep.no/kd>
- Det er utgitt et temahefte om barnehagens fysiske miljø (Q-1011): <http://odin.dep.no/kd>

Samarbeidspartnere: Husbanken, Utdanningsdirektoratet, Kommunenes sentralforbund, aktuelle fagmiljøer som SINTEF, Byggforsk, Norsk Forum for bedre inneklima for barn (NFBIB) m.fl.

Entreprenørskap

Kunnskapsdepartementet

Det er utarbeidet en strategi for entreprenørskap i utdanningen, «Se mulighetene og gjør noe med dem!». Strategien skal implementeres i hele utdanningsløpet fra barneskole til høyere utdanning og gjelder fram til 2008.

Strategien skal motivere og inspirere opplæringsinstitusjoner, kommuner, fylkeskommuner og fylkesmenn til å planlegge og forankre opplæring og studier i entreprenørskap i samarbeid med næringslivet og andre relevante aktører i lokalmiljøet. En bevisst satsing på entreprenørskap vil bidra til utvikling av en nyskapende kultur lokalt og nasjonalt, en kultur som fremmer nytenkning og innovasjon, samt evne og vilje til å ta initiativ og risiko.

Entreprenørskap i utdanningen omfatter utvikling både av personlige egenskaper og holdninger så vel som formelle kunnskaper og ferdigheter. Utvikling av personlige egenskaper og holdninger som for eksempel kreativitet, selvtillit, initiativrik innstilling, risikovilje, evne til å se konsekvenser av egne handlinger, samt evne og vilje til å finne nye løsninger, vil bidra positivt i arbeids- og samfunnsliv. Utvikling av kunnskap og ferdigheter handler om å få opplæring i hva som må gjøres for å etablere ny virksomhet, og hvordan man lykkes med å utvikle en idé til praktisk og målrettet aktivitet. Målet er at elevbedrifter og ungdomsbedrifter skal bli en ordinær del av grunnopplæringen.

Mer informasjon

- <http://www.utdanningsdirektoratet.no>
- <http://skolenettet.no>
- <http://www.ungdomsbedrift.no/>

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Kommunal- og regionaldepartementet og Nærings- og handelsdepartementet.

Ungt Entreprenørskap på matområdet

Landbruks- og matdepartementet

Landbruks- og matdepartementet ønsker sterkere fokus på sammenhengen mellom barn og ungdom i forhold til næringsutvikling og entreprenørskap på matområdet. Som et ledd i denne satsingen har Landbruks- og matdepartementet, Fylkesmannens landbruksavdeling og Ungt Entreprenørskap etablert et prosjekt som setter fokus på nyskaping innen lokal og regional matkultur og nisjeprodukter innen landbruksnæring.

Prosjektet har fokus på nyskaping innen lokal og regional matkultur og nisjeprodukter innen landbruksnæring, med særlig vekt på innovasjon, kvalitet og design. Prosjektet skal også bidra til en tettere kobling til råvareproduksjonen. Det er for skoleåret 2005–2006 bevilget 300 000 kroner til prosjektet.

Mer informasjon

- <http://www.ungdomsbedrift.no>
- <http://www.norge.no>

Praktikantordningen i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

Innenfor rammen til bygdeutviklingsmidler i fylkene kan fylkesmannen sette av midler til en praktikantordning. Hovedmålsettingen med praktikantordningen er å fremme rekruttering, slik at man når landbrukspolitiske mål om et levedyktig og bærekraftig landbruk i hele landet. Hovedmålgruppen er ungdom av begge kjønn som ellers ville ha vansker med å skaffe seg praksis for videre arbeid eller utdanning innen landbruket. Nedre aldersgrense er 16 år.

Det er utviklet opplæringstilbud på gården og utenom gården. Opplæringstilbudet skal knyttes opp mot studieretning naturbruk på videregående skole, og skal så langt som mulig følge gangen i skoleåret og læreplaner. Likestillingsperspektivet og jenters ønske om ekstra opplæring i for eksempel bruk av maskiner, blir ivare tatt. Også bondens rolle som selvstendig næringsdrivende vektlegges.

Opplæring innenfor kriminalomsorgen

Kunnskapsdepartementet,

kap. 225 post 68 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
103 897	107 274	139 199

Det er etablert flere elevplasser de siste årene, og det blir nå gitt opplæring i de fleste anstalter i Norge. En forskningsbasert evaluering av fengselsundervisningen ble avsluttet høsten 2003. Evalueringen viser at fengselsundervisningen blir sett på som positiv av de innsatte, og det er stor enighet om at de har utbytte av undervisningen. Evalueringen peker også på at fengselsundervisningen bør utvides med flere fagtilbud og bli mer fleksibel.

Mer informasjon

St.meld.nr.27 (2004–2005) Om opplæringen innenfor kriminalomsorgen

Samarbeidspartnere: Justisdepartementet og Utdanningsdirektoratet.

3.3 Høyere utdanning

Kunnskapsdepartementet,

kap. 0260-0282 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
18 704 601	19 259 346	20 279 951

Kvalitetsreformen i høyere utdanning har ført til relativt omfattende endringer ved universiteter og høyskoler. Målet var å bedre kvaliteten på utdanningen, få en ras-

kere gjennomføring ved å øke studieintensiteten, få et sterkere samarbeid mellom utdanning og næringsliv og gi økt vekt på internasjonalisering. Reformen omfatter innføring av ny gradsstruktur som normalt er 3-årig bachelorgrad og 2-årig mastergrad. Det er innført nye studieordninger, mer varierte eksamensformer og en tettere oppfølging av studentene.

Universitetene og høyskolene står overfor mange

utfordringer med ny teknologi, økt vekt på internasjonalisering, økt konkurranse mellom nasjonale og internasjonale utdanningstilbydere, økt etterspørsel etter utdanning og nye og mer varierte studentgrupper. Det er også store krav om forskning og utviklingsarbeid og til effektiv kunnskapsoverføring fra høyere utdanningsinstitusjoner til arbeids- og næringsliv. Kunnskapsdepartementet har delegert flere fullmakter på det organisatoriske, økonomiske og faglige område slik at institusjonene selv i større grad har frihet til strategisk omstilling av virksomheten.

Ny lov om universiteter og høyskoler er felles for statlig og privat sektor. Loven gir felles rammeverk for

institusjonenes virksomhet, med hensyn til faglige fullmakter, kvalitetssikring av utdanningstilbud og studentenes rettigheter og plikter, jf. Ot.prp. nr. 79 (2003–2004).

Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) er et uavhengig organ som har i oppdrag å akkreditere og evaluere virksomheten i høyere utdanningen.

Mer informasjon

- Opptak til høyere utdanning:
www.samordnaopptak.no
- <http://odin.dep.no/kd>

3.4 Voksenopplæring

Kunnskapsdepartementet

kap. 251–259 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
1 122 539	1 098 199	785 918

Målet for voksenopplæringen er å heve kompetansenivået i den voksne del av befolkningen, og å fremme likestilling, allmennutdanning og personlig vekst. Voksenopplæringen skal kvalifisere for arbeidslivet og legge et grunnlag for sosialt og demokratisk engasjement og for deltakelse i kultur- og samfunnsliv.

Målgruppen omfatter også ungdom som har falt utenfor utdanningssystemet, og/eller som ønsker en annen type opplæring enn den de kan få gjennom et tradisjonelt opplæringsløp. Gjennom voksenopplæringen gir Kunnskapsdepartementet blant annet tilskudd til tiltak knyttet til fjernundervisning, studiearbeid og folkehøyskoler der ungdom også er deltakere.

Tiltakene har ulike nedre aldersgrenser, fra 14 år og oppover. Fra høsten 2000 ble det innført rett til videregående opplæring for personer som ikke har fullført slik opplæring, og som ikke ble omfattet av Reform 94, dvs. de som er født før 1978. Fra høsten 2002 ble det gitt individuell rett til grunnskoleopplæring for voksne som trenger slik opplæring.

Hovedsatsingsområdene i Kompetansereformen, som gjelder voksnes rett til opplæring og utdanning, er blant annet å tilpasse opplæringstilbudene bedre til ulike gruppers behov og å legge rammevilkårene best mulig til rette for kompetanseutvikling for den enkelte. Det er utviklet ordninger for at voksne skal få vurdert

sin realkompetanse i forhold til videregående opplæring, og det er åpnet for at studieløp kan avkortes på bakgrunn av realkompetanse. Lov om universitet og høyskoler åpner for at søkere over 25 år uten videregående opplæring kan komme inn på universitet eller høyskole dersom deres realkompetanse for vedkommende studium blir godkjent.

Mer informasjon:

- Kompetansereformen – Sammenstilling av tiltak og resultater knyttet til Handlingsplanen for Kompetansereformen
- <http://www.odin.dep.no/kd>

Yrkesprøving

Yrkesprøving er en metode for realkompetansevurdering og –dokumentering i forhold til arbeidslivet. Registrerte arbeidssøkere, nyankomne innvandrere uten rett til videregående opplæring vil få mulighet til yrkesprøving ved henvisning fra henholdsvis Aetat eller kommunen. Blant målgruppen er også norsk eller utenlandsk ungdom som har yrkeskompetanse som ikke er dokumentert gjennom fullført utdanning.

Mer informasjon

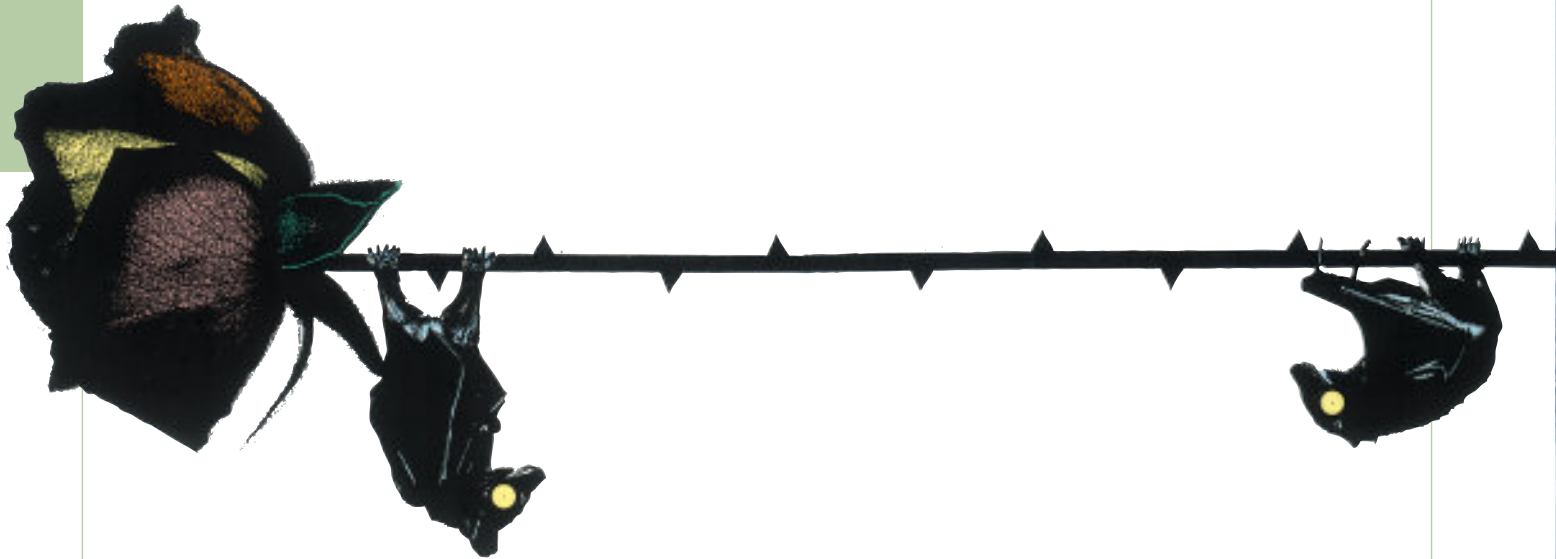
<http://odin.dep.no/kd>

Kulturell utfoldelse og aktivitet

Kunst- og kulturopplevelser bidrar til økt livskvalitet, tilhørighet og identitetsbygging. Det er derfor viktig å legge til rette for at flest mulig på et tidlig tidspunkt i livet får oppleve gode møter med ulike kunstuttrykk og delta aktivt i et mangfold av kulturelle aktiviteter.

Samtidig er det av stor betydning at barn og unge får muligheter til selv å være aktivt skapende. På denne måten kan vi ta vare på og utvikle barnas kreativitet og gi dem estetisk og kulturell kompetanse.

Skolen har en sentral rolle som kulturbærer. Arbeid med kulturelle aktiviteter i og i tilknytning til grunnskolen er viktig for å stimulere barnas interesse og forståelse for forskjellige kunst- og kulturuttrykk. Satsingen på Den kulturelle skolesekken har lagt til rette for et spennende og tverrsektorielt samarbeid mellom skolen og kultursektoren.

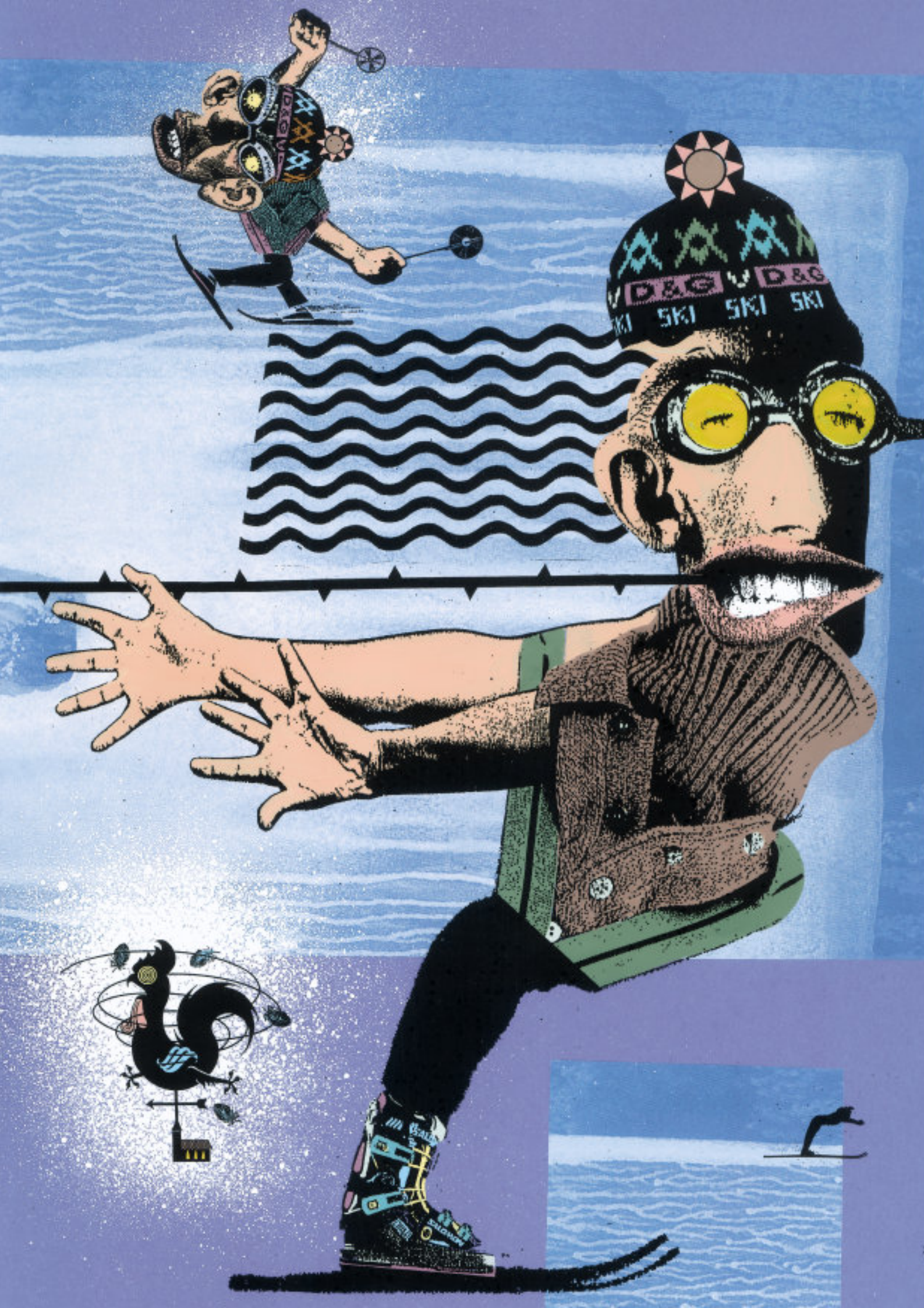
Barn og unge er store forbrukere av ulike typer medier. De unge er aktive brukere av ny teknologi, og kan i større grad dra nytte av den raske teknologiske utviklingen til å dekke sine behov for musikk, film, spill og annen underholdning. I denne situasjonen er det viktig å sikre at barn og unge har tilgang til norske alternativer som er gode både språklig og innholdsmessig. Dette gjelder særlig filmer, dataspill og andre audiovisuelle produksjoner. Det er også viktig at de nye mediene inngår som en naturlig del av undervisningen i skolen, slik at barna lærer å navigere på en god måte gjennom informasjonsflommen de møter i hverdagen.

Et allsidig tilbud om idrett og fysisk aktivitet stimulerer både til trivsel og helse og er av stor betydning for et godt oppvekstmiljø. Den statlige idrettspolitikken har som mål å legge til rette for at hele befolkningen. Særlig barn og unge skal få mulighet til å drive med idrett og fysisk aktivitet ut fra ulike behov, forutsetninger og interesser. Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse, økt livskvalitet og en bærekraftig utvikling. Det er derfor et mål at naturglede, kunnskap om og respekt for naturen skal formidles til nye generasjoner barn og unge.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

*Artikkel 31: **LEK OG FRITID***

Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

4.1 Mangfoldig barne- og ungdomskultur

Barn og ungdom må få utfolde seg og eksperimentere ut fra egne behov og egen kultur. Den frivillige kulturvirksomheten spiller her en sentral rolle. De frivillige organisasjonenes virksomhet er vesentlig for tilhørighet, trivsel og aktiv deltakelse i lokalsamfunnet og representerer et mangfold av aktiviteter for og med barn og ungdom. Gjennom Frifond legges det til rette for et mangfoldig organisasjonslandskap og en stor bredde i barn og ungdoms muligheter for kulturell utfoldelse.

Skolefritidsordninger

Kunnskapsdepartementet

Formål

Skolefritidsordningen skal legge til rette for lek, kultur- og fritidsaktiviteter med utgangspunkt i barnas alder, funksjonsnivå og interesser. Skolefritidsordningen skal

gi barna omsorg og tilsyn. Funksjonshemmede barn skal gis gode utviklingsvilkår i ordningen.

Alle kommuner skal ha et tilbud om skolefritidsordning (SFO) før og etter skoletid for barn i 1.–4. klasse. Tilbudet er godt utbygget i kommunene, og ca halvparten av elevene i 1.–4. klasse har nå plass i SFO. Skoleåret 2004–2005 deltok om lag 127 500 barn i skolefritidsordningen.

STØTTE TIL LOKALE AKTIVITETER

Frifond – frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 315, post 72 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
15 000	15 000	15 000

Tildeling av spillemidler ifølge overskuddsprognose:		
Tildelt 2004:	Tildelt 2005:	Prognose 2006:
90 000	120 000	120 000

Formål

For å bedre forholdene og rammebetingelsene for frivillige organisasjoner og gruppers medlemsbaserte virke på lokalt nivå, ble det i 2000 opprettet en egen tilskuddsordning rettet mot frivillig barne- og ungdomsarbeid lokalt – Frifond. Intensjonen er at ordningen skal nå ut til et bredt spekter av organisasjoner og grupper med ulike formål og aktivitetsgrunnlag.

Om tilskuddsordningen

62 prosent av tilskuddsmidlene har til nå blitt fordelt av Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner. 38 prosent har blitt fordelt av Norsk musikkråd og Norsk teaterråd.

Ordningen ble evaluert i 2002. Endret organisering av Frifond ble diskutert i Stortingsmelding nr. 48 (2002–2003) *Kulturpolitikk fram mot 2014*. Fra 2005 er bevilgningen til Frifond samlet under Kultur- og kirkedepartementets budsjett. Bevilgningen skal gå til kulturaktivitet for barn og ungdom på lokalt nivå. Midlene tildeles som rundsumstilskudd og paraplyorganisasjonene har ansvar for fordelingen av midler. Det er ikke fastsatt detaljerte kriterier for den videre fordelingen utover de generelle føringene som departementet gir i sine tilsagnsbrev. Den lokale aktiviteten som mottar tilskudd må være demokratisk oppbygd og ha et allmenntilgjengelig siktemål. Mottakere må ha barne- og ungdomsarbeid som del av sin virksomhet og må arbeide for og med barn og ungdom under 26 år i lokalmiljøet. Tilskuddene gis som generell grunnstøtte til lokale aktiviteter og prosjekter. Ordningen er ment å være enkel og ubyråkratisk; tilpasset frivillig aktivitet.

Mer informasjon

Informasjon om tilskuddsordningen og søknadsskjema fåes på internettsiden www.frifond.no eller ved henvendelse til Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, Norsk musikkråd og Norsk teaterråd (tidl. Norsk Amatørteaterråd).

Musikkverkstedordningen for aktiviteter innenfor jazz, rock, folkemusikk og verdensmusikk

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):		
Budsjett 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
11 867	12 016	*

* Fastsettes av Norsk kulturråd i januar 2006

Musikkverkstedordningen (MVO) har som formål å støtte virksomheter som styrker og utvikler aktivitet, utøvelse og kvalitet innenfor rock, jazz, folkemusikk og verdensmusikk. Ordningen administreres av Norsk musikkråd. MVO støtter utstyr til øvings- og framføringslokaler, opplæring/kortere kurs, bygningsmessig tilrettelegging og ikke-personlige instrumenter. Ordningen styrkes med 2 millioner kroner i 2006.

Mer informasjon

Sendes elektronisk ved hjelp av online søknadsskjema på: <http://www.mvo.no>

Ungdommens kulturmonstring (UKM)

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):		
Budsjett 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
3 126	3 376	*

* Fastsettes av Norsk kulturråd i januar 2006.

Ungdommens kulturmonstring er et landsomfattende kulturtiltak for barn og unge i hele Norge fra 10 år og oppover. Gjennom små og store lokale og regionale festivaler (kulturmonstringer) får deltagerne opptre med ulike innslag og treffe annen kulturinteressert ungdom. Juryenes utvelgelse av vinnere fra lokale festivaler skjer på grunnlag av originalitet, kreativitet, publikumskontakt og kvalitet. Det legges også vekt på at de utvalgte deltagerne skal speile bredden i den lokale monstringen. Premien for de som går videre er å få stå på en enda større scene, og treffe ungdom fra andre steder. Tiltaket er styrket med 2,5 millioner kroner i 2006.

Mer informasjon

<http://web.ukm.no>

Kommunale musikk- og kulturskoler

Kunnskapsdepartementet

Målet med de kommunale kulturskolene er å gi barn og unge et tilbud om opplæring i skapende og utøvende kunst i tillegg til den obligatoriske opplæringen på skolen.

Det er lovfestet at alle kommuner, alene eller i samarbeid med andre kommuner, skal ha et musikk- og kulturskoletilbud til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og det øvrige kulturliv. I 2005 var 14,2 prosent av grunnskoleelevene også elever i kulturskolene. Tilskudd til musikk- og kulturskoler ble innlemmet i rammen til kommunene i 2004.

Kunnskapsdepartementet har avsatt i overkant av 8 millioner kroner til utvikling av musikk- og kulturskoler i 2006.

Tilskudd til kjøp av musikk-instrumenter til skolekorps

Kultur- og kirkedepartementet, kap. 320, post 74 (i 1000 kroner):		
Budsjett 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
0	0	2 500

Regjeringen har opprettet en ordning med tilskudd til kjøp av musikkinstrumenter for skolekorps. Det legges opp til at Norges Musikkorps Forbund fordeler tilskuddet innenfor ordningen. Det avsettes 2,5 millioner kroner til ordningen i 2006.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/kkd>

Ungdomssatsing i distriktene

Barne- og likestillingsdepartementet,
kap. 857, post 72 (i 1000 kroner) *

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
5 165	5 341	5 512

* Merknad: I 2005 ble det gjennom støtteordningen til ungdomssatsing i distriktene fordelt 2,7 millioner kroner til 45 distriktskommuner. Resten av midlene på posten benyttes til Utviklingsprogram for styrking av oppvekstmiljøet (se kapittel 1.3).

Formål

Regjeringen ønsker å bidra til at flere ungdommer bosetter seg i distriktene. Som et ledd i dette har Barne- og likestillingsdepartementet ansvaret for en spesiell satsing overfor ungdom i distriktene. Målsettingen er å sikre ungdomsbosettingen gjennom økt ungdomsaktivitet og -innflytelse.

Om tilskuddsordningen

Barne- og likestillingsdepartementet gir tilskudd til lokale ungdomssatsinger på kultur- og fritidsområdet i distriktskommuner. Tilskuddene skal bidra til kreative og stimulerende ungdomsmiljø som gir ungdom tro på en fremtid lokalt. Støtte til ungdoms egen innsats og engasjement står sentralt, og det settes krav om aktiv ungdomsdeltakelse i aktiviteter og prosjekter som får tilskudd. Videre legges det vekt på at både jenter og gutters interesser skal ivaretas. Midlene utlyses blant utvalgte distriktskommuner med stor nedgang i folketallet. Midlene blir forvaltet av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) på vegne av departementet.

Mer informasjon

- <http://www.odin.dep.no/bld>
- <http://www.bufdir.no>

KUNST- OG KULTUROPPLEVELSER

Norsk kulturråd – avsetning til barne- og ungdomskultur

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 320, post 50 (i 1000 kroner):

Rapport 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
8 967	8 737	*

* Fastsettes i kgl. res. i januar 2006.

Barne- og ungdomskultur er et prioritert område for Norsk kulturråd og omfatter både voksenproduserte kulturtiltak og barn og ungdoms egne kulturuttrykk. Rådets arbeid omfatter større forsøksprosjekter, innsats på områder der det er dokumentert spesielle behov og støtte til prosjekter etter søknad. Det kan dreie seg om støtte til tiltak innenfor de tradisjonelle kunstområdene, prosjekter på tvers av ulike fagområder og etater, samt å få frem erfaringsmateriale og kunnskap på nye felt. Det legges vekt på at tiltakene og prosjektene er modellskapende og har overføringsverdi.

Norsk kulturråd avsetter midler til barne- og ungdomskulturformål, både som særskilt avsetning og under de ulike fagområdene innenfor rådets ordinære virksomhet. Norsk kulturråd forvalter blant annet innkjøpsordninger for barne- og ungdomslitteratur. Kulturrådet har også produksjonsstøtte for bildebøker og tegneserier.

Mer informasjon

<http://www.kulturrad.no>

Rikskonsertene

Kultur- og kirkedepartementet

Rikskonsertene har i samarbeid med fylkeskommunene ansvaret for skolekonsertordningen. Musikere fra alle verdensdeler presenterer levende musikk i alle sjangre. Skolekonsertordningen legger vekt på å ivareta tradisjoner samtidig som nye musikkuttrykk fanges opp.

Fra 2006 vil Rikskonsertene disponere kommunenes egenandeler til dekning av utgifter til disse konsertene. Etter dette er det budsjettmessig grunnlag for å utvide skolekonsertordningen til å omfatte alle grunnskoleele-

ver i alle landets kommuner fra 2006. Rikskonsertene samarbeider også med 11 fylkeskommuner om konserter for barn i førskolealder. Rikskonsertene vil videreføre arbeidet overfor barn og ungdom i 2006.

Mer informasjon

<http://www.rikskonsertene.no>

Fond for lyd og bilde

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 320, post 51 (i 1000 kroner)

Rapport 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
5 900	19 500	21 500

For 2005 og 2006 gjelder bevilgningen den totale virksomheten på området.

Formål

Fondets midler skal nyttes til å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde, og skal støtte tiltak som stimulerer til nyskapende virksomhet.

Om ordningen

Ordningen skal støtte produksjon og formidling av fonogrammer og videogrammer som er innspilt i Norge. Videre skal tiltak som stimulerer utviklingen av levende barne- og ungdomskultur og kulturelt mangfold vektlegges.

Mer informasjon

<http://www.kulturrad.no>

Kulturkort for ungdom

Kultur- og kirkedepartementet

Alle institusjoner med tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet innen scenekunst, musikk, billedkunst, museer o.l. skal ha tilbud som er tilpasset barn og unge som en del av sin ordinære virksomhet. Det er derfor bevilget 1 millioner kroner i 2006 til en prøveordning med kulturkort for ungdom som gir gratis inngang eller redusert pris ved kulturarrangementer.

Billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 322 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
272 574	287 025	278 927*

Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.
* Sammenlignbart tall er 308 540. Reduksjonen skyldes at flere kunstmuseer (tilsvarende tilskudd på 29,6 millioner kroner) er flyttet til kap. 328 Museer og andre kulturvernformål.

Formål

Et av hovedmålene er å sikre at flest mulig skal få tilgang til, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design av god kvalitet. Det samlede formidlingstilbudet skal styrkes med sikte på å nå flest mulig, og særlig barn og unge.

Om ordningene/virksomheten

Et utvidet formidlingstilbud, særlig overfor barn og unge, er et av Kultur- og kirkedepartementets resultatomål på billedkunstområdet. Dette innebærer at kunstmuseene legger vekt på utstillingstilbud for barn og unge. Utvikling av et bedre tilbud for kunstformidling i grunnskolen og videregående skoler, vil være en viktig oppgave. Riksutstillinger, som hadde formidling av skoleutstillinger over hele landet som et hovedmål med virksomheten, er fra 1. juli 2005 integrert i Nasjonalmuseet for kunst. Oppgavene til Riksutstillinger vil bli ivarettatt innenfor en handlingsplan for landsdekkende formidling av billedkunst.

Utsmykkingsfondet for offentlige bygg og Norsk Form bistår i arbeidet med estetisk utforming/utsmykking av skoleanlegg. I tillegg arbeider Norsk Form for utvikling av undervisningstilbud med arkitektur og design som tema. Formidlingen av billedkunst, kunsthåndverk, arkitektur og design i skolen stimuleres gjennom tilskudd til flere institusjoner, tiltak og prosjekter. Noen institusjoner på området billedkunst, kunsthåndverk og offentlig rom har fått tildelt særskilte midler fra den kulturelle skolesekken med det formålet å bygge opp og styrke tiltaksprogram for barn og unge.

Mer informasjon

<http://www.nasjonalmuseet.no>

<http://www.norskform.no>

<http://www.utsmykkingsfondet.no>

Språk, litteratur og bibliotek

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 326 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2005:
350 576	428 670	466 780

Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Et av hovedmålene er å fremme økt leseinteresse og god språkbruk for å sikre norsk språkkultur. Leseinteressen hos barn og unge stimuleres gjennom ulike prosjekter, og det deles hvert år ut prosjektmidler.

Om satsingen

Bibliotekene har et bredt og allsidig tilbud til barn og ungdom. 42,5 prosent av det samlede bokutlån i folkebibliotekene i 2004 var utlån av bøker beregnet på denne gruppen. Ved siden av utlån av litteratur i trykt og innlest form, driver mange folkebibliotek formidling i form av eventyrstunder, dukke- og barneteater og forfatterbesøk. Statens og kommunenes satsing på informasjons-teknologi over flere år har bidratt til at de aller fleste bibliotek har etablert Internett-tilgang samt pedagogisk programvare og spill for barn og ungdom som fast del av bibliotektilbudet. Staten har ansvaret for bibliotektenestene i statlige helseinstitusjoner, og i dag er det bibliotekteneste for barn ved Rikshospitalet, Revmatismesykehuset og Statens senter for barne- og ungdomspsykiatri.

Kultur- og kirkedepartementet deler årlig ut premier for god barne- og ungdomslitteratur. Videre bidrar departementet med tilskudd til ulike institusjoner som arbeider med å stimulere leseinteressen blant barn og unge: I 2005 mottok Norsk Barnebokinstitutt 4,3 millioner kroner i tilskudd fra Kultur- og kirkedepartementet. Norsk Forfattersentrum, som har til oppgave å formidle forfatterbesøk til skoler, bibliotek og institusjoner, fikk i 2005 nær 7 millioner kroner til sin virksomhet. Tilskuddet til Norsk Forfattersentrum videreføres på samme nivå som i 2005. *Foreningen !les* er en ideell organisasjon som arbeider for å fremme lesing, særlig blant barn og unge. Foreningen har 32 medlemmer, både private og offentlige, som alle er sentrale aktører i bokbransjen. Foreningen har i tillegg mange samarbeidspartnere, og organiserer en rekke arrangementer og lesefremmende tiltak, blant annet den årlige *Aksjon tXt*, som er rettet mot skolen. Kultur- og kirkedepartementet bevilget 0,9 millioner kroner til *Foreningen !les* i 2005. I 2006 økes tilskuddet med 1,1 millioner kroner til samlet tilskudd på 2 millioner kroner.

Mer informasjon

<http://www.biblioteknett.no>

<http://www.abm-utvikling.no>
<http://www.barnebokinstituttet.no/>
<http://www.txt.no/>
<http://www.forfattersentrum.no/>

Skolebibliotek

Kunnskapsdepartementet

Gjennom skolebibliotekene skal alle barn og unge ha tilgang til litteratur og andre medier til bruk i læringsarbeidet på skolen eller til bruk i fritiden. Den nasjonale strategiplanen *Gi rom for lesing! Strategi for stimulering av lese lyst og leseferdigheter 2003–2007*, ble lansert i 2003 og revidert i 2005. Bruk av skolebibliotek og formidling av litteratur er satsingsområder. Midler til formidling av litteratur fordeles også gjennom Den kulturelle skolesekken. Samarbeid mellom skole- og folkebibliotek inngår som del av tiltaksplanen. I hele landet er en rekke prosjekter i gang som omfatter lesing, skolebibliotek og samarbeid mellom skole- og folkebibliotek. En nasjonal kartlegging av skolebibliotekene i grunnopplæringen er et tiltak i planen og vil finne sted i 2006. Utdanningsdirektoratet har ansvar for iverksettning av tiltakene i planen.

På Skolenettet driftes en egen hjemmeside for skolebibliotek, som er rettet mot lærere og skolebibliotekarere.

Mer informasjon

<http://skolenettet.no/lesing>
<http://skolenettet.no/skolebibliotek>

Om gjennomføringen

Kultur- og kirke departementet legger til grunn at museene skal prioritere utvikling av nye formidlingsmetoder, særlig tilrettelagt for barn og unge. I den forbindelse er samarbeid med skolen en sentral utfordring. De fleste museene under Kultur- og kirke departementet rapporterer om formidlingstiltak rettet spesielt mot skoleelever og om samarbeid med skolen på forskjellige nivåer. Nye læreplaner i grunnskole og videregående skole krever at museene redefinerer sin rolle i forhold til skoleverket. Gjennom tiltaket «Den kulturelle skolesekken» og prosjektene «Reform 94 og museene» og «L97 og museene», har museene høstet viktige erfaringer på det å være opplevels-, kunnskaps- og undervisningsressurs for skolen.

ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museum – deltar i et samarbeid med Norges forskningsråd om oppbygging av et nettverk for utvikling av vitensentre. Vitensentrene fremmer en formidlingsmetode som bygger på interaktivitet, deltakelse, opplevelse og læring. Denne pedagogiske tankegangen kan være viktig som inspirasjon og forbilde for forskjellige typer museer. ABM-utvikling arbeider også med nettverksbygging mellom museene for å styrke formidlingen av kulturarv til barn og unge, spesielt gjennom Den kulturelle skolesekken. ABM-utvikling samarbeider med Høy skolen i Oslo om et tilbud om utdanning innen museumsformidling (60 studiepoeng), der formidling til barn og unge er en egen modul.

Mer informasjon

<http://www.kulturnett.no>
<http://www.abm-utvikling.no>
<http://www.denkulturelleskolesekken.no>

Museer og andre kulturvernformål

Kultur- og kirke departementet,
 kap. 328 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
493 617	507 152	609 630

Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Formål

Hovedformålet for museene er å skape grunnlag for kunnskap om, forståelse for og opplevelse av natur, kultur og samfunn på en måte som viser både kontinuitet og endring, sammenheng og forskjeller. Et av de fem resultatmålene som brukes for å følge opp denne målsettingen er at «det samlede museumstilbudet skal nå ut til alle grupper med spesiell vekt på barn og unge.»

Den kulturelle skolesekken

Tildeling av spillemidler ifølge overskuddsprognose*:

Tildelt 2004	Tildelt 2005:	Prognose 2006:
120 000	160 000	160 000

*Den kulturelle skolesekken blir i hovedsak finansiert av spillemidler. Fra 2004 ble Kap. 320, post 81 Kulturell skolesekk videreført til andre kapitler i budsjettet, men aktivitetene som finansieres over statsbudsjettet forutsettes å fortsette som før.

Den kulturelle skolesekken skal gi barn og ungdom i grunnskolen over hele landet et profesjonelt kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet og bedre deres muligheter til selv å delta i kulturytringer av mange slag. Den kulturelle skolesekken skal bidra til å integrere kunst og kultur i skolens læringsarbeid.

Den kulturelle skolesekken er et samarbeid mellom Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet. Ordningen ble etablert som et statlig tiltak i 2001. Stortingsmeldingen om Den kulturelle skolesekken ble behandlet i Stortinget november 2003.

Den kulturelle skolesekken er forankret i den generelle delen av læreplanen for grunnskolen. Sekretariatet og det operative ansvaret for Den kulturelle skolesekken er plassert i ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum), som skal arbeide sammen med Utdanningsdirektoratet for å sikre forankring i skolen.

Midlene for skoleåret 2006/2007 vil bli fordelt ved kongelig resolusjon våren 2006. 80 prosent av midlene kanaliseres via fylkeskommunene til kommuner og andre lokale aktører, mens 20 prosent er nasjonale satsingsmidler.

Stortinget har vedtatt at Den kulturelle skolesekken skal evalueres i løpet av våren 2006. Evalueringen vil foreligge 1. august 2006.

Mer informasjon

- <http://www.denkulturelleskolesekken.no>
- Stortingsmelding nr. 38 (2002–2003) Den kulturelle skolesekken.
- Stortingsmelding nr. 39 (2002–2003) «Ei blot til Lyst» Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen.

Samarbeidspartner: Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet.

Kulturbygg og regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur

Kultur- og kirkedepartementet,
Spillemidler (i 1000 kroner):

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
120 000	120 000 *	120 000 *

* Avsetningen for 2006 og 2007 er avhengig av Norsk Tipping AS' overskudd.

Formål

Formålet med tilskuddsordningene er å bidra til hensiktsmessige lokaler for ulike kulturaktiviteter på lokalt og regionalt nivå.

Om tilskuddsordningene

Ved behandling av St.meld. nr. 48 (2002–2003) Kulturpolitikk fram mot 2014, sluttet Stortinget seg til forslaget om en ny desentralisert ordning for tilskudd til kulturhus og en ny ordning for tilskudd til regionale

møteplasser og formidlingsarenaer for kultur, jf. Innst. S. nr. 155 (2003–2004). Midlene kommer i sin helhet fra Norsk Tipping AS' overskudd.

Den desentraliserte tilskuddsordningen skal tilføres om lag 40 prosent av den delen av spillemiddeloverskuddet som skal benyttes til kulturbygg. Forvaltning av denne tilskuddsordningen er delegert til fylkeskommunen. Fylkeskommunene stilles nokså fritt i bruken av midlene. Midlene kan benyttes til nybygg, ombygging og modernisering, men ikke til ordinært vedlikehold eller drift. Søknader om tilskudd behandles i fylkeskommunene. Kulturbyggene skal være åpne for alle og for all lovlig kultur- og organisasjonsvirksomhet. Barn og ungdom er viktige målgrupper. Mange steder er kulturbyggene bygget sammen med skole, barnehage eller egnede ungdomslokaler, og inngår som del av det daglige oppvekstmiljøet for barn og ungdom.

Den nye ordningen for tilskudd til regionale møteplasser og formidlingsarenaer for kultur skal tilføres om lag 60 prosent av den delen av spillemiddeloverskuddet som skal benyttes til kulturbygg. Ordningen gjelder prosjekt over hele landet og søknadene vil bli vurdert på nasjonalt nivå. Tilskuddene skal bidra til etablering av lokaler med regionale funksjoner for produksjon, utøvelse og formidling av kunst og kultur. Det kan søkes om tilskudd til nybygg, ombygging og modernisering. Søknader om tilskudd behandles i Kultur- og kirkedepartementet.

Mer informasjon

<http://http.www.dep.no/kkd>

Wernerweb

Miljøverndepartementet

Formål

Wernerweb skal formidle kulturminner til barn og unge (8–12 år). Sidene er knyttet opp mot skolen og undervisning, og har samlet alle aktuelle lenker og aktuell informasjon på området kulturhistorie.

Om Wernerweb

Werner er gjennomgangsfigur på sidene – en ung løve som skal vokte kulturminnene. Sidene ble i 2005 oppdaterte mht. stoff om stavkirker, ruinprosjekter, verdensarv m.v. Sammen med Nettverk for miljølære (se kap. 4.2), skal sidene lede ungene ut i naturen og kulturen og få dem til å sette i gang med egne aktiviteter.

Mer informasjon

<http://www.wernerweb.no>

Samarbeidspartner: Riksantikvaren.

Film og medier

Kultur- og kirkedepartementet,
kap. 334 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
452 632	446 201	494 093

Bevilgningen gjelder den totale virksomheten på området. Tiltak for barn og ungdom er ikke mulig å skille ut.

Mediene har en viktig kultur- og samfunnspolitisk rolle. Et bredt allmennkringkastingstilbud må derfor opprettholdes. Allmennkringkasterne har et særlig ansvar for at det sendes kvalitetsprogrammer for barn og unge i fjernsyn og på radio. Gjennom vedtekter og konsesjonsvilkår er allmennkringkasterne forpliktet til å sende norskspråklige programmer spesielt rettet mot barn og ungdom.

Hovedmålet for den statlige filmpolitikken er «å sikre et godt og mangfoldig audiovisuelt tilbud», herunder «å sikre barn og unge tilgang til audiovisuelle produksjoner». Regjeringen vil opprettholde satsingen på barne- og ungdomsfilm og utvikling av dataspill for denne aldersgruppen. En høyere andel billettstøtte til filmer for barn og unge enn til andre filmer er ett av virkemidlene for å oppnå dette.

For å styrke den audiovisuelle sektoren, viderefører regjeringen tilskuddsordningen for prosjektutvikling innen nye medier. Ordningen skal imøtekomme utviklingen av nye medier, og støtte alternativer til den ofte voldelige og actionpregede underholdningen som barn og unge møter blant annet gjennom dataspill. Tilskuddsordningen skal sikre bedre tilgang til produkter med norsk språk og innhold.

Norsk filminstitutt har en rekke tiltak rettet mot barn og unge, og deltar blant annet i Den kulturelle skolesekken. I tillegg har Norsk filminstitutt en rekke filmrelaterte tilbud som bidrar til å gi yngre målgrupper kunnskap om film og filmforståelse, herunder blant annet Amandus filmfestival på Lillehammer.

Norge deltar i EUs handlingsplan for sikrere bruk av Internett. Programmet ble avsluttet ved utløpet av 2004, men følges opp av et nytt program, Safer Internet Plus, som vil vare fra 2005 til 2008. Programmene setter særlig fokus på å beskytte barn og unge mot skadelig innhold i nye medier.

Barne- og ungdomsarbeid i Den norske kirke

Kultur- og kirkedepartementet,
Tilskudd til undervisning og diakoni,
kap. 340, post 71.16 (i 1000 kroner)

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
80 137	84 000	94 900

Kultur- og kirkedepartementet,
Tilskudd til trosopplæring,
kap. 340, post 75 (i 1000 kroner)

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
17 836	53 500	76 200

Formål

Kirkeloven pålegger menighetsråd å ha sin oppmerksomhet mot at barn og unge kan samles om gode formål. Trosopplæringsreformen har som mål at alle barn og unge fram til de er fylt 18 år skal få tilbud om systematisk og sammenhengende opplæring i kirkens tro. Opplevelsen av tilhørighet og kjennskap til egen tro skal legge grunnlaget for trygg identitet og dialog i et flerkulturelt samfunn.

Om arbeidet

Nær åtte av ti barn i Norge blir døpt, og nesten 70 prosent av ungdomskullene konfirmeres. Kirkens undervisningsprogram forutsetter at en del av undervisningen er knyttet til kulturelle, nettverksbyggende og miljømessige tiltak, som oppsetting av drama eller konsertvirksomhet, leirer o.l. Det alminnelige menighetsarbeidet i landets 1300 menigheter omfatter mange steder barne- og ungdomskor, klubber og lederopplæring for barn og unge. Enkelte tiltak foregår i samarbeid med offentlige og frivillige organisasjoner, for eksempel nettverksbygging for småbarnsforeldre i samarbeid med helsestasjonene og barne- og ungdomsarbeid som er knyttet til solidaritets-, misjons- og miljøorganisasjoner.

Trosopplæringen er knyttet til menighetenes øvrige tilbud til barn og unge, men har fra oppstarten av reformen i 2004 vært et eget satsningsområde. I de første fem årene skal arbeidet utvikles gjennom en forsøks- og utviklingsfase som favner bredt. Per høsten 2005 er 164 menigheter med i forsøksordningen, med ulike målgrupper i alderen 0–18 år.

Mer informasjon

www.kirken.no

4.2 Idrett, fysisk aktivitet, friluftsliv og miljøengasjement

Barn og ungdom er den viktigste målgruppen i den statlige idrettspolitikken.

Gjennom støtte til den frivillige medlemsbaserte idretten kan idrettsorganisasjonene opprettholde og utvikle et omfattende og godt aktivitetstilbud. Idrettsaktiviteters evne til å skape engasjement, begeistring og tilhørighet er viktig for barn og ungdom. Idrettsanleggene skal bidra til å gi flest mulig anledning til å drive idrett og fysisk aktivitet.

For barn og ungdom er kvaliteten på det fysiske nærmiljøet av større betydning enn for mange andre befolkningsgrupper. Tilgangen på gode møteplasser har betydning for hvordan barn og ungdom kan møtes og for hva de kan gjøre. Nærmiljøet skal stimulere til lek, utfoldelse og muligheter for sosialt samvær.

Gjennom friluftsliv dannes et grunnlag for miljøvernengasjement, bedre helse, økt livskvalitet og en bærekraftig utvikling. Det er derfor et mål at naturglede, kunnskap om og respekt for naturen må formidles til nye generasjoner barn og unge.

IDRETT OG FYSISK AKTIVITET

Kultur- og kirkedepartementet

Kultur- og kirkedepartementets midler til idrettsformål kommer i sin helhet fra overskuddet i Norsk Tipping AS. Spillemidlene til idrettsformål bevilges ikke over statsbudsjettet, men blir fordelt av Kongen i statsråd.

Spillemidlene til idrettsformål fordeles hovedsakelig

til idrettsanlegg i kommunene og til Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité. I det følgende gis en gjennomgang av enkelte av postene på hovedfordelingen av spillemidler til idrettsformål.

Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
340 000	349 000	*

*Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tipping AS' overskudd for 2005.

Om satsingen

Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité (NIF) får hvert år statlig tilskudd fra spillemidlene. Tilskuddet gis for å sikre at organisasjonen kan opprettholde et omfattende og kvalitativt godt aktivitetsnivå. Barn og ungdom skal sikres gode forutsetninger for allsidig idrettsaktivitet i lokalmiljøet.

Aktiviteten for barn (6–12 år) foregår hovedsakelig i idrettslag. Tilskuddet til barneidrett bidrar til å bedre rammebetingelsene for lokale lag og foreninger slik at disse i større grad kan drive med sine primæraktiviteter. Allsidige aktiviteter skal prioriteres, samt utviklingen av et sosialt fellesskap som vektlegger trygghet og mestring. I tillegg legges det vekt på å etablere idrettsskoler og å videreutvikle disse.

NIF er opptatt av å legge til rette for ungdom (13–19 år) både gjennom utvikling av anlegg og aktiviteter for å ivareta gruppens ønsker og behov. Egne ungdomsgrupper er etablert og ungdom har dermed fått større innflytelse over de aktivitetstilbud som gis. Målsettingen er at flere skal motiveres til å være idrettsaktive i en lengre periode.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kkd/norsk/idrett>

Tilskudd til lokale lag og foreninger

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
120 000	120 000	*

* Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2005.

Formål

Målet for tilskuddsordningen er å bidra til aktivitet og deltakelse i medlemsbaserte foreninger som driver med idrett og fysisk aktivitet for barn og ungdom (6–19 år). Det er lagenes primæraktiviteter som skal støttes, og det er et mål å understøtte den frivillige innsatsen i lagene.

Om tilskuddsordningen

Idrettsrådene står for fordelingen av midlene i sin kommune. Summen det enkelte idrettsråd har til fordeling bestemmes av antallet innbyggere i kommunen i aldersgruppen 6–19 år. Midlene skal i sin helhet tilfalle lagene, og ikke nyttes til administrasjon av ordningen. Frivillige medlemsbaserte lokallag som har idrett som hovedaktivitet kan motta støtte gjennom tilskuddsordningen. Det enkelte idrettsråd skal påse at midlene benyttes til aktivitet for barn og ungdom og at likestillingsaspektet og hensynet til funksjonshemmede ivaretas. Tilskudd fra ordningen skal ikke kunne danne grunnlag for fortjenestebaserte eierformer eller omdannes til fortjeneste for private eiere. Ut over dette skal fordelingen gjøres på bakgrunn av lokale behov og anbefalinger fra Norges Idrettsforbund og Olympiske Komité.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kkd/norsk/idrett>

Idrettsanlegg i kommunene

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
578 650	596 000	*

* Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2005.

Om tilskuddsordningen

Kommuner, fylkeskommuner, idrettslag, andelslag eller andre sammenslutninger som ikke har kommersielt formål kan søke om spillemidler til idrettsanlegg. Det kan søkes om stønad til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg som er åpne for allmenn idrettslig virksomhet og som ikke er underlagt kommersielle interesser. Inkludert i denne tilskuddsordningen ligger det også en avsetning til nærmiljøanlegg. Se omtale under «Nærmiljøanlegg». Anlegg for barn og ungdom, samt anlegg med stort brukspotensial, vil særlig bli prioritert. Alle anlegg skal være med i en kommunal plan for idrett og friluftsliv. Det er fylkeskommunene som står for detaljfordelingen av tilskudd til idrettsanlegg i kommunene.

Mer informasjon

- <http://www.odin.dep.no/kkd/norsk/idrett>
- Hefte «Om tilskudd av spillemidlene til anlegg for idrett og fysisk aktivitet» 2006 (V-0732), kan bestilles fra Departementets servicesenter (Faks: 22 24 27 86 eller e-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no).

Nærmiljøanlegg

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
105 000	105 000	*

* Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2005.

Formål

Formålet med ordningen er å øke tilgjengeligheten til enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet.

Om tilskuddsordningen

Nærmiljøanlegg er enkle anlegg eller områder tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. Anleggene skal være allment tilgjengelige og beregnet på egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom, men også lokalbefolkningen for øvrig. Nærmiljøanlegg skal ikke dekke behovet for anlegg til organisert idrettslig aktivitet eller ordinære konkurranser i idrett. Det kan søkes om spillemidler til nærmiljøanlegg i tilknytning til skolens uterom.

Innenfor rammen av de 105 millioner kronene som ble avsatt til nærmiljøanlegg ved hovedfordelingen av spillemidler til idrettsformål i 2005, ble det avsatt 15 millioner kroner til forenklet ordning knyttet til mindre kostnadskrevende nærmiljøanlegg.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kkd/norsk/idrett>

Anleggspolitisk program

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
68 000	63 000	*

* Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tippings overskudd for 2005

Formål

Kultur- og kirkedepartementet gjennomfører i perioden 2003 – 2007 et eget program som skal bidra til maksimal måloppnåelse av den statlige finansieringen av idretten. Tiltakene er delt inn i 4 grupper;

- 1) tilskudd til utstyr
- 2) moderne anlegg
- 3) tilskudd til kostnadskrevende anlegg og
- 4) tilskudd til pressområder der det er en underdekning av idrettsanlegg.

I det anleggspolitiske program ligger også «Aktivt møte-
sted», som består av 4 utvalgte prosjekt spesielt tilrettelagt og utformet for og med ungdom. Det er gjennomført 4 arkitektkonkurranser, som er videreført til prosjektering. Ferdigstillelse av de 4 anleggene (Stavanger, Kristiansand, Bergen og Bærum) er planlagt i perioden 2004–2006.

FRILUFTSLIV OG MILJØENGASJEMENT

Friluftsliv

Miljøverndepartementet, kap. 1427, post 74, (forvaltes
av Direktoratet for naturforvaltning) (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
11025	15520	15520

Post 74 Tilskudd til friluftslivstiltak, kan overføres.

Formål

Målet med tilskuddsordningen er å medvirke til stimulerings tiltak og holdningsskapende arbeid for friluftsliv, herunder tiltak som styrker allmennheten sine interesser. Målgruppe for ordningen er lokale lag og organisasjoner, Friluftslivets Fellesorganisasjon (FRIFO), inter-

kommunale friluftstråd og andre landsdekkende organisasjoner med friluftsliv som arbeidsområde. Posten skal også dekke driften av de regionale nettverkene «Forum for natur og friluftsliv» (FNF).

Om ordningen

Ordningen skal gi barn og unge, særlig inaktive, funksjonshemmede og barn av annen etnisk opprinnelse positive naturopplevelser og gode miljø- og helsevaner. Midlene skal fremme glede og mestring gjennom tilbud om fysisk aktivitet i natur.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/md>

Friluftstiltak for barn og ungdom

Kultur- og kirkedepartementet,
spillemidler (i 1000 kroner)

Avsetning 2004:	Avsetning 2005:	Avsetning 2006:
3200	3200	*

* Avsetningen for 2006 er avhengig av Norsk Tippings
overskudd for 2005.

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å øke omfanget av friluftaktiviteter blant barn og unge.

Om tilskuddsordningen

Friluftslivets fellesorganisasjon (FRIFO) og Friluftsrådernes Landsforbund (FL) mottar midler fra spillemidlene til Friluftstiltak for barn og ungdom. Aktivitetsstøtten skal brukes til iverksetting og gjennomføring av tiltak og prosjekter som har til hensikt å øke omfanget av friluftslivsaktiviteter blant barn og ungdom. Prosjektene skal gi grunnlag for at barn og ungdom skal få oppleve naturen på en god måte.

Mer informasjon

<http://www.dep.no/kkd/norsk/idrett>

Miljøvernorganisasjoner

Miljøverndepartementet,
kap. 1400, post 70 (i 1000 kr):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
26 077	30 000	31 000

Formål

Tilskuddsordningen har som mål å bidra til å opprette/ holde en bredde av demokratisk oppbygde, landsomfattende miljøvernorganisasjoner for å sikre frivillig engasjement og styrke medvirkningen i miljøvernsspørsmål lokalt og sentralt, basert på faglig innsikt.

Om ordningen

Flere av organisasjonene som får støtte over dette kapitlet arbeider for å stimulere barn og unge til et aktivt miljøvernengasjement. Friluftslivets fellesorganisasjon har fire barne- og ungdomsorganisasjoner som medlemmer. Blekkulfs Miljødetektiver og Natur og Ungdom er de eneste barne- og ungdomsorganisasjonene med miljøvern som hovedformål.

Fastsetting av størrelsen på driftstilskuddene bygger blant annet på en vurdering av organisasjonenes aktivitetsnivå sentralt og lokalt, deres økonomi og alternative

finansieringsmuligheter, og ikke på medlemstall alene. Det gis ikke driftsstøtte til private stiftelser over denne posten.

Nettverk for miljølære

Kunnskapsdepartementet

Ungdom er en viktig ressurs i miljøvernarbeidet, og skolen spiller en viktig rolle i arbeidet med lokal Agenda 21. Kunnskapsdepartementet og Miljøverndepartementet m. fl. har opprettet Nettverk for miljølære – et møtested for skoler, forvaltning, forskning og andre samfunnsinteresser. Ansvar for oppfølging av Nettverk for miljølære er lagt til Utdanningsdirektoratet.

Gjennom å bruke Nettverk for miljølære aktivt, kan skolen hjelpe kommunen med å ta vare på miljøet, blant annet ved å overvåke vannkvaliteten, kartlegge og sikre trivelige snarveier, rydde rekreasjonsområder, overvåke energibruken og innneklimaet i skolen, praktisere energisparing m.m.

2005–2014 er FN's tiår for opplæring for bærekraftig utvikling. Nettverk for miljølære vil bli videreutviklet og være et tilbud til skolene i forbindelse med FN tiåret.

Mer informasjon

<http://www.miljolare.no>

<http://www.unesco.no>

<http://www.unesco.org>

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Miljøverndepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Landbruksdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Helse og sosiale forhold

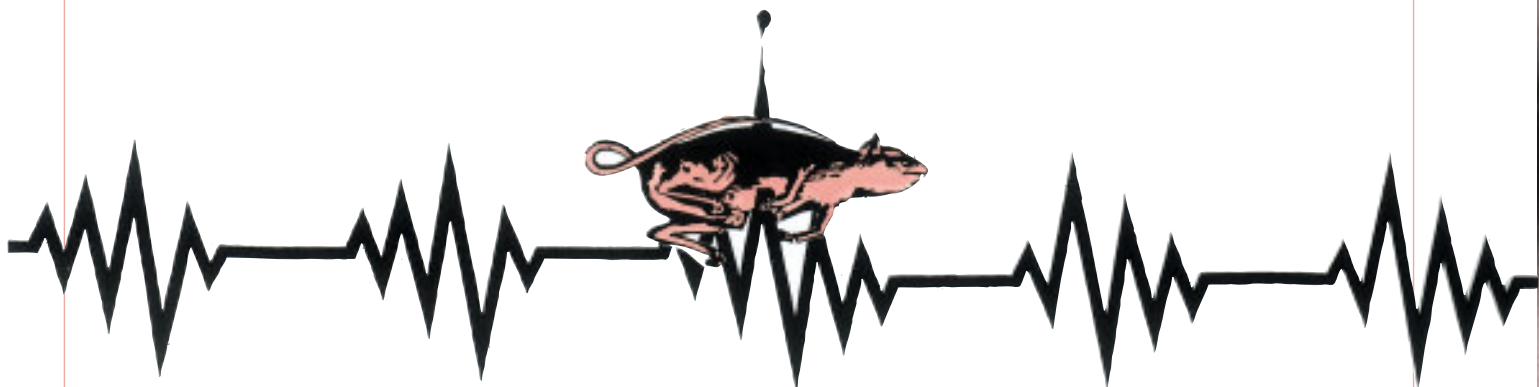
Regjeringen vil at risikoutsatte barn og ungdom skal få riktig hjelp så tidlig som mulig, og vil bidra til at lokalsamfunnet løser sosiale problemer og forebygger helseproblemer. Godt samarbeid mellom de ulike hjelpetjenestene er nødvendig for å nå dette målet. Blant andre må barnevernet, helsetjenesten og sosialtjenesten være pådrivere for å sikre barn og ungdom trygge livsforhold både fysisk, psykisk og sosialt.

Regjeringen ønsker å styrke det forebyggende psykososiale arbeidet overfor barn og unge. Opptrappingsplanen for psykisk helse 1999–2008 setter som mål en økning på 800 årsverk i planperioden til helsestasjons- og skolehelsetjenesten, herunder helsestasjonenes tilbud til ungdom. Det skal foreligge en politisk vedtatt plan for det psykiske helsearbeidet i kommunene. Planen skal omhandle psykososiale tiltak for barn og unge. Per 01.01.05 var 365 av de 800 årsverkene gått til helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Gjennom barneverntjenestene vil regjeringen sikre at barn og ungdom som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling, får hjelp til rett tid. Utsatte barn og unge skal sikres gode oppvekst- og levekår gjennom målrettede tiltak av god kvalitet og med høy rettssikkerhet. Å utvikle det forebyggende barnevernarbeidet er en stor utfordring. Det er et mål å finne fram til gode og varierte tiltak og hjelpetilbud for å forhindre plasseringer av barn og unge utenfor hjemmet.

Vanskeligstilte barnefamilier er en prioritert målgruppe i den samlede innsatsen for å bekjempe fattigdom. Stortingsmelding nr. 6 (2002–2003) Tiltaksplan mot fattigdom omfatter målrettede tiltak for å forebygge fattigdom og hjelpe personer ut av fattigdom.

Funksjonshemming er et misforhold mellom individets forutsetning og samfunnets eller miljøets krav til funksjon. God tilgjengelighet til steder hvor barn og unge oppholder seg, som i barnehage, skole, kultur- og fritidstilbud er en forutsetning for deltakelse og likestilling for mange barn og unge med funksjonsnedsettelse.

5.1 Helsefremmende og forebyggende arbeid

Regjeringen vil styrke helsestasjons- og skolehelsetjenesten gjennom kompetanseheving, økt tverrfaglig rekruttering og ved tiltak som vil bidra til bedre samarbeid med andre relevante tjenester. Det er et mål at den forebyggende helsetjenesten for barn og ungdom skal bli bedre tilpasset ungdom og utfordringer knyttet til psykisk helse og levevaner.

Sosial- og helsedirektoratet vil i 2006 i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartement og andre berørte departementer følge opp WHO's fjerde ministerkonferanse om miljø og helse som ble avholdt i Budapest 2004. Dette innebærer blant annet utvikling av en nasjon plan for barns miljø og helse i Norge.

I samarbeid med Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil Helse- og omsorgsdepartementet følge opp evalueringen av språkkartleggingen ved fireårskontrollen på helsestasjon med en prøveordning i utvalgte kommuner som har stor barnebefolkning med innvandrerbakgrunn.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 24:

HELSE

Barnet har rett til å få den best mulige medisinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere spedbarns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orientering og utdanning om helse og riktig ernæring.

Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

HELSEFREMMEDE OG FOREBYGGENDE TILTAK

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten omfatter helseundersøkelser, forebyggende psykososialt arbeid, vaksinasjoner, informasjonsvirksomhet, veiledning, miljøarbeid, samarbeid om habilitering av barn og unge, samt henvisning ved behov. Hovedtemaer som belyses er graviditet, barn og unges utvikling, språkutvikling, kosthold, betydningen av bevegelse og fysisk aktivitet, tobakksskade- og rusforebygging, seksualitet, samliv og prevensjon, smittevern, forebygging av skader og ulykker.

Helsestasjons- og skolehelsetjenesten har en viktig oppgave i å forebygge psykiske og fysiske plager og lidelser hos målgruppene, og tidlig fange opp signaler på utviklingsavvik, mistrivsel, omsorgssvikt, overgrep og antisosial atferd hos barn og unge. I sitt arbeid skal helsestasjons- og skolehelsetjenesten ta utgangspunkt i hver families ressurser og muligheter til selv å kunne fremme og bevare sin helse. Styrket tverrfaglig samarbeid er et satsningsområde for tjenesten for å kunne sikre tidlig hjelp gjennom iverksetting av spesielle tiltak og tilrettelegging av støttetilbud.

Mer informasjon

- Forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten finnes på www.lovdata.no
- Rundskriv I-7/2004 Forskrift om stønad fra folketrygden til dekning av utgifter til jordmorhjelp (Driftsavtaleordning for jordmødre), finnes på www.dep.no/hod
- Sosial og helsedirektoratets veileder IS-1154 Kommunenes helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten veileder til forskrift av 3. april 2003 nr. 450, finnes på: <http://www.shdir.no/publikasjoner/veiledere>

Samarbeidspartnere: Kunnskapsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og kommunene.

Miljørettet helsevern i barnehager og skoler

Helse- og omsorgsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet og Kunnskapsdepartementet

Mål og krav

Forskrift om miljørettet helsevern for skoler og barnehager stiller som et overordnet krav at barnehager og skoler skal være helsemessig tilfredsstillende. Det stilles krav til valg av beliggenhet, krav til utforming og innredning, muligheter for aktivitet og hvile, og krav til egnede muligheter for bespisning. Barnehager og skoler skal fremme trivsel og gode psykososiale forhold, ha forsvarlig renhold og vedlikehold, og drives slik at skader og ulykker forebygges. Risikoen for spredning av smittsomme sykdommer skal være så liten som praktisk mulig. Forskriften stiller også krav om tilfredsstillende inneklima, belysning og lydforhold, hygienisk tilfredsstillende sanitære forhold, samt forsvarlig avfallshåndtering.

Både barn og foresatte har rett til å få informasjon om miljø- og helseforholdene på skolen eller i barnehagen og til å klage på godkjenning av skoler og barnehager. Barn og unge har også rett til medinnflytelse på eget «arbeidsmiljø».

Kunnskapsdepartementet ved Utdanningsdirektoratet og Helse- og omsorgsdepartementet samarbeider om produksjon og spredning av HMS-materiell (helse, miljø og sikkerhet) til bruk for elever i grunnskole og elever/lærlinger i videregående opplæring. Det er utarbeidet et internetbasert verktøy for registrering og rapportering av utvalgte inneklimaparametre. Det er også etablert en veiledningstjeneste for spørsmål knyttet til avvik fra gjeldende normer. Et verktøy for registrering og kommunikasjon omkring psykososiale forhold i skolen er under utvikling.

Mer informasjon

- Forskriften (1995-12-01-928) og Statens helsetilsyns veileder til forskriften finnes på: <http://www.helsetilsynet.no/>
- Kunnskapsdepartementets veiledning om sunne skolebygg: «Hvordan lage sunt innemiljø i skolebygg», finnes på <http://www.odin.dep.no/kd>
- Ressursperm om HMS-arbeid i skolen: <http://aktivhms.no/Skoler/index.asp>
- <http://www.skoleanlegg.utdanningsdirektoratet.no>
- Veileder til opplæringsloven kapittel 9a– elevenes skolemiljø: <http://lom.udir.no>
- Temahefte om Barnehagens fysiske miljø (Q-1011). Hftet finnes på <http://www.odin.dep.no/kd>

Forebygging av astma, allergi og inneklimasykdommer

Helse og omsorgsdepartementet

Sosial- og helsedirektoratet skal legge fram en ny strategiplan for forebygging av astma, allergi, og inneklimalager. Den nye strategiplanen vil legge særlig vekt på tiltak knyttet til inneklimatestet barn og unge er en viktig målgruppe. Tiltak rettet mot forhold som angår småbarnsforeldre og barn står sentralt innenfor de fleste av disse områdene, særlig miljørettede tiltak. Organisert pasientopplæring i form av såkalte «astma-skoler» har også vært et sentralt tiltak.

Mer informasjon

<http://www.shdir.no>

Handlingsplan for fysisk aktivitet

*Helse- og omsorgsdepartementet,
kap. 719, post 73 (i 1000 kroner):*

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
9 968	12 340	12 735

Handlingsplanen for økt fysisk aktivitet omfatter tiltak på flere samfunnsområder:

- tiltak for å påvirke den enkeltes helseatferd og aktivitetssvaner gjennom folkeopplysning og bedre veiledning og oppfølging i helse- og sosialtjenesten
- tiltak som gir lavterskeltilbud og gode muligheter for fysisk aktivitet i fritiden og på viktige arenaer som barnehage, skole og arbeidsplass
- planlegging og tilrettelegging av fysiske omgivelser, med hensyn til universell utforming og for å gjøre det lettere å velge en aktiv livsstil.

Tilskuddsordningen skal stimulere til utvikling og tilrettelegging av lavterskel aktivitetstilbud i lokalsamfunn og nærmiljø for barn og unge og grupper som i dag er for lite fysisk aktive og som faller utenfor de ordinære idretts- og aktivitetstilbudene. Tilskudd til frivillige

organisasjoner som arbeider med forebyggende helsearbeid gjennom fysisk aktivitet vil bli prioritert. Tilskuddsmidlene kanaliseres til og fordeles via regionale partnerskap for folkehelse der slike er etablert, og i øvrige fylker via fylkesmannen.

Sosial- og helsedirektoratet har ansvar for iverksetting og oppfølging av de fleste tiltakene i handlingsplanen på Helse- og omsorgsdepartementets fagområder.

Mer informasjon

<http://www.shdir.no>

<http://www2.skolenettet.no/spismedhodet>

<http://lom.udir.no>

Samarbeidspartnere: Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Miljøverndepartementet, Samferdselsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet.

Forebygging av ulykker og skader

Helse- og omsorgsdepartementet

Skader etter ulykker er et stort folkehelseproblem, og det er i særlig grad barn og unge og eldre som rammes. Sosial- og helsedirektoratet har i samarbeid med berørte myndigheter utarbeidet en strategiplan for det ulykkesforebyggende arbeidet. Strategiplanen baseres på et oppdatert faktagrunnlag og viderefører arbeidsmetodikken i Trygge lokalsamfunn. Ny strategi for arbeidet vil særlig legge vekt på bedre skadestatistikk, koordinering av tverretattlig innsats og kommunebasert forebyggende innsats rettet mot barn og ungdom samt den eldre delen av befolkningen.

Mer informasjon

- <http://www.shdir.no>
- <http://www.tryggelokalsamfunn.no>
- NOU 2001:31 Når ulykken er ute:
<http://odin.dep.no/jd/norsk/dok>

GODE KOST- OG AKTIVITETSVANER HOS BARN OG UNGDOM

Helse- og omsorgsdepartementet

Grunnlaget for gode mat- og aktivitetsvaner legges i barne- og ungdomsårene. Den landsrepresentative kostundersøkelsen Ungkost 2000 viste at det et stort forbedringspotensiale spesielt med hensyn til å redusere sukkerinntaket og øke inntaket av frukt og grønnsaker blant barn og unge. Vektøkningen de siste tiårene – også blant barn og unge – er et uttrykk for en samfunnsutvikling og livsstil som i tillegg til et uheldig kosthold innebærer for lite fysisk aktivitet.

I 2004/2005 deltok 200 skoler i prosjektet *Fysisk aktivitet og måltider i skolen*. I 2005/2006 har ca 350 skoler fått midler til å prøve ut og utvikle modeller for organisering av skoledagen, slik at det legges til rette for en times fysisk aktivitet og gode rammer for måltider i løpet av skoledagen. Det skal legges til rette for utveksling og spredning av erfaringer og gode modeller. Skoleåret 2005/2006 er prosjektet utvidet til også å omfatte videregående skole. Det er opprettet et nettsted for prosjektet med link til prosjektskolene <http://lom.udir.no>. Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har i prosjektperioden satt av i alt 12 millioner kroner til prosjektet.

Stortinget vedtok i juni 2005 å be regjeringen utrede en ordning med skolemåltid i grunnskolen med sikte på gradvis innføring. En arbeidsgruppe oppnevnt av Kunnskapsdepartementet leverer en utredning i april 2006.

Innsatsen rettet mot å styrke skolemåltidet vil fortsette, både i forhold til å videreføre og videreutvikle abonnementsordningen for frukt og grønnsaker i grunnskolen, og ved å utvikle gode rammer for måltidet. Det gis også tilbud om kurs for kantineansatte i videregående skole.

I 2005 ble det i regi av Sosial- og helsedirektoratet foretatt en kartlegging av mat og måltider i 3000 av landets barnehager. På bakgrunn av denne vil man vurdere om det skal iverksettes spesielle tiltak og om det er grunnlag for å revidere retningslinjer for mat i barnehagen fra 1995.

Mer informasjon

<http://www.shdir.no>

<http://www.utdanningsdirektoratet.no>

<http://lom.udir.no>

Samarbeidspartnere: Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet.

Skolefruktordningen

Helse- og omsorgsdepartementet,
kap. 719, post 74 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
20 100	22 243	25 550

Skolefruktordningen er en abonnementsordning for frukt og grønnsaker i grunnskolen, som er etablert i alle landets fylker. I 2005 ble ordningen forbedret på flere områder. Det er utviklet elev og lærermateriell og delt ut en egen «6-årspakke» til alle 1. klassinger. Det har videre vært lagt vekt på kvalitetsforbedring i alle ledd og forenklet administrasjon for skolene. Det er utviklet en nettbasert bestillings- og betalingsordning for skole/foresatte.

Mer informasjon

<http://www.skolefrukt.no>

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet, Opplysningskontoret for frukt og grønnsaker.

Mat, skole og helse

Landbruks- og matdepartementet

Det er gjennomført ulike prosjekter for å prøve ut produksjon og levering av lokal mat til måltid i skolene, økologisk mat i skolemåltid og elevaktiviteter for produksjon av mat, skolemåltid m.m. I 2005 ble det startet opp flere prosjekter for å videreutvikle kvalitet, mangfold og produkter innen mat tilpasset målgruppen barn og unge. Tiltak for å prøve ut ulike former for skolemåltid og for å øke forbruket av frukt og grønt har vært en viktig prioritering. Erfaringene fra prosjektene er gode, og departementet vil prioritere området mat, skole og helse i 2006.

Mer informasjon

- <http://www.okologiskskolefrukt.no>
- <http://www.sweetgreens.no>
- <http://www.hageselskapet.no>

Forebygging av spiseforstyrrelser

Helse- og omsorgsdepartementet

Til grunn for arbeidet med spiseforstyrrelser ligger en samlet strategiplan fra 2000, som skal bidra til å styrke behandlingstilbud, forebygging og kompetansen om spiseforstyrrelser. Ny strategiplan vil bli ferdigstilt i begynnelsen av 2006.

Helseforetakene har et ansvar for å styrke behandlingstilbudet til personer med alvorlige spiseforstyrrelser. Utdanningsprogrammet «Kropp og selvfølelse» videreføres i regionene. Det har blitt foretatt en kartlegging av status for behandlingstilbudet til pasienter med spiseforstyrrelser både i primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten.

Det er utarbeidet et internetbasert undervisningsopplegg som kan bidra til å bevisstgjøre barn og unge på media og reklamens bruk av virkemidler og metoder – Prosjektet «TENK – mobilisering for egenverd og mediaforståelse».

Mer informasjon

- Strategiplanens bestillingsnummer: I-0984 B
- Det ble i 2004 utgitt et temahefte for foreldre om barn og unge med spiseforstyrrelser (Barne- og familiedepartementet, Q-1074 B, jf. avsnitt om foreldreveiledning i kap. 2.2.)
- Om kultur, kropp og kommunikasjon – og om forebygging av spiseforstyrrelser: I-0955B (også tilgjengelig elektronisk: www.skolenettet.no).
- Tenk-prosjektet: <http://skolenettet.no/tenk>.

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

Røykfrie barn og unge

Helse- og omsorgsdepartementet

I 2003 satte regjeringen seg som målsetting å halvere ungdomsrøykingen i løpet av fem år. I den forbindelse er det satt av øremerkede midler til ungdomskampanjer i regi av Sosial- og helsedirektoratet. I tillegg har Røyketelefonen kampanjer rettet mot ungdom og mot befolkningen for øvrig. Hvert år gjennomføres flere massemedietiltak, blant annet Kvinnedagen 8. mars, Verdens røykfrie dag 31. mai og i uke 3 og 36 hvor røykeslutt og Røyketelefonene profileres.

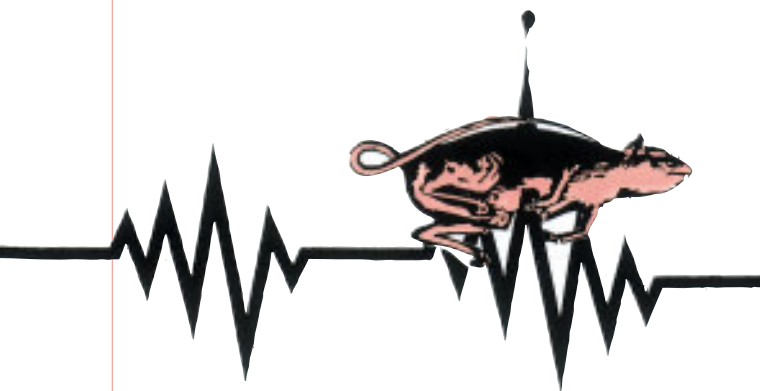
«VÆR røykfRI» er et tobakksskadeforebyggende undervisningsprogram rettet mot elever i ungdomsskolen. Resultatene av evalueringen av prosjektet er svært positive. I klassene som deltok i «VÆR røykfRI»-programmet, begynte halvparten så mange elever å røyke sammenliknet med elever som deltok i tradisjonell tobakksundervisning. I dag er 63 prosent av alle ungdomsskoleklasser i landet med i dette programmet.

Prosjektet Røyksignaler er rettet mot elever i den videregående skolen. Prosjektet arbeider med flere parallelle tiltak på ulike nivåer. Det er utviklet flere skoleprogram, som for eksempel «Ditt liv» for grunnkurs helse- og sosialfag og «Prosjekt tobakk» for andre studieretninger. Prosjektet har utviklet en skolepakke bestående av en veileder for røykfrie videregående skoler, en argumentsamling om røykfrie skolegårder, samt skilt og plakater. Arbeidet med røykfrie videregående skolegårder er et prioritert område. Fylker som har innført reglement med restriksjoner for røyking i skolens utearealer viser at røykingen er avtagende. Det er også utviklet en røykesluttdagbok for ungdom, kalt KLAR og et veiledningshefte for røykeslutt for ungdom i grupper.

Mer informasjon

- Oversikt over tiltak, publikasjoner, informasjonsmaterieell, mer om de ovenfor nevnte prosjekter finnes på Sosial- og helsedirektoratet, avdeling tobakk sin hjemmeside; www.tobakk.no, og ungdomssiden www.sluk.net
- Røyketelefonen (800 400 85).

Samarbeidspartnere: Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet og fylkesmennene

TRAFIKKSIKKERHET

Trafikksikkerhet er en viktig del av et trygt og godt oppvekst- og nærmiljø for barn og unge. Flere av de generelle trafikksikkerhetstiltakene på vegnettet kommer alle aldersgrupper til gode. I tillegg rettes mange tiltak særskilt inn mot barn og unge.

Trygg Trafikk

Samferdselsdepartementet, kap. 1300, post 71 Tilskudd til Trafikksikkerhetsformål mv. (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
16 900*	17 500*	18 100*

*) Tilskuddet fra staten utgjør om lag 37 prosent av Trygg Trafikks inntekter.

Trygg Trafikks hovedoppgave er trafikkopplæring i skoler og barnehager, samt informasjon og koordinering av frivillig trafikksikkerhetsarbeid.

Trygg Trafikk gir råd og veiledning om trafikkopplæring i skoler og barnehager ved å utarbeide undervisningsmaterieell og opplæringstilbud. I 2005 lanserte Trygg Trafikk en ny Barnas Trafikkklubb og en revidert Skolebarnas Trafikkklubb. I 2006 vil organisasjonen prioritere markedsføring av disse klubbene. Målet er at klubbene skal påvirke foreldre til å ta ansvar for å gi barna god trafikkopplæring tidlig.

Trygg Trafikk skal også bidra til samordnet innsats mot trafikkulykker og har en sentral rolle i kampanjer og annet informasjons- og opplæringsarbeid, spesielt rettet mot barn og unge. Videre skal Trygg Trafikk fungere som bindeledd mellom frivillige organisasjoner og offentlige myndigheter.

Mer informasjon

www.tryggtrafikk.no

Barns skoleveg

Samferdselsdepartementet

For å bedre framkommelighet og trafikksikkerhet for gående og syklende bygges gang- og sykkelveger langs riksvegene. For 2006 er det foreslått avsatt 310 millioner kroner til tiltak for gående og syklende, hvorav om lag 230 millioner kroner i statlige midler. I tillegg kommer tiltak for gående og syklende som inngår som en del av større vegprosjekt. I 2006 legges det opp til å tilrettelegge 68 km veg for gående og syklende.

Statens vegvesen starter i 2006 en systematisk gjennomgang av eksisterende sykkelveganlegg, særlig i forhold til trafikksikkerhet og framkommelighet. I løpet av perioden 2006 – 2009 forutsettes 25 prosent av gang- og sykkelvegnettet som Statens vegvesen har ansvar for å være inspisert og forbedret.

I tillegg til å sikre skolevegen fysisk, er det viktig å sørge for at barn opptrer sikkert på veg til og fra skolen. Statens vegvesen er med i prosjektet Aktive skolebarn sammen med Trygg Trafikk, Sosial- og helsedirektoratet og Politidirektoratet. Undervisningsmaterieell for 1. og 2. klasse er ferdig utviklet. Materiellet for andre klasse inneholder blant annet et foreldrehefte med veiledning for aktiv og sikker bruk av skolevegen. Det er også utarbeidet en nettside til prosjektet.

Mer informasjon

- www.vegvesen.no
- www.aktiveskolebarn.no

Samarbeidspartnere: Statens vegvesen, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet og Trygg Trafikk.

Trafikkopplæring i skoleverket

Samferdselsdepartementet

Trafikkopplæring er viktig i barnehager og på alle trinn i skolen. Trafikk er et kunnskapsområde som skal behandles på tvers av fagene slik at bredden og helheten kommer frem. De nye læreplanene for grunnskolen betyr mer trafikkopplæring. Det er formulert kompetansemål etter 4., 7. og 10. klasse. Målet for 4. klasse er at eleven skal følge trafikkregler for fotgjengere og syklist. Etter 7. klasse skal elevene praktisere trygg bruk av sykkel som fremkomstmiddel og etter 10. klasse er det slått fast at elevene skal kunne gjøre rede for hvordan trafikksikkerhetsutstyr hindrer og minsker skader ved uhell og ulykker. For å nå disse kompetansemålene vil det være naturlig å la trafikk inngå som en del av opplæringen gjennom hele grunnskolen. Videre gis det på ungdomstrinnet ved enkelte skoler ytterligere kunnskap om trafikantrollen ved at elevene kan velge mopedføreropplæring.

Samferdselsdepartementet mener god trafikkopplæring i barnehager og skoler betyr mye for barn og unges holdninger og vaner i trafikken. Departementet nedsatte en gruppe som i sin rapport foreslo flere tiltak for å bedre trafikkopplæringen i skoleverket. Enkelte av rådene er tatt til følge gjennom de nye læreplanene,

men en rekke punkter står fremdeles igjen, blant annet:

- Lærere må sikres lett tilgang til materiell og informasjon til bruk i trafikkopplæring.
- Ordningen med en trafikkansvarlig lærer på hver skole bør videreføres og styrkes.
- Kontakten mellom barnehage, skole og hjem bør styrkes for å finne løsninger og skape arenaer som sikrer at barna får nødvendig hjelp og trafikkopplæring.
- Utdanningen av fremtidige førskolelærere og lærere må gi kunnskap om trafiksikkerhet og trafikkopplæring.
- Skolene bør se trafikkopplæring som en del av sitt arbeid med helse, miljø og sikkerhet (HMS). Skolene

bør innlemme krav til sikker transport i sine internkontrollrutiner.

Samferdselsdepartementet vil arbeide videre med disse tiltakene. Departementet arbeider også for å få det trafikale grunnkurset inn i skolen.

Mer informasjon

www.dep.no/sd

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Fylkesmannsembetene, Kommunenes sentralforbund, Oslo kommune, Statens vegvesen, Politidirektoratet og Trygg Trafikk.

FOREBYGGING AV UØNSKEDE SVANGERSKAP, ABORT OG SEKSUELT OVERFØRBARE SYKDOMMER

Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort 2004–2008

Helse- og omsorgsdepartementet,
kap. 719, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
20 524	22 363	24 079

Forebygging av uønskete svangerskap og abort er en integrert del av arbeidet i kommunehelsetjenesten, og opplæring og verdiformidling om samliv, seksualitet og prevensjon inngår i opplæringen av barn og unge med bakgrunn i læreplanverket for grunnskolenes ungdomstrinn og for videregående opplæring.

I handlingsplan for perioden 2004–2008 legges det vekt på å:

- styrke ungdommens kunnskap om samliv og seksualitet ved å videreutvikle blant annet undervisningsprogrammet «Jeg har et valg» for bruk i ungdomsskolen og i helsestasjons- og skolehelsetjenesten
- opprettholde og forsterke den nåværende positive trend med nedgang i abortraten for 15–19 åringer gjennom god veiledning i samliv, seksualitet og prevensjon
- redusere aborttallene blant unge voksne 20–24 år, som har høyest abortforekomst, ved blant annet å målrette tilbudet om prevensjonsveiledning

- tilrettelegge tilbudet om veiledning i samliv, seksualitet og prevensjon for grupper med spesielle behov
- forbedre kvaliteten på informasjonstilbud til gravide kvinner og par som vurderer svangerskapsavbrudd
- sørge for at forskning og statistikk om forebygging av uønsket svangerskap og abort blir gode styringsverktøy i arbeidet.

I samarbeid med Kunnskapsdepartementet er det utarbeidet ressursbok for lærere elev- og foreldrehefter knyttet til undervisningen om samliv, seksualitet og prevensjon. Ressursboka kan også bestilles gratis fra Utdanningsdirektoratet. Elev- og foreldreheftene kan bestilles gratis fra Sosial- og helsedirektoratet. Foreldreheftene er også tilgjengelige på mange minoritetsspråk.

Mer informasjon

- Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort 2004–2008 (I-1096 B).
- Rundskriv I – 3/2002 «Retningslinjer for helsesøstres og jordmødres rett til å rekvirere prevensjonsmidler til unge kvinner i alderen 16 til og med 19 år».
- Informasjonshefter til elever og foreldre om samliv og seksualitet. <http://www2.skolenettet.no/samliv>

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Utdanningsavdelingen hos fylkesmannen, fylkeslegene, kommuner og fylkeskommuner.

Strategiplan for forebygging av hiv og seksuelt overførbare sykdommer

Helse- og omsorgsdepartementet,

kap. 719, post 70 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
19 400 -	19 400*	19 200

* Det ble over kap. 719 post 70 bevilget 16,6 millioner kroner over St.prp.nr 1. I tillegg ble det gitt en ekstrabevilgning på 2,8 millioner kroner i mars 2004, jf omtale i St.prp.nr 63 (2003–2004) dvs. i alt 19,4 millioner kroner

Ansvar og omtanke – Strategiplan for forebygging av hiv og seksuelt overførbare sykdommer, har som hovedmål å redusere antall nysmittede med hiv og seksuelt overførbare infeksjoner og å sikre de som er smittet god oppfølging.

Flere av delmålene i strategiplanen retter seg mot ungdomsbefolkningen. En viktig del av det forebyggende arbeidet blant unge er å sørge for økt kunnskap og bevisstgjøring i forhold til hiv og seksuelt overførbare infeksjoner ved å styrke undervisningen innen temaene seksualitet, samliv og prevensjon på alle nivåer i skolesystemet. Skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom spiller en viktig rolle innen dette forebyggingsarbeidet. Innsatsen for å øke kondombruk, spesielt blant unge, fortsetter.

Når det gjelder forebygging av hiv og seksuelt overførbare infeksjoner overfor ungdom, er dette tett koordinert med oppfølging av Handlingsplan for forebygging av uønsket svangerskap og abort 2004–2008 og Handlingsplan mot handel med kvinner og barn. Det er særlig fokus på forebygging av den seksuelt overførbare infeksjonen klamydia. Videre rettes fokus mot å høyne kunnskapsnivået blant ungdom, øke kondombruken, intensivere smitteoppsporing og anbefale testing ved bytte av sexpartner for alle under 25 år. Ca. 2 millioner kondomer deles årlig ut til helsestasjoner, skolehelsetjeneste, videregående skoler, utekontaktene, fritidsklubber og gjennom frivillige organisasjoner.

Mer informasjon

Strategiplanen finnes på: <http://www.odin.dep.no/hod>. Publikasjonen kan også bestilles. Bestillingsnummer er: I-1033 B (norsk), I-1033E (engelsk)

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet, Nasjonalt folkehelseinstitutt, frivillige organisasjoner og kommuner.

5.2 Innsats overfor utsatte barn, ungdom og familier

Omsorg for og oppdragelse av barn er i første rekke foreldrenes ansvar. Foreldre kan likevel ha behov for hjelp til å ivareta dette ansvaret i kortere eller lengre perioder, for eksempel på grunn av en vanskelig livssituasjon. I slike tilfeller har barneverntjenesten et ansvar. Barnevernet skal være en garanti for at alle barn og unge sikres omsorg, trygghet og utviklingsmuligheter. Det fremste målet for barnevernspolitikken er at utsatte barn og unge sikres gode oppvekst- og levekår gjennom tiltak av god kvalitet og med høy rettssikkerhet.

Flertallsregjeringen vil legge fram en helhetlig plan for avskaffelse av fattigdom, og regjeringen vil ha et særlig barnepolitisk fokus på tiltakene. Alle barn og unge skal ha de samme rettigheter og muligheter til utvikling uavhengig av foreldres økonomi, etnisitet, utdanning og geografisk tilhørighet. For å unngå at økonomisk fattigdom skal ramme barn og ekskludere dem fra sosiale fellesskap, er sosial boligpolitikk, aktiv arbeidsmarkedspolitikk, gratis eller rimelige fellesgoder og en viss inntekts-sikring viktige virkemidler.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 9:

HOLDE FAMILIEN SAMMEN

Barnet skal ikke atskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.

STATLIG FORVALTNING AV BARNEVERNET

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 0855 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004
3 286 486Budsjett 2005
3 149 483Budsjett 2006
3 482 583**Organisering og mål for virksomheten**

Barne-, ungdoms- og familieetatsens (Bufetat) hovedoppgave er å gi barn, unge og familier hjelp, støtte og tiltak med høy kvalitet uansett geografisk plassering i Norge. Bufetat ble opprettet 1. juli 2004 og har blant annet ansvar for drift av barneverninstitusjoner, fosterhjemstjenester, nærmiljøbaserte tiltak og familiebaserte barneverntiltak og faglig bistand til kommunene i vanskelige barnevernsaker. Etaten er underlagt Barne- og likestillingsdepartementet og består av en sentral enhet; Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), fem regionale enheter, de statlige barneverninstitusjonene og familievernkontorene.

Regionene er inndelt i:

- Nord (Finnmark, Troms og Nordland) – med regionkontor i Alta
- Midt-Norge (Nord-Trøndelag, Sør-Trøndelag og Møre og Romsdal) – med regionkontor i Trondheim
- Vest (Sogn og fjordane, Hordaland og Rogaland) – med regionkontor i Bergen
- Sør (Vest-Agder, Aust-Agder, Telemark, Vestfold og Buskerud) – med regionkontor i Tønsberg
- Øst (Østfold, Akershus, Hedmark og Oppland) – med regionkontor i Oslo.

Hver region har flere fagteam for barnevernet, som skal ha den direkte kontakten med kommunene. I alt er det etablert 26 fagteam.

Mer informasjon

<http://www.bufetat.no>

Samarbeidspartner: Barne- og likestillingsdepartementet.

BARNE- OG UNGDOMSVERNET

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 0854 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:
440 292Budsjett 2005:
362 180Budsjett 2006:
440 335

Barneverntjenestens oppgave er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse eller utvikling får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. En sentral ledetråd for barnevernet er å komme inn tidligere i familier som har det vanskelig, slik at foreldrenes omsorgsevne styrkes og plassering av barn utenfor hjemmet og vekk fra sitt nærmiljø i større grad enn i dag kan unngås.

Barneverntjenesten skal spille en sentral rolle i det lokale samarbeidet. Slik kan det skapes et åpnere barnevern med større legitimitet i befolkningen. Barn med flyktningbakgrunn, psykiske lidelser eller nedsatt funksjonsevne har spesielle utfordringer som må ivaretas. Det samme gjelder barn som utsettes for vold eller andre overgrep.

Der plassering av barn i fosterhjem viser seg å være

nødvendig, bør det gis tilstrekkelig veiledning og oppfølging av fosterforeldre uavhengig av hvor de bor i landet. Barnevernet må følge opp biologisk familie etter at de har blitt fratatt barn og gi bistand slik at samarbeid mellom fosterfamilie og biologisk familie kan bli best mulig. Institusjonsplassering må ha et solid faglig grunnlag og knyttes sammen med tiltak i nærmiljøet.

Forutsetningene for å sikre god kvalitet på tjenester og tiltak og høy rettssikkerhet i alle faser i behandlingen av barnevernssaker er blant annet et tidsmessig og tilpasset regelverk, utvikling av ny kunnskap og oppdatering av kompetansen, fleksible tiltak og god informasjonsutveksling mellom tjenesteytere og brukere. Et godt samarbeid i og mellom aktuelle etater, sektorer, profesjoner og forvaltningsnivåer er også en viktig forutsetning for å heve kvaliteten på tjenestetilbudet.

Tiltak for å effektivisere og målrette tilsynet med barn og unge i barneverntiltak

Fylkesmennene fører tilsyn med barn og unge i institusjon, med kommunenes forvaltning av barnevernloven og oppfølging av barn og unge i barneverntiltak. De skal gjennom tilsynet påse at tiltak og tjenester utformes på en forsvarlig måte og etter kravene i lovverket. Fylkesmennene foretar også landsomfattende tilsyn på ett eller flere utvalgte områder i barnevernloven. I 2006 vil det bli utviklet og distribuert veiledningsmaterieell og rutinehåndbøker for å styrke kommunenes oppfølging av barn og unge i tiltak.

Forsknings- og utviklingsarbeid

Barne- og likestillingsdepartementet har i samarbeid med Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet utviklet en langsiktig forsknings- og utviklingsstrategi for å nå målet om et kunnskapsbasert barnevern. Kunnskapsformidling er en viktig del av strategien. I 2005 ble det blant annet satt i gang prosjekter knyttet til hjelpetiltak, herunder hjemmebaserte tiltak, samt en brukerundersøkelse blant beboerne i barneverninstitusjonene med fokus på hvordan de opplever at rettighetene deres blir ivaretatt.

Senter for studier av problematferd og innovativ praksis driver forskning om atferdsproblemer blant barn og unge, utvikling av nye metoder for behandling og implementering av evidensbaserte metoder i samarbeid med berørte instanser. I 2006 vil Parental Management Training Oregonmodellen (PMTO) bli iverksatt i 26 nye kommuner. Departementet viderefører også driftstilskuddene til de tre regionale utviklingssentrene i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø. Sentrene driver forskning, forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning innen prosjektarbeid, formidling og informasjonsvirksomhet og fungerer som viktige ledd i regionale faglige nettverk, jf. omtale i kap. 8 Forskning og kunnskapsutvikling, Utviklingssentrene i barnevernet.

Utdannings- og veiledningstiltak

I samarbeid med andre departementer og utdanningsinstitusjoner vil Barne- og likestillingsdepartementet i 2006 videreføre og sette i gang etterutdanningstiltak på særlig viktige områder. Dette gjelder blant annet arbeid med barn og unge som viser alvorlige atferdsproblemer, rusmiddelproblematikk og barn og unge som utsettes for ulike former for overgrep og utnytting. Barne- og likestil-

lingsdepartementet vil prioritere arbeidet med å øke den flerkulturelle kompetansen i barnevernet.

Det er behov for å styrke og integrere det samiske perspektivet i barnevernet i samiske områder. Barne- og likestillingsdepartementet har gitt støtte til Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge, som har et særlig ansvar for å bidra til utviklingen av det samiske barnevernet, til å utarbeide fire temahefter om barnevern i samisk kontekst. Temaheftene vil kunne brukes til å øke kompetansen i praksisfeltet og i undervisningsopplegg for studenter.

Kommuner og statlige, regionale barnevernmyndigheter har også som arbeidsgivere et selvstendig ansvar for at ansatte i barneverntjenesten får tilstrekkelige tilbud om kompetanseheving i form av etterutdanning og veiledning.

Forebygging og samarbeid

Høsten 2005 sendte Barne- og familiedepartementet ut rundskrivet *Barnevernet og det forebyggende arbeid blant barn og unge og deres familier* (Q-25/2005). Rundskrivet gir klare signaler om hva som forventes av kommunene når det gjelder forebygging. Forebyggende arbeid for barn og unge og deres familier er først og fremst et kommunalt ansvar. En god og helhetlig organisering av det forebyggende arbeidet i kommunene vil dessuten kunne bidra til at mer spesialisert innsats og metodikk rettet mot særlig utsatte grupper virker etter hensikten. Rundskrivet informerer i tillegg om hvilken faglig bistand kommunene kan støtte seg til i arbeidet med å forebygge problemer blant barn og unge, f.eks. gjennom Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og de regionale fagteamene.

Barne- og likestillingsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet arbeider sammen for å videreutvikle samarbeidet mellom barnevernet, psykisk helsevern og tverrfaglig spesialisert rusbehandling. Departementene har fokus både på andrelinjetjenestene og på det forebyggende arbeidet i kommunene. I 2006 skal departementene utarbeide et dokument til kommunene, andrelinjetjenestene, regionale helseforetak og regionene i barnevernet, som nærmere beskriver ansvar og arbeidsdeling. Departementene vil også følge arbeidet på regionalt plan. I løpet av 2006 vil departementene også arrangere et nasjonalt møte som skal inspirere til et styrket samarbeid.

Mer informasjon

- Rundskriv Q-25/2005, Barnevernet og det forebyggende arbeid blant barn og unge og deres familie.
- Rundskriv Q-24/2005, Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten
- <http://www.odin.dep.no/bld>

Fosterhjem

Fosterhjem er det mest brukte tiltaket i barnevernet, og regjeringen er opptatt av å styrke tilbudet for barn i fosterhjem. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvaret for rekruttering og formidling av fosterhjem, samt opplæring og generell veiledning av fosterforeldre. Kommunene har ansvaret for plassering og oppfølging. Det statlige regionale barnevernet skal bistå kommunene i plasseringssaker utenfor hjemmet og kunne formidle tilpassede fosterhjem ved behov.

Opplæring og veiledning av fosterforeldre videreføres, blant annet gjennom en videreutvikling av opplærings- og rekrutteringsprogrammet PRIDE (Parents, Resources, Information, Development, Education). Bufetat skal videre bistå kommunene i saker vedrørende plasseringer utenfor hjemmet og kunne formidle tilpassede fosterhjem ved behov. Etaten skal også bistå kommunene når det gjelder å legge til rette for tilsynsførere. Barne- og likestillingsdepartementet vil følge opp innsatsområdene for fosterhjemsarbeidet nøye og stimulere til ny kunnskap gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter for å sikre god kvalitet på fosterhjemmene.

Ettervern

I mange tilfeller kan det være behov for støtte og hjelp fra barnevernets side også for ungdom mellom 18 og 23 år. Barne- og likestillingsdepartementet har derfor initiert en kartlegging av hva slags tiltak som iverksettes i barnevernet, også når det gjelder oppfølging av unge over 18 år. Departementet har tatt initiativ til en kunnskapsstatus over relevant forskning i Norden og andre aktuelle land om hjelpetiltak, som også inkluderer ungdom mellom 18 og 23 år. Et viktig mål er å identifisere god praksis som kan spres til kommunene.

Departementet vil i 2006 også finansiere et filmprosjekt om ettervern i regi av Landsforeningen for barnevernbarn og organisasjonen Voksne for barn. Filmen skal fokusere på gode erfaringer som ungdommen selv har, og skal være et verktøy for dialog mellom dem, fosterforeldrene og barneverntjenesten. Sluttproduktet vil være en DVD-plate som distribueres til kommunene.

FAMILIE- OG NÆRMILJØBASERTE TILTAK OG METODER

Økt satsing på familie og nettverk, lokale løsninger og tilbud bør være utgangspunkt for barnevernets arbeid. Det er en viktig oppgave å sørge for kvalitet og barnets beste i de tiltak som utvikles lokalt. Departementet vil fortsatt stimulere til videreutvikling og bruk av faglige metoder i barnevernet som legger vekt på tiltak i barn og unges nærmiljø i dialog med barna og familiene. Det er viktig å finne tiltak som styrker familienes muligheter til å gi barna en god omsorg og oppvekst. De familie- og nærmiljøbaserte tiltakene og metodene skal virke forebyggende, men også rettes mot utsatte familier for å bedre deres muligheter for å gi barn gode omsorgs- og oppvekstbetingelser.

Familierådslag

En plan for implementering og evaluering av metoden Familierådslag i Norge ble iverksatt i 2003 og er et 3-årig prosjekt. Departementet viderefører satsingen på metoden. Den har som mål å aktivisere og ansvarliggjøre barn og unges familier og nærmiljø med tanke på å komme frem til gode tiltak overfor barnet eller den unge. Prosjektet blir fortløpende evaluert, og en evalueringsrapport vil foreligge rundt sommeren 2006.

Home-Start Familiekontakten

Home-Start Familiekontakten er et familiestøtteprogram for familier med barn under sju år som er i en vanskelig livs- eller krisesituasjon. Home-Start Familiekontakten tilbyr støtte, avlastning, vennskap og praktisk hjelp. Hjelpen blir gitt gratis av frivillige i familienes egne hjem og er et supplement til det offentlige hjelpeapparatet. Målet er å hindre sammenbrudd og kriser som kan føre til uheldige omsorgssituasjoner i familien. Det er i 2005 etablert 23 Home-Start avdelinger i Norge. Det er behov for å styrke forebyggende tiltak i utsatte familier med små barn. Barne- og likestillingsdepartementet viderefører derfor den økonomiske støtten til nasjonal samordning og oppfølging av programmet.

Departementet vil også styrke arbeidet med støtte og hjelp til familier med kronisk syke barn og barn med nedsatt funksjonsevne innenfor Home-Start programmet i 2006.

Mer informasjon:

<http://www.home-start-norge.no/home.html>

TILBUD FOR BARN OG UNGDOM MED ATFERDSPROBLEMER

PMT, MST og Multifunc

Viktige kjennetegn ved metodene «Parent Management Training» (PMT) for yngre barn og «Multisystemic Therapy» (MST) er at de er familiebaserte og legger vekt på å bruke familiens egne ressurser. PMT-behandling går ut på å trene foreldre i å bruke alternative og mer hensiktsmessige strategier i hverdagen i kontakten med sitt atferdsvanskelige barn. Ved bedre samspill reduseres risikoen for at alvorlige atferdsproblemer oppstår eller får utvikle seg videre. MST-behandling består av et intensivt, tidsavgrenset og familiebasert tilbud til atferdsvanskelig ungdom. Behandlingen foregår i ungdommens nærmiljø, og alle aktuelle instanser kan bli involverte. Gjennomsnittlig behandlingstid er fire måneder. Behandlerne er tilgjengelige hele døgnet så lenge behandlingen varer.

Til tross for satsingen på hjemmebaserte metoder, finnes det ungdommer som er helt avhengig av en alternativ omsorgsbasis for kortere eller lengre tid. Det er derfor gledelig at studier av internasjonal forskning har vist at det er mulig å oppnå gode resultater også med institusjonsbehandling for ungdom med atferdsproblemer. På grunnlag av denne nye kunnskapen har Barne- og likestillingsdepartementet i samarbeid med svenske myndigheter tatt initiativ til å utvikle en helt ny modell for institusjonsbehandling av ungdom med alvorlige atferdsvansker. I Norge vil modellen bli prøvd ut i alle de fem statlige barnevernregionene og Oslo. Modellen inneholder en utredningsdel, en behandlingsdel i institusjon og en oppfølgingsperiode etter utflytting.

Institusjonsoppholdet skal i utgangspunktet ha en varighet på ca. 6 måneder, oppfølgingen vil vare i 3–6 måneder. Ved full drift vil hvert institusjonstiltak ha plass til 16 ungdommer, hvorav 8 vil være i institusjon og 8 i oppfølgingsstiltak. Den nye modellen (Multifunc) kan på denne måten sies å være en kombinasjon av institusjon og nærmiljøbaserte tiltak.

«Norsk senter for studier av problematferd og innovativ praksis» (Atferdssenteret) har et hovedansvar for å evaluere PMT, MST og Multifunc. Barne- og likestillingsdepartementet vil fortløpende vurdere behovet for å utdanne flere PMT- og MST-terapeuter. Når slik kompetanse er utviklet innenfor spesialisttjenesten, vil kompetansen også bli implementert i kommunale tjenester. Både barnevern og psykisk helsevern har ansvar for tiltak overfor barn og ungdom med atferdsvansker.

Forskningsprosjektet «De utrolige årene» i regi av regionsentrene i barne- og ungdomspsykiatri og barnevernets utviklingssentre i Midt- og Nord-Norge tar utgangspunkt i Webster-Strattons behandlingsmetoder, og legger vekt på å lære foreldrene å bygge en hensiktsmessig relasjon med barnet.

Mer informasjon

www.atferd.unirand.no

www.odin.dep.no

www.bufetat.no

Samarbeidspartner: Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat).

INNSATS OVERFOR BARN OG UNGDOM I LAVINNTKTSFAMILIER

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 26:

SOSIALTJENESTER

Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.

Tiltaksplan mot fattigdom

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Norge sammen med andre nordiske land har, sammenlignet med andre industrialiserte land, en lav andel barn

i husholdninger med lavinntekt. Barn med innvanderbakgrunn er klart overrepresentert blant barn i lavinntektshusholdninger.

Tiltaksplan mot fattigdom videreføres i 2006. I statsbudsjettet for 2006 innføres det et behovsprøvd barne tillegg til mottakere av tidsbegrenset uførestønad og

barnetillegget for personer som mottar rehabiliteringspenger og attføringspenger økes. Tiltak for barn som rammes av fattigdom styrkes gjennom barnevernet som et ledd i en samlet innsats mot fattigdom.

Tiltaksplanen bygger på at yrkesaktivitet blant foreldrene er den viktigste forutsetningen for å motvirke fattigdom også blant barn. Det er gjennomført målrettede forbedringer av velferdsordningene, blant annet i stønadsordningene for enslige forsørgere og i bostøtteordningen for barnefamilier. Det er iverksatt tiltak for å forebygge sosial utstøting for å bidra til at barn og unge skal kunne delta på viktige sosiale arenaer uavhengig av foreldres økonomiske situasjon.

For å øke kunnskapen og styrke barnevernet i forhold til barn, unge og familier berørt av fattigdomsproblemer, ble det i 2004 og 2005 arrangert en serie regionkonferanser. 20 kommuner ble invitert til samarbeid for å styrke innsatsen mot barnefattigdom.

Tilskuddsordningen «Ungdomstiltak i større bysamfunn» er i perioden 2001–2005 styrket med 21.5 millioner kroner som et ledd i tiltaksplanen mot fattigdom. Se nærmere omtale av tilskuddsordningen senere i dette kapittelet.

Høsten 2005 inngikk Barne- og familiedepartementet og Bufdir et samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet for å ytterligere styrke innsatsen mot barnefattigdom gjennom sosialtjenesten. Tiltaket videreføres i 2006.

Som et ledd i tiltaksplan mot fattigdom er det iverksatt økt innsats for å hindre at ungdom faller ut av videregående opplæring. Se nærmere omtale av Oppfølgingstjenesten i kapittel 3.

Mer informasjon

- St.meld. nr. 6 (2002–2003) «Tiltaksplan mot fattigdom»
- Forskernotater om barn og fattigdom, utarbeidet i forbindelse med arbeidet med St.meld. nr. 6 (2002–2003) finnes på <http://www.dep.no/aid>
- «Økonomi og levekår for ulike grupper, 2004», SSB-rapport 2004/28
- Jon Epland «Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling, årsaker». Statistisk sentralbyrå, Rapporter 2001/9
- Tiltak for barn og unge i større bysamfunn (innsats mot fattigdom), Fafo-notat 2004:29
- «Fattigdom blant barn, unge og familier – et kunnskaps- og erfaringshefte», finnes i elektronisk versjon på www.odin.bld.dep.no. Trykt versjon kan bestilles fra Departementenes servicesenter: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kunnskapsdepartementet, Finansdepartementet, Sosial-

og helsedirektoratet, Aetat, Arbeidsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Utdanningsdirektoratet.

Barn i familier som mottar sosialhjelp

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Den som ikke selv kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid, eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter, har krav på økonomisk stønad. Den økonomiske sosialhjelpen er et sikkerhetsnett i velferdsordningene.

Sosialtjenesten skal fremme økonomisk og sosial trygghet, bedre levevilkårene for vanskeligstilte, bidra til økt likeverd og likestilling og forebygge sosiale problemer, samt bidra til at den enkelte får mulighet til å leve og bo selvstendig og til å ha en aktiv og meningsfylt tilværelse i fellesskap med andre. Sosialtjenesten skal gi opplysning, råd og veiledning som kan bidra til å løse eller forebygge sosiale problemer.

I rundskriv til kommunene (I-34/2001) oppfordres sosialtjenesten ved utmåling av stønad til barnefamilier å ta hensyn til at barn skal ha en så normal oppvekst som mulig. Barn i familier som mottar sosialhjelp skal i likhet med andre barn, i tillegg til å få sikret det nødvendige livsoppholdet, gis anledning til deltakelse i alminnelige fritidsaktiviteter m.v. I 2001 ble det utarbeidet veiledende retningslinjer for utmåling av stønad til livsopphold. De veiledende satsene for barns livsopphold ble i 2002 hevet utover det som fulgte av prisjusteringen. De statlige veiledende retningslinjene prisjusteres i 2006.

Som et ledd i reformen med samordning av Aetat, trygdestaten og sosialtjenesten skal det etableres en førstelinjetjeneste med et arbeids- og velferdskontor i hver kommune som er brukernes kontaktsted for hele tjenestespekteret i dagens tredelte forvaltning. Som et minimum skal forvaltning av den økonomiske sosialhjelpen inngå som en del av de nye arbeids- og velferdskontorene. Et hovedmål med en ny arbeids- og velferdsforvaltning er å få flere i arbeid og færre på trygd.

Mer informasjon

Rundskriv I-34/2001 og rundskriv U-2/2004, finnes på: <http://www.dep.no/aid/norsk/publ/rundskriv>

Alders- og uførepensjonister som forsørger barn

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Det gis et inntektsprøvd forsørgingstillegg over grunnpensjonspostene til pensjonister som forsørger barn under 18 år. Tillegget utgjør inntil 40 prosent av G for hvert barn. Det ytes ikke barnetillegg hvis barnet har inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn G.

Behovsprøvd barnetillegg til mottakere av tidsbegrenset uførestønad

Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
kap. 2655, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004	Budsjett 2005	Budsjett 2006
42 301 069	45 322 000	47 240 100

Merutgiftene er anslått til 59,1 millioner kroner for 2006.

Formål

Formål med ordningen er å sikre at mottakere av tidsbegrenset uførestønad med forsørgeransvar og lav inntekt skal få en samlet ytelse på om lag samme nivå som uførepensjon.

Om ordningen

Det foreslås at mottakere av tidsbegrenset uførestønad skal få behovsprøvd barnetillegg etter samme regler som for uførepensjonister.

Omleggingen vil innebære en inntektsøkning for stønadsmottakere med lav inntekt som har forsørgeransvar for barn under 18 år. For personer som har rett til fullt behovsprøvd barnetillegg innebærer det en økning i barnetillegget fra kroner 4 420 til kroner 24 280 per barn per år, gitt folketrygdens grunnbeløp per 1.5. 2005. Alle mottakere av tidsbegrenset uførestønad med barn under 18 år skal få omregnet sin ytelse.

Dagens stønadsmottakere som ikke vil ha krav på behovsprøvd barnetillegg får beholde det standardiserte tillegget på 17 kroner per dag. For nye tilfeller vil det standardiserte barnetillegget bli avviklet. Omleggingen foreslås å tre i kraft 1. juni 2006.

Stønad til enslig mor eller far

Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
kap. 2683, (i 1000 kroner):

Regnskap 2004	Budsjett 2005	Budsjett 2006
4 068 445	4 112 500	4 152 000

Formål

Formålet med stønadsordningene er å gi personer med aleneomsorg for barn inntektssikring i en overgangsperiode og hjelp til selvhjelp, slik at de kan bli i stand til å forsørge seg selv ved eget arbeid.

Om stønadsordningene

Det kan blant annet ytes overgangsstønad, utdanningsstønad, stønad til barnetilsyn og tilskudd til flytting for å komme i arbeid. Overgangsstønad kan gis opp til 2 måneder før fødsel og fram til det yngste barnet er åtte år, men ikke mer enn i tre år til sammen. Under nødvendig utdanning kan stønadstiden utvides med opp til to år. Når det yngste barnet er over tre år må forsørgeren være i arbeid eller utdanning på minst halv tid, eller være tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker for å motta overgangsstønad. Stønad er inntektsprøvd og kan gis inntil 1,85 G. Fra 1. oktober 2003 utbetales overgangsstønad uten fradrag for underholdningsbidrag.

Fra 2004 kan personer som er under 18 år når de blir enslige forsørgere, og enslige forsørgere med tre eller flere barn, få utvidet stønadsperioden under utdanning fra to til tre år. Videre utvides stønadsperioden fra ett til to år for enslige forsørgere under utdanning med yngste barn nær eller over den ordinære aldersgrensen på åtte år.

Utdanningsstønad for dekking av nødvendige skoleutgifter til enslige forsørgere som tar nødvendig utdanning eller opplæring, gis kun i perioden hvor det gis rett til overgangsstønad. Retten til utvidet overgangsstønad under utdanning for enkelte grupper enslige forsørgere, innebærer også en tilsvarende utvidelse av retten til utdanningsstønad. Det gis ikke utdanningsstønad i mer enn tre år.

Stønad til barnetilsyn gis til enslig forsørger som må overlate nødvendig tilsyn med barn til andre på grunn av utdanning eller arbeid utenfor hjemmet, fordi vedkommende er tilmeldt Aetat som reell arbeidssøker eller har etablert egen virksomhet. Stønad utgjør 64 prosent av dokumenterte utgifter opp til maksimalsatsene. Maksimalsatsene for 2006 er 34 200 kroner for ett barn, 44 616 kroner for to barn og 50 568 kroner for tre eller flere barn. Stønad faller helt bort når inntekten er over 6 ganger grunnbeløpet.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/aid>

SATSINGER RETTET MOT BARN OG UNGDOM I STØRRE BYER

**Barne- og ungdomstiltak
i større bysamfunn**

Barne- og likestillingsdepartementet,

kap. 857, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004: Budsjett 2005: Budsjett 2006:

23 199

34 267

41 364*

*Bevilgningen er økt med 6 millioner kroner for å styrke tiltak rettet mot barn og unge berørt av fattigdomsproblemer. Totalt er bevilgningen tilført 21,5 millioner kroner for å styrke innsatsen mot fattigdom.

Formål

Formålet med tilskuddsordningen er å bedre oppvekst- og levekårene for barn og ungdom i 23 utvalgte bykommuner. Ordningen har barn og unge i alderen 12–25 år som målgruppe, og benyttes til tiltak som retter seg mot barn og unge som har spesielle behov, og mot utsatte ungdomsgrupper og ungdomsmiljø. Barn og unge med innvandrerbakgrunn står overfor spesielle utfordringer, og arbeid som fremmer integrering er høyt prioritert. Tiltakene og prosjektene bør inngå i en helhetlig og samordnet ungdomspolitik. Ungdoms deltakelse og innflytelse i planlegging og gjennomføring bør prioriteres der det er naturlig.

Det legges vekt på:

- å forebygge uønsket sosial atferd, blant annet vold, mobbing, kriminalitet, rus og rasisme, å motvirke fordommer og diskriminering, og å fremme gjensidig aksept
- deltakelse for ungdomsgrupper som i liten grad benytter seg av de eksisterende kultur- og fritids-tilbudene
- kvalifisering, inkludering og etablering av alternative mestingsarenaer
- arbeid og innsats som tar sikte på å nå unge berørt av fattigdomsproblemer
- likeverd og like muligheter for jenter og gutter
- likeverdige muligheter for funksjonshemmede.

Om tilskuddsordningen

Tilskuddsordningen omfatter de 23 bykommunene; Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Haugesund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik.

Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn består av 4 deler:

- Spesialsatsing – Ungdomstiltak i de fire største byene; Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger
- Tilskudd til ungdomstiltak i 19 bykommuner
- Tilskudd til tiltak mot fattigdom blant barn, unge og familier (omfatter 23 bykommuner)
- Tilskudd til strakstiltak

Barne- og likestillingsdepartementet kan også ta initiativ til å støtte utviklingsarbeid og andre prioriterte områder.

Det foregår en spesialsatsing i de fire største byene; Oslo (inkludert 7 prioriterte bydeler), Bergen, Trondheim og Stavanger. De 7 bydelene i Oslo; Sagene, Grünerløkka, Gamle Oslo, Søndre Nordstrand, Alna, Stovner og Grorud regnes som bykommuner i denne sammenheng. En vesentlig del av bevilgningen gis til byene og bydelene i spesialsatsingen. Resten av bevilgningen forvaltes av departementet og benyttes til tiltak og prosjekter i de øvrige 19 bykommunene, til tiltak mot fattigdom blant barn og unge og familier, tilskudd til strakstiltak for å løse oppgaver og problemer av akutt karakter i ungdomsmiljøene og til utviklingsarbeid. Søknadsfristen for tilskuddsåret 2006 er 1. februar 2006. Byene og bydelene i spesialsatsingen har egne søknadsfrister. Søknad om midler til strakstiltak i 2006 fremmes for departementet uavhengig av søknadsfrist.

Offentlige og private etater eller instanser, bydeler, frivillige organisasjoner og ungdomsgrupper kan søke om tilskudd til tiltak og prosjekter. Søknader skal sendes bykommunene eller de prioriterte bydelene.

Mer informasjon

- Rundskriv, bestillingsnummer Q-10/05
- Veileder for rapportering, bestillingsnummer Q-0966
- Erfaringshefte – Ungdomstiltak i større bysamfunn Q-1053

Rundskriv fås ved henvendelse til den enkelte bykommune eller til Departementenes servicesenter (DSS), e-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no eller telefaks 22 24 27 86

Skjema, rundskriv og erfaringsheftet finnes:
<http://www.dep.no/bld>

Samarbeidspartnere: Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger, Kristiansand, Tromsø, Drammen, Skien, Fredrikstad, Sandnes, Sarpsborg, Bodø, Sandefjord, Larvik, Ålesund, Arendal, Porsgrunn, Haugesund, Tønsberg, Halden, Moss, Hamar og Gjøvik.

Handlingsprogram for Oslo indre øst

Kommunal- og regionaldepartementet,
kap. 581, post 60 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
40 000	40 000	40 000

Formål

Strategien for å bedre levekårene er å forbedre boforholdene og skape stabile bomiljø for en variert befolkning og større trygghet for barn, ungdom og eldre.

Om handlingsprogrammet

Regjeringen samarbeider med Oslo kommune om Handlingsprogram for Oslo indre øst. Programmet har tiltak i bydelene Grünerløkka, Sagene og Gamle Oslo. Handlingsprogrammet bygger på en samarbeidsplattform fra 1997 og skal vare til og med 2006. Plattformen trekker opp en bred strategi når det gjelder tiltak mot dårlige levekår. Hovedmålene for programmet er:

- Oppvekstforholdene i Oslo indre øst skal bedres.
- Boforholdene i Oslo indre øst skal bedres.
- Risikofaktorer for sykdom skal reduseres og tilbudet

til beboere med psykiske problemer og problemer med rusbruk skal styrkes.

- Tilbudet til personer som er i en særlig vanskelig situasjon på arbeidsmarkedet skal bedres.
- Felles byrom, fellesareal og bymiljøet skal rustes opp og gjøres tryggere, og miljøvennlig transport og lokal aktivitet skal stimuleres.

De tre bydelene har mange innbyggere med dårlige levekår. Ulikhet i levekår i storbyene, og forholdene i Oslo indre øst spesielt, er drøftet i St.meld. nr. 14 (2002–2003) Storbymeldingen. Programmet har en årlig ramme på om lag 80 millioner kroner. Kommunal- og regionaldepartementet har bevilget halvparten som tilskudd til Oslo kommune.

Mer informasjon

<http://www.oslo.kommune.no/indreoslo>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Justisdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet, Miljøverndepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Oslo kommune og bydelene.

ARBEID MOT SEKSUELLE OG FYSISKE OVERGREP OG SEKSUELL UTNYTTING AV MINDREÅRIGE

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 34:

SEKSUELL UTNYTTING

Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.

Handlingsplanen om vold i nære relasjoner

Justisdepartementet

Formål

Vold i nære relasjoner er et alvorlig og til dels skjult samfunnsproblem, som innebærer at mange lever sine liv utsatt for krenkelser og uverdigg behandling. For å forebygge volden og gripe inn langt tidligere enn tilfellet er i dag, og for å gi barna og deres foreldre et bedre

tilbud om oppfølging, støtte og behandling, er det behov for å øke politiet, barneverntjenesten, helsetjenesten og det øvrige tjenesteapparatets kunnskap om skadevirkninger av å være direkte utsatt for- og/eller være vitne til vold.

Om handlingsplanen

I juni 2004 ble den treårige handlingsplanen «Vold i nære relasjoner» lagt frem. Tiltakene i handlingsplanen Vold i nære relasjoner (2004–2007) er rettet både mot kvinner som utsettes for vold, barn som utsettes for vold

og mot den som utøver volden. Et av tiltakene i planen er en videreføring av prosjektet «Barn som lever med vold i familien» (2004–2006), som er et samarbeidsprosjekt mellom Alternativ til Vold og Senter for Krisepsykologi i Bergen. Hovedmålsettingen er å framskaffe ny og faglig dokumentasjon og innsikt om de skadene som påføres voldsutsatte barn, blant annet gjennom klinisk/terapeutisk virksomhet. Videre har prosjektet som mål at hjelpen skal nå fram til flest mulig barn gjennom nasjonal kunnskapsformidling til familievernet, barnevernet, krisesentrene, barne- og ungdomspsykiatrien, helsestasjonene og andre. Innsatsen på dette området videreføres i 2006.

Som en oppfølging av handlingsplanen, iverksatte Helse- og omsorgsdepartementet i 2005 et arbeid for å etablere regionale ressursentre og samarbeidsstrukturer på volds- og traumefeltet. Etableringen av ressursentre skjer i 2006 og satsingen er tverrdepartemental.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/jd/norsk/vald/bn.html>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdepartementet, Politidirektoratet, Sosial og helsedirektoratet, Barne- ungdoms og familiedirektoratet.

Innsats mot seksuelle fysiske overgrep mot barn

Barne- og likestillingsdepartementet

Tiltakene i planen «Strategi mot seksuelle og fysiske overgrep mot barn» (2005–2009) setter fokus på forebygging, avdekking, bistand og behandling, samt forskning og kompetanseheving. Tiltak som gjelder forebygging av fysisk avstraffelse og vold i oppdragelsen, vil være knyttet mot blant annet foreldreveiledning generelt og tiltak for familier med etnisk minoritetsbakgrunn. Utover dette berører tiltakene i planen for eksempel innsats mot overgrep på institusjoner, håndtering av mistanker i helsetjenesten, kartlegging av omfang og utviklingsarbeid.

Norge ratifiserte høsten 2001 tilleggsprotokollen til FNs barnekonvensjon om salg av barn, barnepornografi og barneprostitusjon og har dermed forpliktet seg til å følge denne opp. I samarbeid med andre aktuelle departementer, vil Barne- og likestillingsdepartementet også følge opp planlagte tiltak mot utnyttning av mindreårige i pornografi og kjønnshandel i 2006.

Mer informasjon

<http://www.odin.no/bld>

Samarbeidspartnere: Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kunnskapsdepartementet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Sosial- og helsedirektoratet.

Tipslinje ved Kripas

Det er opprettet en tipslinje ved Kripas, der det kan gis tips og opplysninger om barnepornografi på Internett. Kripas behandler tipsene og vurderer om de strider mot bestemmelsene i straffeloven. Kripas har øremerkede stillinger for oppfølging av tipsene. Samarbeidet med Redd Barna fortsetter.

Mer informasjon:

Tips kan formidles formidles til Kripas på følgende måter:

- www.tips.kripas.no/tips/tips.asp
- tlf: 09989

*FNs konvensjon om barnets rettigheter
Artikkel 35:*

BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG

Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.

Tiltak mot menneskehandel

Justisdepartementet

Justisdepartementet, kap. 440, post 01 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
4 100	4 500	7 250

Menneskehandel er en alvorlig form for organisert kriminalitet som innebærer grove brudd på menneskerettighetene. Menneskehandel assosieres først og fremst med seksuell utnyttelse i prostitusjon, men innebærer også andre former for seksuell utnyttelse, tvangsarbeid, krigstjeneste i fremmed land, omsetting av en persons organer eller organisert tigging.

Tiltakene mot menneskehandel har som hovedmål-

setting å styrke innsatsen for å avdekke og straffeforfølge menneskehandel, bedre bistand og beskyttelses-tilbudet til kvinner og barn utsatt for menneskehandel, og å forebygge menneskehandel gjennom å begrense rekruttering og etterspørsel. Tiltak for å styrke kompetanse og samarbeid nasjonalt og internasjonalt står sentralt. Barns særskilte behov og rettigheter blir spesielt ivare tatt i alle tiltak som iverksettes.

Justisdepartementet har ansvaret for å koordinere og følge opp arbeidet mot menneskehandel. Fokus på følger for mindreårige skal være et sentralt element også i de tiltakene som ikke gjelder barn og unge direkte.

Mer informasjon

- <http://odin.dep.no/jd/norsk/tema/menneskehandel/bn.html>
- <http://odin.dep.no/ud/norsk/tema/menneskehandel/bn.html>

Samarbeidspartnere:

Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Helse og omsorgsdepartementet, Forsvarsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Utenriksdepartementet, Politidirektoratet, Sosial- og helsedirektoratet, Utlendingsdirektoratet, NORAD, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, kommunale tjenester og frivillige organisasjoner og forskningsinstitusjoner.

Prosjekt Barnas hus og evaluering av ordningen med dommeravhør og observasjon av barn

Justisdepartementet

I 2003 nedsatte Domstolsadministrasjonen og Justisdepartementet en arbeidsgruppe for å evaluere ordningen med avhør og observasjon av barn etter straffeprosessloven § 239. Av gruppens mandat fremgår at man først og fremst skal vurdere om ordningene fungerer i tråd med intensjonene og i hvilken grad dommeravhør og observasjon er egnet til å få fram det best mulige bevismiddel til bruk for retten i straffesaker.

Arbeidsgruppen, som leverte sin rapport våren 2004, pekte blant annet på at det er behov for kompetanseheving på flere plan, herunder at dersom dommere fortsatt skal medvirke ved avhør av barn bør det sørges for opplæring på området. Det fremgår også at observasjonsordningen bør vurderes opphevet. Dersom ordningen med observasjon opprettholdes påpekes det at det foreligger et opplæringsbehov når det gjelder psykologer og barnepsykiatere til å foreta observasjoner. Det er også påpekt at det bør vurderes utarbeidelse av intervjuguide til bruk for fagfolk som har spesiell opplæring i avhør av barn.

Våren 2005 ble Prosjekt Barnas hus etablert i regi av Justisdepartementet, med medlemmer fra Barne- og familiedepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Riksadvokaten, Domstolsadministrasjonen og Politidirektoratet. Departementet har besluttet at oppfølgingen av rapporten fra gruppen som evaluerte ordningen med dommeravhør og observasjon av barn, skal innlemmes i arbeidet til Prosjekt Barnas hus. En rapport med forslag til etablering av pilotprosjekt skal legges frem rundt årsskiftet 2005/2006, mens oppfølging av dommeravhørsrapporten legges frem våren/sommeren 2006.

Mer informasjon

<http://odin.dep.no/jd>

TILTAK OVERFOR BARN MED RUSMIDDELMISBRUKENDE FORELDRE OG/ELLER PSYKISK SYKE FORELDRE

Støtte til PAG-Stiftelsen m.m.

*Barne- og likestillingsdepartementet og
Helse- og omsorgsdepartementet*

I et oppvekst- og levekårsperspektiv er barn med rusmiddelmisbrukende foreldre og/eller psykisk syke foreldre særlig utsatte. Tiltaksutviklingen skal evalueres. Barne- og likestillingsdepartementet vil fortsatt gi økonomisk støtte til PAG-Stiftelsen (det tidligere Wandasenteret). Stiftelsen gir råd, veiledning og støtte til dem som ønsker å starte opp tiltak for barn av rusmiddelmisbrukere i lokalmiljøer. Sammen med Sosial- og helsedirektoratet vil departementet utarbeide veiledende retningslinjer for tjenester som yter tiltak overfor voksne med rusmiddelmisbruk.

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.

Styrking av tilbudet til barn av rusmiddelmisbrukere

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn og ungdom som har foreldre som misbruker rusmidler lever i en uforutsigbar og vanskelig omsorgssituasjon. Mange opplever at de må ta ansvar for seg selv og andre familiemedlemmer. Rusmiddelmisbruk er ofte et

tabubelagt emne og barna må bære på en vond familiehemmelighet. Det er grunn til å tro at mange ikke blir oppdaget. I regi av Sosial- og helsedirektoratet m.fl. skal det utvikles et prosjekt som har som mål å finne ut hvem disse barna er, og heve kunnskapen i kommunene om de spesielle behovene barn som lever med rusmiddelmisbrukende foreldre har.

RUSTelefonen er opprettet for ungdom som eksperimenterer med rusmidler og deres pårørende, samt andre som har en bekymring vedrørende rusmiddelbruk. Formålet er tredelt;

- 1) å gi kunnskapsbasert faktainformasjon om rus og rusmidler,
- 2) ha oversikt over det samlede hjelpeapparatet i Norge, og om nødvendig formidle videre til den eller de instansene som best kan hjelpe i den aktuelle situasjonen og
- 3) møte mennesker i krise gjennom den profesjonelle samtale. De som tar kontakt skal få et enklere møte med hjelpeapparatet. RUSTelefonen driftes av Sosial- og helsedirektoratet i samarbeid med Rusmiddel-etaten i Oslo. Bevilgningene til RUSTelefonen videreføres i 2006.

Mer informasjon

- Tlf.nr.: 08588
- <http://www.rustelefonen.no>

Samarbeidspartnere: Sosial- og helsedirektoratet, Barne- og familiedirektoratet, Utdanningsdirektoratet, Borgestadsklinikken og Barne-, ungdoms- og familieetaten, region sør.

STYRKING AV SOSIAL- OG HELSETJENESTEN

Individuelle planer for barn med behov for langvarige helse- og sosialtjenester. Habilitering og rehabilitering i kommuner og spesialisthelsetjenesten

Helse- og omsorgsdepartementet

Barn som har behov for langvarige og koordinerte tjenester, og alle barn innen det psykiske helsevernet, har

rett til å få utarbeidet en individuell plan. En individuell plan skal være en helhetlig plan for å sikre brukermidvirkning og at de ulike tjenestene samordnes og blir vurdert i en sammenheng. Som et hjelpemiddel i arbeidet med individuell planlegging er det utarbeidet en veileder.

Kommunen og spesialisthelsetjenesten har et ansvar for å yte tjenester innenfor habilitering og rehabilitering. Forskrift om habilitering og rehabilitering slår fast at kommunen skal ha generell oversikt over behov for habilitering i kommunen. Kommunen skal blant annet sørge for at alle som bor eller oppholder seg i kommu-

nen tilbys nødvendig utredning og oppfølging ved behov for habilitering og rehabilitering.

Funksjonshemmede barn og kronisk syke barn trenger ofte et bredt og langsiktig habiliteringstilbud. Våren 2004 ble strategiplanen «Habilitering av barn – Helsetjenestetilbudet til kronisk syke barn, deres foreldre – organisering og utvikling» – lagt fram. For å bedre tilbudet til barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne og deres familier er det igangsatt 16 prosjekter rundt om i landet. Prosjektene har som mål å bedre trenings og aktivitetstilbudet til barn og tar også sikte på å over-

føre kompetanse til kommunene og etablere samarbeid mellom tjenester som ytes av andre etater. Målet er å utvikle et godt og tilrettelagt tilbud av tilstrekkelig omfang for funksjonshemmede barn.

Mer informasjon

- Strategiplanen «Habilitering av barn» (I 1098), finnes også på <http://www.odin.dep.no/hod>
- Forskrift om individuelle planer og forskrift om habilitering og rehabilitering finnes på <http://www.lovdato.no>

TILTAK FOR Å BEDRE SITUASJON TIL BARN AV FORELDRE I FENGSEL

Barne- og likestillingsdepartementet

Innsattes barn er en sårbar og usynlig gruppe barn og unge. Livssituasjonen og oppvekstvilkårene for barn av innsatte må bedres. Dette blant annet for å forebygge senere levekårsproblemer, psykososiale problemer, framtidig kriminalitet m.m. Barne- og familiedepartementet ga i 2005 støtte til undersøkelsen «Fangers pårørendes helse og livssituasjon», i regi av Foreningen for Fangers Pårørende. Undersøkelsen som gir kunnskap om levekår og om fangers barns helsesituasjon, vil bli fulgt opp.

Det ble gitt midler til oversettelse av veiledningsmaterie-ll om innsattes barn til ulike innvandrerspråk for å nå en større gruppe barn og voksne enn i dag.

Den fengslede forelderen kan trenge veiledning om foreldrerollen, besøk og samvær med barn og i forbindelse med løslatelse. Det ble igangsatt opplæring av fengselsansatte i foreldreveiledning for innsatte, jf. om-tale av Foreldreveiledning i kap. 2.2. Arbeidet med foreldreveiledning videreføres i 2006 i samarbeid med Justisdepartementet.

TILSKUDD TIL LESBISKE OG HOMOFILE

Barne- og likestillingsdepartementet, kap. 846, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
2 250	2 100	3 800

Driftsstøtten til Landsforeningen for lesbisk og homofil frigjøring (LLH) økes med 800 000 kroner til 2, 9 millioner kroner. Dette vil sette organisasjonen bedre i stand til å støtte lokallagene og ivareta organisasjonens vaktbikkjefunksjon. Det er satt av 500 000 kroner til tilskudd til prosjekter i regi av ulike homopolitiske organisasjoner og 400 000 kroner til oppfølging av Antidiskrimineringsprosjektet.

Midler til forskning kanaliseres gjennom Norges

forskningsråds program Kjønnforskning: kunnskap, grenser, endring. I perioden 2002–2004 er programmet tilført 2 millioner kroner per år. Under program for velferdsforskning er det gitt midler til prosjektet *Den kollektive refleksivitets bakside? Unge homofile og selvmord*. Blikk er landets eneste publikasjon for lesbiske og homofile som gjennom abonnement og landsdekkende løssalg når målgruppen over hele landet. Driftsstøtten er i 2006 økt med 200 000 kroner til 1,3 millioner kroner.

5.3 Styrking av psykisk helsearbeid

Opptappingsplanen for psykisk helse 1998–2008 er en tiltaksplan rettet mot alle med psykiske problemer og lidelser. For barn og ungdom forutsetter planen en helhetlig tenkning og et bredt spekter av tiltak i kommunene på tvers av sektorgrenser. Den forutsetter videre en omfattende utbygging, kapasitetsøkning og effektivisering av spesialisthelsetjenesten. Økt satsing på informasjon og holdningsskapende arbeid, kompetansetiltak og tiltak overfor grupper med særskilte behov utgjør sentrale elementer i planen.

KOMMUNALE TJENESTER

Helse- og omsorgsdepartementet

Opptappingsplan for psykisk helse 1999–2008 legger opp til både en kvantitativ og kvalitativ styrking av det psykiske helsearbeidet i kommunene. For barn og unge er styrking av følgende tjenester særlig aktuelt:

- Psykososiale tjenester, støttekontakter og kultur- og fritidstiltak
- Helsestasjons-/skolehelsetjenesten, herunder etablering av helsestasjon for ungdom.

Kravet er at minimum 20 prosent av de øremerkede midlene i opptappingsplanen skal tilfalle barn og unge. Målsettingen er at helsestasjons- og skolehelsetjenesten

skal styrkes med 800 årsverk utført av ulike faggrupper. Andre psykososiale tjenester, støttekontakter og kultur- og fritidstiltak skal styrkes med 260 årsverk. Psykososiale tjenester til barn og unge skal styrkes blant annet gjennom å opprette stillinger innenfor rådgivende og forebyggende arbeid, og ved å opprette stillinger for relevante faggrupper (psykologer, barnevernspedagoger, helsesøstre, høyskoleutdannede i psykisk helsearbeid, m.v.). Helsestasjons- og skolehelsetjenesten spiller en viktig rolle, også for forebygging av psykososiale problemer blant barn og unge. Det legges vekt på å fange opp sårbare og utsatte grupper, legge til

rette støttetilbud, iverksette spesielle tiltak, og å henvise til og gi nødvendig informasjon om hjelpetiltak fra andre instanser.

Fra 2001 ble det iverksatt forsøk med familiesentre i 6 kommuner. Hensikten med dette er å skape helhetlige og mer tilgjengelige tjenester for barn, unge og deres fa-

milier gjennom samlokalisering og bedre samordning av tjenestene. Forsøket ble avsluttet i 2004. Prosjektet er evaluert og rapporten vil foreligge primo 2006. For å styrke det psykososiale arbeidet blant barn og unge er det fra 2005 satt av midler til et nettverk for kommuner som arbeider med slike sentre.

FLERE OG BEDRE SPESIALISTHELSETJENESTER

Helse- og omsorgsdepartementet

Psykisk helsevern for barn og ungdom trenger betydelig styrking. Hjelp til barn og ungdom med psykiske problemer skal primært gis fra poliklinikker. Hjelpen består av utredning, behandling og tilrettelegging av støttetiltak i barnets eget miljø. Samarbeid med viktige aktører i barnets eller den unges liv vil alltid være viktig.

I opptrappingsplanen for psykisk helse 1998–2008 satses det på å styrke psykisk helsevern for barn og

ungdom. Samlet sett er utviklingen positiv. 90 prosent flere barn og unge fikk behandling i 2004 enn i 1998. Det er imidlertid en utfordring for det forebyggende arbeidet at stadig flere oppsøker hjelp. Det er også en svært positiv utvikling i rekrutteringen av kvalifisert personell, både for leger og psykologer og for høyskoleutdannet personell. Dekningsgraden har på 5 år økt fra 2,0 til 3,6 prosent.

INFORMASJONSARBEID OM PSYKISK HELSE RETTET MOT BARN OG UNGE

Helse- og omsorgsdepartementet

Helse og omsorgsdepartementet har i samarbeid med andre departementer og organisasjoner utarbeidet informasjonsstrategien «Noe å snakke om...?». Målet med strategien er å gi befolkningen bedre kunnskap om psykisk helse og psykiske lidelser og med det skape større forståelse og åpenhet om psykisk helse.

I 2001 ble det utarbeidet en egen delstrategi for informasjon og kommunikasjon med barn og unge. Gjennom strategien er det igangsatt prosjekter rettet direkte mot elever i ungdoms- og videregående skoler. Foreldre vil få tilbud om kurs gjennom skolen, og lærere inviteres til kurs om psykisk helse og psykiske lidelser. Formålet med prosjektene er å forebygge psykiske plager og problem blant barn og unge.

Planen... sammen om psykisk helse...omfatter tiltak på sju departementers arbeidsområde, og kan bestilles fra Departementenes servicesenter. Publikasjonen finnes også på Helse- og omsorgsdepartementets hjemmeside.

Mer informasjon

- <http://www.odin.dep.no/hod>
- <http://www.shdir.no/>
- «Alle har en psykisk helse» – undervisningstilbud til ungdomsskolen og SESAM –Et prosjekt om psykisk helse i grunnskolen, finnes på <http://lom.udir.no>

Samarbeidspartnere: Barne- og likestillingsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

Tiltak for kompetanseheving om psykisk helse

Helse- og omsorgsdepartementet

Opptappingsplanen for psykisk helse har som mål at flere mennesker med psykiske lidelser får behandling og at kvaliteten på behandlingen og tilbudene blir bedre. For at innholdet i tjenestene skal bli bedre er det et mål å rekruttere flere med spesiell kompetanse, samt å tilby etter- og videreutdanning.

Det bevilges midler til kompetansehevende tiltak, herunder etter-, videre- og spesialistutdanning. Det er igangsatt tiltak for økt kompetanse om barn og unge med psykiske lidelser. Det er opprettet regionsentre i psykisk helsevern for barn og ungdom for alle helseregionene (R-BUP), i Trondheim, Tromsø, Bergen og Oslo. Sentrenes oppgaver er forskning, utviklingsarbeid, veiledning og undervisning. Det vektlegges samarbeid med barnevernets utviklingssentre samt andre kompetansemiljøer som arbeider med barn. Regionsentrene er tildelt midler til etter- og videreutdannings tiltak og antall utdannede kandidater har økt betydelig. Sentrene har også bidratt til økt forskning.

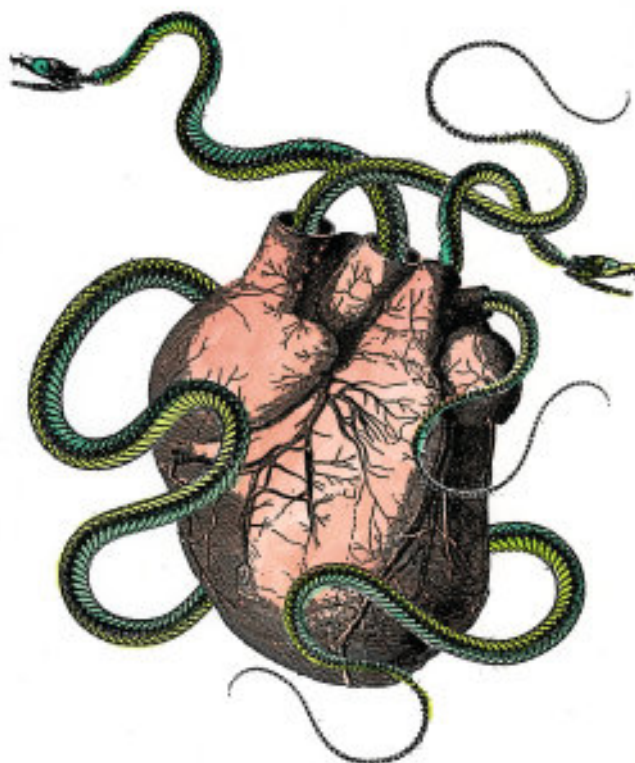
Sentrene har primært vært rettet mot spesialisttjenesten, men har også kompetanse som er relevant i det helsefremmende og forebyggende arbeidet rettet mot barn og unges psykiske helse. Fra 2003 er regionsentrenes mandat endret til å omfatte barn og unges psykiske helse generelt, med økt fokus på helsefremmende og forebyggende arbeid og ikke kun spesialisttjenesten. Sentrenes nye mandat legges til grunn for arbeidet og samarbeid med kompetansemiljøer innen forebygging, barnevern og rus. Kompetanseheving blant ansatte i kommunene og samarbeidskompetanse mellom tjenestene vektlegges.

Innsats mot selvmord

Helse- og omsorgsdepartementet

Satsingsområder og strategiske mål for det selvmordsforebyggende arbeidet for perioden 2006–2008 er under utarbeidelse og vil ligge til grunn for arbeidet i 2006. Tiltakene rettes både mot selvmordsforebygging, forbedring av behandlingstilbudet, kompetansetilførsel og nødvendig kunnskaps- og statistikkutvikling. De regionale ressursentre for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging vil være viktige aktører i forhold til selvmordsforebygging og kompetanseutvikling i hjelpeapparatet. Sosial- og helsedirektoratet vil ha det overordnede ansvaret for gjennomføring av tiltak. Andre samarbeidspartner er blant annet Nasjonalt folkehelseinstitutt og seksjon for selvmordsforebygging ved Universitetet i Oslo.

Samarbeidspartnere: Brukerorganisasjoner, andre departementer, fylkeslegene, kommunene, forskningsmiljøer, frivillige organisasjoner m.v.

5.4 Bedre forhold for barn og ungdom med nedsatt funksjonsevne

I mai 2005 ble det lagt frem en strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Målet med planen er å gi en oversikt over strategier og tiltak som er eller skal settes i gang for å bedre barna og familiens totale situasjon. Bedre koordinering av tjenester er et sentralt mål i planen.

Universell utforming er en strategi for å motvirke og fjerne samfunnsskapt barrierer som kan hindre likeverd og deltakelse. Universell utforming handler om å tilrettelegge produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker uansett funksjonsevne – i så stor utstrekning som mulig – uten behov for tilpasning og spesiell utforming.

FNs konvensjon om barnets rettigheter

Artikkel 23:

FUNKSJONSHEMMEDE BARN

Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullverdig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilitt, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervisning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstjenester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjonsmuligheter for å oppnå best mulig integrering og individuell utvikling. Staten skal samarbeide med andre land om dette, og ta spesielt hensyn til utviklingslandenes behov.

HANDLINGSPLAN FOR UNIVERSELL UTFORMING

Miljøverndepartementet, kap. 1400, post 80 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
-	19 400	20 000

«Handlingsplan for økt tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne – Plan for universell utforming innen viktige samfunnsområder» ble lagt frem høsten 2004. Planen gjelder for perioden 2005–2009. For 2006 er det satt av ca 200 millioner kroner på ulike departementers budsjett til dette arbeidet. Tiltakene omfatter blant annet innsats på kollektivtransport, offentlige byg-

ninger som skoler, kulturbygg, anlegg og områder for idrett og friluftsliv. Flere tiltak er rettet mot kommunene for å stimulere dem til å innarbeide hensyn til universell utforming i planlegging og forvaltning.

Mer informasjon

- Rundskriv T-1/ 05 Tilskotsordninger for 2006:
<http://odin.dep.no/md/norsk/dok/regelverk/rundskriv>
- <http://www.universell-utforming.miljo.no/>

TILTAK FOR BARN MED NEDSATT FUNKSJONSEVNE OG DERES FAMILIER

Strategiplan for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne

«Strategiplan for familier med barn med nedsatt funksjonsevne» ble lagt frem i mai 2005. Barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier har ofte behov for bistand fra ulike deler av det offentlige hjelpeapparatet. Pårørende opplever ofte at de må administrere og koordinere tiltakene rundt barna selv, og at de møter mange barrierer før de får de stønader og tjenester de har krav på. Informasjon og veiledning knyttet til tjenester og rettigheter oppfattes ofte som mangelfull.

God kompetanse i hjelpeapparatet, tilgang på tjenester og god kvalitet på bistand og tjenester er helt sentralt for at barna og familiene skal få en god hverdag og skulle kunne ha en livssituasjon som er likeverdig med andre familier. Barn med nedsatt funksjonsevne skal ut fra sine forutsetninger ha en barndom som gir vekst og utvikling som andre barn. Foreldre som får barn som har nedsatt funksjonsevne må få tilstrekkelig hjelp fra det offentlige. Målet for tjenestetilbudet til familiene er at de skal få tjenester som er koordinert og tilpasset familiens behov slik at familiene blir i stand til å ivareta omsorgen for barnet. Det er også et mål at familiene skal ha mulighet til å ta del i arbeidslivet på lik linje med andre, og at de skal kunne ha et sosialt liv utenfor familien. Familiene må sikres et økonomisk grunnlag som setter dem i stand til å ta seg av barna og leve et normalt familieliv. Målet er at de skal få nødvendig og koordinert informasjon og veiledning og rådgivning om hjelpe-tiltak og hvilke rettigheter de har.

Regjeringen ser det som viktig at de som har rett til individuell plan også får en planansvarlig/koordinator som skal bistå familiene og sikre samordning på tvers av etater og nivåer. Dette vil bli fulgt opp i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2004: 18 Helhet og plan i sosial- og helsetjenestene.

Læring og mestring ved kronisk sykdom

Det er etablert lærings- og mestringssentre ved en rekke sykehus. Lærings- og mestringssenteret ved Aker Universitetssykehus ble etablert i 1997, og godkjent som nasjonalt kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom i 2000. Ved senteret er det etablert et «Familieprosjekt», som har som mål å sikre relevant informasjon og veiledning for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Gjennom prosjektet er det etablert spesielle tilbud til familier som har barn med nedsatt funksjonsevne i om lag 20 lærings- og mestringssentra. Disse sentraene skal være møteplasser der brukerne, brukerorganisasjoner og fagpersonell i samarbeid planlegger, gjennomfører og evaluerer ulike læringstilbud. Prosjektet ble fra 2005 videreført innefor en årlig ramme på 4 millioner kroner i en 4-årsperiode.

Mer informasjon

<http://www.aker.uio.no/LMS>

Offentlig nettbasert portal for familier med barn med nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom

*Arbeids- og inkluderingsdepartementet og
Helse- og omsorgsdepartementet*

I forbindelse med «Familieprosjektet» ved Nasjonalt Kompetansesenter for læring og mestring ved kronisk sykdom, ved Aker Universitetssykehus, skal det etableres en nettbasert «familieportal» som skal samle og gjøre tilgjengelig nettbasert informasjon til familier med barn med nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom. Portalen etableres i samarbeid med Sosial- og helsedirektoratet og trygdeetaten.

Opplæring i tegnspråk for foreldre og sterkt tunghørte barn

Opplæringsprogrammet «Se mitt språk!» er et modulbasert 40-ukers opplæringstilbud for foreldre med døve og sterkt tunghørte barn i alderen 0–16 år. Opplæringsplanen består av til sammen 900 timer i tegnspråk og 100 timer temabasert opplæring. Fire statlige spesialpedagogiske kompetansesentra for hørselshemmede og Ål folkehøgskole og kurssenter for døve står for gjennomføringen.

Mer informasjon

bsl@fmaa.no

Program for å forbedre de kommunale tjenestene til barn med nedsatt funksjonsevne og deres familier

*Helse- og omsorgsdepartementet og
Arbeids- og inkluderingsdepartementet*

Det er satt i gang et 2-årig program som har som mål å stimulere til en bedre tilrettelegging av det kommunale tjenestetilbudet til barn som har nedsatt funksjonsevne og deres familier. I løpet av 2006 avholdes det konferanser for alle kommuner. Hensikten med konferansene er å gi ledere og saksbehandlere i kommunene økt kunnskap og bevissthet om de erfaringer som er gjort med å utvikle mer fleksible og brukerrettede tjenester til familier med barn som har nedsatt funksjonsevne. Den andre del av programmet er opplæring av saksbehandlere og ledere i kommunene som har mest med disse familiene å gjøre.

Mer informasjon

<http://www.shdir.no/>

Omsorgs- og pleiepenger ved barns sykdom m.m

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet,
kap. 2650, post 72 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
272 454	395 000	308 000

Merutgiftene ved å utvide adgangen til graderte pleiepenger er anslått til 12 millioner kroner for 2006.

Familier med alvorlig syke barn skal få tilstrekkelig hjelp fra det offentlige for å mestre en vanskelig livssituasjon og kunne fortsette i yrkeslivet. Pleiepenger kan tilstås til yrkesaktive foreldre med omsorg for barn med svært alvorlig sykdom. Videre kan det tilstås pleiepenger når barnet er innlagt eller har vært innlagt i helseinstitusjon.

Det er foreslått at det skal kunne ytes pleiepenger gradert ned til 50 prosent fra første dag, hvis barnet for eksempel pga. avlastningstiltak eller andre tilbud fra kommunen bare har behov for tilsyn deler av dagen eller noen dager i uken. De foreslåtte endringene skal gjelde fra 1. januar 2006.

Foreldre som har omsorg for kronisk syke eller funksjonshemmede barn skal få tilstrekkelig hjelp fra det offentlige for å kunne mestre en vanskelig livssituasjon og kunne fungere i arbeidslivet på lik linje med andre. Foreldre med flere funksjonshemmede barn bør derfor få flere dager med omsorgspenger enn vanlig småbarnsforeldre.

En arbeidstaker med omsorg for barn kan få omsorgspenger i opptil 10 dager ved barnets sykdom til og med det kalenderåret barnet fyller 12 år. Foreldre med tre eller flere barn får 15 dager hver. Foreldre som er alene om omsorgen for barn, har rett til 20 dager, og 30 dager med tre eller flere barn. Foreldre med funksjonshemmede barn har rett til omsorgspenger i 20 dager til barnet fyller 18 år uavhengig av hvor mange barn de har.

Fra 1. juli 2005 fikk foreldre med omsorg for kronisk syke eller funksjonshemmede barn utvidet rett til omsorgspenger. Merutgiften ble anslått til 0,5 millioner kroner i 2005 og 1 millioner kroner på årsbasis.

Hver forelder har rett til 10 stønadsdager ekstra for hvert funksjonshemmet barn de har omsorg for i forhold til forelder med friske barn. Dette innebærer:

- Ingen endring ved ett friskt og/eller ett funksjonshemmet barn, dvs. 20 dager per kalenderår.
- Foreldre med omsorg for tre eller flere barn, hvorav ett av barna er funksjonshemmet, får rett til omsorgspenger i 25 dager hver. Når en familie har omsorg for to funksjonshemmede eller kronisk syke barn, får foreldrene rett til 30 stønadsdager hver. Har foreldrene tre barn hvorav to er funksjonshemmet har foreldrene rett til omsorgspenger i 35 dager hver, osv.
- Omsorgspenger utbetales av arbeidsgiver. Trygdekontoret dekker omsorgspenger utover 10 dager.

Mer informasjon

- <http://www.odin.dep.no/aid>
- <http://www.trygdeetaten.no>

GRUNN- OG HJELPESTØNAD, HJELPEMIDLER M.V.

Grunn- og hjelpestønad*Arbeids- og inkluderingsdepartementet***Formål**

Formålet med grunnstønaden er å gi økonomisk kompensasjon for visse ekstrautgifter på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Formålet med hjelpestønaden er å gi økonomisk kompensasjon for særskilt tilsyn eller pleie på grunn av varig sykdom, skade eller lyte. Forhøyet hjelpestønad for barn under 18 år skal bidra til at barnet får bedre mulighet til å bo hjemme.

Om støtteordningene

Grunnstønad kan gis til ekstrautgifter til blant annet drift av tekniske hjelpemidler, transport, hold av førerhund og fordyret kosthold ved diett. Hjelpestønad gis kun når det foreligger et privat pleieforhold. Forhøyet hjelpestønad kan gis til barn under 18 år som har vesentlig større behov for tilsyn, pleie og annen hjelp enn det som dekkes av ordinær hjelpestønad.

**Strategier og tiltak
for å kunne kombinere høy
yrkesdeltakelse med omsorg
for pleie- og omsorgstrengende
familiemedlemmer**

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Arbeids- og inkluderingsdepartementet har i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Finansdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet satt i gang en utredning om strategier og tiltak for å kunne kombinere høy yrkesdeltakelse med omsorg for pleie- og omsorgstrengende familiemedlemmer. Utredningen skal omfatte både eventuelle nye bestemmelser om adgang til å få permisjon fra sitt vanlige arbeid for kortere eller lengre tid, og muligheter til å få lønn eller annen økonomisk kompensasjon for omsorgsarbeid. Blant annet vil en mulig sammenslåing av den kommunale omsorgslønnen med folketrygdens ordninger med hjelpestønad og pleiepenger bli vurdert. Utredningen vil også omfatte økonomiske konsekvenser for staten, kommunene, private og offentlige arbeidsgivere samt pleietrengende og deres pårørende. Også mulige konsekvenser for likestilling mellom kjønnene vil bli vurdert.

Bedring av funksjonsevnen, hjelpemidler*Arbeids- og inkluderingsdepartementet*

Personer som på grunn av sykdom, skade, eller lyte har vesentlig og varig innskrenket alminnelig funksjonsevne, har rett til stønad i den utstrekning det anses nødvendig og hensiktsmessig for å bedre vedkommendes evne til å klare dagliglivets gjøremål eller for at vedkommende kan motta pleie i hjemmet. Til personer under 26 år kan det ytes stønad til hjelpemidler til trening, stimulering og aktivisering for å opprettholde eller bedre funksjonsevnen. Slik stønad kan også ytes til spesial- eller ekstrautstyr i forbindelse med lek eller sportsaktiviteter.

Trygdeetaten har tre landsdekkende kompetansesenter på hjelpemiddelområdene IKT og bil. Disse gir blant annet støtte til familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Enhetene gir veiledning til familier og hjelpeapparatet der barnet har kommunikasjons- og bevegelsesvansker på grunn av hjerneskaade eller kombinerte syns- og hørselshemminger. Det gis også prosjektmidler for å stimulere til sterkere tverretatlige nettverk innen IKT-hjelpemidler generelt, og støtte til hjelpemiddelsentralene i kompliserte bilsaker. Enhetene driver kompetanseutvikling og informasjons-spredning på de respektive fagområdene. Det er planlagt prosjekter som har som mål å bedre tilpasning av kommunikasjons-hjelpemidler, samt kompetanseutvikling for foreldre og andre nærstående.

Det planlegges et forsøksprosjekt for å bygge opp «lekotek/datatek» ved hjelpemiddelsentralene i samarbeid med habiliteringstjenesten og spesialpedagogisk støttesystem. Her kan foreldre og fagpersoner henvende seg for å prøve ut og låne leker og programvare for aktivitet, spill og lek. Dette vil bli et supplement til hjelpemiddelsentralenes utprøvningsmiljø. For nærmere informasjon kan det tas kontakt med Rikstrykdeverket.

Høreapparater

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Formålet med stønadsordningen er å bidra til å bedre den alminnelige funksjonsevnen for personer med nedsatt hørsel.

Trygden yter stønad til anskaffelse av høreapparat til personer som har et hørselstap av et slikt omfang at høreapparat er av vesentlig betydning for hørselsfunksjonen. Trygden dekker også nødvendige utgifter til reparasjon av høreapparater som det er ytt stønad til. For barn og ungdom under 18 år dekkes også utgifter til service.

Høreapparater med digital teknologi er dyrere enn analoge apparater, men gir for mange en klart bedre effekt. Markedet for høreapparater er som følge av dette endret, og de fleste apparatene som nå omsettes er digitale. Barn og unge under 18 år gis full dekning av utgifter til høreapparat uavhengig av om høreapparatet er analogt eller digitalt.

Ferie- og velferdstilbud for familier med barn med nedsatt funksjonsevne

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Gode ferie- og velferdstilbud er viktig for familier med barn med nedsatt funksjonsevne. Stimulering i tidlig alder er viktig og kan bidra til inkludering i oppvekst og voksen alder. Arbeids- og inkluderingsdepartementet har etablert en tilskuddsordning til ferie- og velferdstilbud i regi av frivillige organisasjoner. I Revidert nasjonalbudsjett for 2005 ble det bevilget 5 millioner kroner til denne ordningen. Dette tilbudet er ment å komme i tillegg til ferie- og fritidstiltak i regi av organisasjoner for personer med nedsatt funksjonsevne.

Mer informasjon:

<http://www.shdir.no>

Koordinering i trygdeetaten

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

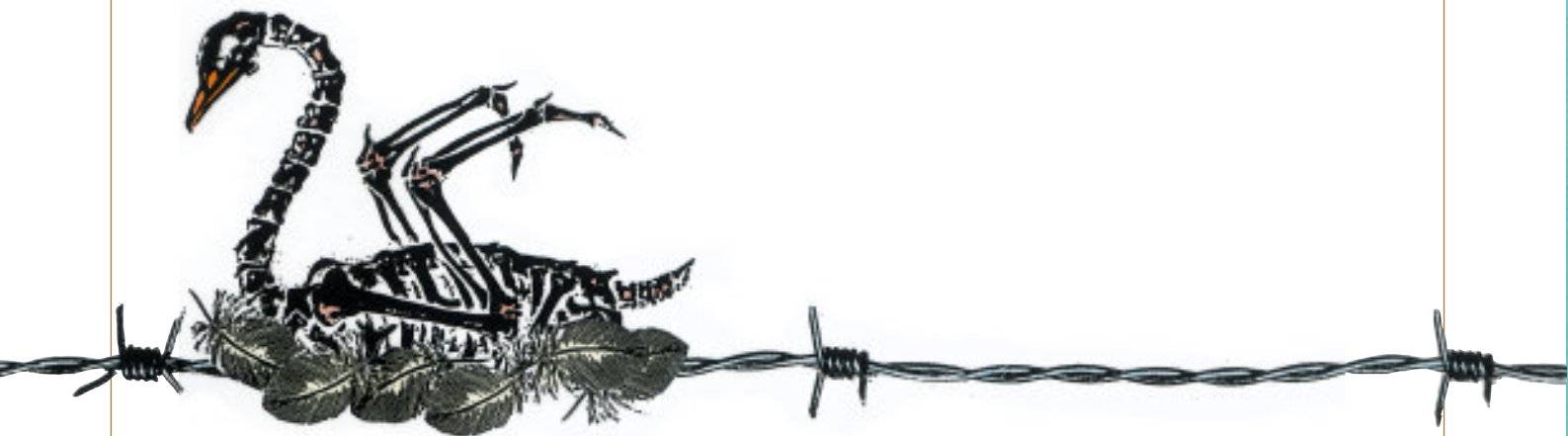
Trygdeetaten ønsker å samordne de ulike kontaktpersonordningene de har for familier som har barn med nedsatt funksjonsevne. Målet er at familiene selv kan bestemme om de vil ha kontaktperson i trygdekontoret eller hjelpemiddelsentralen. Denne kontaktpersonen skal koordinere tjenester og ytelser på hele trygdens område slik at de slipper å forholde seg til mange ulike deler av trygdeetaten. For nærmere informasjon kan det tas kontakt med Rikstrygdeverket.

Ungdom og etablering

Etableringsfasen kan være økonomisk krevende og er viktig for hvordan ungdom klarer seg senere i livet både på bolig- og arbeidsmarkedet. Selv om de fleste ungdommer greier disse overgangene uten problemer, er det nødvendig at samfunnet tilrettelegger støtte, oppfølging og hjelp til de som har behov for det.

Boligpolitikken er sentral når det gjelder fordeling, bedre levekår, velferd og bærekraftig utvikling. Det har blitt vanskeligere å etablere seg på boligmarkedet for unge og vanskeligstilte. Ikke minst gjelder dette i Oslo og andre pressområder. Regjeringen prioriterer vanskeligstilte unge og andre vanskeligstilte innenfor Husbankens låne- og tilskuddsordninger slik at det blir lettere for disse gruppene å komme inn på boligmarkedet. Startlån som tildeles boligsøkere gjennom kommunene er det viktigste virkemiddelet for å skaffe boliger til unge i etableringsfasen.

STUDIEFINANSIERING

Statens lånekasse for utdanning, Kunnskapsdepartementet, kap. 2410,
(i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
24 626 002	25 907 429	26 626 430

Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen) administrerer de stipend- og låneordninger som er opprettet med hjemmel i lov om utdanningsstøtte til elever og studenter. Det gis blant annet stipend og lån til elever i videregående opplæring. De totale utbetalingene av stipend til elever i vanlig videregående opplæring har økt med over 750 millioner kroner sammenliknet med tidligere støtteordning for elever under 19 år. Gjennomsnittsstipendet til elevene har økt med nærmere 5 700 kroner per undervisningsår. I tillegg har læremiddelstipendet erstattet den tidligere utlånsordningen for læremidler, og i undervisningsåret 2004–05 ble det utbetalt 197 millioner kroner i læremiddelstipend. Samtidig har gjennomsnittslånet til denne gruppen gått ned med over 10 000 kroner, til sammen om lag 135 millioner kroner.

Fra undervisningsåret 2003–2004 er det innført en ny støtteordning for unge elever i ordinær videregående opplæring. I den nye ordningen er støtten målrettet mot elever fra familier med svak økonomi.

Mer informasjon

Rådgivere i videregående opplæring kan gi informasjon om Lånekassens regler. Forskriftene og annen informasjon finnes også på: <http://www.lanekassen.no>

Økonomisk trygghet til studenter som blir alvorlig syke

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Fra 2002 har unge som blir alvorlig syke under utdanning, rett til rehabiliteringspenger etter en ventetid på 5 måneder. Det er et vilkår at sykdommen er oppstått før fylte 26 år. Det gis da rett til en ytelse tilsvarende 1,6 G, dvs. 94 044 kroner per år (etter dagens grunnbeløp).

BOLIGETABLERING

Boligtilskudd til etablering, tilpasning og utleieboliger

Kommunal- og regionaldepartementet,
kap. 581 post 75, (i 1000 kr):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
612 707	591 000	576 000

Formål

Boligtilskudd skal bidra til å skaffe og sikre egnede boliger for vanskeligstilte på boligmarkedet.

Om tilskuddsordningen

Boligtilskuddsordningen forvaltes av Husbanken. Tilskuddet blir gitt til kommuner for videre tildeling til enkeltpersoner eller direkte fra Husbanken. Tilskuddet kan gå til både utleieboliger og eierboliger og benyttes i forbindelse med nybygging, kjøp eller utbedring av

bolig. Tilskudd til utleieboliger blir gitt fra Husbanken til kommuner, stiftelser og lignende. De personrettede tilskuddene blir gitt etter streng behovsprøving. Kommunene har anledning til å lage egne regelverk for ordningen, og blant annet reglene for behovsprøving kan derfor variere noe fra kommune til kommune. Når tilskuddet går til kjøp eller utbedring av bolig må den vanskelige situasjonen til husstanden være av en mer varig karakter. Tilskuddet blir utmålt etter hvor vanskeligstilt søkeren er og etter hvilket boligbehov som søkeren har.

Tilsagnsrammen, det vil si det beløp det kan settes i gang ny aktivitet for i budsjettåret, er i 2006 på 574 millioner kroner.

Mer informasjon

<http://www.husbanken.no>

Startlån

Kommunal- og regionaldepartementet

Formål

Startlån skal tildeles kommuner for videre utlån, og skal bidra til å skaffe og sikre egnede boliger for unge og vanskeligstilte på boligmarkedet. Lånet skal være et finansieringstilbud for boligtiltak som vanligvis ikke gis lån i ordinære kredittinstitusjoner.

Om låneordningen

Startlån skal gå til personer som har problemer med å etablere seg i egen bolig eller som har problemer med å bli boende i boligen. Det er kommunene som tildeler lånet. Retningslinjer og praksis kan variere noe fra kommune til kommune. Startlån gis til kjøp, utbedring, oppføring og refinansiering av bolig, og lånet kan finansiere hele boligkjøpet eller være topplån der andre gir grunnfinansieringen. Søknad om startlån sendes til kommunen lånesøker ønsker å bosette seg i.

Mer informasjon

- <http://www.husbanken.no>
- <http://www.startlan.no>

Studentboliger

Kunnskapsdepartementet,

kap. 0270, post 75 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
190 204	120 243	124 091

Tilskuddet til studentboliger er fra 2005 blitt gitt som et fast tilskudd fordelt over to nivå. Øvre kostnadsgrense er satt til 400 000 kroner per hybelenhet, der 200 000 kroner er fast statstilskudd. Det er åpnet for en høyere kostnadsgrense på 500 000 kroner, der 250 000 kroner er fast statstilskudd, for pressområdene Oslo, Bergen og Trondheim. Tilskuddsordningen skal sikre at det bygges studentboliger og at det gis en rimelig og forutsigbar bosituasjon for studenter.

Ved utgangen av 2004 disponerte studentsamskipnadene totalt 28 813 studenthybelenheter. På landsbasis gir dette en gjennomsnittlig dekningsgrad på 16 prosent av medlemmene i studentsamskipnadene i 2004. I 2005 ga Kunnskapsdepartementet støtte til bygging av om lag 314 nye hybelenheter fordelt på følgende steder: Oslo og Akershus, Bergen, Trondheim, Buskerud, Ås, Tromsø og Sogn og Fjordane.

Departementet har i perioden 1999–2005 gitt støtte til mer enn 4 000 nye hybelenheter. For 2006 vil det bevilges 124 millioner kroner til bygging av nye studentboliger. Dette gir rom for å støtte om lag 500 nye hybelenheter, avhengig av hvor i landet disse bygges.

ARBEIDSMARKEDSPOLITIKK

Arbeidsledigheten blant ungdom

Registertall fra Aetat viser at gjennomsnittlig 2 900 personer mellom 16 og 19 år var arbeidsledige i 2004. Dette tilsvarer en ledighetsprosent på 2,7 i forhold til arbeidsstyrken (summen av sysselsatte og arbeidsledige). Om lag 4 prosent av de arbeidsledige under 20 år hadde i 2004 vært ledige i mer enn 26 uker (langtidsledige). Det er stor mobilitet mellom ulike situasjoner (jobb, utdanning, arbeidsledighet) for denne aldersgruppen. For første halvår 2005 hadde gjennomsnittlig ledighet sunket til 2 760 personer.

I aldersgruppen 20–24 år var gjennomsnittlig ledighet 13 580 personer i 2004. Dette tilsvarer en arbeidsledighetsprosent på 6,7 i forhold til arbeidsstyrken. 16 prosent av de registrerte ledige i gruppen var langtidsledige. For første halvår 2005 hadde gjennomsnittlig ledighet for gruppen sunket til 13 180 personer. Ledigheten har sunket ytterligere utover i 2. halvår.

Aetats tilbud til ungdom

Hovedtilbudet til ungdom under 20 år er videregående opplæring i fylkeskommunal regi. Aetats rolle overfor ungdom er å få til en raskere overgang til arbeidslivet, det vil si bistå i overgangen mellom skole og arbeid. Ungdomsgarantien som sikrer ungdom under 20 år som er uten skoleplass eller arbeid tilbud om arbeidsmarkedstiltak, videreføres i 2006. Ungdom som oppsøker Aetat vil i første omgang få tilbud om informasjon, veiledning og formidlingsbistand. Det satses på å fremme aktiv jobbsøking, blant annet ved utvikling av bedret jobbsøkingstjeneste på nettet. Formidlingsbistand skal så langt det er mulig tilpasses arbeidssøkers og arbeidsgivers behov. Fra 1. juli 2005 har unge, på linje med alle arbeidssøkere, rett til Individuell serviceerklæring som skal avdekke den enkeltes behov for bistand og tjenester for å kunne skaffe seg arbeid.

Aetat kan, i samarbeid med arbeidssøkeren, lage en handlingsplan for videre kvalifisering og/eller arbeidstilvenning. Aetats medvirkning og oppfølging foregår ofte i tilknytning til en konkret arbeidssituasjon, enten ved en ordinær arbeidsplass eller ved tiltaksplass i ordinær eller skjermet virksomhet. Tiltakene Arbeid med bistand og Arbeidspraksis i skjermet virksomhet, hvor omfanget av personlig oppfølging er stort, er aktuelle virkemidler for yrkeshemmet ungdom i et samarbeid om overgang mellom skole og arbeid.

Samarbeid med oppfølgingstjenesten

Oppfølgingstjenesten koordinerer tiltak for å få ungdom som av ulike grunner faller ut av videregående skole, tilbake til opplæring, i arbeid eller skole. Samarbeidet med oppfølgingstjenesten er viktig for Aetats tilbud. Ungdom som har droppet ut av skolen og oppsøker Aetat, får vanligvis informasjon, veiledning og formidlingsbistand over en kort periode. Dette skal være en aktiv periode som gir ungdommen mer kunnskap om arbeidsmarkedet, egne interesser og forutsetninger for å få jobb. Hvis utsiktene til arbeid er små, kan ungdom få tilbud om arbeidsmarkedstiltak. Vurderingen av behov for tiltak skjer i samarbeid med ungdommen selv og eventuelt i samarbeid med oppfølgingstjenesten eller opplæringsmyndighetene. I størst mulig grad skal ungdom tilbys kombinerte opplegg med arbeidspraksis og videregående opplæring. For mer informasjon om oppfølgingstjenesten, se kapittel 3.

ARBEIDSMARKEDSTILTAK

Arbeidsmarkedstiltak skal bidra til å styrke deltakernes kompetanse og arbeidsevne, samt øke deltakernes mulighet for ordinært arbeid. Arbeidspraksis er det vanligste tiltaket for ungdom, men også andre tiltak som for eksempel opplæring og lønnstilskudd kan benyttes. Tilskudd til jobbskaping prosjekter skal bidra til etablering av egen virksomhet og bedre sysselsettingsmulighetene for arbeidsledige og yrkeshemmede. Ungdom mellom 20 og 24 år er en prioritert målgruppe ved utlysning av jobbskaping midler. Ungdom i denne aldersgruppen som er mottakere av sosialhjelp, er også en av flere målgrupper for regjeringens satsing på aktive arbeidsmarkedstiltak som ledd i bekjempelsen av fattigdom.

Arbeidspraksis

Tiltaket skal gi tilrettelagt arbeidstrening med oppfølging. Tiltaket skal bidra til å utprøve den enkelte muligheter på arbeidsmarkedet og bidra til å styrke deltakernes muligheter til å komme i arbeid eller utdanning. Det skal utarbeides en plan for den enkelte deltaker. Arbeidspraksis foregår enten i ordinær eller skjermet virksomhet.

Opplæring

Opplæring skal bidra til at yrkeshemmede og ordinære arbeidssøkere kvalifiseres til ledige jobber, og hindre utstøting av arbeidstakere som står i fare for å falle ut av arbeidslivet. Opplæring gis som arbeidsmarkedskurs organisert på oppdrag fra Aetat for Aetats brukergrupper. Deltakere i opplæringstiltak skal være over 19 år. Denne aldersgrensen gjelder ikke yrkeshemmede.

Lønnstilskudd

Lønnstilskudd skal bidra til at utsatte grupper arbeidssøkere ansettes på ordinære lønns- og arbeidsvilkår. Dette skal oppnås ved å gi kompensasjon i form av tidsbegrenset lønnstilskudd til arbeidsgivere som ansetter personer i målgruppen på ordinære ansettelses- og arbeidsvilkår med sikte på et varig arbeidsforhold. Tiltaksdeltakerne skal utføre ordinære oppgaver i en offentlig eller privat virksomhet.

Mer informasjon

<http://www.aetat.no>

Tilskudd ved generasjonsskifte i landbruket

Landbruks- og matdepartementet

Formål

Ordningen har som formål å stimulere til rekruttering av begge kjønn til landbruket.

Om ordningen

Tilskuddet gis der det i forbindelse med generasjonsskifte på landbrukseiendommer er nødvendig å gjennomføre mindre investeringer for å opprettholde tradisjonell landbruksdrift eller tilleggssnæring. Det er en øvre grense på 35 år for å kvalifisere til tilskudd ved generasjonsskifte og framskynde tidspunkt for overtakelse. Tilskudd forvaltes av Innovasjon Norge på fylkesnivå og kan gis med inntil 40 prosent av godkjent kostnadsoverslag for menn og 60 prosent til kvinner.

Internasjonalt samarbeid, kontakt og bistand

Globaliseringen stiller Norge overfor nye utfordringer. Utviklingen krever at barn og unge må forholde seg til problemstillinger som strekker seg utover det lokale og nasjonale. For å lykkes med dette må de ha kunnskap om situasjonen i andre land og selv vinne erfaringer fra samarbeid med barn og ungdom fra andre kulturer og miljøer. Det er følgelig viktig at det legges til rette for at barn og ungdom får bedre anledning til å delta i det internasjonale samarbeidet og at de får styrket sin forståelse for andre lands språk, kultur og tradisjoner. Ulike former for utvekslinger over landegrensene og andre former for internasjonalt samarbeid for barn og unge er viktige virkemidler for å oppnå disse målene.

Norge vil øke innsatsen for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verdensorden, både globalt og regionalt. Regjeringen støtter ambisjonene i FNs tusenårsmål om å halvere ekstrem fattigdom innen 2015. Tusenårsmålene er sterkt knyttet til barn og unges rettigheter og levekår.

Barn og unge, og spesielt unge kvinner, vil være i fokus for Norges innsats i den internasjonale hiv/aids-bekjempelsen. Ungdom og unge kvinner er også målgruppe i Norges innsats for reproduktiv og seksuell helse og rettigheter. Regjeringen vil endelig legge betydelig vekt på tiltak som kan bidra til å redusere sykdommer og barnedødelighet gjennom opptrapping av støtten til vaksineprogrammer.

7.1 Internasjonalt barne- og ungdomssamarbeid

NORDISK SAMARBEID

Barne- og likestillingsdepartementet

Arbeidet på det nordiske området vil i det kommende året bli styrt av det norske formannskapsprogrammet for Nordisk Ministerråd i 2006. Formannskapsprogrammet har tre prioriterte områder:

1. Samarbeid i Europas nordområder
2. Den nordiske velferdsmodellen
3. Kunnskap, fornyelse og verdiskapning

Når det gjelder prioritering 1, vil Barne- og likestillingsdepartementet legge vekt på å videreutvikle det barne- og ungdomspolitiske samarbeidet som er etablert i Barentsregionen. Det er foreslått å gjennomføre tiltak knyttet til Europarådets kampanje for mangfold, men-

neskerettigheter og deltakelse som bygger på rasismekampanjen «All different – all equal» fra 1995 i barentsregionen.

Når det gjelder prioritering 2, planlegges disse aktivitetene:

- Opprettelse av et Nordisk Ungdomspanel. Ungdomspanelet skal stimulere til debatt og gi Nordisk ministerråd og nasjonale myndigheter i de nordiske landene råd og innspill om hvordan det nordiske samarbeidet og de nordiske velferdsstatene i fremtiden bør innrettes, sett fra ungdoms ståsted. Panelet vil være aktivt i hele 2006.

- Felles nordisk-baltisk initiativ i forbindelse med gjennomføringen av Europarådets kampanje for mangfold, menneskerettigheter og deltakelse som bygger på rasismekampanjen «All different – all equal» fra 1995.
- Gjennomføre en nordisk konferanse med tema «Barnefattigdom i Norden» i løpet av 2006 med deltakere fra de nordiske land.

Nordisk Ungdomskomiteé (NUK) er Nordisk Ministerråds rådgivende og koordinerende organ i nordiske og internasjonale barne- og ungdomspolitiske spørsmål, og er sammensatt ut fra co-management prinsippet. Komiteen består av representanter fra barne- og ungdomsorganisasjonene og departementene med ansvar for ungdomsspørsmål i de nordiske land og representanter fra de selvstyrende områdene.

Komiteén fordeler midler til det nordiske ungdomssamarbeidet gjennom organisasjonsstøtte og prosjektstøtte. Administrasjonen av disse støtteordninger ivaretas av CIRIUS (www.ciriusonline.dk).

Nordisk Ungdomskomiteé (NUK) har utarbeidet en ny handlingsplan som er gjeldende fra og med 2006. I tillegg er det utarbeidet et tverrsektorielt strategidokument som skal bidra til å integrere et barne- og ungdomsperspektiv innenfor alle relevante fagområder i det nordiske samarbeidet.

Barnepolitiske spørsmål er i Nordisk Ministerråd underlagt Embetsmannskomiteen for sosiale spørsmål. Arbeidet i nærområdene er særlig fokusert på situasjonen for de mest utsatte barna, og særlig er innsatsen rettet mot Nord-vest Russland.

Barn, ungdom og familiespørsmål har fått økt fokus i det nordiske sosialpolitiske samarbeidet. Det har resultert i flere rapporter om status på kunnskap om barn og unges levekår i Norden.

Mer informasjon

- <http://www.norden.org>
- <http://www.norden2006.no> (Norsk formannskap 2006)

EUROPEISK SAMARBEID

Samarbeid med nærområdene

Barne- og likestillingsdepartementet

Regionalt samarbeid i Barentsregionen og Østersjøområdet har som målsetting å styrke samarbeidet med og bidra til utvikling og utbygging av demokratiske tradisjoner og tiltak for utsatte barn og unge. Barne- og likestillingsdepartementet vil særlig legge vekt på samarbeidstiltak med de baltiske stater og Nordvest-Russland. Departementet har inngått en ny bilateral samarbeidsavtale med Litauen på det barne- og ungdomspolitiske området.

Det er etablert en arbeidsgruppe med representanter fra departementene med ansvar for ungdomspolitikken i landene som er med i Østersjørådet. Arbeidsgruppen skal følge opp handlingsplanen som ble vedtatt på Ungdomsministerkonferansen i Litauen i 2002. Barne- og likestillingsdepartementet vil i 2006 bidra til et sterkere fokus på informasjon og veiledning overfor nasjonale og lokale ungdomsgrupper som ønsker å sette i gang et konkret samarbeid i regionen. Sekretariatet for ungdomspolitisk samarbeid som er etablert i Kiel, Schleswig-Holstein, vil spille en viktig rolle i dette arbeidet.

Barne- og likestillingsdepartementet deltar i arbeids-

gruppen som har ansvar for ungdomspolitiske spørsmål under Barentsrådet. Hovedoppgaven er å gjennomføre handlingsplanen som ble vedtatt på Ungdomsministerkonferansen i Tromsø i 2001. I september 2005 ble det arrangert en større ungdomspolitisk konferanse på Hurtigruta fra Tromsø til Kirkenes i samarbeid med den regionale arbeidsgruppa for ungdomsspørsmål. Resultatene fra denne konferansen vil være et viktig grunnlag for det videre arbeidet i arbeidsgruppene. Det er etablert et kontor i Murmansk som gir informasjon og veiledning til aktører på det ungdomspolitiske området i regionen. Kontoret har vært svært vellykket og har bidratt til gjennomføringen av over 100 aktiviteter og tiltak de siste 3 åra.

Regjeringen prioriterer en målrettet og samlet innsats overfor utsatte barn og unge i Østersjøregionen. Samarbeidet foregår gjennom etablerte nettverk på departements-, forsknings- og tjenestenivå. Et avansert IT-verktøy benyttes aktivt som kontaktkanal mellom de ulike samarbeidspartnere og som kontaktoflate ut til allmennheten. Mer informasjon om samarbeidet om utsatte barn i Østersjøregionen finnes på www.childcentre.info.

Barne- og likestillingsdepartementet deltar i WGCR (Working Group for Children at Risk in the Baltic Sea Region) i regi av Østersjørådet. Arbeidsgruppen

gjennomfører regionale tiltak for å styrke utsatte barn og unges situasjon. I 2006 skal medlemslandene følge opp et regionalt handlingsprogram med formål å sikre bistand til og beskyttelse av mindreårige som utsettes for menneskehandel. I tråd med konklusjonene fra Østersjørådets barneministtermøte i 2005 skal det i 2006 etableres tiltak for å bedre situasjonen for barn og unge i institusjon. I 2006 vil det også bli publisert resultater fra et regionalt forskningsprosjekt i regi av WGCC om unges syn og holdninger til seksuell utnyttning av mindreårige og salg og kjøp av slike tjenester. Formålet er å finne egnede strategier for å forebygge og forhindre seksuelle overgrep mot mindreårige i regionen.

Barne- og likestillingsdepartementet er også, gjennom samarbeidet med Helse- og omsorgsdepartementet, engasjert i oppfølgingen av Barents Helseprogram og deltar i arbeidsgruppen for helse og sosiale spørsmål som Barentsrådet og Regionrådet har opprettet. På helse- og sosialområdet er de to departementene engasjert i arbeidet innenfor «Northern Dimension», et partnerskap mellom EU og landene representert i regionale organisasjoner som blant andre Nordisk Ministerråd, Østerrådet og Barentsrådet.

Samarbeid i EU/EØS – området

Barne- og likestillingsdepartementet

EØS-avtalen gir gode muligheter til å delta i utviklingen av ungdomspolitiske tiltak i EU, og den gir ungdom i Norge anledning til økt deltakelse i internasjonalt samarbeid. Norge deltar i «UNG i Europa», EUs program for ungdomsutveksling og mobilitet.

Programmet «UNG i Europa» består av fem delprogrammer:

- Gruppeutveksling, gir økonomisk støtte til utveksling av ungdomsgrupper i alderen 15 til 25 år
- Volontørtjeneste for ungdom, gir ungdom i alderen 18 til 25 år mulighet til å gjøre en frivillig tjeneste i et annet land i inntil 12 måneder
- Lokale ungdomsprosjekter, gir tilskudd til lokale prosjekter hvor ungdom selv tar initiativ. Tiltaket skal blant annet gi ungdom som har deltatt i voluntørtjeneste mulighet til å omsette sine erfaringer i praktiske prosjekter når de kommer hjem
- Samarbeid med andre programmer, skal utvikle tiltak og prosjekter som omfatter de tre EU-programmene Sokrates, Leonardo da Vinci og UNG i Europa
- Opplæring, informasjon og nettverk, skal støtte og stimulere utviklingen av felles opplæringstiltak for

ungdomsledere og personer som arbeider med ungdom, utvikling av ungdomspolitikken i medlemslandene, eksperimentelle tiltak og tiltak som fremmer samarbeid mellom organisasjoner og myndigheter som arbeider med ungdomsspørsmål.

Alle landene som deltar i programmet har et nasjonalt kontor som informerer om programmet og behandler søknader om midler. I Norge er det nasjonale kontoret knyttet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Europakommisjonen la 14. juli 2004 fram et forslag til nytt ungdomsprogram, «Youth in Action», for perioden 2007–2013.

Barne- og likestillingsdepartementet har ansvaret for Norges deltakelse i EU-programmet DAPHNE II (2004–2008) som et ledd i arbeidet mot vold og seksuell utnyttning av barn, ungdom og kvinner. Programmet legger vekt på å stimulere frivillige organisasjoner til innsats i samarbeid med offentlige myndigheter, til kompetansestyrking på feltet gjennom tverretatlige kurs og utredningsvirksomhet m.m.

Den utvidede EØS-avtalen omfatter finansielle ordninger som skal bidra til utviklingen i de nye medlemslandene. Når det gjelder tiltak på de barne- og ungdomspolitiske områdene har Barne- og likestillingsdepartementet spesielt prioritert et samarbeid med Litauen og Ungarn. Videreføring av tiltak i de baltiske land, som tidligere har blitt gjennomført med støtte fra Nordisk Ministerråds Nærområdeprogram og Østersjørådet, vil også bli prioritert.

Mer informasjon

<http://www.ungieuropa.net>

Samarbeid gjennom Europarådet

Barne- og likestillingsdepartementet

Europarådets toppmøte for stats- og regjeringssjefer i Warszawa 16. og 17. mai 2005 vedtok en handlingsplan for Europarådets framtidige arbeid. Her vedtok de blant annet:

- å arbeide for «Et Europa for barn» blant annet gjennom lanseringen av en treårig handlingsplan for å bekjempe vold mot barn.
- å lansere en kampanje for mangfold, menneskerettigheter og deltakelse i samfunnet, basert på kampanjen «All different – all equal» mot rasisme, fremmedfrykt, intoleranse og antisemittisme, som ble gjennomført i 1995.

Ungdomspolitiske spørsmål har høy prioritet i

Europarådet. På ungdomsområdet har Europarådet 2 ungdomssentre (Strasbourg og Budapest) som benyttes til kurs, konferanser og ledertrening for nasjonale og internasjonale frivillige organisasjoner. Europarådet har også et Europeisk ungdomsfond som gir tilskudd til de frivillige organisasjonenes samarbeid. Det er et konkret samarbeid med Europakommisjonen om ledertreningskurs for ungdom og om forskning og kunnskapsformidling på ungdomsområdet. Barne- og likestillingsdepartementet representerer Norge i styringskomiteen for ungdomsspørsmål (CDEJ) sammen med representanter fra de 47 andre land som har undertegnet Europarådets Kulturkonvensjon.

Europarådets 7. Ungdomsministerkonferanse ble holdt i Budapest 23.–24. september 2005. Det ble vedtatt en erklæring om oppfølging av konferansens tema, «Ungdomspolitikkenes svar på vold». Dessuten ble det vedtatt en resolusjon med anbefalinger om Europarådets program 2006–2008 på ungdomsområdet.

Barne- og familiepolitiske spørsmål i Europarådet hører inn under styringskomiteen for sosial-, arbeids- og trygdespørsmål (social cohesion – CDCS). Barne- og likestillingsdepartementet er medlem av komiteen sammen med en representant fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet og vil forøvrig videreføre arbeidet i

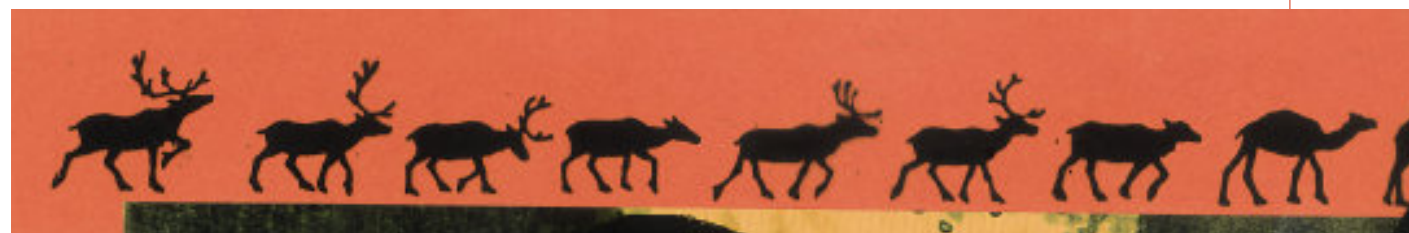
Europarådets ulike komiteer og arbeidsgrupper. Barne- og likestillingsdepartementet deltar i en ny ekspertgruppe for barn og familier og spiller en aktiv rolle i utformingen av Europarådets politikk og tiltak for å synliggjøre barn og unges situasjon innenfor relevante politikkområder. Blant annet har departementet for en treårsperiode tilsatt en medarbeider i Europarådet for å arbeide med barnespørsmål på tvers av politikkområdene.

Av konkrete tiltak i 2006 vil Norge delta aktivt i et nytt tverrfaglig 3-årig prosjekt i regi av Europarådet for å utvikle instrumenter og retningslinjer for politikkutforming når det gjelder tiltak mot og bekjempelse av vold mot barn og unge.

Som et tiltak under det norske formannskapet i Europarådet høsten 2004 ble konferansen «Human Rights – Disability – Children» arrangert. Som et ledd i oppfølgingen planlegges det en konferanse i St. Petersburg i 2006. Konferansens arbeidstitel er «Community Living for Disabled Children». Det satses også på å gjennomføre flerårige samarbeidsprosjekter på funksjonshemmedeområdet.

Mer informasjon:

<http://www.coe.int>

GLOBALT SAMARBEID

Barn i krig og væpnet konflikt

Utenriksdepartementet

Sikkerhetsrådet har særlig et sterkt fokus på å stanse praksis med barnesoldater og alvorlige brudd på barns rettigheter i situasjoner med væpnet konflikt. Gjennom Norges engasjement i fredsprosesser legges det også vekt på å følge FNs anbefalinger i spørsmål som berører barn, og særlig rekruttering av barnesoldater. En vil også arbeide for tiltak som involverer barn og unge i prosesser som bygger opp under fred og forsoning og utvikling.

Utenriksdepartementet har i flere år støttet Koalisjonen av NGOer mot barnesoldater. Det sivile samfunn har en viktig rolle på dette felt og Norge vil fortsatt støtte deres viktige arbeid. Departementet vil også ha dialog og samarbeide med norske organisasjoner og fagmiljøer på disse feltene.

Mer informasjon

www.un.org/children/conflict

FN studie om vold mot barn

I desember 2004 ga FNs Generalforsamling mandat til Generalsekretærens uavhengige ekspert om å utrede vold mot barn med sikte på å kartlegge særtrekkene ved volden, omfang, årsaker og konsekvenser. Formålet var å danne et globalt bilde av volden mot barn, og ved innsamling av informasjon, fokusere på god praksis for forebygging og for respons når vold finner sted. I mandatet ble det også særlig lagt vekt på barns egne bidrag til studien.

Den endelige rapport med anbefalinger legges fram i løpet av 2006. Arbeid utføres i nært samarbeid med UNICEF, UNHCHR, ILO og flere FN organisasjoner samt med aktiv medvirkning fra barnerettighetsorganisasjoner som Redd Barna Alliansen, herunder Norges Redd Barna. I 2005 ble det gjennomført en serie regionale konsultasjoner som alle munnet ut i konkrete anbefalinger.

Norge var det første land til å gi finansiell støtte til studien. Fra norsk side vil det bli gitt prioritet til slutføringen av arbeidet og til at anbefalingene for den videre oppfølging blir så konkrete som mulig og vil bidra til at stater på alvor følger opp forpliktelsene i FNs Barnekonvensjon relatert til voldsaspektene. Kjønnsbasert vold er et av flere hovedtemaer i studien.

Mer informasjon

www.crin.org

www.violencestudy.org

Handlingsplan mot kjønnslemlestelse av jenter

Utenriksdepartementet

En plan for Regjeringens internasjonale arbeid mot kjønnslemlestelse av jenter er Norges bidrag til å nå målsetningen fra FNs barnetoppmøte om å stoppe kjønnslemlestelse som praksis innen 2010. Kjønnsllestelse innebærer grove brudd på jenters og kvinners menneskerettigheter og planen er derfor et konkret ledd i Norges arbeid for å styrke jenters og kvinners rettigheter i utviklingsland. Planen inneholder tiltak for å forebygge, bidra til sosial mobilisering mot kjønnslemlestelse, bidra til behandling og rehabilitering og til å styrke kompetansen på alle nivåene i arbeidet mot kjønnslemlestelse.

Tiltak for å forebygge handel med barn i opprinnelsesland

Justisdepartementet

Arbeidet med å forebygge handel med barn har to hovedelementer: redusere rekruttering gjennom å styrke barns stilling generelt, samt å gi barn som er ofre beskyttelse og bistand til å komme ut av en livssituasjon med utnyttelse og tvang.

Gjennom langsiktig fattigdomsbekjempelse, tiltak i konflikt- og postkonfliktsituasjoner, rettighetsarbeid og likestillingsfremmende tiltak i opprinnelsesland bidrar Norge til å gjøre barn mindre sårbare for rekruttering til menneskehandel. Det gjennomføres informasjonskampanjer om faren for menneskehandel i skoler.

Barn som er ofre, skal gis et tilbud om beskyttelse og rehabiliteringsprogrammer. Barn som er ofre i andre land enn sitt eget, skal få tilbud om en trygg retur til hjemlandet.

Mer informasjon

- Handlingsplan mot menneskehandel 2005–2008 tiltak 1, 5, 12 og 13
- <http://www.odin.dep.no/jd>

Samarbeidspartnere: Samarbeidspartnere er myndigheter i opprinnelsesland, internasjonale organisasjoner og lokale frivillige organisasjoner

INTERNASJONALT ORGANISASJONS- OG SOLIDARITETSARBEID

Utteksling av elever*Kunnskapsdepartementet*

Det er en omfattende utveksling av elever på videregående skoles nivå i regi av ulike internasjonale utvekslingsorganisasjoner. I tillegg har en del videregående skoler egne opplegg for utveksling gjennom direkte samarbeid med utenlandske skoler. Det eksisterer også forsøksordninger med finansiering av videregående opplæring i utlandet gjennom Lånekassen i forbindelse med utveksling av enkeltelever gjennom godkjente utvekslingsorganisasjoner og utveksling av klasser.

Samarbeidspartner: Utdanningsdirektoratet.

Operasjon dagsverk*Kunnskapsdepartementet*

All opplæring skal ha et internasjonalt perspektiv. Operasjon Dagsverk (OD), som startet i 1964, arrangeres av Elevorganisasjonen, og elevene jobber under mottoet «Utdanning for likeverd». Hensikten er å fremme global forståelse og bidra til å heve kunnskapene om nord-sør problematikk. I forbindelse med Operasjon Dagsverk gjennomfører også mange ungdoms- og videregående skoler hver høst Internasjonal uke. Internasjonal uke retter et globalt søkelys mot barn og ungdoms oppvekstvilkår i andre deler av verden, menneskerettigheter, miljø- og fattigdomsspørsmål.

For å stimulere til aktivitet, kreativitet og internasjonalt engasjement på skolene, deles det ut en pris for beste Internasjonal uke. Prisbeløpet er på 50 000 kroner og går til den ungdoms- eller videregående skole som gjennomfører og dokumenterer det beste opplegget.

Operasjon Dagsverk 2005 gikk til prosjektet «Kamp mot menneskehandel i Brasil». Antallet elever som deltar hvert år er om lag 120 000.

Mer informasjon

<http://www.od.no>

Samarbeidspartnere: Elevorganisasjonen/ Operasjon Dagsverk, Utdanningsforbundet, Norsk skolelederforbund, Utenriksdepartementet og Utdanningsdirektoratet.

Fredskorpset – Fredskorpset Ung*Utenriksdepartementet,**kap. 164, post 70 (i 1000 kroner):*

<i>Regnskap 2004:</i>	<i>Budsjett 2005:</i>	<i>Budsjett 2006:</i>
<i>135 000</i>	<i>145 000</i>	<i>165 000</i>

Fredskorpset skal bidra til å skape kontakt og samarbeid mellom partnere i Norge og i utviklingsland, og er i så måte et utviklingsprogram basert på gjensidighet. Et sentralt mål er å bidra til styrking av sivil samfunn i utviklingslandene.

Det legges stor vekt på tilbakeføring av kunnskap og erfaring også til vårt eget samfunn. Fredskorpset er derfor også en plattform for debatt om utviklingsspørsmål og nord-sør forhold. Fredskorpset sender ikke selv ut deltakere, men arbeider gjennom sine partnere («fredskorpspartnere»). Fredskorpspartnerne utvikler samarbeidsprogrammer, legger til rette for oppfølging, søker om midler til finansiering og rapporterer om virksomheten.

For å styrke ungdomsprofilen startet Fredskorpset i 2002 planleggingen av et eget ungdomsprogram, Fredskorpset Ung (FK Ung), som nå er i gang med sitt arbeid. Programmet er rettet inn mot ungdom mellom 18 og 25 år og skal bidra til at deltakerne utvider sin kunnskap og erfaring gjennom uteopphold av minst tre måneders varighet. FK Ung vil i tillegg til å støtte opp om og videreutvikle ungdomsutvekslingsprogrammer, ta initiativ til utvikling av nye programmer. Frem til og med 2004 hadde til sammen 370 ungdommer deltatt i Fredskorpset Ung. Utenriksdepartementet legger stor vekt på at også Fredskorpset arbeid i hovedsak skal være rettet mot de minst utviklede land (MUL).

Mer informasjon

<http://www.fredskorpset.no>

Fred, forsoning og demokrati (ODA – godkjente land på Balkan)

Utenriksdepartementet, kap. 164, post 71 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
733 265	750 000	750 000

Formål

Bevilgningen skal bidra til forebygging og/eller løsning av lokale eller regionale konflikter ved støtte til freds- og forsoningsprosesser og fredsbyggende tiltak.

Om innsatsen

Selv om konfliktpotensialet er avtakende på Vest-Balkan som helhet, er faren for konflikt og politisk uro fortsatt til stede. Fra norsk side er hovedmålet å bidra til euroatlantisk integrasjon og samarbeid for å fremme stabilitet og demokrati. I denne forbindelse er barn og ungdom en viktig og prioritert målgruppe. Det gis støtte til en lang rekke tiltak for å bidra til å styrke barns- og ungdoms rettigheter; for opplæring i menneskerettigheter; flerkulturell forståelse; fredelig konflikthåndtering og forsoning. Videre støttes tiltak for å bekjempe vold mot barn, blant annet preventive tiltak mot handel med barn og til assistanse og oppfølging av barn som har blitt utsatt for vold og overgrep. Annen type støtte gis til utdanning og yrkesopplæring, spesielt for jenter, samt tiltak for å skape arbeidsplasser og sysselsetting for ungdom. I tillegg gis støtte til rehabilitering av skolebygg. Støtte ytes dessuten til tiltak for funksjonshemmede barn, til minoritetsbarn, spesielt Roma og til sportslige aktiviteter som kan bringe jenter og gutter fra ulike etniske grupper sammen. Opplysningsarbeid om HIV/AIDS, oppbygging og kapasitetsbygging av ungdomsorganisasjoner, inkludert politiske partier blir støttet.

Støtten gis gjennom ulike kanaler som: UNICEF, Redd Barna, Norsk Folkehjelp, Den norske Helsingforskomite, Norges Fotballforbund, SINTEF, Hellenic Foundation for European and Foreign Policy (ELIAMEP), Elevorganisasjonen i Norge, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), CARE, Kirkens Nødhjelp og Røde Kors.

Mer informasjon

Ytterligere informasjon kan finnes på de ulike organisasjonenes nettsider.

Samarbeidspartnere: Myndigheter og lang rekke lokale frivillige organisasjoner i samarbeidslandene. OSSE, EU, Europarådet og Organizing Bureau of European School Students Unions (OBESSU).

Tilskudd til frivillige organisasjoner

Barne- og likestillingsdepartementet

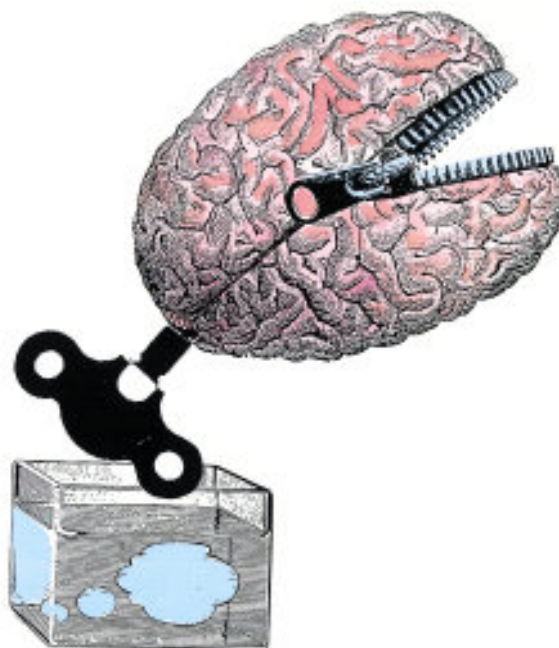
Barne- og likestillingsdepartementet bevilger midler til de landsomfattende, frivillige barne- og ungdomsorganisasjonenes internasjonale arbeid. Tilskuddsordningen reguleres av forskrift om tilskudd til frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner av 16. desember 2002, med endringer av 24. juni 2005. Ordningen forvaltes av Fordelingsutvalget, som har sekretariat hos Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). I tillegg fordeler Bufdir også tilskudd til det internasjonale arbeidet som Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) gjennomfører.

Mer informasjon

Informasjon om tilskuddsordningen, regelverket og søknadsskjema:

- <http://www.bufdir.no>
- <http://www.fordelingsutvalget.no>

7.2 Utdanningssamarbeid

NORDISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Nordisk Ministerråds samarbeid om grunnopplæring og høyere utdanning har som mål å styrke det nordiske fellesskapet innenfor hele utdanningsområdet.

I Strategi for nordisk utdannings- og forskningssamarbeid 2005–2007 (Norden som foregangsregion for utvikling av menneskelige ressurser) er følgende områder utpekt som viktige tverrsektorielle samarbeidsområder:

- kvalitet i utdanning og forskning
- nedbygging av grensehindringer
- mobilitet og nettverksbygging
- utdanning for bærekraftig utvikling
- fleksibel læring
- Nordens språk
- informasjonsteknologi

Avtalen om nordisk utdanningsfellesskap på den videregående skoles nivå ble første gang inngått i 1992 og revidert i 2004. Avtalen sikrer ungdom i de nordiske land adgang til videregående opplæring i hele Norden. Dette gjelder opplæring i skole, ikke opplæring i bedrift.

Den nordiske avtalen om adgang til høyere utdanning sikrer at statsborgere i nordiske land behandles som det enkelte lands egne borgere ved søknad om opp- tak til høyere utdanning. På samme måte sikrer

Reykjavikerklæringen (2004) godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning mellom de nordiske landene. Reykjavikerklæringen bygger på at de nordiske landene har tiltrådt Europarådets og UNESCOs konvensjon av 1997 om godkjenning av kvalifikasjoner vedrørende høyere utdanning i Europaregionen (Lisboa-konvensjonen)

Nordisk skolenett, som administreres av Myndigheten för skoleutveksling i Stockholm, er en tjeneste fra Nordisk Ministerråd med hovedformål å stimulere til samarbeid mellom nordiske skoler, elever og lærere. Nordisk skolenett skal evalueres i 2006.

Mer informasjon

- <http://www.norden.org>
- Nordisk skolenett: <http://www.nordiskol.org/>
- Nordiske avtaler på utdannings- og forskningsområdet: <http://www.norden.org/avtal/utbildning/sk/index.asp>
- Nordisk samarbeid innen høyere utdanning: <http://www.norden.org/hogreutbildning/sk/index.asp>

Samarbeidspartnere: Nordisk ministerråd og Utdanningsdirektoratet.

Nordplus

Utdanningssektorens mobilitets- og nettverksprogram Nordplus er et viktig politisk instrument for å fremme det nordiske kultur-, språk- og verdifelleskapet. Nordplus Junior skal stimulere barn og unges interesse for og kunnskap om den nordiske lands kultur, språk og livsvilkår.

Nordisk Ministerråds mobilitets- og nettverksprogrammer i Nordplus-familien er organisert i 5 programmer for perioden 2004–2006:

- Nordplus Junior (elever og lærere i grunnskolen og den videregående skole)
- Nordplus (studenter og lærere ved nordiske universiteter og høyskoler)
- Nordplus Voksen
- Nordplus Språk
- Nordplus Nabo (støtte til nettverk innen utdanning forskning i Norden, de baltiske landene og Nordvest-Russland).

I alt 714 elever og lærlinger og 134 lærere fikk støtte til opphold gjennom Nordplus Junior i 2004. I følge Norges forskningsråd, som administrerer programmet, er det potensial for å gi støtte til flere norske deltakere. Nordplus-programmene skal evalueres i 2006.

Mer informasjon

- <http://www.norden.org>
- Nordisk skolenett: <http://www.nordskol.org/>
- Nordiske avtaler på utdannings- og forskningsområdet: <http://www.norden.org/avtal/utbildning/sk/index.asp>
- Nordisk samarbeid innen høyere utdanning: <http://www.norden.org/hogreutbildning/sk/index.asp>
- <http://www.forskningsradet.no/is/>

Samarbeidspartnere: Nordisk Ministerråd, Utdanningsdirektoratet og Norges forskningsråd.

EUROPEISK UTDANNINGSSAMARBEID

Kunnskapsdepartementet

Europarådet

Utdanningssamarbeidet i regi av Europarådet omfatter om lag 45 land. Samarbeidet om opplæring og utdanning retter seg blant annet mot opplæringens rolle mht å oppdra barn og unge til demokratisk medborgerskap, som omfatter demokratiforståelse, menneskerettigheter, «citizenship» og rettsstatens prinsipper.

Samarbeidet i Europarådet retter også søkelyset på den europeiske dimensjon i historieundervisningen i medlemslandene, både som grunnlag for å motvirke etnosentrisme og intoleranse, og for å sette søkelys på språkforståelse. Europarådet har gjennom mange år utviklet svært gode metodiske verktøy for språkundervisningen for å lette kommunikasjon på tvers av språklige og nasjonale barrierer, samt for dokumentasjon og vurdering av språkkunnskaper.

Europarådsamarbeidet innen høyere utdanning er rettet mot å sikre studentrettigheter og institusjonell autonomi. Aktuelle arbeidsområder er styring og offentlig ansvar for høyere utdanning, samt arbeid inn mot Bologna-prosessen. Et annet viktig felt er godkjenning av kvalifikasjoner fra høyere utdanning, for en stor del i samarbeid med UNESCO og Europarådet gjennom Lisboa-konvensjonen. Ordningen skal gjøre det lettere å få høyere utdanning fra Norge godkjent i andre land.

Fra 2002 får alle kandidater fra de statlige norske utdanningsinstitusjonene utstedt et Diploma Supplement, som er et standardisert, forklarende vitnemålstillegg. NOKUT – Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen – er den norske enheten i ENIC-nettverket, Europeisk nettverk for informasjon om kvalifikasjoner fra høyere utdanning.

Prosjektet Interreligiøs og sosiokulturell dialog i utdanningen var en av flere prioriterte satsinger under det norske formannskapet i Europarådet i 2004. Norge har i 2005 bidratt økonomisk og med eksempler på «best practice» til en veiledning for dette feltet i utdanningen. Arbeidet vil fortsette i 2006, og interreligiøs og sosiokulturell dialog vil være tema for ministermøtet i 2007.

Mer informasjon

- <http://odin.dep.no/europaportalen/norsk/europaadet>
- <http://www.coe.int/>
- <http://www.norway-coe.org/>
- <http://odin.dep.no/kd>
- <http://www.nokut.no>
- <http://www.bologna-bergen2005.no/>

Samarbeidspartnere: Utenriksdepartementet, Utdanningsdirektoratet og NOKUT.

Sokrates og Leonardo da Vinci

Gjennom EØS-avtalen deltar Norge i de europeiske utdanningsprogrammene Sokrates innen allmennutdanning og Leonardo da Vinci innen yrkesopplæring og profesjonsutdanning.

Comenius

Comenius er navnet på den delen av Sokrates-programmet som gjelder barnehager, skoler og lærerutdanningsinstitusjoner. Partnerskap mellom barnehager, grunnskoler og videregående skoler utgjør den mest sentrale delen av Comenius. I slike partnerskap samarbeider minst tre institusjoner fra minst tre forskjellige EU- og EFTA-land om et felles tema. Alle barnehager og skoler kan delta i samarbeidet, og alle fag og emner er aktuelle. Det er en fordel om prosjektene har et likestillingsperspektiv og om de bidrar til integrering av elever fra språklige minoriteter og barn og unge med særskilte behov. Det gis økonomisk støtte til tre typer samarbeidsprosjekt: skoleprosjekt, språkprosjekt og skoleutviklingsprosjekt. Resultater og erfaringer fra prosjektene skal kunne spres og kunne komme andre skoler og institusjoner til gode. Det gis støtte til å utvikle etterutdanningstilbud for lærere, og norske lærere kan få stipend til å delta på kurs som er utviklet gjennom programmet. Norske skoler har òg anledning til å være vertsskoler for språkassistenter fra medlemslandene. Ordningen er gratis. For skoleåret 2005–2006 har 209 prosjekter mottatt støtte, hvorav 149 er skoleprosjekter, 15 språkprosjekter og 49 skoleutviklingsprosjekter.

Erasmus

Erasmus er den delen av Sokrates som gjelder for høyere utdanning. I tillegg til utviklingsfaglige prosjekt (felles kurs- og studieplaner, tematiske nettverk med mer) omfatter det student- og lærerutveksling. I studieåret 2003–2004 var det for Norge 1523 innreisende og 1156 utreisende studenter innenfor Erasmus. Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SiU) forvalter Sokrates-programmet, Erasmus Mundus og E-læringsprogrammet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

Erasmus Mundus

Erasmus Mundus er et nyopprettet EU-program som støtter nettverk av universiteter og høyskoler som tilbyr Erasmus Mundus mastergrader, stipendprogram for studenter og lærere utenfor EU/EØS-området og tiltak som fremmer det europeisk høyere utdanningsområdet. Sammen med høyere utdanningsinstitusjoner i Sverige, Finland og Norge deltar 7 russiske institusjoner i et nettverk som får støtte fra Mundus-programmet til å promotere Barents som et attraktivt studieområde.

Leonardo da Vinci

Leonardo da Vinci-programmet er rettet mot kompetanseheving og utvikling innenfor yrkes- og profesjonsrettet opplæring og spesialisering. Programmet omfatter både utviklings- og mobilitetsprosjekter. Leonardo-programmet har som målsetting å øke mobilitet, sysselsetting, og status for fagopplæring samt å fremme like yrkesvalgmuligheter for alle. Programmet er åpent for alle aktører, både private og offentlige bedrifter og organisasjoner, og retter seg mot følgende grupper: elever/studenter/læringer, lærere/instruktører, unge arbeidstakere og arbeidsledige, personer som administrerer yrkesopplæring, partene i arbeidslivet, og særskilte grupper som minoriteter, uføre og yrkesvalghemmede. Teknologisk institutt forvalter Leonardo-programmet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet.

I 2003–04 fikk ni utviklingsprosjekter med norsk koordinator ca 27,5 millioner kroner i støtte under Leonardo da Vinci-programmet. Antall mobilitetsprosjekter var 109 med i alt 1212 personer (unge som tar grunnleggende utdanning, unge arbeidstakere, instruktører, planleggere og administratører) som fikk støtte til opphold fra en uke til tolv måneder. For årene 2004–2005 fikk ti utviklingsprosjekter med norsk koordinator ca. 27 millioner kroner i støtte.

Europass

Europass er et EU-initiativ tilknyttet grunnleggende yrkes- og profesjonsutdanning og har som mål å fremme mobilitet innen yrkesopplæringen mellom land i Europa. Europass er et dokument som gir informasjon om de delene av en utdanning som er gjennomført i et annet land, i hovedsak i bedrift, men også på skole eller i en utdanningsinstitusjon.

EUs integrerte handlingsprogram for livslang læring for perioden 2007–13, vil samle dagens europeiske utdanningsprogrammer i en ny struktur. Det er foreslått en betydelig økning av mobilitetstiltak i forhold til dagens nivå gjennom en firedobling av totalbudsjettet. Under forutsetning av Stortingets vedtak om deltagelse i programmet vil dette medføre en viktig styrking av norske utdanningsinstitusjoners og norske barn og ungdoms muligheter for å delta i internasjonalt samarbeid.

Mer informasjon

- Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (Sokrates, Erasmus Mundus, E-læring): <http://siu.no/>
- Teknologisk institutt (Leonardo da Vinci): <http://www.teknologisk.no/>
- <http://www.siu.no/comenius>
- <http://www.ldv.no>
- <http://www.europass.no>

Samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Senter for internasjonalisering av høyere utdanning (SIU) og Teknologisk institutt (TI).

Bilateralt samarbeid Norge – Frankrike

Kunnskapsdepartementet

Franske skolemyndigheter tilbyr årlig et visst antall plasser til elever som vil ta en fransk «baccalauréat» (tre-årig). Ved disse skolene er det tilsatt norske lærere, som følger opp elevene og gir opplæring i norsk. Gjennom den franske ambassaden gis det også tilbud til norske elever som ønsker å ta ett år på fransk gymnas og toårig yrkesfaglig opplæring innenfor visse yrkesfag, blant annet kokk-, hotell- og servitørutdanning. Centre Culturel Français utlyser 16 plasser for elever som ønsker å ta grunnkurs allmennfag i Frankrike, og 9 plasser for elever med minimum grunnkurs innen hotell- og næringsmiddelfag som ønsker å ta kokk- eller servitørutdanning i Frankrike. Alle elevene som tas ut til skolegang i Frankrike får et intensivt innføringskurs i fransk, og de er støtteberettiget i Statens lånekasse.

Nesten alle norske institusjoner innen høyere utdanning har utvekslingsavtaler med universiteter og høyskoler i Frankrike, oftest som ledd i Sokrates-Erasmus-samarbeidet. I tillegg finnes det tilrettelagte kurs ved studiesenteret i Caen og egne avtaler for tilrettelegging av studier i økonomi- og ingeniørfag i Toulouse. De sistnevnte forvaltes av Senter for internasjonalisering av høyere utdanning.

Utdanningsdirektoratet samarbeider med Det franske kultursenter om gjennomføringen av en ordning med utplassering av franske språkassistenter (maîtrisards) i grunnopplæringen. Fire hovedfagstudenter i fransk var i perioden oktober 2004 til juni 2005 utplassert ved skoler i Bergen, Trondheim, Stavanger og Oslo. Ordningen er utvidet til seks språkassistenter i 2005 – 2006.

Mer informasjon

<http://suva.no/suva2000/internasjonalt/fransk.htm>
<http://www.siuo.no>

Samarbeidspartnere: Utenriksdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen i Vest-Agder og Senter for internasjonalisering av høyere utdanning.

Bilateralsamarbeid Norge – Tyskland

Kunnskapsdepartementet

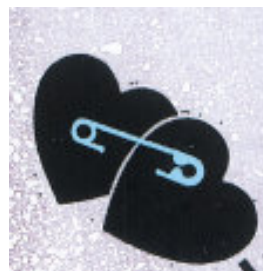
Avtale om den tyske skolen i Oslo ble inngått mellom utdanningsdepartementene i Norge og Tyskland høsten 2002. Norge har forpliktet seg til å bidra med et årlig tilskudd til driften av den tyske skolen på en million kroner. Som en motytelse har den tyske regjeringen forpliktet seg til at tyske bedrifter tar imot 20 norske praktikanter per studieår. Norge og Tyskland inngikk i 2003 ytterligere en avtale om gjensidig utveksling av lærlinger og andre med tilknytning til fag- og yrkesopplæring («Gjør det-programmet»). Ordningen administreres i Norge av Teknologisk institutt. Det gis støtte til utplassering av 2 til 12 ukers varighet. Deltakere skal være utplassert i bedrifter. I skoleåret 2004/2005 ble det innvilget støtte til 72 deltakere og 17 ledsagere fra Norge.

Tyskland er ett av de mest populære landene for norske Erasmusstudenter. DAAD (Deutscher Akademischer Austauschdienst) tilbyr hver sommer gratis intensivkurs i tysk for innreisende Erasmusstudenter. Norge er ett av de landene som skal prioriteres. Fra 2006 forvalter SIU (Senter for internasjonalisering av høyere utdanning) i tillegg praktikantplasser for norske studenter i Tyskland.

Mer informasjon

<http://suva.no/suva2000/internasjonalt/tysk.htm>
<http://www.willy-brandt-stiftung.de/stipendien.htm>
<http://www.daad.de>
<http://www.forskningsradet.no>
<http://www.norwegen.no>

Samarbeidspartnere: Utenriksdepartementet, Utdanningsdirektoratet og Utdanningsavdelingen hos Fylkesmannen i Vest-Agder.

Prosjektsamarbeid med Russland

Utenriksdepartementet

Innenfor denne støtteordningen gir Utenriksdepartementet blant annet støtte til utvekslinger og prosjekter for barn og unge. Geografisk er det gitt prioritet til Nordvest Russland med hovedvekt på Barentsregionen, men også prosjekter i andre deler av Russland samt i Ukraina og Hviterussland får støtte.

Barentssekretariatet i Kirkenes mottar en årlig rammebevilgning for fordeling til regionale prosjekter, deriblant barne- og ungdomsprojekter i Barentsregionen. Gjennom programmet Barentspluss junior får norske og russiske elever mulighet til ett års utveksling.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU) forvalter midler for tildeling av støtte til samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske, ukrainske og hviterussiske barne- og ungdomsorganisasjoner.

11 millioner kroner settes av årlig til forsknings- og utdanningssamarbeid mellom Norge og Russland. Midlene forvaltes av Norges Forskningsråd og Senter for Internasjonalt Universitetssamarbeid. I tillegg gis det støtte til norskundervisning ved universiteter i fire byer i Russland, samt utvekslingsstipender under flere programmer.

Gjennom Barentsplus-programmet gis det stipend til studenter for studie- og praksisopphold fra fire uker til ett helt studieår mellom norske og russiske utdanningsinstitusjoner i norsk/russisk del av Barentsregionen. Programmet forvaltes av Høgskolen i Finnmark. Som ledd i det arktiske universitetssamarbeidet University of the Arctic har utvekslingsordningen «north2north» blitt opprettet.

Mer informasjon

<http://www.barentsplus.org/>

Samarbeidspartnere: Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Høgskolen i Finnmark.

ANNET INTERNASJONALT UTDANNINGSSAMARBEID

UNESCO og Den norske UNESCO-kommisjonen

Kunnskapsdepartementet

Utdanning for alle er et av UNESCOs hovedmål innen utdanningsfeltet. Over 25 prosent av jordens befolkning er analfabeter, og mange fullfører ikke grunnutdanningen. UNESCO har derfor en viktig rolle når det gjelder FNs tusenårsmål om at alle skal ha tilgang til grunnutdanning innen 2015. De største utfordringene befinner seg i utviklingslandene. Dermed er et økt fokus på utdanningsbistand det viktigste virkemidlet for å nå målsettingen. NORAD støtter spesielt tiltak som fremmer likestilling og utdanning for jenter og kvinner.

Gjennom UNESCO støtter Norge grunnutdanningsprogrammer, blant annet rettet mot jenter på landsbygda i utviklingsland og for integrering av barn med funksjonshemninger i vanlig skole.

UNESCOs skolenettverk, UNESCO Associated Schools Project Network (ASPnet) gir norske skoler mulighet til samarbeid og kontakt med skoler i alle deler av verden. Prioriterte samarbeidsområder for internasjonalisering i skolen er utvikling for fred, FNs rolle i verden, menneskerettigheter, demokrati og toleranse, interkulturell dialog, samt utdanning for bærekraftig ut-

vikling og forbruk. I 2005 er 53 norske skoler med i nettverket. Det er sekretariatet for Den norske UNESCO-kommisjonen som koordinerer UNESCOs skolenettverk i Norge.

FNs generalforsamling har gitt UNESCO ansvar for FNs tiår for utdanning for bærekraftig utvikling (2005–2014). Kunnskapsdepartementet vil i samarbeid med andre følge opp med initiativ og tiltak knyttet til utdanning for bærekraftig utvikling. Arbeidet vil blant annet bli sett i sammenheng med opplæring for bærekraftig forbruk og departementets strategi for aktivt medborgerskap.

På UNESCOs generalkonferanse i 2003 ble det vedtatt en resolusjon som gir UNESCO i mandat å arbeide med kvalitetssikring av tverrnasjonale tilbud i høyere utdanning. Den har resultert i et samarbeid med OECD om rådgivende retningslinjer om kvalitet i transnasjonal høyere utdanning («quality provision in cross-border higher education»).

Mer informasjon

<http://www.unesco.no>

<http://www.unesco.org>

Samarbeidspartnere: Utenriksdepartementet, Kultur- og kirke departementet og Utdanningsdirektoratet.

7.3 Bistand til barn i norsk utviklingssamarbeid

Utenriksdepartementet, Direktoratet for utviklingssamarbeid (NORAD)

Barn og ungdoms rettigheter og velferd har alltid stått sentralt i norsk utviklingssamarbeid. Det gjelder ikke minst satsinger innen utdanning og helse. Men hensyn til barn og unge går langt utover dette. Overordnede utenrikspolitiske og utviklingspolitiske mål er å øke innsatsen for fattigdomsbekjempelse, mer rettferdig fordeling og en mer demokratisk verdensorden, både globalt og regionalt. Regjeringens støtte til ambisjonene i FNs tusenårsmål om å halvere ekstrem fattigdom innen 2015 er her av overordnet betydning.

Den forrige regjering la i 2005 frem en norsk utviklingsstrategi for barn og ungdom i sør. Den representerer en veiledning for handling for innsatser bilateralt, regionalt og globalt, med utgangspunkt i FNs konvensjon om barnets rettigheter. Barnekonvensjonen understreker at alle barn har grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. Til grunn for arbeidet ligger også prioriteringene fra FNs spesialsesjon om barn i 2002 og målene i FNs Tusenårserklæring. Tusenårsmålene er også barns mål.

Følgende viktige målsetninger fram mot 2015 fra FNs Tusenårstoppmøte ligger til grunn for prioriteringer av norsk bistand:

- Reduksjon av barnedødelighet med 2/3
- Reduksjon av mødredødeligheten med 3/4
- Allmenn tilgang til trygt drikkevann og sanitære forhold
- Grunnutdanning for alle
- Reduksjon av analfabetismen hos voksne, spesielt blant kvinner
- Beskyttelse av barn i spesielt vanskelige omstendigheter

Utviklingsstrategi for barn og ungdom i sør

Utenriksdepartementet

Strategien for barn og unge i sør vil være referansekilde for den norske innsatsen fram mot 2015 og samarbeidet med aktører nasjonalt og internasjonalt. Den har som mål å fremme barn og ungdoms rettigheter og levekår i de fattige landene i verden gjennom norsk utviklingssamarbeid, og fremhever en satsing på barn og ungdom som et sentralt virkemiddel i kampen mot fattigdom og for menneskelig utvikling.

Det er i siste del av 2005 tilsatt en egen ambassadør i Utenriksdepartementet for å koordinere oppfølgingen av strategien. Det legges stor vekt på samarbeid med faglige ressursmiljøer og frivillige organisasjoner i Norge og internasjonalt.

Tre gjennomgående tema:

- barnerettighetsperspektivet med vekt på barn og unges medvirkning og deltakelse, med barnekonvensjonen som utgangspunkt.
- sårbarhet innenfor et livsløpsperspektiv; dvs. barn og unges generelle sårbarhet og særlig sårbare grupper som funksjonshemmede, hiv/aids smittede, barn i arbeid osv.
- jenters situasjon – kjønnsdimensjonen.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/ud>

Utviklingsbankene – Education for All Fast Track Initiative

Utenriksdepartementet, kap. 171, post 72 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
150 000	300 000	330 000

Verdensbanken er den største finansieringskilde for utdanning i utviklingsland, og banken har en viktig rolle i arbeidet med å nå tusenårs målet om utdanning for alle innen 2015. I tråd med Handlingsplanen for utdanning er Verdensbanken blitt en viktig samarbeidspartner og kanal for norsk støtte. Banken er gitt en lederrolle i initiativet Fast Track Initiative (FTI), som er et partnerskap mellom givere og partnerland med formål å styrke finansiering av grunnutdanning i fattige land. Innen rammen av initiativet skal alle land som har på plass en fattigdomsstrategi og ett troverdig sektorprogram være sikret nødvendig finansiering fra giverne til å gjennomføre dette programmet.

Innen rammen av Fast Track Initiative er det blitt etablert et flergiverfond eller såkalt katalytisk fond som gir budsjettstøtte til sektorprogrammer i land som er i stand til å bruke mer midler til utdanningsprogrammer. Til nå er det 12 land som har fått støtte. Det er også opprettet et annet flergiverfond, Education Program Development Fund (EPDF), som skal bistå land som ikke har fått etablert et sektorprogram med faglig veiledning. Fondet som i stor grad er bygd på modellen for det norske fondet for utdanning i Afrika i Verdensbanken (NETF), som nå er blitt integrert i Fast Track Initiative.

Mer informasjon

<http://www1.worldbank.org/education/efait/>

<http://www.worldbank.org/afr/netf/>

Samarbeidspartnere: Kunnskapsdepartementet, Norad.

FNs barnefond – UNICEF

Utenriksdepartementet, (UNICEF kjernebidrag) kap. 170, post 72 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
330 000	300 000	300 000

Utenriksdepartementet, Tilleggsmidler til FN-systemet, andel til UNICEF kap. 170, post 72 (i 1000 kroner):		
Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
305 000	455 000	484 000

UNICEFs mandat er å fremme barns grunnleggende rettigheter til overlevelse, utvikling, beskyttelse og deltakelse. UNICEF har et særskilt ansvar for barn i spesielt vanskelige situasjoner, inkludert barn i ekstrem fattigdom og barn i humanitære situasjoner. UNICEF har landprogram i 158 land over hele verden.

UNICEFs strategiplan for 2006–2009 fastslår at UNICEF skal konsentrere sitt arbeid om fem prioriterte innsatsområder. Dette er områder hvor UNICEF har et klart mandat og komparativ styrke:

- barns overlevelse og utvikling (inkludert vaksineringsarbeid)
- grunnutdanning
- hiv/aids og barn
- beskyttelse av barn mot vold, utnyttning, misbruk og diskriminering
- UNICEFs talsmannsrolle for barns rettigheter.

UNICEF spiller en svært betydningsfull rolle som talefører for barns rettigheter, ikke minst overfor nasjonale myndigheter.

Kjernebidragene fra Norge til UNICEF benyttes til oppfylling av UNICEFs strategiplan generelt, og er ikke øremerket. I tillegg har Norge gjennom mange år vært en aktiv pådriver for å styrke UNICEFs arbeid med grunnutdanning, spesielt jenters utdanning. I 2005 ble det bevilget 435 millioner kroner ekstra til dette programmet. UNICEF er også en viktig samarbeidspartner for Norge mht. vaksineringsarbeid, beskyttelse av barn mot vold og overgrep, tiltak og omsorg rettet mot barn som er rammet av aidsepidemien, samt tiltak for barns tilgang til rent vann.

Mer informasjon

www.unicef.org

www.unicef.no

Samarbeidspartnere: UNICEF-komiteen i Norge

Den internasjonale arbeidsorganisasjon – ILO

Utenriksdepartementet

ILO opprettet i 1992 et eget program i kampen mot barnearbeid. Programmet mottar støtte fra en rekke givere, inkludert Norge. Det er inngått samarbeidsavtaler om avskaffelse av barnearbeid med en rekke land i Asia, Afrika, Sør-Amerika og Øst-Europa hvor barnearbeid er et stort problem.

Kampen mot barnearbeid er basert på ILOs minstealderkonvensjon, hvor aldersgrensen for arbeid er satt til 15 år, og 18 år for spesielt farlig arbeid, samt en ny konvensjon om avskaffelse av de verste former for barnearbeid.

Hensikten med den norske støtten til ILO er blant annet å bidra til kapasitetsbygging hos arbeidstaker, arbeidsgiver- og lærerorganisasjonene, som anses som sentrale aktører i arbeidet både nasjonalt og internasjonalt.

For å lykkes i det langsiktige målet om å avskaffe alle former for barnearbeid, er det absolutt nødvendig at de store organisasjonene som Verdensbanken, UNICEF og ILO samarbeider og koordinerer arbeidet, spesielt på landnivå. Norge har derfor, sammen med en rekke andre givere, aktivt bidratt til økt samarbeid mellom de tre organisasjonene.

I 2003 iverksatte Norge en ny programavtale med ILO der bekjempelse av barnearbeid var ett av to innsatsområder. Videre støtter man gjennom ILOs styrende organer opp om utarbeidelse av en ny handlingsplan for bekjempelse av barnearbeid. Under gjeldende programavtale med ILO, bidrar Norge med 28 millioner kroner årlig til ILOs faglige bistandsaktiviteter. Halvparten av dette beløpet er øremerket barnearbeid.

Mer informasjon

<http://www.ilo.org>

FNs befolkningsfond UNFPA og IPPF

Utenriksdepartementet, (UNICEF kjernebidrag)

kap. 170, post 71 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
230 000	240 000	246 000

Bidraget til UNFPA har som formål å fremme implementering av handlingsprogrammet fra den internasjonale befolkningskonferansen i Kairo i 1994 gjennom blant annet tiltak for informasjon, seksualundervisning og reproduktive helsetjenester for ungdom. Det blir lagt

stor vekt på hiv-/aids arbeidet og spesielt nødvendigheten av integrerte planer for forebygging av hiv/aids og bedring av reproduktiv helse. Sentrale samarbeidspartnere er IPPF (International Planned Parenthood) og lokale NGOs.

Mer informasjon

- <http://www.unfpa.org>
- <http://www.unfpa.dk>

Verdens helseorganisasjon – WHO

Norge er en av de største bidragsyterne av frivillige midler til WHO. Gjennom WHO støtter Norge utvikling av ulike tiltak for å redusere risikofaktorer, sykdom og dødelighet hos barn og å fremme barns fysiske og mentale utvikling. WHO bistår utviklingsland blant annet med å sette i verk helhetlige tiltak for å fremme barns og ungdoms helse, i tillegg til vaksinasjonsprogrammer og tiltak rettet mot spesielle sykdommer. Med utgangspunkt i barnekonvensjonen arbeider WHO for å sikre barns rett til helse og til helsetjenester. WHO arbeider nå spesielt med å utvikle helsetiltak som skal bidra til å redusere fattigdom, og dette vil ikke minst komme barn til gode. Å redusere mødredødeligheten er også en sentral målsetting. Gjennom WHOs ernæringsprogram gir Norge også støtte til en ny vekstkurve av brystnærte barn.

Mer informasjon

<http://www.who.int>

GAVI

Vaksinealliansen GAVI ble etablert i 1999 for å sette fornyet fokus på vaksiner etter et tiår med fallende vaksinedekning i verdens fattige land. GAVI er et globalt partnerskap mellom private og offentlige aktører som har et felles mål om å bidra til redusert sykdom og dødelighet gjennom økt vaksinedekning. UNICEF og WHO er sentrale partnere. Norge har bidratt med om lag 1,2 milliarder kroner til GAVI siden 2001. Fram til 2010 vil Norge bidra med i alt 2,7 milliarder kroner til dette formålet. Norge er dermed den nest største bilaterale giveren til GAVI etter USA. Siden starten har 13 millioner flere barn fått basisvaksiner, og 135 millioner flere barn har blitt immunisert med nyutviklede vaksiner. For 2006 er den foreslåtte budsjetttrammen 300 millioner kroner.

Mer informasjon

<http://www.vaccinealliance.org>

Hiv/Aids

Kampen mot aids er vanskeligst i land som samtidig har store utviklingsutfordringer. Det er en klar sammenheng mellom fattigdom og sårbarhet for hiv/aids-epidemien. Lærere og helsearbeidere dør av aids, det grunnleggende helsetjenestetilbudet for barn svekkes og elever blir borte fra undervisning, enten på grunn av egen eller foreldres sykdom.

Feminiseringen av aids epidemien er særlig sterk i Afrika sør for Sahara, der 75 prosent av unge smittede er kvinner og jenter. Spesielt jenter tas ut av skolen for å ta seg av syke og døende familiemedlemmer. Jenter som ikke får skolegang har økt smitterisiko. Utdannede kvinner er bedre i stand til å gi tyngde til egne valg, beskytte sin helse og bruker helsetjenester i større grad.

Antall barn som har blitt foreldreløse på grunn av Aids anslås til 14 millioner, og mer enn 80 prosent av disse bor i Afrika sør for Sahara. Dette tallet er raskt økende. Foreldreløse barn står overfor en rekke utfordringer. De kan utsettes for traumer i forbindelse med deres foreldres sykdom og død, og de er blottstilt for utnyttelse fra både lokalsamfunn og nye omsorgspersoner. Mange barn opplever ytterligere påkjenninger ved å måtte overta ansvar for en søskenflokk og eget livsgrunnlag. Andre flytter til nye omsorgspersoner som også rammes av epidemien.

Norge prioriterer innsats i den internasjonale hiv/aids-bekjempelsen høyt. Barn og unge, og spesielt unge kvinner, er i fokus for denne satsningen. Rundt halvparten av de som smittes i dag er unge under 25 år. Skal man klare å stoppe og reversere epidemien er det helt nødvendig å nå ut til ungdom med informasjon og helsetjenester. Norge deltar aktivt sammen med hele det internasjonale samfunnet i gjennomføringen av felles rammeverk for hvordan en best kan bidra til utfordringene knyttet til foreldreløse barn.

Humanitær bistand

Norge er en vesentlig bidragsyter til det internasjonale humanitære hjelpearbeidet ved konfliktsituasjoner og naturkatastrofer. Arbeidet omfatter forebyggende tiltak, nødhjelp, beskyttelse av flyktninger og internt fordrevne, samt gjenoppbygging, repatriering og gjenbosetting. Norge vektlegger overgangen fra ytelse av humanitær bistand til langsiktig bistand. Situasjonen for barn og unge er sentral ved alle former for humanitær assistanse som gis fra Norge, særlig gjelder dette for barn i konfliktområder.

Tiltak mot miner og for rehabilitering av mineofre, som svært ofte er kvinner og barn, er en prioritert oppgave. Flere organisasjoner med barns behov som hovedfokus mottar norsk humanitær støtte, blant annet UNICEF, UNFPA og Redd Barna.

Verdens matvareprogram (WFP)

Utenriksdepartementet, (UNICEF kjernebidrag)

kap. 170, post 73 (i 1000 kroner):

Regnskap 2004:	Budsjett 2005:	Budsjett 2006:
205 000	205 000	205 000

Norge støtter WFPs utviklingsarbeid, som særlig retter seg mot vanskeligstilte kvinner og barn. Blant de viktigste utviklingsprosjektene i WFPs regi er skolematprogrammet og ernæring til småbarn og mødre. WFPs utdeling av mat til skolebarn bidrar til å øke antallet barn i skolen. Andelen jenter i utdanning økes spesielt. Ernæringsprogrammet retter seg særlig mot vanskeligstilte barn. Undersøkelser viser at feilernæring kan føre til både fysisk og mental underutvikling.

WFP har også programmer for bygging av skoler, hus, irrigasjon eller brønner, der man betaler med mat i stedet for penger. Evalueringer viser at betaling i mat kan gi kvinner større kontroll over ressursene i husholdningen enn betaling i kontanter.

WFP er verdens største humanitære aktør og FN-fondet med størst ressurser. Årlig når WFPs matvarer ut til 80–90 millioner mennesker verden over. Hoveddelen av aktiviteten er nødhjelp, men WFP driver også store utviklingsprosjekter, slik som Skolematprogrammet. WFP legger stor vekt på å knytte sin utviklingspolitikk opp mot tusenårsmålene. For Norge er det viktig å sikre at WFP samarbeider godt med andre utviklingsaktører, som UNICEF.

Mer informasjon

- <http://www.wfp.org>
- Faktaark om Norge og WFP:
<http://www.odin.dep.no/ud>
- Interaktivt verdenskart om sult:
http://www.wfp.org/country_brief/hunger_map/map

Samarbeidspartnere: FAO, IFAD, UNICEF, UNAIDS, Redd Barna, Norsk Folkehjelp.

BILATERAL BISTAND

Utenriksdepartementet har ansvaret for det langsiktige samarbeidet med 25 land i Afrika, Asia, Mellom-Amerika og Midt-Østen. NORAD forvalter støtten til det langsiktige samarbeidet med partnere i det sivile samfunn og lokale næringsliv i disse landene. Gjennom de samarbeidslandenes myndigheter, frivillige organisasjoner, bedrifter, fagforeninger, kulturmiljøer og forskningsmiljøer arbeides det for en bedring av levevilkårene for barn og unge. Å bidra til oppnåelse av FNs tuseårs mål er en sentral målsetting for dette samarbeidet.

Norsk støtte til barn og ungdom skal være rettighetsbasert, ikke-diskriminerende og det skal legges til rette for at barn selv kan påvirke sin egen situasjon. Utdanning generelt og spesielt for jenter er høyt prioritert. Primærhelsetjeneste og vaksinasjonsarbeid er satsingsområder fra norsk side, ved siden av tiltak for barn og unge som direkte eller indirekte er rammet av hiv/aids-epidemien. Norge støtter også tiltak for å bekjempe barnarbeid, handel med barn og for å forsvare barns rettigheter i krise- og krigssituasjoner.

Bistand til Afrika

Helse- og utdanning hvor barn er en viktig målgruppe, er sektorer som har høy prioritet i den norske bistanden til Afrika. Grunnutdanning finansieres i flere land i Afrika, samtidig som regjeringen også gir midler til utdanning gjennom organisasjoner som for eksempel UNICEF. Å sikre jenters rett til utdanning er en del av målet for utdanningsstøtten. Den norske støtten til helseprogrammer og hiv/aids tiltak i flere av våre samarbeidsland inkluderer mor/barn helse, vaksinerings av barn, forbygging av hiv/aids smitte blant barn og unge og tiltak for smittede og foreldreløse barn.

Bistand til Asia

Utdanning anses som et viktig element i fattigdomsbekjempelsen, og støtte til grunnutdanning er et høyt prioritert satsingsområde i Bangladesh, Nepal, Afghanistan, Pakistan og Vietnam. Tiltak for å fremme likestilling mellom jenter og gutter, samt mellom ulike sosiale grupper og vanskeligstilte barn tillegges stor vekt.

I Bangladesh vil man for 2006 støtte det offentlige sektorprogrammet for grunnutdanning. Det vil også bli gitt støtte til frivillige organisasjoner og deres skoletilbud til jenter, etniske minoriteter og arbeidende barn

som ikke går i offentlig grunnskole. Det vil videre gis støtte til stipendprogram for jenter.

I Nepal vil man bidra til videreføring av det nasjonale sektorprogrammet for grunnskolen samt nasjonale myndigheters eierskap til programmet og giverharmonisering. Det vil også gis støtte til frivillige organisasjoner og deres arbeid for marginaliserte barn og barn i konfliktområder.

I Afghanistan vil støtten gå til å bidra til å nå de nasjonale målene for utdanningssektoren, med særlig vekt på å sikre at flere jenter får skolegang.

I Pakistan vil man støtte opp under nasjonale mål om lese- og skriveferdighet ved å støtte skolereformprogrammer i utvalgte områder. Det vil også gis støtte til tiltak for å øke kvaliteten og skoledeltakelse samt redusere frafall av barn.

I Vietnam vil støtten gå til å bidra til lik tilgang til og bedre kvalitet på grunnutdanning, med spesiell vekt på rettighetene til vanskeligstilte barn. Det vil også bli gitt støtte til utdanningssektoren. Norge gir også støtte til tiltak for fremme av kvinner og barns rettigheter. Dette gjøres gjennom regionale tiltak og inkluderer tiltak mot handel med kvinner og barn.

Bistand til Mellom-Amerika

Både i Nicaragua og i Guatemala støtter Norge tiltak på grunnskolesektoren, for eksempel gjennom tilrettelegging for tospråklige utdanningsprogrammer. Dette er viktig for å fremme og oppfylle barns sosiokulturelle rettigheter. I tillegg får Nicaragua landprogramstøtte til tiltak rettet mot omsorg og tidlig stimulering av barn. Den største delen av norsk bilateral helsesektorbistand til Nicaragua er kanalisert gjennom Verdensbanken, mens mye av den regionale støtten går igjennom WHOs regionale organisasjon PAHO (Pan American Health Organisation).

Bistand til andre prioriterte områder

Konfliktsituasjonen i Det palestinske området rammer barn og ungdom spesielt hardt. Utrygge oppvekstvilkår og traumatiske opplevelser bidrar sammen med fysiske hindre på skoleveien og utbredelse av to-skifts undervisning til å skape vanskelige læringsbetingelser. Støtte til grunnutdanning utgjør en betydelig del av Norges ut-

viklingssamarbeid med palestinske myndigheter. I 2005 utgjorde Norges bidrag til denne sektoren NOK 27 millioner. Programmet omfatter bygging og rehabilitering av skolebygg, utvikling av læremateriale og programmer for lærerutdanning og videreutdanning. En stor del av det årlige norske bidraget på NOK 100 millioner til FNs organisasjon for palestinske flyktninger, UNRWA, støtter organisasjonens utdanningstilbud for palestinske flyktningbarn i regionen.

Tilskudd via frivillige organisasjoner

Det gis støtte til både norske og lokale organisasjoner samt til internasjonale organisasjoner som retter sin virksomhet direkte eller indirekte mot barn og unge i utviklingsland. Dette omfatter støtte til organisasjoner som har barnerettigheter eller barnespørsmål som sitt spesielle mandat, eller til organisasjoner som har inkludert barn som en av flere målgrupper, eller i forbindelse med barnerelaterte tema. Dette gjelder støtte til beskyttelse og omsorg for barn i krig og konflikt, støtte til arbeid for å bekjempe vold og utbytting av barn generelt og som omfatter offer for menneskehandel, verste former for barnearbeid, barneprostitusjon og kjønnslemlestelse. Videre omfatter det støtte til likestillingstiltak som berører barn og unge, og støtte til omsorg for foreldreløse og andre utsatte barn som en konsekvens av HIV/AIDS. Barns og ungdoms deltakelse er et viktig prinsipp i arbeidet med barn og noen organisasjoner fokuserer i økende grad på denne tematikken. Det går også betydelig støtte til barn og ungdom via støtte innenfor ulike sektorer, særlig utdanning og helse.

Kultur- og idrettstiltak i utviklingsland

En egen strategi for Norges kultur- og idrettssamarbeid med land i sør (2006–2015) ble lansert i august 2005. Strategien legger til grunn at støtten til kultur og idrett skal fremme menneskerettighetene generelt og ytringsfrihet spesielt, gjennom utvekslingstiltak og styrking av institusjoner og øvrig infrastruktur som tilrettelegger for et levende kultur- og idrettsliv. Delstrategien for idrettssamarbeid er særlig rettet mot barn og unge. Målsetningen er at tiltakene skal sikre maksimal tilgang til og deltakelse i egnede former for fysisk aktivitet gjennom satsning på breddeidrett («idrett for alle»). Det legges særlig vekt på skoleidrett og fremme av organisasjoner og institusjoner som kan sikre bred anledning

til idrettslig deltakelse. Samarbeidet med idrettens organisasjoner har en selvfølgelig plass på dette området.

Også på kulturfeltet rettes enkelte tiltak særlig mot barn og unge. Eksempler på slike tiltak er støtte til et samarbeidsprosjekt mellom Norge og Zimbabwe som fremmer bruk av tradisjonell musikk i skolen, støtte gjennom National Arts Council til et femårig program for musikkutdanning i Sør-Afrika og forfattersamarbeidet mellom norske og palestinske forfattere der det har vært satset på litteratur for barn og unge. Videre har festivalen «Jeunesse Musicales», som promoterer unge musikere i det sørlige Afrika, i en årrekke fått støtte. Tyngden i UNESCOs «Slaverute-program» og World Heritage for Young People har vært finansiert av NORAD. Hovedmålgruppen er barn og unge, og det satses blant annet på samarbeid mellom skoler i Afrika, Amerika og Europa. Støtte til utvekslingstiltak og konkurranser der barn og unge fra utviklingsland deltar, har også vært støttet gjennom Rikskonsertenes «Verden i Norden» og Førde internasjonale folkemusikkfestival. I lys av Norges internasjonale engasjement for å fremme barns rettigheter, støttet man i forbindelse med Hundreårsmarkeringen 2005 utstillingen «C for Courage», utviklet av Norsk Barnemuseum. Utstillingen retter seg særlig mot barn og unge, og har som mål å bidra til økt bevissthet om deres rettigheter. «C for Courage» vises i en rekke land over hele verden.

Informasjons- og opplysningsarbeid

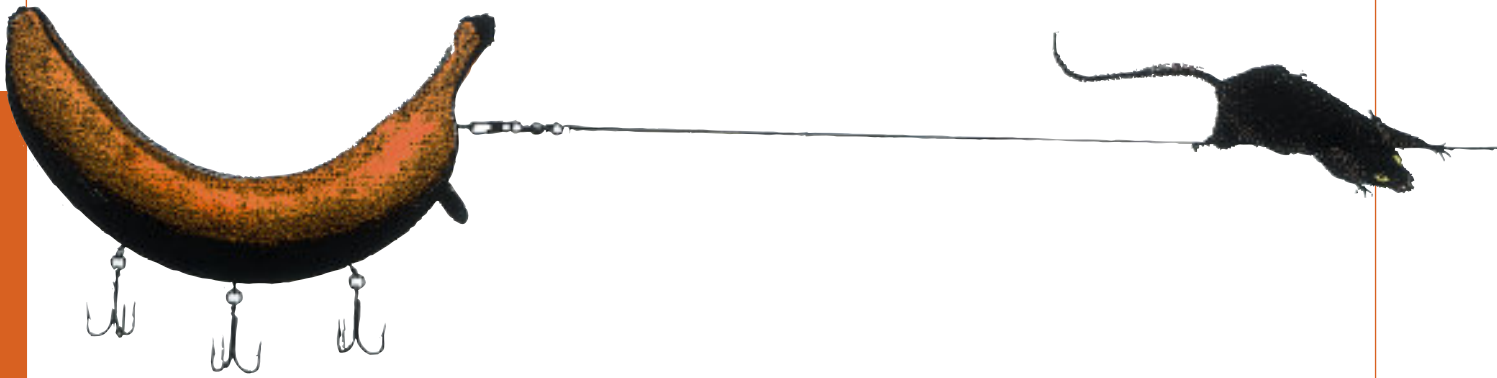
Ungdom er en prioritert gruppe i opplysningsarbeidet. Mye informasjonsmaterieell retter seg mot skolene, og det er utviklet et skoleutvekslingsprogram. Både Utenriksdepartementet og NORAD forvalter informasjonsstøtte til frivillige organisasjoner, journalister etc. Mye av informasjonen organisasjonene driver med midler fra denne informasjonsstøtten, er rettet mot ungdom. Det største tiltaket er en årlig kampanje i regi av de fem største frivillige organisasjonene. De siste årene har denne kampanjen gått under betegnelsen «Involveyourself». I 2004 ble det igangsatt en egen «Tusenårsmålskampanje».

«Bistandsaktuelt», som kommer ut med ti nummer i året, er utviklet til å bli en av de viktigste debattarenaene for bistand i Norge. Avisen kan også være godt egnet som utgangspunkt for diskusjoner i skoleundervisning, særlig i de høyere klassetrinnene.

Mer informasjon

<http://www.odin.dep.no/ud/niv>

Forskning og kunnskapsutvikling

Forskning og forskningsrelatert virksomhet er sentrale virkemidler i arbeidet med å videreutvikle innsatsen for barn og ungdom. Forskning skal bidra til å framskaffe kunnskap om hvordan samfunnsendringer påvirker barn og ungdoms oppvekst- og levekår, og gi et sikrere grunnlag for politiske og faglige beslutninger. Både grunnforskning, oppdragsforskning og utviklingsarbeid er nødvendig. Betydningen av forskning som grunnlag for politikkutforming og offentlig forvaltning øker stadig. Det er derfor av betydning at de som har ansvar i forhold til barn og ungdoms oppvekstmiljø, enten det er på statlig, regionalt eller kommunalt nivå, får anledning til å nyttiggjøre seg forskningskunnskap i sitt arbeid.

For å sikre et godt arbeid på barne- og ungdomsområdet er det behov for å styrke barne- og ungdomsforskningen. Dette gjelder særlig forskning som kan gi et bredt bilde av barn og unges helse, livsstil, velferd og levekår, med vekt på beskrivelse av likheter og forskjeller i livssituasjon, hverdagsliv og levekår. Videre er det behov for bedre kunnskaper om barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i samfunnet, undersøkelser knyttet til barn og ungdom som brukere av offentlige tjenester, spørsmål knyttet til barnehager, skole, utdanning, arbeidsliv samt deltakelse og aktivitet i fritiden. Konsekvenser av kommersialisering, medie- og teknologiutvikling samt forskning om psykiske problemer, vold og gjengdannelser i barne- og ungdomsmiljøene er andre viktige tema. Det er også av betydning med økte kunnskap om konsekvenser for barn og ungdom av samlivsbrudd mellom foreldrene og endringer i familiemønstret. Et godt statistikkgrunnlag om barn og ungdom er også viktig.

Regjeringen vil stimulere til en bred anlagt barne- og ungdomsforskning, både gjennom forskningsbevilgninger og gjennom kontakt og dialog med forskningsmiljøene. Siktemålet er en langsiktig styrking av forskningsinnsatsen, som grunnlag for utvikling av en enda bedre barne- og ungdomspolitik.

NORGES FORSKNINGSRÅD

Departementene vil videreføre samarbeidet med Norges forskningsråd når det gjelder å bringe fram grunnleggende og oppdatert kunnskap om sentrale problemstillinger på barne- og ungdomsfeltet.

Program for velferdsforskning 2004–2008

«Program for velferdsforskning» representerer i 2006 Forskningsrådets hovedinnsats når det gjelder barn og ungdom. Programmet overtar etter «Velferdsprogrammet – samfunn, familie og oppvekst» og skal videreføre og videreutvikle barne-, ungdoms- og familieforskningen og forskning om velferdssamfunnet.

I februar 2004 oppnevnte Norges Forskningsråd et nytt programstyre som fra 2004 til utgangen av 2007 skal lede slutføringen av en tiårige satsing på norsk velferdsforskning. Programstyret har utarbeidet en ny programplan som skisserer og begrunner de tematiske satsinger styret mener mest effektivt vil styrke og fornye norsk velferdsforskning kommende år.

Programplanen blinker ut to tematiske prioriteringer:

1. Forholdet mellom velferdsordninger, sosiale institusjoner, familien og arbeidsmarkedet.
2. Betingelser for en effektiv og treffsikker tjenesteyting.

Planen har som mål at disse temaene skal belyses fra tre ulike innfallsvinkler:

- a) I et *makroperspektiv* bør det søkes etter hvilke overgripende prosesser som setter rammer for utøvelsen av demokratisk velferdspolitikk i et land som Norge.
- b) I et *institusjonelt perspektiv* bør det spørres hvordan de historisk nedarvede velferdsinstitusjonene, herunder familie- og kjønnsrollemønstre og andre sosiale arenaer, former det ideologiske, politiske og organisatoriske rom for reformer, aktør- og interesse-mønstre. Videre hvordan dette påvirker graden av konflikt og samarbeid i velferdspolitikken.
- c) I et *individ- og brukerperspektiv* bør det søkes etter å forstå sammenhengene mellom velferdsordningers utforming og mottakernes levkår, livskvalitet og oppfatninger om ordningenes faktiske virkemåter.

Problemstillinger knyttet til barnevern, ungdomsproblematikk, funksjonshemmede barn og unge, barn og unge som samfunnsdeltakere, barn og unges deltakelse i frivillige organisasjoner, barn og unge og forbruk osv.,

er tatt inn i dette programmet. For å styrke den langsiktige kunnskapsutviklingen innenfor barnehage- og omsorgsforskning er det fra 2003 startet opp en særskilt satsing på dette forskningsfeltet.

Mer informasjon

<http://www.program.forskningsradet.no/vfo/>

Kjønnsforskningsprogrammet

«Kjønnsforskning: Kunnskap, grenser, endring» er et tverrfaglig humanistisk og samfunnsvitenskapelig grunnforskningsprogram under Divisjon for vitenskap i Norges forskningsråd for perioden 2001–2007. Programmets fremste målsettinger er å bidra til:

- videreutvikling av kjønnsforskning som et eget kunnskapsfelt
- styrking og fornyelse av grunnleggende kjønnsforskning
- styrking av kunnskap og kritisk refleksjon om kjønn
- styrking av tverrfaglig og flerfaglig kjønnsforskning
- langsiktig kompetansebygging gjennom rekruttering, samt gjennom oppbygging og videreutvikling av fagmiljøer
- internasjonalisering av norsk kjønnsforskning.

Mer informasjon

<http://www.program.forskningsradet.no/kjonnsforskning/>

Program for psykisk helse

Helse- og omsorgsdepartementet

Programmet har fokus på 4 tematiske satsinger; Barn og unges psykiske helse, psykisk helse i et relasjonsperspektiv, forskning om rusmiddelbruk, avhengighet og psykisk helse og forskning på alvorlige psykiske lidelser. Når det gjelder barn og unge fremheves det blant annet at det er stort behov for ny kunnskap om barn og unges psykiske lidelser og om rusproblemer som i økende grad er en del av dette problemkomplekset.

FORSKNINGSINSTITUTTER OG -SENTRER

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA)*Kunnskapsdepartementet*

NOVA (Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring) ble etablert i 1996, ved en sammenlåing av Barnevernets utviklingssenter, Institutt for sosialforskning, Norsk gerontologisk institutt og forskningsprogrammet Ungforsk. NOVA skal drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferdssamfunnets tiltak og tjenester. NOVA mottar basisbevilgning fra Kunnskapsdepartementet. I tillegg finansieres virksomheten ved oppdrag for offentlige og private oppdragsgivere.

Instituttet har et særlig ansvar for blant annet å drive forskning om familie, barne- og ungdomsvern og barn og unge og deres oppvekstvilkår. NOVA har gjennom mange år bygget opp store og robuste datasett, særlig om ungdom, både longitudinelle data og tverrsnittsdata, som Ung i Norge- og Ung i Oslo-undersøkelsene. I dag har instituttet fire strategiske instituttprogram:

- Generell barneforskning (2002–2006)
- Sosialhjelp og fattigdom (2004–2007)
- Forskningsbasert utviklingsarbeid (2005–2009)
- Funksjonshemming (2005–2009)

I tillegg har instituttet planlagt flere nye program med iverksetting fra 2006 og 2007.

Mer informasjon

<http://www.nova.no>

Norsk senter for barneforskning (NOSEB)

Norsk senter for barneforskning (NOSEB) er et nasjonalt, tverrfaglig senter som gjennom grunnforskning og annen langsiktig forskning, herunder anvendt forskning, har som formål å øke innsikten i barns aktiviteter og vilkår under oppveksten. Senteret startet sin virksomhet i 1982, og mottar støtte fra Norges forskningsråd. NOSEB er organisert under Norges teknisk-naturvitenskapelig universitet (NTNU) og Stiftelsen allmennvitenskapelig forskning (Allforsk).

Mer informasjon

<http://www.svt.ntnu.no/noseb>

Senter for studier av problematferd og innovativ praksis

*Barne- og likestillingsdepartementet,
Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og inkluderings-
departementet, Helse- og omsorgsdepartementet og
Justisdepartementet*

Departementene samarbeider for å forebygge, redusere og behandle problematferd blant barn og unge. Det er utviklet en rekke metoder og programmer rettet mot ulike typer av problematferd. I denne situasjonen er det viktig å utvikle forskningsbasert kompetanse for å bistå praksisfeltet med å plukke ut og implementere de beste metodene. I Norge har det tidligere ikke vært noe samlet miljø som har hatt ansvar for forskning om problematferd blant barn og unge. Det er bakgrunnen for opprettelsen av Atferdssenteret, Senter for studier av problematferd og innovativ praksis, knyttet til Universitetet i Oslo i 2003.

Senteret er etablert på fundamentet av et forutgående forsknings- og undervisningsprosjekt om barn og unge med alvorlige atferdsproblemer ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo (1998–2003). Det skal drive studier av hvordan problematferd oppstår og problemenes omfang, utvikling av metoder og teori for forebygging av problematferd og metoder for å avhjelpe/behandle problematferd, og vitenskapelig evaluering av slike metoder. Det er et siktemål å etablere et nettverk mellom universiteter, høyskoler og kompetansesentre for å utvikle kompetanse. En viktig oppgave blir dermed å bygge et nasjonalt nettverk for forskning og metodeutvikling på dette feltet.

Senteret deltar også i Utdanningsdirektoratets faglige nettverk om problematferd og samarbeider med direktoratet om forebygging og håndtering av problematferd gjennom nettstedet for lærings- og oppvekstmiljøet (www.lom.utdanningsdirektoratet.no).

Mer informasjon

<http://www.atferd.unirand.no>

*Samarbeidspartnere: Universitetet i Oslo,
Utdanningsdirektoratet og Barne-, ungdoms- og familie-
direktoratet.*

Utviklingssentrene i barnevernet

Barne- og likestillingsdepartementet

Barne- og likestillingsdepartementet vil i 2006 fortsatt yte driftstilskudd til tre regionale utviklingssentre i barnevernet i Bergen, Trondheim og Tromsø. Utviklingssentrene driver forskning, forsøks- og utviklingsarbeid, gir råd og veiledning i prosjektarbeid og formidler kontakter overfor aktuelle brukergrupper i sine regioner. I samarbeid med andre berørte departementer vil Barne- og likestillingsdepartementet stimulere til fortsatt og utvidet samarbeid mellom regionale kompetansesentra innen ulike fagområder.

Mer informasjon

- Barnevernets utviklingssenter i Nord-Norge:
<http://bvunn.no>
- Barnevernets utviklingssenter på Vestlandet:
<http://uib.no/psyfa/bvu/>
- Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge:
<http://bus.allforsk.ntnu.no>

Regionsentre for barn og unge for barn og unges psykiske helse

Helse- og omsorgsdepartementet

Regionsentrenes oppgaver er å bidra til å utvikle, kvalitetssikre og forvalte vitenskaplig og praksisnær tverrfaglig kunnskap og kompetanse innen alle sentrale områder i arbeid med barn og unges psykiske helse, samt bidra til at slik kompetanse er tilgjengelig. Sentrene skal bidra til økt rekruttering av personell til psykisk helsevern, styrke psykisk helsearbeid for barn og unge i kommunene og bidra til å styrke andre fagfelt av betydning for barn og unges psykiske helse. Det vektlegges samarbeid med andre kompetansemiljøer som arbeider med barn og unge slik som skole, barnevern, rus og andre forskningsmiljøer. Sentrene er styrket i forhold til forskning og kompetanseutvikling om forebygging og for å ivareta tiltak i Strategiplanen for barn og unge. Det skal vurderes å etablere et eget senter i helseregion Sør, jf Stortingsmelding nr.16 (2002–2003) Resept for et sunnere Norge. Det etableres en forebyggingsenhet ved regionsenteret i Tromsø.

De regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål

*Helse- og omsorgsdepartementet og
Arbeids- og inkluderingsdepartementet*

De regionale kompetansesentrene har tre hovedoppgaver. For det første skal de stimulere til utvikling av forebyggende tiltak i kommunene, for det andre skal de bidra til kompetanseutvikling i kommunene og spesialisthelsetjenesten og for det tredje skal de ivareta hvert sitt nasjonale spisskompetanseområde.

Om de regionale kompetansesentrene for rusmiddelspørsmål

Kompetansesentrene er regionalt forankret og har ansvaret for henholdsvis Region Nord, Nordnorsk kompetansesenter – Rus, Region Midt-Norge: Midt-Norsk kompetansesenter for rusfaget, Region Vest: Stiftelsen Bergensklinikkene og Rogaland A-senter, Region Sør: Borgestadklinikken, Region Øst: Øst-Norsk kompetansesenter og Rusmiddeletatens kompetansesenter – Oslo kommune. Sentrene styres ved oppdragsbrev fra Sosial- og helsedirektoratet.

Under følger en oversikt over kompetansesentrenes spisskompetanseområder:

Region Nord:

Nordlandsklinikken: Rusforebygging i skolen.

Region Midt-Norge:

Midt-Norsk kompetansesenter for rusfaget: Yngre rusmiddelmisbrukere.

Region Vest:

Rogaland A-senter: Rusmiddelproblematikk i familier med barn i skolealder/Arbeidsliv og rus.
Stiftelsen Bergensklinikkene: Kvinner og rus.

Region Øst:

Sanderud sykehus: Rus og psykiske lidelser/spilleavhengighet
Rusmiddeletatens kompetansesenter rus, Oslo kommune: Nye misbruksmønstre blant ungdom.

Region Sør:

Borgestadklinikken: Gravide rusmiddelmisbrukere og familier med barn.

Statens institutt for rusmiddelforskning

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

Statens institutt for rusmiddelforskning, SIRUS, foretar årlige spørreskjemaundersøkelser om bruk av rusmidler blant ungdom i alderen 15–20 år. Resultater fra undersøkelsene blir presentert i rapporter om ungdom og rusmidler, seneste rapport forelå i 2005 (Astrid Skretting, Ungdom og rusmidler). Rapporten finnes på: <http://www.forebygging.no>. SIRUS er også det nasjonale kontaktorganet for innrapportering av data til Det europeiske overvåkningssenteret for narkotika og narkotikamisbruk.

Childwatch International

Utenriksdepartementet

Childwatch International's drift av et internasjonalt forskernettverk innen barneforskning ble opprinnelig finansiert av UD, men arbeidet drives i dag med midler fra en avtale mellom NORAD og Forskningsrådet. Nettverket skal fremme tverrfaglig forskning om barns utvikling, levekår og rettigheter samt fremme formidling av resultater innen barneforskning.

Mer informasjon

<http://www.childwatch.uio.no>

Kortversjon av FNs konvensjon om barnets rettigheter

1. **ALDER 18 ÅR** Alle under 18 år er barn, dersom ikke en tidligere alder er lovfestet av staten.
2. **INGEN DISKRIMINERING** Konvensjonens rettigheter gjelder for alle barn uten forskjellsbehandling og uten hensyn til barnet og dets foreldres rase, farge, kjønn, språk, religion, opprinnelse, eiendom, funksjonshemming eller oppfatninger. Staten skal sørge for at ingen diskrimineres.
3. **TIL BARNETS BESTE** Ved alle handlinger som angår barn som foretas av myndigheter og organisasjoner skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Staten skal sikre at de institusjoner og tjenester som har ansvaret for omsorgen eller beskyttelsen av barn, har den standard som er fastsatt, særlig med hensyn til sikkerhet, helse, personalets antall og kvalifikasjoner samt kvalifisert tilsyn.
4. **STATENS ANSVAR** Det er statens ansvar å sette barnerettighetene ut i livet.
5. **FORELDREANSVARET** Staten skal respektere de rettigheter og plikter foreldrene og andre foresatte har for å gi barnet veiledning og støtte slik at barnet skal kunne utøve konvensjonens rettigheter.
6. **RETT TIL LIV** Staten plikter så langt som mulig å sørge for at barn overlever og får utvikle seg.
7. **NAVN OG STATSBORGERSKAP** Barnet har, umiddelbart etter fødselen, rett til navn og nasjonalitet, og så langt det er mulig, å kjenne til sine foreldre og få omsorg av dem.

8. IDENTITET Staten skal respektere barnets rett til å bevare sin identitet, herunder nasjonalitet, navn og familieforhold. Dersom et barn ulovlig blir fratatt slik identitet skal staten hurtig bistå med gjenopprette.
9. HOLDE FAMILIEN SAMMEN Barnet skal ikke atskilles fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når dette er nødvendig av hensyn til barnets beste.
10. GJENFORENE FAMILIEN Søknader om familie-gjenforening over landegrenser skal behandles på en positiv, human og rask måte. Barnet har rett til regelmessig kontakt med begge foreldre.
11. ULOVLIG BORTFØRING OG TILBAKEHOLD Staten skal bekjempe at barn blir tatt ulovlig ut av et land eller hindret fra å vende tilbake, og skal inngå avtaler med andre land for å få til dette.
12. Å SI SIN MENING OG BLI HØRT Barnet har rett til å si sin mening i alt som vedrører det og barnets meninger skal tillegges vekt.
13. FÅ OG GI INFORMASJON Barnet har rett til yt-ringsfrihet, til å søke, motta og meddele opplysning-er og ideer av alle slag og på alle måter.
14. TANKE-, SAMVITTIGHETS- OG RELIGIONSFRI-HET Barnet har rett til tanke-, samvittighets- og reli-gionsfrihet. Staten skal respektere foreldrenes ret-ter og plikter til å opplyse barnet om dets rettigheter i slike spørsmål.
15. ORGANISASJONSFRIHET Barnet har rett til orga-nisasjons- og forsamlingsfrihet.
16. RETT TIL PRIVATLIV Barnet skal ikke utsettes for vilkårlig eller ulovlig innblanding i sitt privatliv, i fa-milien, i hjemmet eller i korrespondansen sin. Det skal beskyttes mot ulovlig angrep mot ære og om-dømme.
17. MASSEMEDIA Staten skal sikre barn tilgang til in-formasjon fra et mangfold av nasjonale og interna-sjonale kilder. Staten skal oppmuntre massemedia og forleggere til å spre informasjon som skaper for-ståelse, kunnskap sosiale ferdigheter og velvære, til å lage eget barnestoff, også for minoritetsbarn. Staten skal beskytte barna mot skadelig informa-sjon.
18. FORELDREANSVARET Begge foreldrene har et hovedansvar for barnets omsorg og utvikling etter hva som er best for barnet. Staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn, herunder også tatt hensyn til ute-arbeidende foreldre.
19. BESKYTTELSE MOT MISBRUK Staten skal be-skytte barnet mot fysisk eller psykisk mishandling, forsømmelse eller utnyttelse fra foreldre og andre omsorgspersoner.
20. BARN UTEN OMSORG FRA FAMILIEN Barn som er uten familiemiljø, har særlig rett på beskyttelse og omsorg, for eksempel ved plassering i foster-hjem, eller om nødvendig, ved egnet institusjon eller ved adopsjon.
21. ADOPSJON Nasjonal og internasjonal adopsjon skal bare finne sted i samsvar med loven, og skal være autorisert av myndighetene. Adopsjon uten-lands skal ikke resultere i urettmessig økonomisk fortjeneste, og bør betraktes som et alternativ til omsorgstiltak i barnets opprinnelsesland.
22. FLYKTNINGEBARN Barn som søker flyktningesta-tus eller som anses som flyktninger, skal få behørig beskyttelse og humanitær hjelp. Staten skal i samar-beid med internasjonale organer hjelpe et barn som er alene til å bli gjenforent med sine foreldre.
23. FUNKSJONSHEMMEDE BARN Psykisk og fysisk funksjonshemmede barn har rett til å leve et fullver-dig og anstendig liv under forhold som sikrer dets verdighet, fremmer selvtilitt, og letter barnets aktive deltakelse i samfunnet. Et funksjonshemmet barn har rett til særskilt omsorg. Barnet skal få undervis-ning, opplæring, helsetjenester, rehabiliteringstje-nester, forberedelse til arbeidslivet og rekreasjons-muligheter for å oppnå best mulig integrering og in-dividuell utvikling. Staten skal samarbeide med an-dre land om dette, og ta spesielt hensyn til utvik-lingslandenes behov.
24. HELSE Barnet har rett til å få den best mulige medi-sinske behandling og hjelp til å komme seg etter sykdom. Staten skal arbeide for å redusere sped-barns- og barnedødelighet, sikre at alle barn får nødvendig legehjelp, gi god helsemessig omsorg til mødre etter fødselen, bekjempe sykdom og gi orien-tering og utdanning om helse og riktig ernæring. Staten skal også avskaffe helsefarlige tradisjoner, samarbeide med andre land og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.

25. **BARN UNDER OFFENTLIG OMSORG** Barn plassert i omsorgstiltak utenfor familiemiljøet har krav på periodisk vurdering av behandlingen og oppholdet der.
26. **SOSIALTJENESTER** Staten skal sikre at barnet får den sosiale hjelpen og den økonomiske støtten det har krav på etter landets lover.
27. **LEVESTANDARD** Barnet har rett til en levestandard som er tilstrekkelig på alle områder. Foreldrene, eller andre som har ansvar for barnet, har det grunnleggende ansvaret for å sikre de levevilkår som er nødvendig for barnets utvikling. Staten har plikt til å støtte de foresatte.
28. **UTDANNING** Barnet har rett til utdanning. Staten skal gjøre grunnskoleutdanningen gratis og obligatorisk og gjøre ulike former for videregående utdanning tilgjengelig for alle barn, og sette i verk tiltak for å redusere tallet på de som ikke fullfører skolegangen. Disiplin i skolen skal utøves på en måte som er forenlig med barnets menneskeverd. Staten skal også fremme internasjonalt samarbeid om utdanning, og særlig ta hensyn til utviklingslandenes behov.
29. **MÅLET MED UTDANNING** Utdanningen skal fremme utvikling av barnets personlighet, og teoretiske og praktiske ferdigheter. Den skal skape respekt for menneskerettighetene og fremme holdninger om fred, toleranse, og vennskap mellom folk. Utdanningen skal skape respekt for naturen, og for barnets egen og andres kultur.
30. **MINORITETER OG URBEFOLKNING** Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkningen, har rett til sammen med andre i sin gruppe, å leve i pakt med sin kultur, religion og eget språk.
31. **LEK OG FRITID** Barnet har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.
32. **BARNEARBEID** Barnet har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- eller utviklingsmulighetene.
33. **NARKOTIKA** Barnet har rett til å bli beskyttet mot ulovlig bruk, omsetting og produksjon av narkotiske stoffer.
34. **SEKSUELL UTNYTTING** Barnet har rett til beskyttelse mot alle former for seksuell utnyttning og misbruk. For å verne barn mot slik utnyttning skal staten sette i verk alle nødvendige tiltak, nasjonalt og internasjonalt.
35. **BORTFØRING, PROSTITUSJON OG SALG** Staten har plikt til å gjennomføre nasjonale og internasjonale tiltak for å hindre kidnapping, bortføring eller salg av barn til ethvert formål og i enhver form.
36. **ANNEN UTNYTTING** Staten har plikt til å beskytte barnet mot alle former for utnyttning som på noen måte kan være skadelig for barnets ve og vel.
37. **FENGSEL, DØDSSTRAFF OG TORTUR** Barn skal ikke utsettes for tortur eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Dødsstraff eller fengsel på livstid uten mulighet for løslatelse er ikke tillatt hvis forbrytelsen ble utført før fylte 18 år. Barn som er i fengsel, skal holdes atskilt fra voksne, om ikke det motsatte anses å være best for barnet. Fengsling skal bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom. Pågrepelse og fengsling skal skje på lovlig måte, og barnet har rett til juridisk og annen egnet bistand og til å få en rask og uavhengig overprøving av sin sak.
38. **BARN I KRIG** Staten skal sette i verk tiltak for å hindre at barn som ikke er fylt 15 år, tar direkte del i krigføring.
39. **REHABILITERING OG REINTEGRERING** Staten er forpliktet til å iverksette alle hensiktsmessige tiltak for å sikre rehabilitering og sosial reintegrering av barn som er offer for misbruk, utnyttning, forsømmelse, tortur, væpnede konflikter eller annen umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff.
40. **BEHANDLING I SAKER OM STRAFF** Barn som er anklaget eller dømt for straffbare handlinger har rett til en behandling som fremmer dets følelse av verdighet og egenverd og styrker dets respekt for menneskerettighetene. Målet er at barnet påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet. Staten skal fastsette en kriminell lavalder. Det skal være mulighet til å få overprøvet en straffedom av en høyere myndighet eller domstol. Barnet skal få gratis bistand av tolk hvis barnet ikke snakker det språket som blir brukt.

41. NÅR ANDRE LOVER ER BEDRE Hvis annen nasjonal lovgivning eller folkeretten sikrer barnet bedre enn med denne konvensjonen, gjelder disse lovene, og ikke konvensjonen.
42. KJENNSKAP TIL KONVENSJONEN SKAL SPRES Staten er forpliktet til å gjøre konvensjonens innhold kjent for barn og voksne.

Publikasjonen er utgitt av Barne- og likestillingsdepartementet.

Publikasjonen inneholder budsjettinformasjon fra:
Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID)
Barne- og likestillingsdepartementet (BLD)
Justisdepartementet (JD)
Helse- og omsorgsdepartementet (HOD)
Kunnskapsdepartementet (KD)
Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)
Kultur- og kirkedepartementet (KKD)
Landbruks- og matdepartementet (LMD)
Miljøverndepartementet (MD)
Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD)
Samferdselsdepartementet (SD)
Utenriksdepartementet (UD)

Publikasjonen erstatter ikke de enkelte fagdepartementenes budsjettproposisjoner, men omtaler de viktigste innsatsområdene for barn og ungdom på tvers av departementenes ansvarsområder.

Publikasjonen kan siteres fritt med tydelig angivelse av kilde.

Barne- og likestillingsdepartementet
Barne- og ungdomsavdelingen
Postboks 8036 Dep, 0030 OSLO

Opplag: 7 000
Oslo 2006

Offentlige etater kan bestille flere eksemplarer av publikasjonen skriftlig fra:
Departementenes servicesenter
Informasjonsforvaltningsavdelingen
Postboks 8129 Dep, 0032 Oslo
Ordretelefon 22 24 98 60
Faks 22 24 27 86
E-post publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Andre (ikke offentlige instanser) retter sine bestillinger til:
Akademika AS
Postboks 84 Blindern, 0314 Oslo
E-post offpubl@akademika.no
Telefon 22 18 81 00
Faks 22 18 81 01
Grønt nummer 800 80 960

Bestillingsnummer: Q-1099 B

Illustrasjoner: M. M. Malvin
Grafisk formgivning: Aase Bie
Grafisk produksjon: Interface Media as

